

T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

BATTALNÂME DESTANI İLE BATTAL GAZÎ FİLMLERİNİN
TİP VE MOTİF EKSENİNDE KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUĞÇE DÖĞER

İSTANBUL, 2022

**T.C.
İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI**

**BATTALNÂME DESTANI İLE BATTAL GAZÎ FİLMLERİNİN
TİP VE MOTİF EKSENİNDE KARŞILAŞTIRILMASI**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUĞÇE DÖĞER

İSTANBUL, 2022

KABUL VE ONAY

TUĞÇE DÖĞER tarafından hazırlanan “ **BATTALNÂME DESTANI İLE BATTAL GAZÎ FİMLERİNİN TİP VE MOTİF EKSENİNDE KARŞILAŞTIRILMASI**” adlı tez çalışmasının savunma tarihi 08.12.2022 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen jüri tarafından oy birliği /oy çokluğu ile İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı Yok Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

İmza

Danışman

Dr. Öğr. Üyesi: Harun AKÇAM

.....

Üye

Doç.Dr. Songül AYDIN YAĞCIĞLU

.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Esra Bilge SAVCI

.....

İstanbul Arel Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu’nun
..... tarih ve sayılı kararıyla onaylanmıştır.

.....

Prof. Dr. Ali AKDEMİR

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**BATTALNÂME DESTANI İLE BATTAL GAZÎ FİLMLERİNİN TİP VE MOTİF EKSENİNDE KARŞILAŞTIRILMASI**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmanın içinde kullanıldıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

08.12.2022

TUĞÇE DÖĞER

ÖZET

BATTALNÂME DESTANI İLE BATTAL GAZÎ FİLMLERİNİN TİP VE MOTİF EKSENİNDE KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TUĞÇE DÖĞER

İSTANBUL AREL ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI

(DANIŞMAN: DR. ÖĞR. ÜYESİ HARUN AKÇAM)

İSTANBUL, 2022

Destanlar milletlerin tarihlerini, milli değerlerini, sosyal ve kültürel hayatlarını yansıtan edebi eserlerdir. Halk muhayyilesinde derin izler bırakmış olan savaşları, göçleri ve doğal afetleri konu edinen destanlar Türk kültüründe oldukça önemli bir yere sahiptir. Türklerin Müslüman olmasından sonra edebiyatımızda dini destanlar teşekkül etmiştir. İslâmiyet'ten sonra oluşan destanlardaki konulardan birisi Anadolu'nun İslâmlaşması ve Türkleşmesidir. Çalışmamızda bu konular doğrultusunda anlatılan destanlardan biri olan ve Battal Gazî'nin gazâvatlarını anlatan Battal Gazî Destanı değerlendirilmeye tâbi tutulmuştur. Battal Gazî Destanı, Menakıb-ı Gazavât-ı Seyyid Battal Gazî, Hikâyet-i Seyyit Battal Gazî, Seyyit Battal Gazî Menkıbeleri, Kitab-ı Battal Gazî gibi isimlerle de anılır. Seyyit Battal Gazî VIII. yüzyılda Emevilerin Bizans'a karşı açmış oldukları savaşta kahramanlıklarıyla ün kazanmış olan Arap kumandanıdır. Bazı rivayetlerde Battal Gazî'nin Anadolu sahasında Malatya civarında yaşadığı dile getirilmektedir. Anadolu sahasında yaşadığı bilinen Seyyit Battal Gazî'nin lakabı bütün kaynaklarda yiğit, cesaretli, pek büyük anlamlarına gelen Battal olarak geçmektedir.

Çalışmada, Battal Gazî'nin mücadelelerini konu edinen Battal Gazî Destanı ve bu destandan yola çıkarak senaryolaştırılmış olan ve başrollerini Cüneyt Arkın'ın oynadığı 1970'li yıllarda çevrilmiş olan Battal Gazî filmleri tip ve motif ekseninde karşılaştırılacaktır. Bu filmler, Türk sinemasında Yeşilçam dönemi olarak adlandırılan döneme ait filmlerdir. Çalışmada öncelikle Battal Gazî Destanı tip ve motif ekseninde değerlendirilmiş sonrasında ise bahsedilen filmler yine tip ve motif ekseninde değerlendirilmiştir. Bu iki değerlendirmenin sonuçları ise çalışmanın asıl çıktısını oluşturmuştur.

Anahtar Kelimeler: Seyyit Battal Gazî, Battal Gazî Destanı, Tip, Motif, Destan

ABSTRACT

COMPARİSON OF BATTALNAME EPİC AND BATTAL GAZİ FİLMİ ON TYPE AND MOTİF AXIS

**MSC THESIS
TUĞÇE DÖĞER**

**GRADUATE SCHOOL, İSTANBUL AREL UNIVERSITY
TURKISH LANGUAGE AND LITERATURE**

(SUPERVISOR: ASSİST.DR. HARUN AKÇAM)

İSTANBUL, 2022

Epics are literary works that reflect the histories, national values, social and cultural lives of nations. The epics, which are about wars, migrations and natural disasters, which have left deep traces in the public imagination, have a very important place in Turkish culture. After the Turks became Muslims, religious epics were formed. One of the subjects in the epics that emerged after Islam is the Islamization and Turki fication of Anatolia. In our study, Battal Gazî Epic, which is one of the epics told in line with these subjects and tells the gazâvats of Battal Gazî, has been evaluated. It is also know by names such as Battal Gazî Epic, Menakıb-ı Gazâvat-ı Seyyid Battal Gazî, Stori Seyyit Battal Gazî, Seyyit Battal Gazî Legends, books Battal Gazî. Seyyit Battal Gazî is an Arab commander who gained fame with his heroism in the war of the Umayyads against Byzantium in the eight th century. In some rumors, it is stated that Battal Gazî lived in the Anatolian area, around Malatya. The nickname of Seyyit Battal Gazî, who is known to live in the Anatolian area, is mentioned as Battal, which means valiant, courageous, and great in all sources.

In this study, Battal Gazî Epic, which deals with the struggles of Battal Gazî, and Battal Gazî Movies, which were scripted based on this epic and starring Cüneyt Arkın, which was translated in the 1970s, will be compared in terms of type and motif. These films belong to the period called Yeshilcham period in Turkish cinema. In the study, first of all, Battal Gazî Epic was evaluated on the axis of type and motif, then the films mentioned were evaluated in the axis of type and motif. The results of these two evaluations formed the main output of the study.

Key Words: : Seyyit Battal Gazi, Epic of Battal Gazi, Type, Motif, Epic

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ŞEKİL LİSTESİ	v
TABLO LİSTESİ	vi
ÖNSÖZ	viii
1 GİRİŞ	1
2. TÜRK EPİK DESTANLARINDA TİPLER VE MOTİFLER	19
2.1. Tip Kavramı	19
2.1.1. Alp Tipi	19
2.1.2. Kadın Tipi	20
2.1.2.1. Alp Kadın Tipi	20
2.1.2.2. Sevgili (Maşûk) Olarak Kadın Tipi	23
2.1.2.3. Büyücü ve Düşman Olarak Kadın Tipi	26
2.1.2.4. Yardımcı Olarak Kadın Tipi	26
2.1.3. Bilge Tipi	27
2.2. Motif Kavramı	28
2.2.1. Hızır Motifi	29
2.2.2. Ad Koyma Motifi	30
2.2.3. Rüya Motifi	33
2.2.4. Ağaç Motifi	33
2.2.5. Taş Kesilme Motifi	36
2.2.6. At Motifi	39
3. BATTALNÂMELERDE TİPLER VE MOTİFLER	41
3.1. Battal Gazî Destanı'nda Alperen Tipi ve Yoldaşları	41
3.1.1. Battal Gazî Destanı'nda Alperen Tipi	41
3.1.2. Battal Gazî Destanı'nda Alperen Tipinin Yoldaşları	42
3.1.3. Battal Gazî Destanı'nda Bilge Tipi	46
3.1.4. Battal Gazî Destanı'nda Alperen Tipinin Düşmanları	50
3.1.5. Battal Gazî Destanı'nda Kadın Tipi	54
3.1.5.1. Sevgili (Maşûk) Olarak Kadın Tipi	54
3.1.5.2. Büyücü ve Düşman Olarak Kadın Tipi	60
3.1.5.3. Yardımcı Olarak Kadın Tipi	62
3.2. Battalnâme'de Motifler	63
3.2.1. Rüya Motifi	63
3.2.2. Formulistik Sayı Motifi	65
3.2.3. Ad Koyma Motifi	65
3.2.4. Geyik Motifi	67
3.2.5. Şekil (Kıyafet) Değiştirme Motifi	68
3.2.6. Savaş Aletleri Motifi	71
3.2.7. Din Değiştirme Motifi	72
3.2.8. Sihir Motifi	75
3.2.9. Pençik Çıkarma Motifi	76
3.2.10. At Motifi	78
3.2.11. Cadı Motifi	80
3.2.12. Kerâmet Motifi	81
3.2.13. Ölüp Dirilme Motifi	82

3.2.14. Dini Motifler-----	83
3.2.15. Kuyuya Atılma Motifi-----	83
4. BATTAL GAZİ DESTANI İLE BATTAL GAZİ FİMLERİNİN TİP VE MOTİF EKSENİNDE KARŞILAŞTIRILMASI -----	85
4.1. Battal Gazî Filmlerinde Tipler-----	85
4.1.1. Battal Gazî Destanı Filmi -----	85
4.1.1.1. Battal Gazî Destanı Adlı Filmde Tipler-----	90
4.1.1.2 Battal Gazî Destanı Adlı Filmde Motifler-----	98
4.1.2 Battal Gazî'nin İntikamı Filmi -----	100
4.1.2.1. Battal Gazî'nin İntikamı Adlı Filmde Tipler-----	105
4.1.2.2. Battal Gazî'nin İntikamı Adlı Filmde Motifler -----	110
4.1.3. Savulun Battal Gazî Geliyor Filmi -----	113
4.1.3.1. Savulun Battal Gazî Geliyor Adlı Filmde Tipler -----	116
4.1.3.2. Savulun Battal Gazî Geliyor Adlı Filmde Motifler -----	120
4.1.4 Battal Gazî'nin Oğlu Filmi -----	123
4.1.4.1. Battal Gazî'nin Oğlu Adlı Filmde Tipler-----	127
4.1.4.2. Battal Gazî'nin Oğlu Adlı Filmde Motifler -----	131
4.2. Battal Gazi Destanı ile Battal Gazî Filmlerinin Mukayesesi -----	133
4.2.1. Battal Gazî Destanı ile Battal Gazî Filmlerinin Tip Bakımından Mukayesesi -----	133
4.2.2. Battal Gazî Destanı ile Battal Gazî Filmlerinin Motif Bakımından Mukayesesi -----	140
5. YÖNTEM -----	146
6. SONUÇ VE ÖNERİLER -----	147
6.1. Sonuçlar -----	147
6.2. Öneriler-----	152
7. KAYNAKLAR -----	153
8. ÖZGEÇMİŞ -----	157

ŞEKİL LİSTESİ

Tezde herhangi bir şekil kullanılmamıştır.

TABLO LİSTESİ

Tablo1: Tipler

Tablo2: Motifler

KISALTMA VE SEMBOL LİSTESİ

a.s.	: Aleyhisselâm
c.c.	: Celle Celâlühû
Doç.	: Doçent
Dr.	: Doktor
H.	: Hicrî
H.z.	: Hazreti
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
No	: Numara
Prof.	: Profesör
s.a.v.	: Sallallâhu Aleyhi ve Sellem
sf.	: Sayfa
T.C.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: Ve Benzeri

ÖNSÖZ

Tez oluşturulurken Battal Gazî hakkındaki bilgilerin çoğunluğu menkıbelerden elde edilmiştir. Çalışmanın sınırlılığı konusundaki en mühim husus, menkıbeler dışındaki diğer kaynaklardan elde edilen bilgilerin yetersiz oluşudur.

Tezin her safhasında emeği bulunan, çalışma sürecinde tavsiye ve tecrübeleriyle bana yol gösteren, beraber çalışmaktan ve öğrencisi olmaktan onur duyduğum tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Harun Akçam’a ve çalışmam boyunca desteğini benden esirgemeyen değerli arkadaşım Bânû Kılıç’a, hayatımın her anında yanımda olan, anlayışıyla ve sabrıyla bana destek veren, maddi ve manevi olarak çalışmama katkı sağlayan değerli arkadaşım Öznur Türk’e, hayatıma girdiği günden itibaren kendisiyle beraber pek çok güzellik getiren, tez çalışmalarım süresince her zaman yanımda olan, umutsuzluğa her düşüşümde beni kaldıran çok sevdiğim arkadaşım Zabiullah Karimi’ye, sevgi, şefkat ve sabırla hep benim yanımda olan, onlara sahip olduğum için kendimi her zaman şanslı gördüğüm, bana vermiş oldukları emekler için müteşekkîr olduğum, hayatın bana bahsettiği en büyük zenginlik olarak gördüğüm annem Hatice Döğer’e, babam Şaban Döğer’e ve kardeşim Tuncer Döğer’e sonsuz teşekkür ederim.

08.12.2022

TUĞÇE DÖĞER

1 GİRİŞ

Destanlar, Türk kültüründe oldukça önemli bir yere sahiptir. Türk destanları, Türk kültürüne ait pek çok kültürel kodu içerisinde barındırmaktadır. Destanlar, halk bilimi çalışmaları içinde değerlendirilip çözümlendikçe bu kodlar açığa çıkmaktadırlar. Türkler, tarihi dönemleri içinde pek çok kültür ile ilişki içinde olmuşlardır. Bu kültürel etkileşim sebebiyle halk edebiyatı ürünlerinin tanım ve anlam çevreleri oldukça genişlemiştir. Özellikle destanlar bu genişlemeden etkilenen türlerden birisidir. Destan kavramı denildiğinde kültürel çevrelerin etkisiyle farklı türler tanımlanabilmektedir. Bu geniş kavram çerçevesine farklı anlatılar girmektedir. Türkiye sahasında destan mefhûmu; dini ve aşk hikâyeleri, nasihatnâmeler, masallar, biyografik eserler ve vakayinâmeler gibi farklı edebi türleri kapsayıcı, geniş anlam dairesi içerisinde yer almaktadır:

“Türkiye’de destan kelimesi Oğuz Kağan, Manas ve Köroğlu gibi kahramanlık konulu destanlar, Yusuf ve Zeliha, Cümcüme Sultan gibi aruz vezniyle ve mesnevi şekliyle yazılmış dini hikâyeler, Risâletü’n Nushiyye, Mantıku’t Tayr ve Fakrnâme gibi aşkı hikâyeler, Kabusnâme tarzındaki mensûr nasihatnâmeler, Dâstan’ı Tevârih-i Al-i Osman ile Düsturnâme gibi manzûm vakayinâmeler, Tâcü’t Tevârih gibi mensûr tarihler, Dâstân-ı Ahmed Harâmî gibi manzûm masallar, Dâstân-ı İmam Ali gibi mensûr biyografik eserler, Cengiznâme gibi epik karakterli eserler ve âşıkların hayatın içinden konuları işledikleri ve daha çok sekizli veya on birli ölçüye sahip şiirler için kullanılmıştır” (Emeksiz, 2016: 20).

“Halk edebiyatı içinde de hem anonim ürünler olan olağanüstü kahramanlık anlatıları hem de bu anlatılandan sonra ortaya çıkan “halk hikâyeleri” karşılığında kullanıldığı gibi, âşık şiirinde heceyle söylenen bir şiir türünün adı olarak da karşımıza çıkmaktadır” (Oğuz, 2004: 5). Öcal Oğuz, destan teriminin zaman içerisinde halk edebiyatında birden çok türü kapsar hale geldiğini ifade etmiştir. Türkiye’de pek çok araştırmacı, halk yaratıcılığına mahsus edebi bir tür olan destanın tanımını yapmıştır:

“Destan; bir millet veya toplumun hayatında derin bir iz bırakmış olaylardan kaynaklanıp; çoğunlukla manzûm, bazen de manzûm-mensûr karışık; birden fazla olayın aktarımına izin veren genişlikte; usta bir anlatıcı tarafından veyahut da ustalardan öğrendiğini aktaran bir çırak tarafından, bir dinleyici kitlesi önünde bir müzik aleti eşliğinde ya da bir melodiyle anlatılan; sözlü olarak anlatılanlardan bazıları yazıya geçirilmiş; bir millet veya toplumu sonuçları bakımından ilgilendiren bir kahramanlık konusuna sahip; dinlendiğinde veya okunduğunda milli değerleri, şahsî değerlerin üstünde tutmayı benimseten sözlü veya yazılı edebi yaratmalardır” (Ekici, 2002: 18).

Metin Ekici destan türünün oluşum sürecini, içeriğini, biçimini göz önüne alarak kapsayıcı bir destan tanımı yapmıştır. Şükrü Elçin ise destan mefhûmunun tarih içerisindeki değişim ve dönüşümünden bahsederek destanın teşekkül etme sürecine değinmiştir:

“Destan (epos), bir boy, ulus (kavim) veya millet hayatında tam estetik hüviyet kazanmamış eser sayılan efsanelerden sonra nazım şeklinde ortaya çıkan en eski halk edebiyatı mahsullerinden biridir. Sözlü geleneğe bağlı bu anonim mahsuller, zaman ve mekân içinde cemiyetin iradesini ellerinde tutan kahraman-bilge şahsiyetlerin menkıbevi ve hakiki hayatları etrafında teşekkül etmiş uzun, didaktik hikâyelerdir” (Elçin, 2004: 72).

Türkiye sahasında destan türünün birden çok tanımı yapıldığı gibi destan sözcüğü Türk lehçelerinde de farklı terimlerle ifade edilmiştir. Türk dünyasında destan kelimesinin yanında “alıptıg nımax”, “comok”, “jomok”, “cır”, “jır”, “batırlar cırı”, “maadırlıg tool”, “kahramanlık epos”, “kay çörçök”, “olongo”, “boy”, “epos”, “irtegi” (Çobanoğlu, 2018: 18) olmak üzere çeşitli sözcükler kullanılmıştır.

Destanlar oluştukları toplumun tarihsel ve kültürel özelliklerini yansıtır. Milletlerin maddi ve manevi değerleri, hayata bakış açıları, gelenek ve görenekleri destanları oluşturan temel özelliklerdir.

Destanlar sözlü gelenek yoluyla ağızdan ağıza aktarılarak gelecek kuşaklara ulaşır. Destanlar biçim ve içerik bakımından zaman içerisinde değişikliğe uğrarlar. Destanlar manzûm olarak yaratılmışken zaman içinde destanlara mensûr parçalar da eklenmiştir. Böylelikle destanlarda manzûm - mensûr karışık yapılar ortaya çıkmıştır. Aynı zamanda bu süreçte destana yeni ayrıntılar eklenebilir ya da destanı oluşturan içeriğin bir kısmında eksilmeler meydana gelebilir. Destanların teşekkül etmesi ve günümüze kadar ulaşabilmesi için çeşitli oluşum aşamalarından geçmesi gerekmektedir. Öcal Oğuz, bu oluşum aşamalarını beş başlık altında toplamıştır:

“Birinci aşama olarak alınan Destan Devri adlı başlıkta, destanın meydana gelmesi için destanı meydana getirecek olan topluluğun destan devri olarak adlandırılabileceğimiz dönemi yaşamları gerektiği söylenir. Bu dönem alp tipinin toplum hayatını yönlendirdiği bir dönemdir. İkinci aşama olarak alınan Sözlü Gelenek adlı başlıkta, bir toplumun destan yaratabilmesi için kültür ve edebiyat verimlerinin kuşaktan kuşağa aktarıldığı sözlü gelenek ortamına sahip olması gerektiği söylenir. Üçüncü aşama olarak alınan Vaka adlı başlıkta, destanın oluşumu için toplumu derinden etkileyen ve destanın oluşumuna imkân veren bir olayın çıkması gerektiği söylenir. Dördüncü aşama olarak alınan Ozan adlı başlıkta, çekirdek halinde olan destanın kuşaktan kuşağa aktarılmaya başlanılan olayının bir ozan tarafından destanlaştırılması ve diğer ozanlar tarafından kuşaklar boyunca anlatılması gerektiği söylenir. Beşinci aşama olarak alınan Tespit adlı başlıkta toplumun destan devrini tamamlamadan sözlü gelenek ortamında yaşayan bu metnin yazıya geçirilmesi gerektiği söylenir” (Oğuz, 2004: 7).

Destanlar meydana geldikleri toplumun kültürel özelliklerini, inançlarını ve sosyal olaylarını yansıtır. Destanlar milletleri bir arada tutan, onları kenetleyen olaylardan oluşur. Destanın bu özelliğini bilen Ruslar, Manas Destanı'nın yayımlanmasını Rus edebiyatında yasaklamışlardır. "Manas Destanı'nda destanın milli duyguları canlı tutması bakımından Sovyet Hükümeti'ni rahatsız etmiş, 1951-1954 yılları arasında okunması, anlatılması ve basılması yasaklanmıştır" (Bars, 2014: 346). Destanlar, halk muhayyilesinde iz bırakmış halkın başından geçen olayların nesilden nesile aktarılmasıyla teşekkül eder. Fuad Köprülü bu durum hakkında şunları söylemiştir:

"Milli destanın doğması için bir kavmin medeniyet bakımından epey aşağı bir seviyede olması ve hayatının birtakım büyük sarsıntılara uğraması, çok büyük hadiselerle karşılaşmış olması lâzımdır. O zaman o kavmin içinden yetişen halk şairleri bu vak'aları ayrı ayrı "Parça Episode"ler hâlinde terennüm ederler. Göçler, sonrası meydana çıkan bazı hadiseler, bütün mazesini şairlerinin şifahî rivayetlerinden öğrenen bu halk arasında yeni birtakım parçaların daha meydana gelmesini yahut bu gibi muhtelif menkıbeleri bir kahraman etrafında toplayan yeni daireler ortaya konulmasına sebep olur. Sonraları bu kavmin medeni seviyesi yükselerek, muhtelif amiller tesiriyle, siyasi ve içtimai bir birlik ihtiyacı da meydana çıktığı zaman destanî bir ruha malik olan bir halk şairi bu dağınık parçaları daireler halinde toplar; bu daireleri de birbirine bağlayarak umumî milli destanı vücûda getirebilir" (Köprülü, 2011: 67).

Fuad Köprülü, bu şekilde destanın teşekkül etmesi için gerekli olan şartları açıklamıştır. Türklerin Müslüman olmalarıyla birlikte hayatlarında yeni bir perde açılmıştır. İslâmiyet öncesi Türk kahramanlarının ülküsü cihân hâkimiyeti kazanmakken bu ülkü yerini cihât anlayışına bırakmıştır. Bu farklılık Türklerin edebi eserlerinde de kendini göstermiştir. İslâmiyet dönemi teşekkül eden destanlarda temel amaç İslâm dinini yaymaktır. Bu dönem vuku bulan eserlerde dine dayalı öğeler ön plana çıkmaktadır. Anadolu'nun Türkleşmesi ve İslâmlaştırılmasını gaye edinen destanlardan biri olan Battal Gazî Destanı bu durumu yansıtan örneklerden birisidir.

Çalışmanın birinci bölümünde, Battal Gazî'nin tarihi ve menkıbevi şahsiyeti ele alınmıştır. Battal Gazî, VIII-XI. yüzyıllar arasında Emevi-Rum mücadelesinde ön plana çıkmış "Battal" lakabıyla tanınan Arap emiridir. Battal Gazi'nin katılmış olduğu Emevi-Rum mücadeleleri merkez olarak Malatya ve civarında gerçekleşmiştir. Battal Gazi'nin savaşlarda göstermiş olduğu başarılar onun ününün Malatya ve civarından çok daha geniş sahalara yayılmasını sağlamış ve onun hakkında kahramanlık hikâyeleri oluşmuştur. Battal Gazî'nin efsanevi yaşamı ve kahramanlık hikâyelerini konu edinen hikâyelere Battalnâme denir. Battalnâme'nin kim tarafından kaleme alındığı belli değildir. Battalnâme, XI-XIII. asırlar arasında oluşmuş olup XIII.

yüzyılda ise kaleme alınmıştır. Battalnâme'nin Türkiye kütüphanelerinde ve yurt dışı kütüphanelerinde yazmaları bulunmaktadır. Battalnâme'nin teşekkül ettiği yerin Anadolu olması, Battal Gazî'nin İslâmiyet'in yayılması uğruna göstermiş olduğu gayret ve kahramanlıklar onun Türkler tarafından çok sevilmesine neden olmuştur. Türkler tarafından çok sevilen ve ilgi gösterilen Battal Gazî hakkında bir hayli bilimsel araştırma yapılmış ve Battal Gazî Destanı, birçok makale ve teze konu olmuştur.

Çalışmanın “Türk Epik Destanlarında Tip ve Motifler” adlı ikinci bölümünde tip ve motif terimlerinin üzerinde durulmuştur. Bu bölümde motif kavramı açıklanmış ve Türk destanlarında sıklıkla karşılaşılan motiflere değinilmiştir. Ayrıca Türk epik destanlarında karşımıza çıkan tipler de bu bölümde tanıtılmıştır. Türk epik destanlarında sıklıkla karşımıza çıkan alp tipi, bilge tipi ve kadın tipi örnekleriyle gösterilmiştir. Bu bölümde çalışmanın ileriki bölümlerinde değinilecek olan Battal Gazî Destanı ve Battal Gazî filmlerinde belirlenecek olan tipler ve motifler ile ilgili tanımlara ve değerlendirmelere dayalı temel bilgiler verilmiştir. Bu noktada büyük oranda bu konuda daha önce yapılan çalışmalara başvurulmuştur. Yapılmış tanımlar ve değerlendirmeler bilgi verilmesi açısından tekrar edilmiştir.

Destanlardaki tipler ile destanın teşekkül ettiği toplum arasında sıkı bir ilişki vardır. Destandaki tipler halkın gelenek ve göreneklerini, inanç biçimlerini, zihniyetlerini, kültürlerini yansıtan unsurlardır. Destanlarda halkı yansıtan tiplerin başında alp tipi gelmektedir. Bu bakımdan alp tipi destanların en temel yapısını oluşturur. Türk destanlarında alplar, Türk milletini temsil eden kahramanlardır. Alpların amaçları kendi milletin istiklalini korumaktır. Alplar, kendi çıkarları yerine milletin çıkarlarını ön planda tutarlar. Alp halka model olan, onlara önderlik eden, her bakımdan güçlü kuvvetli, girdiği mücadelelerde her zaman galibiyet kazanan idealize edilmiş bir tiptir. Alp olacak kişilerin gücü kuvveti doğuştan gelir. Alp olacak kişi henüz çocukluğunda sahip olduğu bu olağanüstü özellikleriyle yaşlılarından ayrılır. Oğuz Kağan Destanı'nda Oğuz Kağan'ın anne sütünü bir kez emip bir daha emmemesi, dile gelip çiğ et, aş ve şarap istemesi bu hususta verilebilecek önemli örneklerden biridir. Aynı zamanda Oğuz Kağan'ın dış görünüşündeki farklılık da dikkat çekicidir. Destanda Oğuz Kağan; ayakları öküz ayağı gibi güçlü, beli kurt beli gibi çevik, göğsü, ayı göğsü gibi geniş, vücûdu baştan aşağı tüylü şeklinde tasvir edilmektedir. Köroğlu Destanı'nda Köroğlu; kendisi kaynamış kara demir gibi,

kulakları kalkan gibidir. Omzunda yirmi dört kişinin oturabileceği genişlik vardır, kalkanı döğebilecek, çeliği çiğneyip püskürtecek kuvvettedir şeklinde tasvir edilerek, Köroğlu'nun olağanüstü özellikleri ve dış görünüşündeki farklılıkları dile getirilmiştir.

Destanlarda alp kişilerin yanlarında bulunan, vereceği mühim kararlarda önemli rol oynayan ve tecrübeleriyle alplara yön gösteren kişiler vardır. Bu kişiler bilge tiplerdir. Bilge kişiler halka önderlik yapmışlardır. Sahip oldukları bilgelik sayesinde vermiş oldukları öğütlerle alp tipinin en büyük yardımcılarında olmuşlardır. Bilge kişilerin vermiş olduğu nasihatler kutsallaşmış ve dilden dile dolaşır hale gelmiştir. Bilge kişilere has ilâhî bir sezgi gücü vardır. Bilge kişiler bu özellikleri sayesinde kağanların sağ kolu olmuşlardır. Bilge kişilerin diğer bir özelliği ise uzun ömürlü olmaları ve aksakallı olarak ifade edilmeleridir. Ergenekon Destanı'nda bilge tipinin en önemli örneklerinden birine rastlanılmaktadır. Ergenekon adını verdikleri dağda dört yüz yıl geçiren Türkler o kadar çoğalırlar ki Ergenekon Dağı'nın çevresine sığmaz olmuşlardır. Bu hale bir çözüm bulmak için toplanırlar ve dağdan göç edip asıl yurtlarına doğru yola çıkmak için bir çare düşünmeye başlarlar. Ne yazık ki bir çıkış yolu bulamazlar. Ümitsizliğe düşen halkın yanlarına usta bir demirci gelir ve demir madenini eritip yol açabileceğini söyler. Göktürk halkı usta demirci sayesinde Ergenekon Dağı'nı eriterek oradan çıkmayı başaramışlardır.

Türk destanlarında at önemli bir yere sahiptir. Destanlarda her zaman kahramanların yanında atları bulunur. Kahramanların atları onların en büyük destekçisi olmuşlardır. Alp kişilerin atları sıradan atlar değildir. Kahramanların atları ilâhî bir güç tarafından kahramanlar için özel olarak gönderilmiştir. Bu atların sezgileri çok güçlü olup kahramanları düşmanlarından gelebilecek zararlara karşı uyarılmışlardır. Aynı zamanda kahramanların atları zeki, atik ve dayanıklı atlardır. Kahramanların atları suda yüzmek, havada uçmak gibi olağanüstü özelliklere de sahiptirler. Olağanüstü özellikleriyle kahramanlar zor bir durumda kaldığında onun yardımcısı olmuşlardır. Kahramanların başarılı olmasında kahramanların atlarının büyük katkısı vardır. Kahramanlar, atlarından ayrı düşerse bütün maharetlerini kaybederler.

Kadınların, doğası gereği dünyaya yeni bir hayat getirmesi her dönemde onların kutsiyet kazanmasına neden olmuştur. Kadınlar her zaman akıl ve zarafetleriyle ön plana çıkmışlardır. İlk Türk devletlerinde kadınlar han ile ülke

yönetir, ata biner, ok atar, kılıç kuşanırlar. Eski Türk destanlarında, kadınlar erkeğin tamamlayıcısı olarak kabul edilirler. Kadınlar kahramanların yanlarında bulunarak onlara güç ve cesaret verirler. Eski Türk destanlarındaki kadınlar çocuklarına merhametli bir anne, kocasına iffetli bir eş, savaşlarda korkusuz bir cengâver olan alp kadınlardır. Manas'ın hanımı Kanıkey alp kadınlara verilecek örneklerden biridir. Kanıkey'in sezgileri yüksek olup Manas'a nasihatler vermektedir. Kanıkey, Manas'ın Kalmuklar tarafından esir alınması üzerine oraya gider ve yiğitler gibi savaşır. Kanıkey, zehirlenmiş olan kocasına hazırlamış olduğu ilaçlarla tedâvî ederek onu hayata döndürür.

Çalışmanın “Battalnâmelerde Tipler ve Motifler” başlıklı üçüncü bölümünde, alperen tipinin temsilcisi olarak Battal Gazî, bilge tipi olarak Tevabil ve Şemmas Pîr, Abdülvehhâb Gazî, kadın tipi olarak ise Hüseyin Gazî ve Battal Gazî'nin hayatında rol oynamış kadınlar detaylı bir şekilde anlatılmıştır. Türkler'in, İslâmiyet'i kabul etmeleriyle destanlarında görülen alp tipi yerini alperen tipine bırakmıştır. Alperenlerin amaçları Anadolu'yu Türkleştirmek ve İslâmlaştırmaktır. Battal Gazî sevilen alperenlerden biridir. Alperen Battal Gazî'nin yanında Anadolu'yu Türkleştirmek ve İslâmlaştırmak gayesini gerçekleştirirken ona destek olan bilge tipler bulunmaktadır. Battal Gazî'nin bu uğurda yapmış olduğu savaşlarda onu destekleyip yönlendiren, her başı sıkıştığında ona yol gösteren lalası Tevabil bilge tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Diğer bir tip olan kadınlar ise Battal Gazî'nin her vakit yanında olarak Battal Gazî'ye destek olur ve onu tamamlarlar. Destanda kadınlar karşımıza sevgili (maşûk) olarak kadın tipi, yardımcı olarak kadın tipi, büyücü ve düşman olarak kadın tipi şeklinde çıkmaktadır. Destan motifleri, milletlerin maddi ve manevi değerlerinden, sosyal ve kültürel özelliklerinden meydana gelir. Motifler, teşekkül ettikleri milletlerin olaylarına ve yaşanmışlıklarına dayanırlar. Dolayısıyla halkın yaşamış olduğu olaylarda onlara güç verip onları bir arada tutan unsurlardan oluşmuşlardır. Bu işlevi gerçekleştiren motifler destan boyunca süreklilik arz ederler. Destan motifleri destan kahramanları etrafında gelişir. Motifler destan kahramanının kişiliğinin oluşmasında etkilidirler. Battal Gazî Destanı, motif yapıları bakımından oldukça zengin bir destandır. Battal Gazî Destanı'nda destani motiflerden at motifi, geyik motifi, savaş aletleri motifi, pençik çıkarma motifi ve ad koyma motifine yer verilmiştir. Dini motiflerden rüya motifi, kerâmet motifi, din değiştirme motifi, sihir motifi ele alınmış olup Battal Gazî'nin manevi yönü yansıtılmıştır. Masal motiflerinde

ise şekil (kıyafet) değıştirme motifi, formulistik sayı motifi bulunup destandaki masal motiflerine yönelik değerdendirmeler konu edilmiştir.

Çalışmanın “Battal Gazî Destanı ile Battal Gazî Filmlerinin Tip Ve Motif Ekseninde Karşılaştırılması” adlı son bölümünde Battal Gazî filmlerinde yer alan tipler ve motifler ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Battalnâme ile Battal Gazî filmlerin tip ve motif bakımından karşılaştırılması yapılmıştır.

Battal Gazî

Seyyit Battal Gazî, VIII-XI. asırlar arasında Anadolu sahasında Emevilerin Bizanslılara karşı yapmış oldukları savaşlarda öne çıkmış olan Battal lakaplı Müslüman bir kahramandır. Battal Gazî’nin bir Emevi kahramanı olmasına karşın Türkler tarafından çok sevilmesinin sebebi onun ömrünü İslâmiyet’i yaymaya adanmış olması ve bu amaç uğruna göstermiş olduğu kahramanlıklardır. Aynı zamanda Battal Gazî Destanı’nın teşekkül ettiği yerin Anadolu sahasında olmasından dolayı da Türkler destana milli bir hüviyet vererek Battal Gazî’yi cesur, yiğit bir kahraman olarak görmüşlerdir. Bu sebeplerden dolayı Türk kültüründe Battal Gazî o kadar çok benimsemiştir ki aradan yüzyıllar geçmiş olmasına rağmen Battal Gazî unutulmamış hafızalardaki yerini korumuştur.

Toplumsal hafızada bu denli yer edinen Battal Gazî’nin hayatında bazı belirsizlikler söz konusudur. Bu belirsizlikler Battal Gazî’nin doğumundan itibaren başlar. Battal Gazî’nin doğum tarihine hiçbir kaynak değinmemiştir. Battal Gazî’nin katılmış olduğu seferlerden yola çıkarak yaşadığı dönem hakkında bilgi sahibi olunmaktadır: “Taberî, İbnü’l Esîr ve İbnü’l Kesir’e göre Battal, halîfe Abdülmelik b. Mervân’ın oğlu Mesleme’nin Bizans’ı kuşatmasına (715- 717) ve Rum diyarına yapılan diğer seferlere katılmıştır” (Köksal, 1984: 37). Battal Gazî’nin Mesleme’nin Bizans’ı kuşatmasında bulunması onun yaşadığı dönem hakkında bilgi vermektedir. “Battal Gazî’nin yaşadığı dönem ve yaşamı hakkındaki bilgileri, genellikle onun bulunduğu Rum seferlerine ve savaşlarına ait verilen haberlerden öğrenilmektedir” (Say, 2009: 21). Battal Gazî’nin yaşadığı dönem hakkında katılmış olduğu Rum savaşlarından bazı çıkarımlarda bulunabilirsek de onunla ilgili bazı hususlar hala tartışılmaktadır. Onun Müslüman milletlerin ortak değeri olarak kabul edilip benimsenmesinin bir sonucu olarak Battal Gazî’nin hangi millettten olduğuna dair

farklı görüşler vardır. “Hasan Köksal, Battal Gazî’nin İbn Asakir’e göre Emevilerin azatlı kölesi olduğunu, Arap soyundan geldiğini söylediğini dile getirmiştir” (Köksal, 1984: 37). “İbrahim Sarar ise Battal’ın Emevilerin azatlı kölesi veya Emeviler zamanında VIII. yüzyılda dünyaya gelmiş bir kişi olduğunu ifade etmektedir” (Gümüštepe ve Ayaz, 2018: 83). Fuat Köprülü bu husus hakkında “Bu menkıbe, hiç şüphesiz, tarihi bir esas üzerine işlenmiş ve Türklere has bir kahramanın destanıdır” (Köprülü, 2011: 279). Diyerek Battal Gazi’nin bir Türk kahramanı olduğu görüşünü savunmuştur.

Hayatını İslâm dinine adanmış, Türkler tarafından sevilip sayılan Arap kumantanı olan Battal Gazi’nin gerçek adı ile ilgili olarak tarihi kaynaklar ortak bir görüşte birleşmektedir: “Taberî i Mes’ûdî, İbnü’l- Kesîr, Sıbt b. El-Cevzî ve Ebu’l – Mahâsin’e göre Battal’ın adı Abdullah’tır” (Sakaoğlu, 1995: 67). Battal Gazi’nin adının Abdullah olduğu kabul edilmektedir.

Battal Gazî hakkında bilgi veren kişilerden biri de Evliya Çelebi’dir. Evliya Çelebi Seyahatnâme adlı eserinde Battal Gazi’nin ismini, İstanbul, Gebze, Ankara, Urfa, Kayseri ve Sivas illeriyle ve Seyitgazî ilçesiyle geçirerek onun yaşamış olduğu yerlerden bahsetmiştir:

“Evliya Çelebi dolaştığı yerlerde Battal Gazî ile ilgili olarak tespit ettiklerini Seyahatnâme’sinin ilgili ciltlerine serpiştirmiştir. Evliya Çelebi Seyahatnâme adlı eserinin birinci, ikinci ve dokuzuncu ciltlerinde İstanbul’a düzenlenen seferlerden, İstanbul ve çevresindeki Battal Gazî ile ilgili yer adlarından söz etmiştir. Üçüncü, dördüncü ve beşinci ciltlerde, Battal Gazî ve yakınlarının Gebze, Ankara, Urfa, Kayseri ve Sivas gibi yerleşme merkezlerimizle olan ilgisi ve buralarda görülen kendileriyle ilgili yer adları ele alınmıştır. 4.ciltte, Seyitgazî ilçesi ve menzili hakkında bilgi verilmiştir. Yine aynı ciltte, Antakya’nın fethi sırasında Battal Gazî’nin gösterdiği kahramanlıktan söz edilmiştir. Seyahatnâme’nin 5. cildinde Eğin Kalesi’nin fethi, 6. cildinde ise geniş bir şekilde Malatya ilimizle Battal Gazî’nin burası ile olan ilgisi anlatılmıştır” (Sakaoğlu, 1995: 72).

Müslümanların tarihi için oldukça önemli olan Battal Gazî, zamanla bir destan kahramanı olmaktan çıkıp gazî-veli kimliğine bürünmüştür. Girdiği her savaşta galibiyet elde etmesi, İslâm’ı yaymak için göstermiş olduğu mücadele ve zor durumlarda Hızır’ın onun yardımına yetişmesi Battal Gazî’yi sadece bir destan kahramanı olmaktan çıkarıp aynı zamanda bir evliya mertebesine yükseltmiştir. Evliya mertebesine çıkarılan “Battal Gazî’nin ölüm tarihi ile ilgili olarak Taberî ve Teophanes 740 yılını işaret ederken İbnü’l – Kesîr 741 demektedir. Ölüm yeri ise Afyonkarahisar yakınlarında bulunan Akroinon (bugünkü Seyitgazî İlçesi)’dur” (Sakaoğlu, 1995: 68).

Battal Gazî'nin Türk kültüründe oldukça sevilen bir kahraman olduğunun bir diğer göstergesi ise Türk kültür coğrafyasında birden fazla mezarı olduğuna dair inanışlardır. Yukarıda belirtmiş olduğumuz Saim Sakaoglu'nun görüşü dışında farklı yerlerde de mezarı olduğu görülmektedir. Fuad Köprülü bu hususta şunları dile getirmiştir: “ Menkıbeleri tâ Doğu Türkistan'a kadar yayılan, hatta Aksu şehrinde bir mezarına da tesadüf olunan bu menkıbevi Türk kahramanının Seyitgazî'de türbesi vardır” (Köprülü, 2011: 278).

Battal Gazî'nin türbesinin Eskişehir'e bağlı Seyitgazî ilçesinde olduğuna inanılır. “Battal'ın türbesi olduğuna inanılan diğer makamların ise Erdek'te Dilek Tepesi veya Seyit Gazî Tepesi'nde; Çıldır'ın Kurt Kale bucağında, Doğu Türkistan'ın Aksu şehrinde olduğuna inanılır. Battal Gazî'nin Kırşehir'de ve Çorum yakınlarındaki Ali Dağı'nda da türbesine rastlanır (Kavruk ve Çiftlikçi, 2012: 24).

Yaygın bir görüşe göre Battal Gazî'nin meçhul olan mezarı önce bir çoban tarafından bulunmuştur. Hacı Emre Köyü'nden Kutluca Çoban diye bilinen biri Mesihye Kalesi çevresinde koyunlarını otlatırken koyunların belirli bir yere gelince yürümediklerini, sanki toprağa basmak istemediklerini fark eder. Ertesi gün aynı durum tekrar yaşanır. Çoban, hayvanların basmayışından dolayı buranın bir mezar olabileceğini düşünür. Çoban, koyunların basmadığı ve bir mezar olabileceğini düşündüğü o yerden ayrılamaz olur. Çoban, aynı yerde yine koyunlarını otlatırken bir gün ansızın gökten bir nur dalgasının o yere indiğini görür. Çoban gördükleri karşısında kendinden geçer. Ayıldığında ise gidip gördüklerini Mesihye Beyi'ne anlatır. Bey hemen o yerin etrafına bir duvar çektirir (Özçelik, 2009: 92-93).

Bir rivayete göre, Battal Gazî bir mağarada uyurken, düşman askerleri onun mağarada olduğunu öğrenirler ve kalabalık bir grup halinde uyumakta olduğu mağaraya gelirler. Düşman kralının kızı Battal Gazî'ye âşıktır. Çok sevdiği Battal Gazî'nin canına kastedileceğini öğrenince haber vermek için mağaraya gider. Mağaranın etrafında pek çok asker bulunduğundan bir türlü içeriye giremez. Bunun üzerine eline küçük bir taş alır ve Battal Gazî'yi uyandırmak için ona atar. Taş gider Battal Gazî'ye değer ve nice savaşlarda ölmeyen Battal Gazî oracıkta şehit olur (Yağbasan, 2013: 200).

Başka bir rivayete göre Bizans ile Emeviler savaşa girer. Battal Gazî, Emevi ordusunun başında Bizans'a karşı savaşıır. Savaşta, Bizanslıların ordusu sayıca Emevilerin ordusundan fazla olduğu için Emeviler zor durumda kalır. Battal Gazî bu savaşta sayısız yaralar alır. Battal Gazî ağır yaralı olmasına rağmen insanüstü bir kuvvet ve gayretle düşman çemberini yararak mağaraya sığınmayı başarır. Battal Gazî'nin mağaraya girdiğini gören kralın kızı onun yanına gelir fakat Battal Gazî almış olduğu sayısız yaralar yüzünden orada şehit olur. Battal Gazî'ye âşık olan kralın kızı bu acıya dayanamayarak ruhunu teslim eder (Yağbasan, 2013: 200).

Halk arasında oldukça sevilen bir kahraman olan Battal Gazî'nin ölümü ve mezar yeri hakkında yukarıdaki örneklerde de görüldüğü üzere pek çok rivayet vardır. Bu noktada Battal Gazî'nin halk tarafından sevilen diğer kahramanlar gibi sahiplenildiği görülmektedir. Örneğin Yunus Emre'nin birden fazla mezar yeri olması, onun halk tarafından sevildiğinin, kabul gördüğünün göstergesidir. Dolayısıyla Battal Gazî'nin gerçek kimliği ile ilgili aktarılan bilgilerin dışında bir kahraman olarak Anadolu Türklüğü tarafından kabul görmüş ve sevilmiş bir kişi dolayısıyla bir Türk kahramanı olduğunu söylemek mümkündür.

Battalnâmeler

Battal kelimesi Arapça bir kelime olup kahraman, cesur anlamlarına gelmektedir. Battal kelimesi Türk Dil Kurumu Yayınları Türkçe Sözlük'te en ve boyca alışılmış olandan büyük anlamına gelmektedir (Türkçe Sözlük, 2011, Cilt 11: 83). Ferit Devellioğlu'nun hazırlamış olduğu Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat'ta ise battal kelimesi pek büyük anlamına gelmektedir (Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat, 2012, Cilt 29: 83).

Müslüman milletler için önem arz eden Battalnâme farklı isimlerle adlandırılmaktadır. Özellikle Emeviler ile Bizanslılar arasında gerçekleşen savaşlar esnasında dini için gösterdiği kahramanlıklar ile “Menakıb-ı Gazavât-ı Seyyid Battal Gazî, Hikâyet-i Seyyit Battal Gazî, Seyyit Battal Gazî Menkıbeleri, Kitab-ı Battal Gazî” (Ulutürk, 2018: 39) olmak üzere farklı isimlerle adlandırılan Battalnâme'nin Araplar arasında teşekkül eden şekli ise Zatü'l-Himme/Zelhimme/Delhemme olarak adlandırılmaktadır (Sakaoğlu, 1995: 68).

Battalnâme Yazmaları

Halk arasında oldukça değer gören bir kahraman olan Battal Gazî'ye ait sözlü kültürde fazlaca anlatı vardır. Yukarıda da değinildiği üzere Battal Gazî'nin Anadolu'da birden fazla mezarı bulunmaktadır. Sözlü kültürde canlı bir şekilde yaşayan ve yaşatılan bu kahramana ait anlatılar, farklı dönemlerde yazıya da aktarılmıştır. "Battalnâmelerle ilgili ilk bibliyografik bilgiler merhum Harun Tolasa tarafından verilmiştir. O, 1977 yılındaki bir seminerde sunduğu tebliğinde, destanımızın yurt içi ve dışındaki yazma nüshalarını, bazılarını kısa tanıtımlarıyla vermiştir" (Sakaoğlu, 1995: 68).

Battalnâme'nin Türkiye kütüphanelerinde ve yurt dışı kütüphanelerinde olmak üzere yirmiye yakın yakın yazması bulunmaktadır. Bu yazmaların bir kısmı mensûr bir kısmı da manzûm yazılmıştır.

Hasan Köksal'ın tespitlerine göre Battal Gazî'nin yazmaları aşağıda belirtilmiştir:

Mensûr Yazmalar¹

a. Türkiye Kütüphanelerinde Bulunan Mensûr Yazmalar

1. Akhisar Zeynelzâde Kütüphanesi, no: 234 Eserin adı Menâkıb-ı Battal Gazî'dir. Menâkıb-ı Battal Gazî adlı eser Arapça olarak yazılmış olup 218 varaktır. Eser Nacd b. Hişâm al- Haşimi al- Hicazi adını taşımaktadır.

2. Ankara Milli Kütüphane, no: 146/ 1973 Eserin adı Seyyit Battal Gazî Menâkıbı'dır. Yazı türü rika olan eser anonim olup istinsâh tarihi 1258 H. 'dir.

3. Ankara Milli Kütüphane, Aksesyon, no: 829, 1249/ 1970 Yazma eserin adı Battal Gazî Menâkıbından Parçalar'dır. Eserin yazı türü rika olup istinsâh tarihi ve müstensihi yoktur. Bu yazma eserde Battal Gazî Hikâyesi'nin tamamı olmayıp bazı bölümleri vardır.

¹ Bu kısımda belirtilen Mensur ve Manzum Yazmalar, Hasan Köksal tarafından hazırlanmış olan Battalnâmelerde Tipler ve Motifler adlı çalışmasından aktarılmıştır.

4. İstanbul Arkeoloji Müzesi, no: 1455 Eserin cildi tamamen dağılmıştır. Kitabın ilk on bir sayfası okunmayacak derecede yıpranmıştır. Eser tam harekeli ve rika olarak kaleme alınmıştır. Yazma eserin istinsah tarihi 840 H. olup müstensihî yoktur. Eser 458 varaktır. Eserin orijinalinde sayfa numarası olmayıp sonradan eklenmiştir.

5. Fikret Türkmen'in Özel Kitaplığı Eser, 1206 H.'de Nezif adlı bir şahıs tarafından yazılmıştır. Eserin yazı türü rika olup varak sayısı 199'dur.

6. Cahit Öztelli'nin Özel Kitaplığı, no: 38 Bu yazmanın ilk sayfası eksektir. Yazı nesih kırmasıdır. Eserin istinsâh tarihi ve müstensihî verilmemiştir.

7. Cahit Öztelli'nin özel kitaplığı, no: 39 Eser 1000 H.'de istinsâh edilmiştir. Müstensihî Hüseyin b.Mustafa'dır. Eserin yazı türü rikadır.

8. Cahit Öztelli'nin Özel kitaplığı, no: 40 Eserin dili ve imlası oldukça eskidir. Bu nüsha Şahmaran bölümü ile başlar.

9. İstanbul Arkeoloji, no: 1334 İstinsah tarihi 1263 H.'dir Eserin sonunda "Sahip ve mâliki: Ahmet Efendi-Derviş Süleyman Müştereken" diye belirtilmektedir. Eserin başlangıcından bir yaprak eksiktir. Eserin tamamı 131 varak, 262 sayfadır.

10. Manisa Genel Kitaplığı, no:1323 Eserin adı Menâkıpnâme-i Gâziyan'dır. Eser, 337 varak olup yazı türü rikadır. İstinsah tarihi ve müstensihî yoktur.

11. İstanbul Üniveristesi Kütüphanesi, no:1209, 1223, 1249, 1331 Eserin adı Seyyid Battal Gazî Hikâyesi'dir. Eser altı ciltlik olup yazma tarihi 1287 H.dir. Eserin dili Türkçe'dir ve yazısı harekeli nesihdir. Kitabın başında, Manzûm olarak Allâh'a dua ve Seyyit Battal Gazî için methiye yer alır.

b. Yurt Dışı Kütüphanelerinde Bulunan Mensûr Yazmalar

1. Ettore Rossi, Vatikan yazmaları kataloğu (1953), Sf. 20; no: Vat. Torco 26

2. S. Petersburg kataloğu, Sf. 521

3. Leipzig Şehir Kütüphanesi, no: 218, 219

4. Dresten Kraliyet Kitaplığı, H. L. Fleischer katoloğu (1831) , s.15a ve 18a; no:104 ve 123

5. Hamburg yazmaları katoloğu, no:273

6. Viyana, G.Flügel katoloğu (1849) , no:407 b

7. Leipzig, H.L. Fleischer katoloğu (1831) , s.15a ve 18a; no:104 ve 123

8. C. J.Tornberg, Upsala katoloğu (1849), no:407 b

9. H. Ethe, Bodleian Kütüphanesi katoloğu, 2. Kısım Sf.1182; no:49 ve 2087

10. British Museum, Rieu katoloğu (s.214) Add. 10000, 263 yk

Manzûm Yazmalar

Manzûm Battal Gazî Destanı olarak yalnızca Dârendeli Bakâî'nin eseri bilinmektedir. Eser, III. Mustafa (1757-1774) zamanında yazılmış olup, 1769 (1183) da Sadrazam Silahtar Mehmet Paşa'ya sunulmuştur. Bu eser, mensûr bir Battal Gazî nüshasından kısmen kısaltılarak nazma çekilmiştir (Köksal, 1984: 17-21).

Battal Gazî Üzerine Yapılan Akademik Çalışmalar

Makaleler

Battal Gazî'nin tarihi ve menkıbevi hayatı, kişiliği, Battalnâme'nin varyantları ve eserin içeriği hakkında çeşitli konular üzerine yazılmış makaleler şunlardır:

1. Gürsoy, H. (1978). Battal Gazî. *Eskişehir Anma Günleri Dergisi*. 1(2), 28-29.

2. Sarar, İ. (1978). Şiirimizde Kahramanlık Konusu ve Battal Gazî. *Eskişehir Anma Günleri Dergisi*. 1(2), 13-14.

3. Cunbur, M. (1979). Seyyid Battal Üzerine Değişler. *Eskişehir Anma Günlükleri Dergisi Seyyit Battal Gazî Özel Sayısı*. 2(5), 8-21.

4. Mutlu, M. (1979). Gönüllerdeki Battal Gazî. *Eskişehir Anma Günleri Dergisi Seyyid Battal Gazî Özel Sayısı*. 2(5), 22-24.
5. Nasrattinoğlu, İ. (1979). Halk Ozanlarının Belleğindeki Seyyid Battal Gazî. *Eskişehir Anma Günleri Dergisi Seyyid Battal Gazî Özel Sayısı*. 2(5), 8-11.
6. Sakaoğlu, S. (1979). Bakaî'nin Battalnâme Adlı Eserinin Nüshaları. *Eskişehir Anma Günleri Dergisi Seyyid Battal Gazî Özel Sayısı*. 2(5), 12-14.
7. Sakaoğlu, S. (1995). Battal-nâme. *Belleten*. 40(1992), 67-74.
8. Yaktıl, G. (2002). Kùltürlerarası İletişimde Engeller Bir Örnek Çözümleme: Savulun Battal Gazî Geliyor. *Kurgu Anadolu Üniversitesi İletişim Bilimleri Fakùltesi Uluslararası Hakemli İletişim Dergisi*. 19(19), 24- 32.
9. Turmuş, M. (2010). Battal Gazî Ve Azerbaycan Kahramanlık Destanları. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*. 3(6), 65-73.
10. Yılmaz, M. (2011). Battal-Nâme, Sasonlu Tavit ve Digenis Akritas Destanlarındaki Kahramanların Lord Raglan'ın Geleneksel Kahraman Kalıbına Göre Değerlendirilmesi. *Folklor/Edebiyat*. 18(67), 89-104.
11. Cicioğlu, M. (2013). Kırgız Türkçesiyle Yazılmış Olan Seyyid Battal Gazî Destanı Üzerine Bir İnceleme. *Turkish Studies*. 8(4), 427-440.
12. Cicioğlu, M. (2013). Kazak Türkçesiyle Yazılmış Olan Battalnâmelerin Tespiti ve Tınıslıkoglu'nun Battalnâmesi Üzerine Bir İnceleme. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 6(26), 109-125.
13. Erkoçoğlu, F. (2014). Hamideli Tarihi Coğrafyası ve Battal Gazî'nin Hayatına Dair Bazı Notlar. *İlâhîyat Araştırmaları Dergisi*. (1), 65-82.
14. Topraklı, R. (2014). Battâl Gâzî'nin Türbesi Nerede? *İlâhîyat Araştırmaları Dergisi*. (1), 83-92.

15. Bars, M. (2015). Battal Gazî Destanı'nda Göndergeler ve Anıştırmalar Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*. 4(1), 465-490.
16. Erdem, M. (2017). Battal-Nâme'nin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Maarif Mektepleri Uluslararası Eğitim Bilimleri Dergisi*. 1(1), 24-35.
17. Güzel, C. (2017). Bilinmeyen Bir Yatır ve Battal Gazî Destanı Bağlamında Aziz Manas'tan Cambaz Pîr'e Kutsal'ın Sürekliliği. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*. 6(4), 2565-2578.
18. Polat, İ. (2017). Maaday-Kara Destanı ve Battal Gazî Destanı Üzerine Mukayeseli Bir Okuma. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*. (59), 367-388.
19. Atıcı, E. (2018). Seyyit Battal Gazî Türbesi'nin Mimari İletişimde Dünü ve Bugünü. *Kurgu*. 26(3), 117-132.
20. Gümüştepe, P. Ve Ayaz, B. (2018). İslâmi Dönem Türk Destanlarında Kötülüğün Masal Unsurları İle Temsili: Battal-nâme Örneği. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*. 11(22), 77-97.
21. Ulutürk, Y. (2018). Türk Romanı'nda Destanî Bir Kahraman: Battal Gazî. *Anasay*. (4), 37-46.
22. Dal, S. (2019). Malatya'da Yaşayan Bir Anlatı Olarak Battal Gazî Destanı. *Uluslararası Folklor Akademi Dergisi*. 2(2), 311-322.
23. Akın, H. (2020). Arthur'un Ölümü ve Battal Gazî Destanı Üzerine Mukayeseli Bir Okuma. *Türk Dünyası Dil ve Edebiyat Dergisi*. (50), 229-256.
24. Aldemir, A. (2020). 1970'lerde Yaşanan Olayların Mitolojik Bir Öge Olarak Türk Sinemasındaki Kahramanlık Anlatısına Etkisi. *Kırklareli Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu Dergisi*. 1(2) , 32-54.
25. İlhan, N. (2020). Darendeli Bekâyî'nin Battalnâmesi'nin Yeni Bir Nüshası. *Aydın Türklük Bilgisi*. 6(2), 235-254.

26. Metin, M. (2020). Sözlü Anlatıların Bir Devamı Olarak Battal Gazî Filmlerinin Epik Karakteri Üzerine Tespitler. *Folklor Akademik Dergisi*. 3(2), 347-380.

27. Uçar, Z. (2020). Battal Gazî ve Digenis Akritas Destanı'nda Simgeleşen Kıyafet Kültürü Üzerine. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*. (47), 247-257.

28. Baysal, N. (2021). Battal Gazî Destanı'nda Kahraman ve Kozmos İlişkisi Üzerine Bir İnceleme. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi*. 5(3), 33-50.

29. Metin, M. (2022). Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Bağlamında Battal Gazî. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*. 10(30), 412-425.

Tezler

Battal Gazî'nin hayatı, kahramanlıkları, tarihi şahsiyeti ve Battal Gazî Destanı hakkında birçok araştırma ve tezler yapılmıştır. Bu araştırmalar neticesinde Battal Gazî hakkında birçok mühim yeni bilgiye ulaşılmıştır. Bu hususta yazılmış olan tezler şunlardır:

1. Dağlıoğlu, H. (1928). *Battal Gazî Hakkında*. Basılmamış Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

2. Sezer, F. (1975). *Seyyit Battal Gazî Destanı*. Öğrenci Bitirme Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

3. Gülseren, C. (1979). *Kitab-ı Battal Gazî*. Öğrenci Bitirme Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

4. Köse, M. (1979). *Min Menakıb-ı Gazâvat-ı Seyyit Battal Gazî*. Öğrenci Bitirme Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi.

5. Köksal, H. (1983). *Battalnâmeler'de Tip Ve Motif Yapısı*. Doktora Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

6. Paçacıoğlu, B. (1993). *Battalnâme*. Basılmamış Doktora Tezi. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

7. Arak, H. (1994). *Alman Halk Romanı Kral Rother ile Türk Romanı Seyyid Battal Gazî'nin Karşılaştırılması*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

8. Say, Y. (1999). *Seyyit Battal Gazî Külliyesi*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

9. Deveci, A. (2000). *Seyyit Battal Gazî Külliyesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazî Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

10. Çolak, A. (2006). *Tûrabi'nin Manzûm Battalnâmesi İnceleme / Metin*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Malatya: İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

11. Kaya, G. (2011). *Battal Gazî Destanı 'nın (343- 675) Çeviri Yazısı ve Metin Sözlüğü*. Yüksek Lisans Tezi. Kahraman Maraş: Kahraman Maraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

12. Atmaca, Ş. (2015). *İslâmiyet Sonrası Destanlarda (Battal-name, Danişmend-name ve Saltuk-name) İslâmi Karakterler ve Tipler*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

13. Azemoun, E. (2017). *Sözlü Gelenekte Yaşayan Battal Gazî Anlatmalarını İçeren Yazmanın Günümüz Alfabesine Aktarılması Ve Tip Motif Yönünden İncelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Girne Amerikan Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi.

14. Dağ, B. (2018). *İslâmi Dönem Anadolu Türk Destanlarından Müseyyeb-name, Battalnâme, Danişmendname ve Saltukname'nin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Basılmamış Yüksek Lisans Tezi. Nevşehir: Hacı Bektaş-ı Veli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

15. Alboğa, M. (2020). *Battal Gazî Hayatı ve Tarihi Şahsiyeti*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

16. Şen, M. (2020). *1436-7 Anonim Battalnâme'sinde Din Değişirme ve Gazî-Kral Kimliği*. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Sabancı Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

17. Ölmez, E. (2021). *Battal Gazî Destanı'nda Kadın Tipi ve Kadın Eğitimi*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Gazî Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

18. Metin, M. (2022). *Türk Kültüründe Battalnâme Kültürü*. Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

2. TÜRK EPİK DESTANLARINDA TİPLER VE MOTİFLER

2.1. Tip Kavramı

Metin Ekici'nin Stith Thompson'dan aktardığına göre tip; “Halk edebiyatı öğrencileri tarafından gelenekten bağımsız bir varolma kabiliyeti gösteren anlatımları ifade etmek için kullanılan bir terimdir” (Ekici, 1998: 31). Thompson, “The Folktale” adlı eserinde tip konusunda şunları söylemektedir: “Tip, kendi başına var olabilen geleneksel bir masaldır. Anlam bakımından bir başka masala dayanmayan bütünlüğe sahip bir narratif tür olduğu söylenilebilir” (Saçkesen, 2010).

Türk destanlarında tipler üzerine farklı çalışmalar yapılmıştır. Bunlara göre Türk destanlarında alp, bilge ve kadın tipleri öne çıkan tipler olmuşlardır. Yaptığımız çalışmada bu tipler üzerinden bir değerlendirme yapılmıştır. Bu bölümde öncelikli olarak bahsedilen bu tipler hakkında genel bir bilgi verilmiştir.

2.1.1. Alp Tipi

Türk destanlarında halka rol model olan tipler Orta Asya'nın zorlu iklim koşulları, konargöçer yaşam tarzları, Türk boyları arasında yaşadıkları mücadeleler, dış baskılar sonucunda teşekkül etmiştir. Bu zor şartlar altında hayata tutunmaya çalışan insanlar, yaşamış oldukları güçlüklerle karşı dirençli olan, savaşçı, her yönden kendisini geliştirmiş ve idealize edilmiş alp tipini var etmiştir. İdealize edilmiş alp tipinin hayatında birtakım sıra dışılıklar vardır. Alp olacak tipin doğuşu mucizevi şekilde meydana gelir. Alp olacak kişi doğuşundan itibaren diğer bebeklerden güç ve kuvvet bakımından ayrılır. Yaşadığı süre boyunca olağanüstü özellikler sergiler. Alp olacak kişi, diğer kişilerde bulunmayan yeteneklerle ve eşi benzeri olmayan güçlerle bezenmiştir. Alp olacak kişi çok kısa bir zamanda büyür. Alp olacak kişiler olağanüstü özellikler gösterirler. Konuşmayı da hemen sökerek kendisinin farklı olduğunu bir nevi çevresine göstermiş olurlar.

Alp tipinin düşmanları güç kuvvet bakımından ona denk olabilecek kişilerdir. Düşman tipin alp tipi kadar güçlü olması alp tipini halk gözünde daha kıymetli yapar.

Alp tipi, kişisel menfaatini hiçbir zaman ön planda tutmaz. Onun için önemli olan yaşamış olduğu toplumun menfaatleridir. Alp kişi halkı için kendisinden bile

vazgeçmeyi göze alır. Alp kişi, koca bir ordu karşısında tek başına bile kalsa bir an olsun içine korku düşmez. Kendinden son derece emin bir şekilde düşmana saldırır ve kuvveti ile düşmanı yenmeye vakıf olur.

Alp tipi, Türk epik destanlarında sıklıkla görülür. Hatta destanlar alp tipi üzerine inşa edilir denilebilir. Oğuz Kağan Destanı'nda alp tipi olarak Oğuz Kağan görülmektedir. Oğuz Kağan ile ilgili olarak İslâmiyet öncesi Uygur Sahası'na ait bir yazma bulunmaktadır. Ayrıca İslâmiyet sonrasındaki kültür coğrafyalarında da İslâmi özelliklere bürünmüş ve bir alperen tipi olarak karşımıza çıkan Oğuz Kağan da vardır. Bu kısımda İslâmiyet öncesi Uygur Sahası'nda yazılmış olan Oğuz Kağan ve alp tipinin tezahürü hakkında bilgi verilmiştir. Alp olan Oğuz Kağan bir takım olağanüstü özellikler göstererek diğer kişilerden ayrılır. Henüz çocukluğunda dış görünüşündeki farklılık ve sergilemiş olduğu yiğitlikle ön plana çıkmaktadır. Bu kısım destanda şu şekilde anlatılmaktadır:

“Yine günlerden bir gün Ay Kagan'ın gözü parladı, doğum ağrıları başladı ve bir erkek çocuk doğurdu. Bu çocuğun yüzü gök: ağzı ateş (gibi) kızıl: gözleri elâ saçları ve kaşları kara idi. Perilerden daha güzeldi. Bu çocuk anasının göğsünden ilk sütü emdi ve bir daha emmedi. Çiğ et, çorba ve şarap istedi. Dile gelmeğe başladı: kırk gün sonra büyüdü. Yürüdü ve oynadı. Ayakları öküz ayağı gibi: beli kurt beli gibi: omuzları samur omuzu gibi: göğsü ayı göğsü gibi idi. Vücûdu baştan aşağı tüylü idi” (Bang ve Rahmeti, 1936: 11).

Oğuz Kağan'ın yiğit bir kişi olacağının emareleri bu sahnede görülmektedir. Kahramanlar alp tipi olarak buyruğu altında bulunan insanların rahat içinde yaşamaları için gereken her şeyi yapar. Ayrıca alp tipi, yiğit, kahraman, zeki ve güçlüdür.

2.1.2. Kadın Tipi

Türk destanlarında kadınlar önemli bir yere sahip tipler olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadın tipleri destanlarda alp kadın, yardımcı kadın, maşûk (sevgili) kadın, düşman ve büyücü kadın gibi çeşitli tiplerde görülmektedir.

2.1.2.1. Alp Kadın Tipi

Türk halkının bozkır kültür tarzını benimsemeleri ataerkil yapının güçlenmesine neden olmuştur. Halkın günlük hayatına devam edebilmesi için erkek kuvvetine ihtiyaç duyuyor olması destan kahramanlarının erkek olmasına sebebiyet vermiştir. Böyle bir toplumun içinden savaşçı erkek kahramanların yanında onlara destek olan güçlü, kuvvetli alp kadınlar da çıkmıştır. Alp kadınlar atın üstünde

kahramanca düşmanla savaşıyor, savaş aletlerini ustaca kullanan, korkusuz, gözü kara savaşçı kadınlardır. Alp kadınlar kılıç kullanmakta, ok atmakta, ata binmekte, güreş tutmakta usta oldukları kadar fedâkâr bir anne, sâdık bir eş, yol gösterici bir yoldaş, misafirperver bir ev sahibi, usta bir aşçı yeri geldiğinde doktor bile olmuştur. Destanlarda alp tipinin oluşmasını sağlayan şartlar alpla birlikte onun karısını da eğitmiştir. Kadın güzel, saygılı, iffetli olduğu kadar akıncı bir kahramandır.

Kırgız destanı olan Manas Destanı'nda, Manas'ın karısı Kanıkey destanlarda karşımıza çıkan alp tipi kadın örneklerinden birisidir. Kanıkey, yiğit bir erkek gibi savaşarak Kalmuklar'a esir düşen Manas'ı kurtarmayı başarır. "Saç örgüsünü toplayıp tepesine bağladı, Manas'ın silahlarını takınarak, zırhını giyip Akkula'ya bindi... Kanıkey arslan gibi savaşıyor... Kanıkey bir yerinden yara yedi. Buna rağmen Manas'ı mahfuz bir yere getirmeyi başardı ve tedâvîsine başladı" (Akyüz, 2010: 173). Manas'ın karısı Kanıkey ideal bir eş olduğu kadar oğlu için de ideal bir annedir. Kanıkey, oğlu Semetey'i kocası Manas gibi korkusuz bir yiğit olarak yetiştirir.

Dede Korkut Kitabı'nın Kam Püre'nin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu'ndaki Bânû Çiçek alp kadın tipi özelliklerini gösterir. Bamsı Beyrek, babası Bay Büre Han'dan evleneceği kızda aradığı vasıfları açıklar. Babası oğlunun aradığı kahraman kızın Bânû Çiçek olduğunu anlar. Bu kısım destanda şu şekilde geçmektedir:

"Baba bana bir kız alıver ki ben yerimden kalkmadan o kalkmalı, ben kara koç atıma binmeden o binmeli, ben hasmıma varmadan o bana baş getirmeli, böyle kız alıver baba bana dedi. Babası Pay Püre Han der: Oğul sen kız istemiyorsun, kendine bir hempa istiyormuşsun, oğul galiba senin istediğin kız Pay Piçen Bey kızı Bânû Çiçektir" (Ergin, 1969: 62).

Bamsı Beyrek'in beşik kurtmesi olan Bânû Çiçek, evleneceği kişide aslında kendinde olan alplık özelliklerini arar. Bânû Çiçek, Bamsı Beyrek ile karşılaştığında gerçek kimliğini ondan gizleyerek onun gücünü, kuvvetini sınar. Bu kısım destanda şu şekilde geçmektedir:

"At teptiler, Beyrek'in atı kızın atını geçti. Ok attilar, Beyrek kızın okunu geride bıraktı. Kız der: Bre yiğit benim atımı kimsenin geçtiği yok, okumu kimsenin geride bıraktığı yok, şimdi gel seninle güreş turalım. Hemen Beyrek attan indi. Kavuştular, iki pehlivan olup birbirine sarmaştılar. Beyrek kaldırır kızı yere vurmak ister, kız kaldırır. Beyrek'i yere vurmak ister. Beyrek kızın ince beline girdi, sarma taktı, arkası üzerine yere yıktı" (Ergin, 1969: 61).

Bamsı Beyrek'in Bânû Çiçek'i yenmesi üzerine Bânû Çiçek'in aslında kendisi olduğunu söyler. Bamsı Beyrek, güreş tutmakta, at yarıştırmakta ve ok atmakta Bânû

Çiçek'e üstün gelerek onun koymuş olduğu şartları yerine getirmiş olur ve onunla evlenmeye layık olduğunu ispatlar.

Dede Korkut Kitabı'nın Kanglı Koca Oğlu Kan Turalı Boyu'nda Kan Turalı'nın evlenmek istediği kızda aradığı alplık özellikleri belirtilmiştir. Kanglı Koca Oğlu Kan Turalı'nın gelin kızıdan beklediği özelliklerden ötürü oğlunun evlenmek isteyeceği kızı yiğit bahadıra benzetir. Kanglı Koca ile oğlu Kan Turalı'nın konuşması destanda şu şekilde verilmiştir:

“Kan Turalı der: Baba ben yerimden kalkmadan o kalkmış olmalı, ben kara koç atıma binmeden o binmiş olmalı, ben kanlı kâfir eline varmadan o varmış bana baş getirmiş olmalı dedi. Kanglı Koca der: Oğul sen kız istemezmişsin, bir yiğit bahadır istemişsin, onun arkasında yiyesin, içesin hoş geçesin. Der: Evet canım baba öyle isterim, ya varasın bir cici bici Türkmen kızını alasın, birdenbire kayayım üzerine düşeyim, karnı yırtılsın dedi” (Ergin, 1969: 134-135).

Kanglı Koca oğlunun aradığı özellikteki kızı bulmak için yollara düşer. İç Oğuzu ve Dış Oğuzu arar ama oğluna layık kız bulamaz. Aradığı kızı Tırabuzan'da bulmayı başarır. Tırabuzan tekfurunun kızı olan Selcen Hatun, ok atmadaki hüneriyle bilinir. Selcen Hatun'un attığı her ok hedefine isabet eder. Bu kısım kitapta şöyle geçmektedir: “Meğer Tırabuzan tekfurunun bir fevkalâde güzel dilber kızı var idi. Sağına soluna iki çift yay çekerdi. Attığı ok yere düşmezdi” (Ergin, 1969: 135-136).

Selcen Hatun ile Kan Turalı nikâhlanmış Kan Turalı'nın ailesinin yanına el öpmeye gidecekleri vakit dinlendikleri bir otağda Selcen Hatun kendisini isteyenlerin çok olduğunu, yiğidi Kan Turalı'yı öldürüp onu babasının evine tekrar götürmek isteyebileceklerini düşündü. Kan Turalı uyurken Selcen Hatun tedbirli olup uyumadı. Gece boyu nöbet tuttu. Selcen Hatun eline mızrağını alıp Kan Turalı'nın atına da kendi atına da zırhlarını giydirdi. Yüksek bir yere çıkıp düşmanı gözlemeye koyuldu. Selcen Hatun'un babası onu verdiği pişman oldu ve adamlarını üstlerine saldı. Tahminlerinde yanılmayan Selcen Hatun kocasının uykuda düşmanlarına yakalanmasını istemedi ve Kan Turalı'yı uyandırıp onu durumdan haberdar etti. Düşman yaklaştığında düşmana karşı ilk hamleyi yapan Selcen Hatun oldu. Bu durum karşısında kendisini kötü hisseden ve şaşırان Kan Turalı'nın tepkisi ve Selcen Hatun'un cevabı destanda şu şekilde geçmektedir: “Selcen Hatun at oynattı. Kan Turalı'nın önüne geçti. Kan Turalı güzelim nereye gidiyorsun, dedi. Selcen Hatun: Bey yiğit, baş esen olsa bürk bulunmaz mı olur, bu gelen kâfir çok kâfirdir, savaşalım, dövüşelim, ölenimiz ölsün, sağ kalanımız otağa gelsin” (Ergin, 1969: 151). Selcen

Hatun korkusuzca düşmanları yenip çadıra gelmesine rağmen Kan Turalı çadıra gelmeyi başaramadı. Selcen Hatun, Kan Turalı'yı düşmanlarca gözü oklanmış kanlar içinde görüp düşmanlarının elinden kurtarmayı başardı.

Yeri geldiğinde destan kahramanı ile birlikte kılıç kuşanıp halkına liderlik eden, korkusuzca düşmanın karşısına çıkıp düşmanla savaşıp alp kadın tipleri ok atmakta, güreş tutmakta ve ata binmekte diğer kadınlardan öne çıkan savaşçı kadınlardır.

2.1.2.2. Sevgili (Maşûk) Olarak Kadın Tipi

Maşûk kelime anlamı olarak “sevilen, sevilmiş erkek” (Osmanlıca - Türkçe Ansiklopedik Lûgat, 2012, cilt 29: 676) olarak geçmektedir. İslâmiyet'ten önce bazı destanlarda kadın yalnızca aile bütünlüğünü sağlama amacıyla var olmuştur. Kadın destanlarda sevgili olarak karşımıza çıktığı gibi alpin annesi, alpin karısı veya çocuklarının annesi rollerine bürünerek de karşımıza çıkmaktadır. Oğuz Kağan Destanı'nda Ay Kağan'ın vazifesi alp olacak olan Oğuz'u doğurmakla tamamlanmıştır.

Sevgili olarak kadın tipinde eşler arasında birbirlerine bağlılık ve sevgi vardır. Dede Korkut Hikâyeleri'nden Duha Koca Oğlu Deli Dumrul Boyu'nda Allâh Teâlâ, Deli Dumrul'un canının bağışlanması için etmiş olduğu duasını bir şartla kabul eder. Deli Dumrul yaşaması için kendi canı yerine Allâh Teâlâ'ya vermek üzere başka bir can bulmak zorundadır. Deli Dumrul babasının yanına varır. Babasından canını kendisi için vermesini ister. Babası canını oğlu için bağışlamak istemez. Deli Dumrul'u annesine yollar. Deli Dumrul'un annesi de onun için canını vermeyi kabul etmez. Yaşama ümidi kalmayan Deli Dumrul karısı ile vedâlaşmaya gider. Deli Dumrul karısına malını, mülkünü ona bıraktığını, gönlü kimi severse onunla evlenebileceğini söyler. Deli Dumrul'un karısının onun için söylediği şu sözler ona olan sevgisini gözler önüne sermeye yetmektedir:

“Ne diyorsun ne söylüyorsun

Göz açıp da gördüğüm

Gönül verip sevdiğim

Koç yiğidim şah yiğidim

Tatlı damak verip öpüştüğüm

Bir yastıkta baş koyup emiştığım

Karşı yatan kara dağları

Senden sonra ben neylerim

Yaylar olsam benim mezarım olsun

Soğuk soğuk sularını

İçer olsam benim kanım otsun

Altın akçeni harcar olsam benim kefenim olsun

Tavla tavla koç atını

Biner olsam benim tabutum olsun

Senden sonra bir yiğidi

Sevip varsam beraber yatsam

Alaca yılan olup beni soksun” (Ergin, 1969: 131)

Hikâyede Deli Dumrul’un karısından canını vermesini istememesine rağmen Deli Dumrul’un karısının ona olan sevgisi, sadâkati, sevgisi uğruna canını bağışlamayı kabul edişi görülmektedir.

Dede Korkut Kitabı’nın Kam Püre’nin oğlu Bamsı Beyrek Boyu’nda Bamsı Beyrek evlenmiş gelin odasındaiken Bayburt Hisarı’nın kâfir beyi ve adamları tarafından saldırıya uğrar. Beyrek yiğitleriyle birlikte Bayburt Hisarı beyi tarafından esir alınır. Bamsı Beyrek’in başına gelenleri duyan Bânû Çiçek, karalar giyinip on altı yıl boyunca Bamsı Beyrek’in yasını tutmaya devam eder. Bânû Çiçek’in abisi Deli Karçar’ın Bamsı Beyrek’in ölü ya da diri haberini getirene kardeşi Bânû Çiçek’i vereceğini duyurması üzerine Yalancı Oğlu Yaltacuk, Bamsı Beyrek’in ona hediyesi

olan gömleğini kana bulayarak Bamsı Beyrek'i ölü olarak gösterir. Bânû Çiçek'e Bamsı Beyrek'in kanlı gömleğini göstermeleri üzerine Bânû Çiçek'in Bamsı Beyrek'in hâla yasını tuttuğunu Bânû Çiçek destanda şu şekilde dile getirmiştir:

“Vây göz açıp gördüğüm

Gönül verip sevdiğim

Vây al duvağımın sahibi

Vây alnımın başımın umudu

Han Beyrek” (Ergin, 1969: 73)

Bamsı Beyrek esaretten kurtulup eline kopuz alıp çuvala sarılıp ozan kılığında Bânû Çiçek'in düğününe gelir. Bânû Çiçek Yalancı Oğlu Yaltacuk ile evleneceği gün Bamsı Beyrek'in arkasından ne derece müteessir olduğunu ona şu sözlerle ifade der:

“Beyrek gideli bam bam tepe başına çıktığım çok

Kargı gibi kara saçımı yolduğum çok

Güz elması gibi al yanağımı yırttığım çok

Vardı gelmez bey yiğidim han yiğidim Beyrek diye” (Ergin, 1969: 89)

Dede Korkut Kitabı'nın Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Boy'da Salur Kazan'ın karısı Boyu Uzun Burla Hatun'un düşman tarafından Salur Kazan'a ihanet ettirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Düşman Şökli Melik, Boyu Uzun Burla Hatun'un içki sofralarında sâkilik yapmasını ister. Düşman sofrasında bir kadının düşmanlarına kadeh sunması onu küçük düşüren aşağılayan bir durumdur. Boyu Uzun Burla Hatun, düşmana sakilik yaparak kocası Salur Kazan'ın namusunu lekelemek istemez, ona sâdik kalır. Kendisiyle birlikte hapsedilen kırk ince belli kızla anlaşarak kimliğini gizler. Bu kısım destanda şu şekilde verilmiştir:

“Burla hatun, kırk ince belli kızın içine girdi, öğüt verdi. Hanginize yapıştırlarsa Kazan'ın hatunu hanginizdir diye, kırk yerden ses veresiniz dedi. Şökli Melik'ten adam geldi, Kazan Bey'in hatunu hanginizdir dedi. Kırk yerden ses geldi, hangisidir bilmediler. Kâfire haber verdiler, birine yapıştık, kırk yerden ses geldi, bilmedik hangisidir dediler” (Ergin, 1969: 41).

Tüm bu örneklerde karşımıza çıkan maşûk kadın tipi, kahramanların hayatlarında ideal eş olarak görülmektedir. Deli Dumrul, Bamsı Beyrek, Salur Kazan toplumsal idealleri yansıtan alp tipi iken onlara sâdık kadınlar ise maşûk kadın tipi olarak anlatılarda yüceltilmektedirler.

2.1.2.3. Büyücü ve Düşman Olarak Kadın Tipi

Türk destanlarında iyi tipler olduğu gibi kötü tipler de mevcuttur. Destanlardaki iyi tipler yiğit, cesaretli, savaş aletlerini son derece iyi kullanabilen, akıllı ve kurnazlık özellikleriyle ön plana çıkar. Kötü tipler ahlaki değerleri son derece zayıf, tembel, hile ile başarı kazanmaya çalışan, tekin olmayan kişilerdir. Destanlarda iyi tipler ile kötü tipler iç içe verilmiştir. Türk destanlarında iyi tipler ile kötü tiplerin birbiriyle mücadele ettiği görülmektedir. Türk destanlarında sihir motifi mühim bir yere sahiptir. Türk destanlarında sihir yapan büyücü kadın tipi kötü tipler sınıflandırılmasına girmektedir. Bu büyücü kadınlar yapmış oldukları sihirlerle kahramanın başına felaket getirmeye çalışarak onu zor durumda bırakmak için uğraşmaktadır:

“Oğuz grubu Türk kahramanlık destanlarında yalnız gezen, zor anlarda ortaya çıkıp kahramana yardımcı olan Hızır veya kahramana rüyasında aşk badesi içiren aksakallı erkekler (derviş, pîr, eren) İslâmiyet’e özgü tiplerdir. Buna mukabil, kazanda ilaçlar yapan, büyücülükten anlayan, gelecekte haber veren, yalnız başına bir kulübede yaşayan ihtiyar kadınlar Şamanizm’e özgü tiplerdir (Ölmez, 2021).

Türk destanlarında büyücü ve düşman tipi olarak karşımıza sihir ve cadılık yapan kadınlar çıktığı gibi İslâmiyet’ten sonraki Türk destanlarında ise Müslüman erkekleri etkileyerek dininden döndüren kâfir kadınlar da çıkmaktadır.

2.1.2.4. Yardımcı Olarak Kadın Tipi

Türk destanlarında alplara yardımcı olarak at, Hızır ve bazı doğaüstü varlıklar görüldüğü gibi kadınlar da görülmektedir. Alp, destanda ihtiyar kadınlardan, düşmanın kızından veya kadın büyücünden düşman hakkında bilgi alarak düşmanı kolaylıkla yenmeyi başarır. İslâmiyet’ten sonraki destanlarda alperen tipine ve esir konumundaki kişilere yardımcı olan Müslüman kadınlar karşımıza dul kadın, şifacı kadın, fakir kadın olarak çıkmaktadır.

Kam Püre'nin oğlu Bamsı Beyrek Boyu'nda Bamsı Beyrek, on altı yıl esir kaldığı kaleden kendisini esir eden Tekfur'un kızı yardımıyla kaçır (Ergin, 1969: 76). Yardımcı kadınlar alpin yanında at üstünde kılıçla kalkanla aktif olarak savaşmasalar da alpi manevi olarak destekleyip onun üzüntüsüne ve mutluluğuna ortak olurlar.

2.1.3. Bilge Tipi

Türk tarihinde topluma vermiş oldukları öğütlerle onlara manevi liderlik yapan, tecrübeleriyle halkına ışık tutan, aksakallı olarak ifade edilen bilge tipler halk tarafından saygı gösterilen ve değer verilen kişiler olmuşlardır.

Oğuz Kağan Destanı'ndaki Uluğ Türk, bilge tipinin örneklerindendir. Dede Korkut Kitabı'nda müşkülli çözen, kahramanlara ad koyan Dede Korkut, Ergenekon Destanı'nda, demirden dağı eriterek Türklerin Ergenekon'dan çıkmalarını sağlayan yaşlı demirci de bilge tipine verilebilecek bir örnektir. Oğuz Kağan Destanı'nda kağnyı icat ederek malların kolaylıkla taşınmasını sağlayan Barmaklığ Çosun Bilig adlı mucit de bilge tipinin temsilcilerindendir.

Oğuz Kağan'ın yanında bulunan ve onu tecrübeleriyle yönlendiren, Uluğ Türk bilge tipinin örneklerinden birisidir. Uluğ Türk, Oğuz Kağan Destanı'nda şu şekilde geçmektedir:

“Oğuz Kağan'ın yanında aksakallı, kır saçlı, uzun tecrübeli bir ihtiyar vardı. O anlayışlı ve asil bir adamdı. Oğuz Kağan'ın nazırı idi. Adı Uluğ Türk idi. Günlerden bir gün uykuda bir altın yay ve üç gümüş ok gördü. Bu altın yay gün doğusundan ta gün batısına kadar ulaşmıştı ve üç gümüş ok da şimale doğru gidiyordu. Uykudan uyanınca düşte gördüğünü Oğuz Kağan'a anlattı ve dedi ki: “Ey kağanım, senin ömrün hoş olsun: Ey kağanım, senin hayatın hoş olsun. Gök tanrı düşümde verdiğini hakikate çıkarsın. Tanrı bütün dünyayı senin adına bağışlasın!” Oğuz Kağan Uluğ Türk'ün sözünü beğendi. Onun öğüdünü dinledi ve öğüdüne göre yaptı” (Bang ve Rahmeti, 1936: 29).

Manas Destanı'nda bilge tipi olarak karşımıza Bay Oğlu Bakay çıkmaktadır. Manas'ın henüz kundakta bebekken dile gelip gelecekte yapmak istediklerini babası Cakıp Han' a söylemesiyle Cakıp Han oğlunun konuşmasına şaşırır ve veziri olan Bay Oğlu Bakay'ın yanına gelip ona durumu anlatır ve akıl danışır. Destanda bu kısım şu şekilde anlatılmıştır:

“Geniş İli'yi

Gemi ile geçeceğim

Geniş Kulca'yı dolanıp aşacağım!

Koco şehrini basacağım!

Korgoştan dolanacağım!

şu Manas (adlı) çocuğuma

Kazan aşıp, ateş yakıp;

Yanına yoldaş ol (ey) Bakay

Görmediğini gösterip;

Yanında birlikte yürü (ey) Bakay” (Gülensoy, 2021: 32)

Aksakallı, dede, ulu, ata olarak anılan, tecrübesiyle kahramanı yönlendiren, onu beladan, musibetten koruyan, kahramanın sıkıntılı durumlarına çözüm üreten, destanda hastalıkları tedâvî etme, rüya yorumlama ve ad koyma gibi işlevleri bulunan bilge tipler destan kahramanın hayatında önemli bir yere sahiptir.

2.2. Motif Kavramı

Halk biliminde motif kavramının anlamı üzerine birçok tanım yapılmıştır. Bu kısımda bu tanımların birkaçına değinilmiştir. Stith Thompson, motifi eskiden beri yaşama kabiliyetine sahip olan, masalın en küçük unsuru olarak tarif etmektedir. Bu kabiliyete sahip olabilmesi için motifin, dikkati çeken ve tabiatüstü bazı vasıfları olması gerektiğini söyleyen Thompson, bu hususta üç ana bölüme işaret eder. Birincisi şahıslardır: Tanrılar, tabiatüstü hayvanlar, fevkalade mahlûklar (büyücüler, devler, periler) gibi. İkincisi, hadiselerde geri planda kalan şeylerdir. Sihirli eşyalar, enteresan adetler, tuhaf inanmalar gibi. Üçüncüsü ise tek hadiselerdir. Bu bölüm motiflerin büyük bir çoğunluğunu meydana getirir (Sakaoğlu, 1980: 24).

Max Lüthi'ye göre ise motif, hikâye etmenin en küçük unsurudur. Vesselovski'ye göre motif, hikâyenin parçalanamayan en küçük parçasıdır. Thompson'a göre motif, masalın gelenekte ısrar edici güce sahip en küçük unsurudur. Arthur Christensen'e göre motif, canlılıklarıyla kendilerini kabul ettiren, tarifi güç bir

psikolojik kanuna göre dinleyiciyi avuç içine alabilen ve iptidai fikir silsilelerinden yeni terkiplere girmek için az veya çok parçalara ayrılabilen unsurlardır (Köse, 2014). Ekici'nin Thompson'un Standart Dictionary of Folklore, Mythology and Legend adlı sözlüğünden aktardığına göre tip ve motif arasındaki ayrım şu şekildedir:

“Anlatmaya ait motifler bazen çok basit kavramlardan oluşup, geleneksel anlatmalarda devamlı şekilde yer alırlar. Bunlar periler, cadılar, devler, ejderhalar, hain üvey anneler, konuşan hayvanlar vb. gibi görülmemiş yaratıklar olabilir. Motifler şahane dünyaları içine alırlar ki orada büyü her zaman güçlüdür. Büyü ise görülmemiş fiziki meydana gelişler ve oluşlardır. Bir motif özü itibariyle kısa ve basit bir anlatma da olabilir. Motif, seyirci halindeki dinleyiciye yeteri kadar çarpıcı gelen veya onları cezbedecek kadar şaşırtıcı bir oluşumdur” (Ekici, 2010: 71).

Bu tanımlara göre motif için halk edebiyatı ürünlerinde büyüsel özelliklere sahip en küçük birim demek mümkündür. Bir kavramın motif olabilmesi için büyüsel bir özelliği olması ve pek çok halk edebiyatı ürününde benzer şekillerde görülmesi gerekmektedir.

2.2.1. Hızır Motifi

Türklerdeki halk inanışına göre Hızır ölmezlik sırrına ermiş kutsal kişidir. Bu özelliğiyle Hızır Türklerde önemli bir yere sahiptir. “Halk Hızır’ı peygamber veya mübarek bir zât diye anar. Halk inanışına göre Hızır’ın iki vasfı vardır: Hızır darda kalanların yardımına koşan mübarek bir zattır. İnsanlara servet, bereket ve kâinata yeniden hayât bahşeden bir kudrettir” (Köksal, 1984: 175).

Türk destanlarında Hızır motifine sıklıkla yer verilmiştir. Hızır’ın karşımıza farklı hallerde çıkmış olmasından kaynaklı görüntüsü konusunda kesin bir kaniya varılmamış olsa da Hızır’ın kahramanı zor durumlardan kurtardığı, ona yardımcı olduğu mevzusunda birlik sağlanılmıştır:

“Türk halk inançlarında, genellikle Hızır’ı bazen yeşil bazen beyaz elbise içinde, boz veya kır bir ata binen, yüzü kimi zaman örtülü kimi zaman açık, elinde mızrak veya kamçı taşıyan bir atlı şeklinde düşünülmüş, aynı zamanda da istediği her kılığa, her yaşa girebilen biri olarak tasavvur edilmiştir. Onun en çok da beyaz saçlı, aksakallı bir ihtiyar derviş kılığına girdiği görülür” (Asker, 2020: 45).

Dede Korkut Kitabı’ndaki Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyunda Dirse Han’ın kırk yiğidinin oyunuyla oğlu Boğaç Han’ı öldürmek için ok atıp yaraladığı anda Boğaç Han’ın yardımına Hızır yetişir. Bu kısım destanda şöyle aktarılmaktadır: “Oğlan orada yıkılınca boz atlı Hızır oğlana hazır oldu, üç defa yarasını eli ile sıvazladı, sana bu

yaradan korkma oğlan ölüm yoktur, dağ çiçeği ananın sütü ile senin yarana merhemdir dedi, kayboldu (Ergin, 1969: 20). Bu kısımda Hızır'ın Boğaç Han'ın yardımına koşup yaralarını tedâvî edecek yöntemi ona bildirdiği görülmektedir.

Manas Destanı'nda Manas'ın henüz kundakta bebek iken Hızır tarafından korunduğu görülmektedir:

“Bu Baybiçe Çıyırıcı

Manas'ı alaca beşiğe beledi

Manas'ı Hızır korudu.

Manas uçurum kenarında kundakladı.

Kâfir ile Müslüman arasında” (Gülensoy, 2021: 30)

Köroğlu Destanı'nda Hızır önemli bir yere sahiptir. Hızır, Köroğlu'nun ihtiyacı olduğu her an yanında olmuş olup onun zor zamanlarının da en büyük yardımcısıdır. Köroğlu, Hızır vasıtasıyla başına gelecek olan musibetlerden haberdar olur:

“Köroğlu'nun Urfa rivayetinde: Hint Padişahı'nın oğlu Hasan Bey, bir gün ava giderken yolda Hızır'a rast gelir ve duasını alır. Böylelikle önüne çıkanları mağlûp eder. Köroğlu'nun Özbek rivayetinde ise Hoca Hızır, on iki imam, Kırk Yiğit ile beraber Köroğlu otuz yaşında iken gelirler ve onunla görüşürler; onun her belâdan uzak kalması için duâ eder ve giderler” (Köksal, 1984: 177).

Hızır motifi destanlarda mühim bir yere sahiptir. Hızır darda kalan Müslümanların yardımına koşan destan kahramanını tehlikelerden koruyan destanlarda varlığıyla önemli bir yere sahip olan ilâhî bir kuvvet olarak görülmektedir.

2.2.2. Ad Koyma Motifi

Türk destanlarında ad koyma motifi çok farklı şekillerde karşımıza çıkmaktadır. Kahramanın adını aksakallı ihtiyar, molla, pîr veyahut peygamberler koyar. Özellikle bu kişilerin ad koymasının sebebi kahramana şans ve talih açıklığı getireceğine olan inançlarından kaynaklıdır. Kahramanların ad alması için bir yiğitlik yapmaları beklenmektedir. Yiğitlik gösteren kahraman topluma kendini ispat etmiş olmaktadır. Yiğitlik yaparak ad almaya hak kazanan kahramanın ad alması için ad verme töreni düzenlenir. Bu törene gelenlerin kahraman için en münasip adı vermeleri

gerekmektedir. Kahramana adını veren kişi her zaman ulu bir kişi olur. Kahramana verilen ad ile göstermiş yiğitlik arasında bağlantı vardır.

Oğuz Kağan Destanı'nda, Oğuz Kağan, pek çok boyun ismini veren kişi olarak anlatılmıştır. Oğuz Kağan, Kıpçak, Karluk, Kalaç ve Kanğaluğ boylarına isimlerini vermiştir. Oğuz Kağan'ın bu özelliği onu Türklerin atası konumuna getirmiştir. Boyların adlarını vererek onları kendisine bağlı birer kavim olarak ilan etmiş ve bu boylardan türeyen kişiler, Oğuz Kağan'ı ata kültü halinde anmaya devam etmişlerdir.

Dede Korkut'un Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu'nda, Dirse Han'ın oğlu Boğaç Han, Bayındır Han'ın güçlü, kuvvetli boğasını yenip öldürerek yapmış olduğu kahramanlıkla ilişkili olarak Dede Korkut'tan ad almayı hak eder. Bu kısım destanda şöyle anlatılmaktadır:

“Dirse Han'ın oğlancığı üç de kabile çocuğu meydanda âşık oynuyorlardı. Boğayı koyuverdiler, oğlancıklara kaç dediler. O üç oğlan kaçtı. Dirse Han'ın oğlancığı kaçmadı, ak meydanın ortasında baktı durdu. Boğa da oğlana sürdü geldi. Diledi ki oğlanı helâk kılsın. Oğlan yumruğu ile boğanın alnına kıyasıya tutup vurdu. Boğa geri geri gitti. Boğa oğlana sürdü tekrar geldi. Oğlan yine boğanın alnına yumruğu ile sert vurdu. Oğlan bu sefer boğanın alnına yumruğunu dayadı, sürdü meydanın başına çıkardı. Boğa ile oğlan bir hamle çekiştiler, iki kürek kemiğinin üstüne boğanın köpük bağlandı. Ne oğlan yener ne boğa yener. Oğlan fikr eyledi, der: Bir dama direk vururlar, o dama destek olur, ben bunun alnına niye destek oluyorum duruyorum dedi. Oğlan boğanın alnından yumruğunu giderdi, yolundan savuldu. Boğa ayaküstünde duramadı, düştü tepesinin üstüne yıkıldı. Oğlan bıçağına el attı, boğanın başını kesti. Oğuz beyleri gelip oğlanın başına toplandılar, aferin dediler. Dede Korkut geldi ve Bayındır Han'ın ak meydanında bu oğlan savaş etmiştir, bir boğa öldürmüş senin oğlun, adı Boğaç olsun, adını ben verdim yaşını Allâh versin dedi” (Ergin, 1969: 13-14).

Dede Korkut'un Bay Püre' nin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu'nda Bamsı Beyrek'in yiğitlik yaparak Dede Korkut'tan ad almaya hak kazandığı görülmektedir. Püre Bey, bezirgânlarını oğluna hediyeler getirmeleri için Rum diyarına gönderir. Bezirgânlar İstanbul'dan dönerken dinlendikleri sırada kâfirlerin saldırısına uğrarlar. Bay Püre'nin oğlu bezirgânların imdadına yetişip kahramanca savaşarak bezirgânların mallarını kurtarmayı başarır. Döndüklerinde bu yiğitliği yapan kişinin Bay Püre Bey'in oğlu olduğu ortaya çıkar ve Dede Korkut ona ad vermek üzere oraya gelir. Dede Korkut'un Bay Püre' nin oğluna ad vermesi destanda şu şekilde geçmektedir:

“Karşı yalan kara karlı dağlardan aşar oha

Allâh Teâlâ senin oğluna aşıt versin

Kanlı kanlı sulardan geçer ota geçit versin

Kalabalık kâfire girince

Allâh Teâlâ senin oğluna fırsat versin

Sen oğlunu Bamsam diye okşarsın

Bunun adı boz aygırlı Bamsı Beyrek olsun

Adını ben verdim yaşını Allâh versin” (Ergin, 1969: 59)

Dede Korkut Kitabı’nın Basat’ın Tepegözü Öldürdüğü Boy’da, düşman saldırısı sonucunda Oğuz kavmi bulundukları yerden göç etmek zorunda kalır. Bu göç sırasında Aruz Koca’nın henüz bebek olan oğlu yolda düşürülür. Yolda düşürülen bu bebeği bir aslan bulup büyütür. Doğada yetişmiş olan bu çocuğun görünüşü insana benzese de davranışları vahşi bir aslan gibidir. Oğuz kavminin tekrardan yurtlarına dönmeleriyle çocuğun garip hali halkın dikkatini çeker. Aruz Koca’nın oğlu olduğu anlaşılan, adına şenlikler düzenlenen bu çocuk bir türlü evde durmaz. Her fırsatta kaçıp aslan yatağına geri döner. Bu duruma çare arayan Aruz Koca, Dede Korkut’u çağırır. Dede Korkut’un Aruz Koca’nın oğluna verdiği öğüt ve ona ad veriş destanda şu şekilde geçmektedir: “Oğlanım sen insansın, hayvanla arkadaş olma, gel güzel ata bin, güzel yiğitlerle at sür, at koştur. Büyük kardeşinin adı Kıyan Selçük’tür, senin adın Basat olsun, adını ben verdim, yaşını Allâh versin” (Ergin, 1969: 169). Aruz Koca’nın oğlunun ismi yokken o doğaya aittir. Bu yüzden evde duramayıp her fırsatta yetişmiş olduğu doğaya kaçır. Dede Korkut tarafından Basat ismini alan çocuk artık bir birey olmuştur ve bir daha da doğaya kaçmaz.

Ad koyma motifi doğal olarak yiğitlik kavramına odaklanmıştır. Akıllı ya da kurnaz olması sebebiyle ad alan bir destan kahramanına rastlanmaz. Bu gibi meziyetlerin kahramanda olması arzu edilirse de beklenen ve halkın kahraman namzedini benimsemesinde esas olan hususiyet onun cesaretle olağanüstü kuvvetidir (Düzgün, 2012: 20).

Ad koyma motifi, destanlarda çok sık karşımıza çıkan bir motiftir. Destan kahramanı, yiğitlik göstererek kendisini ispat etmesiyle İslâmiyet’ten önce Şamanlar tarafından İslâmiyet’ten sonra ise derviş, molla gibi ulu kişilerce kahramana yakışır bir ad konularak destanda bir birey olarak var olmuştur.

2.2.3. Rüya Motifi

Türk destanlarında rüya motifi mühim bir yere sahiptir. Rüya motifi destanlarda farklı işlevlerde kullanılarak destandaki olayları şekillendirir. Destan kahramanı görmüş olduğu rüya ile gelecekte haberdar olur. Destanlarda görülen dini rüyalarla gayr-i Müslim kimseler rüyanın etkisiyle Müslüman olmuşlardır. Destan kahramanının vücûdundaki yaralar rüyada tedâvî edilerek kahraman eski sağlığına kavuşur. Rüyanın diğer bir işlevi ise din âlimlerinin kahramana yapacağı eylemleri haber vermesini sağlamasıdır.

Türk destanlarında rüya motifi, Oğuz Kağan Destanı'nda görülmektedir. Oğuz Kağan'ın veziri olan "Uluğ Türk, bir gün rüyasında bir altın yay ve üç gümüş ok görür. Oklar kuzeye doğru, yay da gün doğusundan gün batısına doğru yönelmiştir. Rüya dinleyen Oğuz Kağan, ülkesini rüyanın tabirine uygun olarak oğullarına paylaştırır. Rüya, Oğuz boylarının geleceği ve teşkilatlanması açısından haberci niteliğindedir (Yıldırımış, 2016: 159).

Türk destanlarında rüya motifi oldukça sık kullanılan bir motif olarak karşımıza çıkmaktadır. Rüya, gaipden haber vermek işleviyle sıklıkla kullanılmaktadır. Aynı zamanda rüya kahramana yardımcı bir unsur olarak görülebilir. Ayrıca rüya hali yarı ölüm olarak değerlendirilirse kahramanların öte âlem ile ilişki kurmaları olarak da düşünülebilir. Bu durum kahramanların olağanüstülük vasıflarını vurgulamaktadır.

2.2.4. Ağaç Motifi

Ağaç motifi Türk destanlarında sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Ağaçların yerin altında köklerinin, yerin üstünde ise dallarının olması insanların ağacı tanrıyla aralarında bir köprü olarak görüp ona kutsal özellikler yüklemesine sebep olmuştur. Kutsal özellikler yüklenen ağaçların atası olarak hayat ağacı kabul edilir. Hayat ağacının üç evreni birbirine bağladığına inanılır. Ağacın kökleri yer altı dünyasını, gövdesi yer üstünü, dalları ise gökyüzünü temsil eder. "Goldlar üç evren ağacı sayarlar: Birincisi göktedir; insanların ruhları kuşlar gibi onun dallarına konmuştur, doğacak çocuklara can vermek üzere yere inmeyi beklerler; ikincisi yeryüzünde, üçüncüsü de yeraltındadır (Ergun, 2012: 27).

Yaşam veren ağaç olarak hayat ağacı da önemli bir motiftir. “Canlılar Âlemi’nde tanrının sembolü hayat ağacıdır. Türk düşüncesi yaratılışı izah ederken canlıların yaratılışını hayat ağacı ile başlatır. Yaratılış mitlerinde ağaç, yer ve gök ile aynı anda yaratılır. İlk insan da yeri, göğü kaplayan, birleştiren dokuz dallı, dokuz köklü, sekiz gölgeli ağacın altında yaratılır. Tanrı insanla ilk kez bu ağacın altında muhatap olur” (Ergun, 2012: 243). Hayatın kaynağı olan ağaç, Türk kültüründe önemli bir motif ve kült olarak yer edinmiştir.

Hayat ağacını başka ağaçlardan ayıran özellikler vardır. Hayat ağacı evrenin tam merkezinde bulunur. Hayat ağacı bir tane olup onun eşi ve benzeri yoktur. Hayat ağacı daima canlıdır ve hiçbir zaman ölmez. Hayat ağacı çevrede bulunan diğer ağaçlardan gösterişi, güzelliği ve uzun boyuyla ayrılır. Hayat ağacı asla meyve vermez ve diğer bütün ağaçlardan yaş olarak büyüktür.

Türk kültüründe kutsal olarak kabul edilen ağaçlar ile halk arasında kabul gören bazı inanışlar vardır. İnsanlar kutsal ağaçları evlerden uzak yerlere dikmişlerdir. Evlerden uzak yerlere dikilmesi gereken bu kutsal ağaçlar eğer ki evlerin yakınına dikilirse tanrı tarafından bu ağacı diken kişilerin cezalandırılacağına inanılır.

Oğuz Kağan Destanı’nda ağaç motifine rastlanılmaktadır. Oğuz Kağan Destanı’nda ağaç kovuğunda doğan bir çocuğun Kıpçakların atası olacağı şu şekilde anlatılmaktadır:

“Oğuz Han’ın beylerinden biri bu seferine karısını yanında götürmüştü. Kendisi İt Barak’ da yapılan savaşta öldürülmüştü. Fakat karısı kurtulmayı başarmış ve Oğuz’un iki nehir arasındaki birliklerine ulaşmıştı. Kadın gebeliğin son aylarındaydı ve hemen ertesinde doğum sancıları başlamıştı. Hava çok soğuktu ve bir kulübe bulamadığından bir ağacın kovuğuna sığınmak zorunda kalmıştı. Bu kovukta bir oğlan doğurdu. Han bu çocuğu evlat edindi ve Kıpçakların isim atası oldu” (Roux, 2005: 352-353).

Oğuz Kağan avdayken kutsal kabul edilen ağacın kavuğunda bir kız karşısına çıkar: “Yine Bir gün Oğuz Kağan ava gitti. Önünde, bir göl ortasında bir ağaç gördü. Bu ağacın kavuğunda bir kız vardı, yalnız oturuyordu. Çok güzel bir kızdı. Gözü gökten daha gök idi. Saçı ırmak gibi dalgalı idi. Dişi inci gibi idi” (Bang ve Rahmeti, 1936: 15). Oğuz Kağan daha sonra ağaç kavuğunda gördüğü bu kadın ile evlenir ve ondan çocukları olur. Oğuz Kağan’ın evlendiği bu kadını ağaç kavuğunda bulmuş olması tesadüfi değildir zira burada bahsi geçen ağaç yine hayat ağacı olarak düşünülebilir. Böylece Oğuz Kağan’ın soyuna kutsiyet atfedilmiş olur.

Dede Korkut Kitabı'nın Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Boy'da Uruz Kağan'ın düşman tarafından ağaca asılıp etinden kıyma yapacakları sırada Uruz Kağan'ın ağaç ile söyleşmesinden ağacın kutsal sayıldığı, dini bakımdan da büyük bir değerinin olduğu görülmektedir:

“Ağaç ağaç der isem sana üzülme ağaç

Mekke ile Medine'nin kapısı ağaç

Musa Kelimin asası ağaç

Büyük büyük suların köprüsü ağaç

Kara kara denizlerin gemisi ağaç

Erlerin şahı Ali'nin Düldül'ünün eyeri ağaç

Zülfikar'ın kını ile kabzası ağaç” (Ergin, 1969: 44)

Halk inanişına göre ardıç ve kayın ağacı kutsal kabul edilen ağaçlardır. “Başkurt Türklerinde kayın ve ardıç (artış/ardış) ağaçlarına saygı gösterilir. Nezir kurbanları bu ağaçların yanında kesilir, yağmur duaları burada yapılır” (Durbilmez, 2018: 34).

Kayın ağacı, Türk kültüründe kutsal sayılan en önemli ağaçlardan birisidir. Türk kültüründe kayın ağacının tanrının ağacı olduğuna dair bir inanış vardır. Kayın ağacının tanrının ağacı olarak görülerek kutsal kabul edilmesinden ötürü kayın ağacının yanında edilen duaların kabul olunacağı düşünülür. Kadın anlamına da gelen kayın ağacının cennette yaratıldığına inanılır. İnanişına göre cennetin güneyinde kayın ağacı kuzeyinde ise dünya ağacı vardır. Er Sogotoh Destanı'nda Er Sogotoh' un evinin güney kısmında kayın ağacı vardır. Bu bölüm destanda şu şekilde geçer: “... Evden yine çıkıp güneye bakınca, güneyde büyük bir kayın ağacının yükseldiği görülürmüş. Bu kayın ağacı da o kadar güzelmiş ki tıpkı bir genç kızı andırırmış. Bir tepe üzerinde yükselir ve adeta bir adacık meydana getirirmiş” (Ergun, 2012: 248).

Dede Korkut Kitabı'nda güç ve hükümdarlığın sembolü olan oklar, kayın ağacı ile temsil edilmiştir. Salur Kazan'ın Evinin Yağmalandığı Boy'da üç yelekli kayın ok

ifadesi geçmektedir. Bu kısım destanda şu şekilde verilmiştir: “Üç kanatlı kayın oklar atıldı, temreni düştü. Kıyametin bir günü o gün oldu” (Ergin, 1969: 63).

Meşe ağacı, azametli görüntüsüyle bilgeliği ve tanrısallığı temsil eden kutsal kabul edilen ağaçlardan birisidir. Manas Destanı’nda meşe ağacı Manas’ın eğilmeyen emel dayanağı olarak gösterilir. Manas’ın ölümüyle meşe ağacı da gücünü kuvvetini yitirir: “Manas ölüp gittikten sonra / Eğilmeyen emel dayanağı/ Kuvvetinden düştü” (Ergun, 2012: 298).

Ölüm ve dirilmenin sembolü olan kavak ağacı destanlarda sıklıkla karşımıza çıkmaktadır. Destanlarda kavak ağacının kuruması ölüm habercisi iken; kavak ağacının yeniden yeşermesi dirilmenin sembolüdür. Manas’ın hanımı Kanıkey’in rüyasında kavak ağacı görmesi ve Manas’ın dirilmesi destanda şu şekilde geçmektedir: “Manas’ın hatunu Kanıkey bir rüya görmüş ve hemen koşarak kayınbabası Yakup Han’a anlatmış. Çok karanlık bir gecede birden parlak bir ay çıktı. Birden bir kavak çıkmış, göklere kadar yükselmişti. Kavak’ın dallarından birini sen; birini de annesi eğmiş. Dalları tırmanarak göklere çıkmıştınız” (Ögel, 1995: 475).

Manas Destanı’nda Semetey’in hatunu Ay Çörek’in rüyasında denizin ortasında bir kavak ağacı görmesi ve rüyasını ölüme yorması görülür: “Semetey’in hatunu Ay Çörek bir rüya görüyor. Rüya bir deniz ortasında bir kavak görülüyor. Bütün evliyalara ve ruhlar buraya toplanıyorlar, ata biniyorlar ve kurban istiyorlar. Bunun üzerine Semetey’in hatunun kocasının yola çıkmasını önlemek istiyor fakat başaramıyor. Bundan sonra Semetey’in ölüm haberi geliyor” (Ögel, 1995: 475).

Ağaç, pek çok destanda doğurganlığın sembolü olarak düşünülmüştür. Göksel özellikleri olan kişiler ağaç ile ilişkilendirilmiştir. Uygurların ağaçtan türeyişi, Oğuz Kağan’ın bir eşini ağaç kavuğunda bulması gibi örnekler bu hususu göstermektedir. Ayrıca ağaç, sağaltma, koruyuculuk, bereket sembolü gibi uygulama ve pratiklerde de karşımıza çıkmaktadır.

2.2.5. Taş Kesilme Motifi

Taş, Türk kültüründe son derece mühim bir yere sahiptir. Türk halkı taşların kendisine ait bir enerjisi olduğuna inanarak taşı kutsal kabul etmişlerdir. Kutsal kabul ettikleri bu taşları kendilerini nazardan korumak veya şans getirmesi için yanlarından

ayırmamışlardır. Aynı zamanda taşların hastalıklarına şifa olacağını düşünmüşler, taşları tedâvî yöntemi olarak kullanmışlardır. Taşa insani özellikler yükleyerek sıkıntılarını, dertlerini sabır taşı adını verdikleri taşa anlatmışlardır. Kuraklık, kıtlık yaşanıldığı dönemlerde ise Ulu Tanrı'nın kendilerine armağanı olarak kabul ettikleri yada adlı yağmur taşından medet ummuşlar, yağmur yağması için faydalanmışlardır.

Taşın insanın hayatı ile alakası Dünya'nın yaratılışı kadar eskiye dayanır. Tanrı Ülgen, henüz Evren yaratılmamışken boşluk içinde uçar. Tutunacak bir yer bulamayan Tanrı Ülgen'e denizden çıkan kutsal taş yardımcı olur ve ona tutunarak üzerine oturur. Bu destanda taş kurtarıcı, kutsal bir unsur olarak görülmektedir:

“Göklerden gelen bir ses, Ülgen'e buyruk verdi:

Tut önündeki şeyi, hemen yakala!” Dedi.

Ülgen bu emre uydu, uzattı ellerini,

İçinden tekrarladı, Semânın sözlerini.

Denizden çıkan bir taş, fırladı çıktı yüze,

Hemence taşı tuttu, bindi taşın üstüne!

Artık Ülgen memnundu, rahatı bulmuş idi,

Üzerinde duracak bir yeri olmuş idi” (Ögel, 2010: 433).

Türk halkı tarafından kutsal sayılan taş olma isteği, sözlü kültürde zamanla şekil değiştirerek taşa dönme olarak yer almıştır. Türk halkının yaşantısından izler taşıyan Türk destanlarında sözü edilen taş kesilme motifi şekil değiştirme motifiyle ilintili olarak meydana gelmiştir. Saim Sakaoğlu “Canlı veya cansız unsurların bir üstün güç tarafından cezalandırılması veya bir felaketten kurtarılması için o andaki şekillerinden daha farklı bir şekle çevrilmesidir. Değişikliğin temel sebebi cezadır; felaketten veya sonu felakete varabilecek bir tehlikeden kurtarma ikinci derecede kalır” (Sakaoğlu, 1980: 29). Diyerek şekil değişikliğinin tanımını ve sebeplerini açıklamıştır. Şekil değiştirerek taş kesilen bir insan olabileceği gibi, bir bitki veya bir hayvan ya da düşsel varlıklar da olabilir:

“Bizim, terim olarak taş kesilme adını verdiğimiz bu kavramı taşlaşma, taşa dönüşme ve taş olma diye de karşılayabiliriz. Taş kesilmede görülen değişme, menşe efsanelerinde görüldüğü gibi, her zaman için tam bir şekil değişikliği değildir. Zira ilk ve son şekil arasında, onları meydana getiren maddeler yönünden bir değişme söz konusudur; şekil yönünden ise böyle bir şeyden bahsedemeyiz. Et ve kemikten meydana gelen çobanın aynı şekli muhafaza ederek taş kesilmesi gerçek bir değişiklik sayılmayabilir. Daha ziyade dağ, tepe ve kayanın ortaya çıkışıyla ilgili motiflerde tam bir şekil değişikliği görülür” (Sakaoğlu, 1980: 32).

Destanlarda taş kesilme, beddua edilmesi neticesinde veya günah işlenilmesi sonucu Allâh tarafından ceza olarak bazen de istenilmeyen bir durumla karşı karşıya kalınıldığında o durumdan kurtulmak için Tanrı’dan taşa dönüşmenin dilenilmesiyle meydana gelir. “Taş kesilme işi, iyiler için bir kurtuluş, kötüler için ise bir cezadır. Bazen hadiseyle yakından uzaktan ilgisi olmayan kimselerin de taş kesildikleri görülür” (Sakaoğlu, 1980: 40).

Taş Kesilme motifine Dede Korkut’un Bay Püre’ nin Oğlu Bamsı Beyrek Boyu’nda rastlanır. Bamsı Beyrek beşik kertmesi olduğu Bânû Çiçek ile evlenmek ister ama Bânû Çiçek’in abisi Deli Karçar her kim Bânû Çiçek’le izdivaç etmek isterse onu öldürür. Oğuz Beyleri tarafından, herkes tarafından saygı gösterilen Dede Korkut’un Bânû Çiçek’i Deli Karçar’dan istemesine karar verilir. Deli Karçar, Dede Korkut’un Bânû Çiçek’i istemesi üzerine silahlanıp at üstünde Dede Korkut’u kovalar. Dede Korkut’u yakalamayı başaran Deli Karçar tam ona karşı kılıcını vuracakken Dede Korkut’un bedduasıyla eli taş kesilir. Bu kısım destanda şu şekilde geçmektedir: “Dede Korkut, Tanrı’ya sığındı, İsmi Âzam duasını okudu. Deli Bey diledi ki Dedeyi tepeden aşağı çalsın. Dede Korkut çalarsan elin kurusun dedi. Hak Teâlâ’nın emri ile Deli Karçar’ın eli yukarıda asılı kaldı” (Ergin, 1969: 66).

Dede Korkut Kitabı’nın ilk boyu olan Dirse Han Oğlu Boğaç Han Boyu’nda taş kesilme motifine rastlanır. Dirse Han’ın oğlu Boğaç Han’a beylik vermesi üzerine gözden düşüklerine inanan Dirse Han’ın kırk yiğidi Boğaç Han’ı kıskanırlar. Bu kırk yiğit Dirse Han ile oğlu Boğaç Han’ın arasını bozmak için Boğaç Han hakkında asılsız söylentiler yayarak Dirse Han’ı oğlunun onu öldüreceğine inandırırılar. Boğaç Han’ı ortadan kaldırmak isteyen kırk yiğit Boğaç Han geyik avlarken Dirse Han’a oğlunun kendisini öldüreceğine inandırırılar. Oğlunu cezalandırmak isteyen Dirse Han oğlu Boğaç Han’a ok atarak onu yaralar. Boğaç Han’ın annesi oğlunun dönmemesinden şüphelenir ve Kazılık Dağı’na oğlunu aramaya gider. Boğaç Han’ı yaralı halde karga, kuzgunu da oğlunun etrafında gören annesi koruyucu bir ruh olarak kabul edilen dağa oğlu Boğaç Han’ı koruyup kollamadıkları için şöyle beddua eder:

“Biter senin otların Kazılık Dağı

Biter iken bitmez olsun

Koşar senin geyiklerin Kazılık Dağı

Koşar iken koşmaz olsun taş kesilsin” (Ergin, 1969: 20-21)

Türk halkı kutsal gördükleri taşların kendilerini her tehlikeden koruyacağına inanmışlar, hastalıklarına tedâvî olarak, kısırlığa çözüm olarak, doğumdan zahmet çeken kadınların doğumunu kolaylaştırmak için, nazara çare olarak kullanmışlardır. İnsanların hayatında bu derece mühim olan taş sözlü kültürlerinde taş kesilme motifi olarak vuku bulmuştur. Taş kesilme motifi, efsaneler ve masallarda sıklıkla kullanılmakla beraber destanlarda da karşımıza çıkmaktadır.

2.2.6. At Motifi

Kahraman ile atı hayat içerisinde birbirlerini tamamlar. Kahramanın atı onun sırdaşı, dostu, yoldaşıdır. Kahramanın kaderi ile atının kaderi birbirine bağlıdır. Türk destanlarında kahramanların atları doğdukları andan ölene değin olağanüstü özelliklere sahiptirler:

“Bunların bazılarının kuyruğu ve yelelerinde kılıç veya hançer vardır, tırnakları demirdendir. Kazak, Tuva, Saha ve Altay Türklerinin epik destanlarında, yele veya kuyruklarında kılıç vardır veya bunlar kılıç gibi keskindir. Bu tip atlar düşman veya atına yok edici darbeyi vururlar. Altay Türkleri destanında düşman atlarının her biriyle şiddetli savaş sahneleri verilmiştir. Sarıker at savaş meydanında düşmana saldırır, sağa sola aşağı yuları zıplayarak düşmanı keser, yaralar” (Çınar, 2002: 154).

Alp tipi atın mutlaka kendine özgü bir adı vardır. Aşkar, Kır At, Alapaça, Konur, Gök Bidevi, Alp Şalcı, Kedimlig Doru, Tayburul, Boyşubar, Akkula, Akbudun, Başgu Boz, Doru Aygır, Geçer Aygır gibi at isimleri çeşitli Türk destanlarında geçmektedir. “Türk destanları içinde en çok tanılan, en bilinen ve dikkat çekici atlar vardır: Akkula; Manas Han’ın atıdır, Akbut; Ural Han’ın atının adıdır, Şubar (atası sudan çıkmadır); Alpamış Han’ın atıdır, Kırat; Köroğlu’nun atıdır” (Çufadar, 2019: 223).

Eski Türklerde insanlar öldüklerinde kurganlarına en değerli eşyaları ve kıymet vermiş oldukları atları da beraber gömmüşlerdir. Bunun sebebi Türklerin hayatında en

büyük dostu, yol göstericisi olan atların ölüm sonrası hayatlarında da onların yanında olacaklarına olan inanışlarıdır. Arkeolojik kazılarda insanların kemiklerinin yanında at kemiklerine ve atla ilgili eşyalara rastlanması ata verdikleri kutsiyetin ve değerin göstergesidir.

Türk kültüründe at, kutsal olarak kabul edilir. Dede Korkut Kitabı'nda atın rengini, hızını, gücünü ifade eden söyleyişler kullanılarak atın özellikleri yansıtılmış olup sahibiyle birlikte anılan atın önemi gösterilmiştir:

“At ağızlı Aruz Koca, ...Boz aygırlı Bamsı Beyrek, ...Attan aygır, deveden buğra, koyundan koç kırdır, ...Koşarken ak boz atın sürçmesin, ...Şahbaz atlarım sana binit olsun, ...Konur atını çekti, sıçrayıp bindi, ...Karakoç atıma binmeden, ...At ayağı külük, ozan dili çevik olur, ...Kazılık atıma eyer vurayım, ...Yüğrük atını koşturup Kanturalı gürzünü göğe atar, ...Yelesi kara Kazılık atına çabucak bindin” gibi tasvirlerin yanı sıra “konur atını çekti Kazan Han bindi, tepel kaşga aygırına Dünder bindi, gök bidevisin tutturdu, Kazan Bey'in kardaşı Karagüne bindi, Ak bidevisin çekti” gibi anlatımlar ile de renk sembolizmine vurgu yapılmaktadır. Ayrıca Bamsı Beyrek'in “at demem sana, kardaş derim” söylemi ata verilen değeri ve sevgiyi simgelemektedir” (Yiğit, 2018).

Köroğlu, Kırat'ı ile bütünleşmiş destan kahramanlarından birisidir. Köroğlu'nun Elâziz rivayetinde Kırat'ın ab-ı hayattan içerek ölümsüzlüğe kavuşması teferruatlı bir şekilde anlatılmaktadır:

“Köroğlu bir gün iki kuş vurmuş, onları bir suda temizlerken kuşlar dirilip uçmuşlar ve onda pınar kırk parça (veya bin parça) olmuş. Köroğlu babasının yanına dönünce bunu anlatmış. Babası, “O sudan sen içtin mi?” diye sormuş. Köroğlu, yalnız Kırat içti cevabını vermiş. Babası esef etmiş: “O ab-ı hayattı; sen içseydin sana ölüm yoktu”. Demiş. Fakat artık iş işten geçmiştir. Zira bu sır meydana çıkınca pınar kırk yerden çıkıp asıl ab-ı hayat kaybolmuştur. Atı da onun için hala yaşarmış. Her sene bir defa satılır, sahibini değiştirmiş (Boratav, 2009: 97).

Konargöçer bir hayat tarzı benimsemiş olan Türkler için at çok büyük önem taşımaktadır. At, Türklerde yalnızca binek hayvanı olarak kullanılmamıştır. Atı eğiterek savaş aracı olarak, etinden ve sütünden beslenmede, derisinden giyecek olarak kullanılmıştır. Bu yüzden atın önemi Türkler için paha biçilemez.

3. BATTALNÂMELERDE TİPLER VE MOTİFLER

3.1. Battal Gazî Destanı'nda Alperen Tipi ve Yoldaşları

Battal Gazî Destanı'nda tipler, bir önceki bölümde açıklandığı şekilleriyle sıkça kullanılmıştır. Bu bölümde, bu destanda karşılaşılan tipler ve bu tiplerin destandaki karşılıkları açıklanarak aktarılmıştır.

3.1.1. Battal Gazî Destanı'nda Alperen Tipi

Hüseyin Gazî ve Battal Gazî

Battal Gazî'nin babası Hüseyin Gazî, Battal Gazî Destanı'nda İslâm ordularının seraskeri olarak görev yapmaktadır. Hüseyin Gazî'nin, Battal Gazî Destanı'nda bir av macerası sırasında Rum'un seraskeri olan Mihriyayil'in geyiğini yakalamak için peşine düşmesi sonucu Mihriyayil ve adamları tarafından şehit edilmiştir. Battal Gazî Destanı'nın teşekkül etmesini oluşturan olaylar silsilesi Hüseyin Gazî'nin şehit edilmesi ve oğlu Battal Gazî'nin babasının intikamını alma arzusu içinde olmasının üzerine kuruludur.

Hüseyin Gazî, Emeviler adına savaşan bir seraskerdir. Sadece Taberi'de babasının adının Ömer yahut Amr olduğu belirtilmektedir. (Köksal, 1984: 37) Anadolu Bektaşî - Alevi geleneğinde ise adı Hüseyin Gazî olarak bilinir. Battalnâme'de Seyyit Battal Gazî'nin babası Hüseyin Gazî'nin eşi benzeri olmayan bir serdar, bedence güçlü kuvvetli bir kahraman olduğu görülmektedir. Malatya Beyliği'nin seraskeri olan Hüseyin Gazî'nin kâfirlere nasıl korku saldığı Battal Gazî Destanı'nda şöyle anlatılmaktadır: “ Hüseyin'in saldırıları karşısında Kayser aciz kaldı. Hüseyin'in korkusundan yedi mil yaptırdı. O millerden Hüseyin'in geçmemesi için her yıl armağanlar ve haraçlar vermeyi Kayser kabul etti. Hüseyin de o tarafa varmazdı” (Köksal, 2014: 16). Malatya Beyliği'nin Bizans İmparatorluğu üzerindeki gücü Hüseyin Gazî şehit edildikten sonra kaybedilmiştir. Hüseyin Gazî yerine seraskerliğe getirilen Abdüsselam, Rum üzerine tek bir sefere çıkmamış olup zihnini meşgul eden tek düşüncesi elde ettiği makamını Hüseyin Gazî'nin oğlu Cafer'in almasını engellemektir.

“Türklerin İslâmiyeti benimsemeleriyle Türk destanlarında yüceltilen alp tipi yerini gazî tipine bırakmıştır. Gazî tipi de alp tipi gibi dünyayı fethetmeyi gaye edinen bir kahramandır” (Kaplan, 1985: 112). Battal Gazî Destanı’nda gazî tipinin temsilcisi olarak Hüseyin Gazî görülmektedir. Hüseyin Gazî’nin oğlu Cafer de babası gibi gazî tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Cafer, Battal Gazî Destanı’nda şu şekilde tanıtılmaktadır: “Cafer, Allâh’ın Resûlü’nün bahçesinin nuru, milletin ve dinin kemâli ve efendisidir. O, kahramanlığı ve cesurluğu ile dillere destan olan bir şehittir. O, Seyyit Zeyd’in torunu Seyyit Ali’nin oğlu Hüseyin Gazî’nin oğludur” (Köksal, 2014: 12). Battal Gazî’ye yakışır bir evlat olan Cafer, güçlü bir yiğit ve İslâmiyet’i yaymayı kendisine gaye edinmiş din uğruna kendinden vazgeçebilecek bir gazîdir.

3.1.2. Battal Gazî Destanı’nda Alperen Tipinin Yoldaşları

Battal Gazî, Bizans İmparatorluğu ile mücadelesinde yalnız değildir. Battal Gazî’ nin savaş esnasında destekçisi olup varlıklarıyla ona güç veren silah arkadaşları vardır. Battal Gazî’nin silah arkadaşları olan Cûde ve oğulları, Abdüsselam ve Muhammed Bin Fellah onun hayatında önemli bir yer tutmaktadır.

Cûde ve Oğulları, Abdüsselam, Muhammed Bin Fellah

Süleyman, Muhammet, Evhad ve Musa adlı dört oğlu ile birlikte Cûde savaş esnasında Battal Gazî’nin en büyük destekçisi olmuştur. Cûde ve oğulları Battal Gazî zor durumda kaldığında onun her zaman yardımına koşmuş, destekçisi olmuştur.

Battal Gazî’nin Bizans İmparatorluğu’nun Malatya Beyliği’nden kendisini istemesiyle kâfire karşı savaşmak üzere yola koyulması ve durumdan haberdar olan Cûde ve oğullarının onun arkasından destek vermek için gittiği Battalnâme’de şu sözlerle ifade edilmektedir: “Cûde Gazî ve Cûde Gazî’nin Süleyman, Evhad, Muhammed, Musa adlı dört oğlu vardır. Bunlar Cafer’in arkadaşlarıydılar. Cafer’in düşmana karşı gittiğini öğrenince onun arkasından gittiler” (Köksal, 2014: 33). Cûde ve dört oğlunun Battal Gazî’yi yalnız bırakmayıp arkasından gitmesi diğer gazîlere önderlik etmiş olup onlarında Battal Gazî’ye destek olmak üzere yola koyulmalarına vesile olmuştur.

Battalnâme’de Bizans İmparatorluğu ile Battal Gazî’nin savaş meydanında karşı karşıya geldikleri zaman Cûde ve oğullarının her zaman Battal’ın yanında

oldukları görülmektedir. “Kayser bin Şemun, Emir Ömer’e mektup göndererek Cafer’in ve Abdülvehhâb’ın başları ile birlikte haraç ister. Cafer bu haberi işitince gelip elçi Bülkas’ın burnunu ve kulaklarını keserek onlara cevabını verir. İslâm ve Hristiyan kuvvetleri karşı karşıya gelirler, önce Cûde Gâzi meydana girip er diler. Birbiri arkasından yirmi gayrimüslimi yener” (Köksal, 1984: 102). Cûde Gâzi’nin savaş esnasında öne çıkıp kâfirlerden er dilemesi ve onları yenerek savaşın gidişatını belirlemesi onun İslâm orduları içinde mühim bir yerinin olduğunun göstergesidir.

İslâm orduları içinde önemli bir rolü olan ve Battal Gazî’ye savaş esnasında destek olan Cûde’nin oğlu Musa, Bizans İmparatorluğu’nun dikkatini çeker ve hapsedilir:

“Harcın beyi Taryun, Cûde’nin oğlu Musa ile dokuz kahramanı zindana atar. Cûde bu haberi alınca çok ağlar. Seyyit akşam olunca Harcın’a Musa’yı kurtarmak üzere yola çıkar. Seyyit, Taryun’un oğlunu yakalayıp dağa kaldırır. Seyyit namaz kılarken Taryun ve adamlarına yakalanıp zindana atılır. Seyyit, zindanda Cûde’nin oğlu Musa ile karşılaşır. Kayser tarafından zindanda tutulan Battal için yakılma emri gelir. Seyyit ve Musa Taryun’un kızı Gülendâm’ın yardımlarıyla zindandan kurtulurlar” (Köksal, 2014: 131-136).

Böylelikle Battal Gazî kâfirlerce esir tutulan Cûde’nin oğlu Musa’yı özgürlüğüne kavuşturmak için türlü eziyetlere göğüs gerip onu esaretten kurtarmıştır.

Abdüsselam, Battal Gazî’nin babası Hüseyin Gazî’nin silah arkadaşıdır. Abdüsselam’ın Malatya beyleri içinde önemli bir yeri vardır. Hüseyin Gazî, Mamuriye Kalesi’nin komutanı Mihriyayil ve askerleri tarafından şehit edilince boşta kalan seraskerlik makamına Abdüsselam getirilir. Cafer’in kendisine verilen seraskerlik makamına getirileceğinden korkan Abdüsselam Cafer’in askeri başarılarını için için kıskanmaktadır. Abdüsselam, Cafer’in babasının mansıbını almak istemesinden ötürü menfaat duygusundan Cafer’in önüne zorluklar çıkarır:

“Cafer, Abdüsselam’a mansıb alma isteğini söyleyince Abdüsselam Cafer’e mansıbını vermek için şart koştu. Senin atan hüner gösterdi, mansıb aldı. Sen de hüner göster, ondan sonra mansıb iste! Senin atanın henüz yerde kanı kurumadı. Senin mansıb ne haddinedir! Senin işin bir mescit veya medrese köşesinde oturup ilim öğrenmektir. Erlik davasın kılmak senin işin değildir. Eğer atanın mansıbını almak istiyorsan önce onun kanlısı Mihriyayil’i öldür. O zaman ben kendi elimle mansıbı sana vereyim diyerek teklifini kabul etmedi” (Köksal, 2014: 23).

Abdüsselam Cafer’e mansıb alacak kudrette olmadığını söyleyerek onu küçük görmüş onun ilim öğrenmekle meşgul kalarak bu amacından vazgeçmesini istemiştir. Abdüsselam, Cafer’in babasının mansıbını almasını önlemek amacıyla kendince yapılması imkânsız bir istekte bulunmuştur.

Cafer Abdüsselam'a ve Malatya beylerine kendisini ispatlama arzusu içine düşer. "Abdüsselam'ın şart koşması üzerine Cafer babasının mansıbını almaya layık olduğunu göstermek için yollara koyulur. Babasını öldürenlerin canını alıp çuvalın içine kafalarını koyarak getirir (Köksal, 2014: 29). Cafer'in, Mihriyayil ve on dört beyi ile birlikte Şameseb'i öldürüp başlarını nişan olarak getirdiğini duyunca Abdüsselam kakhaha ile güler: "Eğer Mihriyayil ölse senin gibi yüz kişi onu yerinden kaldıramaz" (Köksal, 2014: 30). Abdüsselam, bu sözleriyle Cafer'i küçümser. Cafer'in Mihriyayil'i öldürebilecek kuvvette olmadığını söyleyerek Malatya beylerine Cafer'i zayıf göstermeye çalışmıştır.

Cafer tarafından Mihriyayil ve on dört beyinin öldürülmesi Bizans İmparatorluğu'nu karıştırmıştır. Kayser'in küçük oğlu Rabi, dayısı Mihriyayil'in intikamını almak için kırk bin askerle Malatya'ya sefer düzenler. Rabi, Emir Ömer'e mektup gönderir: "Şöyle bilesiniz, Hüseyin Gâzi'nin oğlunu tutasın bana diri veresin ve dahi yedi yıllık haraç viresin ve hem dahi halîfenizle gelesiz, istikbâl idesiz. Yok dersünüz şol niyetle gelmişem ki, Kâbe 'nüzü harap kılan. Ne sizi karan ne halîfenizi" (Köksal, 2014: 31). Kayser'in ordusunun Emir Ömer'e mektup yazıp Cafer'i istemeleri ve yedi yıl boyunca haraç vermelerini kabule zorlamaları üzerine Cafer savaşmak üzere yola koyulur. Cemâat sabah namazını edâ etmek için toplandığında Cafer'i aralarında göremezler. Bunun üzerine Abdüsselam Cafer'i suçlar: "O korktu, kaçtı onun düşmana karşı duracağını zannetmeyin. Aramıza bir fitne bıraktı ve sonra çekip gitti" (Köksal, 2014: 32). Abdüsselam, Bizans İmparatorluğu'nun kendilerinden haraç talep etmesi üzerine bunun sebebi olarak Malatya beylerine Cafer'i gösterir. Cafer'in kâfirden intikamını almak üzere yola çıkması üzerine Abdüsselam Cafer'in korkak olduğundan ötürü yaptıklarının karşısında başı dik duramayıp ortalığı karıştırarak kaçmış olduğuna Malatya beylerini inandırmak için Cafer'i suçlar.

Cafer göstermiş olduğu başarılar neticesinde ve Abdülvehhâb'ın Hz. Resûl'ün emanetlerini Cafer'e iletmesi üzerine Cafer babasının seraskerliğini almayı başarır. Abdüsselam Cafer'in seraskerliği almasına üzüldür ve onu için için kıskanır.

Abdüsselam'ın Cafer'e olan bu kıskançlığı seraskerliği Cafer'den almak istemesi onun bu sorunu dostlarıyla paylaşmasına neden olmuştur:

"Bir gün Abdüsselam, Nasr Habbab'ın olduğu bir mecliste bu konuyu açar. Nasr Habbab, Battal Gazi'nin kahramanlık yaparak seraskerliği aldığını söyler ve sen de bir hüner göster ve

unvan kazan işte Kayser'in kızı Harcen'dedir. Var getir veya İstanbul'da Serabil keşişi getirt. Rum'da ondan zâlim başka keşiş yoktur. Yahut İsa zamanından beri kızıl altınlarla miskle, amberle dolu putu çal. Yahut Ab-ı Mabudiye dök kandili söndür. Bunları yaparsan Halife'ye seni hoş tutmasını ve sana eski mevkiini vermesini söylerim" (Köksal, 2014: 65).

Abdüsselim Nasr Habbab'ın tavsiyesiyle kıyafetlerini değiştirir ve Rum'a doğru yola koyulur. İstanbul'a vardığında Kayser'in askerleri onu fark eder ve yakalarlar. Abdüsselim'a Kayser'in emriyle işkence uygulatırlar. Abdüsselim'ı bir yaş derinin içine koyup ağzını diktikten sonra güneşli bir yere asarlar. Deri kurudukça çeker ve Abdüsselim içinde can çekişir" (Köksal, 2014: 66). Abdüsselim'ın Battal'a olan kıskançlığı onun türlü işkencelere maruz kalmasına sebebiyet vermiştir. Abdüsselim'ın Kayser tarafından yaş derinin içinde ölüme bırakılması müminler tarafından görülmüş ve Malatya Beyliği'ne kadar Abdüsselim'ın düştüğü durum haber edilmiştir.

Mihenk Hindu, Müslümanların Bizans'taki casusudur. Mihenk Hindu, Abdüsselim'ın durumunun açığa çıkmasında yardımcı olmuştur:

"Sünni Müslümanlardan biri olan Mihenk Hindu adlı nalbant Abdüsselim'ın düştüğü bu durumu Müslümanlara haber eder. Seyyit olanlardan haberdar olunca ruhban kıyafetlerine bürünüp İstanbul'a Abdüsselim'ı kurtarmaya gider. Seyyit halka kendini Beytül Mukaddes'ten gelen Şameliğ adlı keşiş olduğuna inandırır. İstanbul'un en büyük ruhbanı olan Meftul'un yanına gelir ve onun Kudüs'teki yeğeni olduğunu söyler. Seyyit arkadaşı Mihenk Hindu ile Abdüsselim'ı çok zor şartlar içerisinde ölmekten kurtarır. Yaş deriye sarılmış olan Abdüsselim'ı Mihenk Hindu'nun evine getirip bir hafta havuzun içine bezir yağı döküp bekletirler. Böylece yaş deri yumuşar ve Abdüsselim ölümden kurtulur" (Köksal, 2014: 66-67).

Abdüsselim, Hüseyin Gazî'nin şehit edilmesiyle Battal Gazî'yi kıskanıp onun yoluna taş koymuştur. Abdüsselim'ın Battal Gazî'ye karşı olmasının sebebi kendisine verilen seraskerliği onun almasından korku duymasıdır. Abdüsselim'ın kıskançlığı Battal Gazî'nin serasker olmasından sonra da devam etmiş dost meclislerinde tekrardan serasker olabilmek için çare arar hale gelmiştir. Abdüsselim'ın seraskerlik uğruna çıktığı bu yol Kayser tarafından yakalanıp eziyet görmesiyle sonlanmıştır. Battal Gazî'nin Abdüsselim'ın bütün kötülüklerine rağmen onu ölümden kurtarmak için mücadele edip canını kurtarması Abdüsselim'ın Battal Gazî hakkındaki düşüncelerinin değişmesine vesile olmuştur. Abdüsselim o hadiseden sonra Battal Gazî'nin en sâdık gazâ arkadaşı olmuştur.

Muhammed Bin Fellah, Tarsus şehrinde oturan önde gelen Müslümanlardan birisidir. Muhammed Bin Fellah, Seyyit Battal'a olan sevgisinden dolayı Hüseyin Gazî'nin katillerinden birisi olan Mihran'ı öldürüp Battal'ın intikamını almak ister:

“Muhammed Bin Fellah, Mihran'ı öldürmek üzere yola çıkar. Otuz üç kişi Muhammed'i ortaya alır. Yirmi kâfirin kellesini uçurur. Kalanı kaçmayı başarır. Karşısına Mihran dikilir. Muhammed Bin Fellah, Mihran'ı görünce kendisinden ümidi kesip Allâh-u Teâlâ'dan yardım etmesi için yalvarmaya başlar. Muhammed Bin Fellah'ın imdadına Battal yetişir ve Mihran'ın başını gövdesinden ayırır” (Köksal, 2014: 75-77).

Muhammed Bin Fellah'ın Hüseyin Gazî'nin ölümüne neden olan kâfirlerden intikamını alma isteğinin Battal Gazî'nin Bizans' a karşı duyduğu öç alma duygusunun ferdi değil milli bir gaye haline geldiğinin delilidir.

3.1.3. Battal Gazî Destanı'nda Bilge Tipi

Battal Gazî'nin yanında ona tecrübeleriyle destek olan, mühim kararlar alacağı zaman onlara akıl danıştığı, zor zamanlarında ona yeni bir çıkış kapısı açan ermiş kişiler vardır. Bu kişiler Battal Gazî'nin lalası olmaktan çok en yakın arkadaşı olan Tevabil, sonradan Müslümanlığı kabul edip Bizans hakkında bilgileri ona aktararak yardımcı olan Şemmas Pîr ve Hz. Resûl'ün emanetlerini ona teslim edebilmek için üç yüzyıl yaşayan Hz. Resûl'ün sancaktarı olmakla birlikte onun da her zaman yanında olan ihtiyar pîr Abdülvehhâb Gazî'dir.

Tevabil, Şemmas Pîr, Abdülvehhâb Gazî

Tevabil, Battal Gazî'yi her zaman destekleyen lalasıdır. Battal Gazî zor durumda kaldığında lalası Tevabil'e akıl danışır. Onun tecrübelerinden yararlanır. Battal Gazî, müşkül bir olayın içinde kendisini bulduğunda lalası Tevabil onun en büyük yardımcısı olmuştur. Tevabil, Battal Gazî'nin hata yapma olasılığına karşı onu devamlı uyarır, ona yön gösterir.

Tevabil'in tecrübeleriyle Cafer'e yardımcı olduğu destanda sıklıkla görülmektedir. Cafer, lalası Tevabil ile istişâre etmeden mecliste mansıb istediğini dile getirmesiyle hata yapmış olup Abdüsselam'dan babasının mansıbını almayı başaramamıştır. Cafer, Abdüsselam'dan babasının mansıbını isteyip olumsuz cevap aldığı anda Cafer'in lalası çıkagelir. “Ya Cafer iyi etmedin... Önceden beni haberdar etseydin sana bazı öğütler verirdim. Abdüsselam'ın kabilesi çok geniştir” (Köksal,

2014: 24). Görüldüğü üzere Tevabil, Cafer'e doğru yolu göstermeyi kendisine vazife bilmiştir.

Battal Gazî'nin lalası olmakla beraber en yakın dostlarından olan Tevabil bir baba edâsıyla her koşulda onun arkasında durur ve ona atılmak istenen iftiralara karşı korumacı bir içgüdüyle onu savunur. Tevabil, Abdüsselam'ın Cafer'i suçladığında Cafer'e kimse arka çıkmazken Abdüsselam'ın suçlamalarına karşı onu korur:

“Cafer'in Mihriyayil ile kardeşi Şamaseb'in başını kesip nişan olarak yanına aldığını öğrenen Kayser ve adamları büyük bir telaşa kapılırlar. Kayser'in küçük oğlu Rabi dayısının intikamını almak için yemin eder. Kayser, Ebriyanus ve Kebriyanus adlı iki savaşıyla Emir Ömer'e yazılmış tehdit mektubunu gönderir. Bu mektubu gören Cafer Tarsus üzerine yola koyulur. Sabah namazını edâ etmek için mescitte toplanan Müslümanlar Cafer'i göremezler. Abdüsselam Cafer hakkında ileri geri konuşur. Abdüsselam, Cafer'in aralarına fitne koyup kaçtığını söyler. Tevabil, Abdüsselam'ın fitneliklerine karşı Cafer'i savunur. Onun neslinden kimsenin düşmandan yüz çevirmediğini söyler. Abdüsselam'a hitaben senin erenleri suçlamaktan başka elinden bir iş gelmez mi? Şimdiye kadar sen ne hüner gösterdin? Hüseyin Gazî öldükten bu yana onun kılıcının sadakasını yiyorsun. Gazâyı terk edip evinizde koklaşmaktan başka bir şey yaptığınız yok... Ben Cafer'in arkasından gidiyorum diyerek Cafer'i destekler” (Köksal, 2014: 33).

Tevabil'in mecliste Cafer'i destekleyip Abdüsselam'ın kendi hırslarının peşine düşüp serasker olduktan sonra hiçbir gazâyı gitmediğini dile getirmesiyle Tevabil ile birlikte diğer gazîler de Cafer'e destek olmak için yola çıkarlar.

Tevabil, tecrübeli ve ileri görüşlü bir kişi olduğundan Cafer'e düşmanları hakkında bilgi verir ve onu düşmanlarından gelebilecek tehlikelere karşı korumak ister. Tevabil, Hüseyin Gazî'nin katillerinden biri olan Mihriyayil hakkında Cafer'e bilgi verir ve Cafer'i intikam alma sevdasından vazgeçirmeye çalışır. Cafer'i hiçbir kuvvet babasının katillerinden intikam alma hırsından alıkoyamaz. Tevabil, Mihriyayil'i Cafer'e şu şekilde tasvir eder: “Mihriyayil uzun boylu, kara yağız, heybetli bir pehlivandır. Yiğitlikte benzeri yoktur. Rum Kayseri'nin karısının kardeşidir. Zâlim şeytandır. Sakın, bu sevdadan vazgeç! Sayısız Müslüman öldürdü” (Köksal, 2014: 24). Tevabil'in Cafer'i öç alma duygusundan vazgeçirmeye çalışmasının sebebi Cafer'in düşmanlar tarafından zarar görmesini istememesidir.

Battal Gazî'nin düşmanları tarafından zarar görmesinden korkan Tevabil, Battal Gazî'nin kâfirler tarafından yakıldığını işittiğinde korktuğunun başına geldiğini düşünür ve üzülür:

“Kayser’in emriyle Tariyun şehrin ortasında bir ateş yakıp Battal sandıkları kâfiri ateşte yakarlar. Battal Gazî’nin Tariyun tarafından ateşte yakıldığı haberi İslâm dünyasında duyulunca herkes karalar giyinerek yas tutar. Tariyun’un kızı Gülendâ’ın sayesinde ateşten kurtulan Battal Gazî bir süre saklanarak izini kaybettirir. Battal, atı Aşkar’ı ve kendisini siyah renge boyatarak Malatya’ya gelir. Battal Gazî, şehrin yakınındaki tepenin üzerinde ezan okuduğunda Tevabil hemen onu tanır ve kendisinden geçer. Tevabil, Battal’ın yanına varır. Battal’ın ayağına kapanır ve başını kaldırdığında Battal’ı siyah tenli bir yiğit olarak görür. Tevabil Battal’ın teninin renginden ötürü şüpheye düşer. Battal’a tekrar tekrar bakıp ağlar” (Köksal, 2014: 151-152).

Battal Gazî’nin lalası ve en yakın silah arkadaşı olan Tevabil ona derinden bağlıdır. Tevabil, Battal Gazî’nin kâfir Tariyun tarafından ateşte yakıldığının haberi geldiğinde buna en çok üzülen gazîlerden birisi olmuştur. Tevabil, Battal Gazî’yi henüz görmemişken sesinden bile tanımış olup sevincinden gözyaşlarını tutamaz. Karşısında Battal’ı görmeyi umarken siyah tenli bir yiğit gören Tevabil umutlarını kaybedip yıkılır. Tevabil, Battal’ı Çinli bir yiğit sanmasına rağmen onu korumak için Kayser’in oğlu Akratis’in karşısına mertçe çıkar ve savaşa başlar. Battal Gazî lalası Tevabil’in Akratis karşısında zorlandığını görmesiyle gerçek kimliğini açıklar ve lalası Tevabil’i düşman elinden kurtarır.

Her zaman Battal Gazî’nin yanında olan tecrübesiyle onu aydınlatan, önemli olaylarda ona akıl veren lalası Tevabil’in ölümü kendisini halîfeye Hristiyan olmasına rağmen Müslüman din adamı, âlim bir şahsiyet olarak tanıtip kendisini halîfeye sevdirmiş olan Bağdat kadısı olan Akabe Kadı tarafından zehirlenerek gerçekleşmiştir. “Halîfe meclise gelir. Akabe Kadı da halîfenin yanında gelir. Akabe Kadı ağulu yemekten bir lokma Battal Gazî’ye verir. Bir lokma da Tevabil’e verir. İkisi de yerler. Son lokmayı da Abdurrahman’a verir. Tevabil ile Abdurrahman yedikleri ağudan ölürlere. Battal Gazî ise Hızır’ın getirdiği ilaç sayesinde ölümden kurtulur” (Köksal, 2014: 174-175). Battal Gazî’nin akıl danıştığı, önemli kararlar vermeden önce istişâre ettiği lalası olmaktan çok ötede bir konuma sahip olan Tevabil’in zehirlenip vefat etmesi onun hayatını derinden etkilemiştir.

Battal Gazî’ye tecrübesi ve bilgeliğiyle yardım eden önemli isimlerden birisi de Şemmas Pîr’dir. Şemmas Pîr’i Battal Gazî Destanı’nda yer alan diğer bilge tiplerden ayıran husus onun gazâ adamı olmamasıdır. Şemmas Pîr hiçbir zaman savaş sahasına inip Bizans İmparatorluğu’na karşı İslâm kuvvetlerini savunmamıştır.

Battal Gazî, Şemmas Pîr’in sözlerine çok ehemmiyet vermiştir. Bu durum Battal Gazî’nin çıktığı her savaş sırasında Şemmas Pîr’in yanına uğramasından

anlaşılmaktadır. “Battal Gazî’ye tecrübesi ve Bizans’a ait bilgileriyle yardımcı olan bilge tipi Şemmas Pîr’dir. Battal Gazî, Şemmas Pîr’in fikirlerinden istifade etmek için her savaş öncesi onun yanına gelip onun tecrübelerinden ve Rum diyarı hakkındaki bilgilerinden yararlanmıştı” (Köksal, 1984: 106-108). Şemmas Pîr, rahip kimliğinin altında Müslümanların muhbiri olarak görev yapmaktadır. Şemmas Pîr, üstlenmiş olduğu bu istihbârât görevini Bağdat kadısı olan Akabe Kadı’nın onun gerçek kimliğini fark etmesine kadar sürdürmüştür. Akabe Kadı, Şemmas Pîr’in Müslüman olduğunu fark etmesiyle bu haberi hemen Bizans’a iletir. Gerçek kimliği Akabe Kadı tarafından deşifre olmuş olan Şemmas Pîr, Battal Gazî Destanı’nda bir daha destanda görülmez.

Şemmas Pîr, Hristiyanların kendilerinden zannettiği hürmet gösterdiği ruhban görünümlü bir sofîdir. İslâm dinini kabul etmeden önce Hristiyan olan Şemmas Pîr, ileri seviyede İncil bilgisine sahiptir. Ruhban kimliğinin arkasında Bizans İmparatorluğu’ndaki olaylara vakıf olup öğrendiği haberleri Müslüman kuvvetlerine iletmektedir. Şemmas Pîr, Battal Gazî Destanı’nda ilk olarak şu şekilde görülmektedir: “Şemmas Pîr, ilk olarak Battal Gazî babasının intikamı almak için yola koyulmuşken manastır bir kale görmesiyle karşımıza çıkar. O manastırın ruhbanı Şemmas Pîr’dir ve Hüseyin Gazî onun gece rüyasına girip Battal Gazî’ye nasihat etmesini istemiştir” (Köksal, 2014: 25). Hüseyin Gazî’nin istediği gibi Şemmas Pîr, Battal Gazî Bizans İmparatorluğu’na gitmeden önce Rum hakkında ve düşmanları hakkında Battal Gazî’yi bilgilendirir. Battal Gazî, düşmanlarının İslâm ordularından çok daha kalabalık ve güçlü olduğu bilgisini çıktığı seferler öncesinde Şemmas Pîr’den öğrense de planını düşmanını nasıl yenebileceği üzerine şekillendirmiş düşmanın karşısına çıkmaktan korkmamıştır.

Abdülvehhâb Gazî, Battal Gazî Destanı’nda son peygamber Muhammet Mustafa zamanında yaşamış onun ağzının barını Battal Gazî’ye teslim etmek için emanet alan kutlu bir sahabe olarak geçmektedir:

“Abdülvehhâb Gazî, fiziki yapısı itibariyle yaşlı bir pîr olarak destanda tanıtılmaktadır. Abdülvehhâb Gazî’nin yaşı çok ilerlemiş olmasına rağmen er meydanında pek çok düşman pehlivanının sırtını yere getirir. Abdülvehhâb’ı destanın büyük bir kısmında mücadeleden yılmayan, hatta olayların üzerine gönüllü gidecek kadar mert biri olarak tanımaktayız. Zeki ve tecrübeli oluşu dolayısıyla diğer yârânlarla önderlik de etmektedir” (Köksal, 1984: 89-90).

Abdülvehhâb Gazî, Battal Gazî Destanı'nda Battal Gazî'nin cephede savaş arkadaşı olmakla beraber hem Hz. Muhammet Mustafa'nın sancaktarı hem de Resûl Ekrem'den aldığı emanetleri teslim etmek için kutsal bir görevle şereflendirilmiş ermiş bir şahsiyet olarak geçmektedir. Abdülvehhâb Gazî, Battal Gazî Destanı'nda "Efendimiz Muhammed Mustafa (s.a.v.) nin ashaplarından uzun boylu, güzel bir yiğit" (Köksal, 2014: 13) olarak geçmektedir:

"Rum'u fethedecek kişinin iki yüz yıl sonra Malatya'da yaşayan Cafer adlı yiğit olduğu ve çok gazâlar edeceği Cebrail tarafından Efendimiz Mustafa'ya (s.a.v.) bildirilmiştir. Cebrail, Resûl'ün ağzındaki tükürüğü Cafer'e iletmesi için Abdülvehhâb'ın ağzına bırakmasını ve Resûl'ün mektubunu ona iletmesini istemiştir. Abdülvehhâb o zamana kadar yaşar" (Köksal, 2014: 14-15).

İslâm kuvvetlerinin başında Battal Gazî'nin bulunmadığı vakitler Abdülvehhâb Gazî orduya liderlik yapmış olup sözü kıymet görmüştür.

3.1.4. Battal Gazî Destanı'nda Alperen Tipinin Düşmanları

Seyyit Battal Gazî'nin Bizans İmparatorluğu ile girişmiş olduğu mücadeleler dini bir hüviyet taşımaktadır. Battal Gazî İslâm dinini yaymak için savaştan korkusuz bir kahramandır. Battal Gazî Destanı'nda Battal Gazî fetih mücadelesinin amacını şu sözleriyle açıklamıştır: "Bütün Rum ülkesini Müslümanlığa döndüreceğim, bütün kiliseleri yıkıp yerine mescitler yapacağım" (Köksal, 2014: 40). Battal Gazî'nin İslâm inancını yaymak gayesiyle girişmiş olduğu savaşlarda karşısına kalabalık bir düşman ordusu çıksa da onların karşısında tek başına korkusuz bir edâ ile durur. Hristiyan orduları çok güçlü ve sayıca İslâm ordularından fazla olsa bile Battal Gazî zekâsını ve savaş stratejilerini doğru kullanarak Bizans kuvvetlerini mağlup etmeyi başarır. Battal Gazî Destanı'nda Battal Gazî, düşmanın karşısına çıkmadan Battal Gazî'nin gazâ arkadaşları teker teker savaş meydanında boy gösterirler. Düşman karşısında zorlanan gazîlerin imdadına Battal Gazî yetişir ve düşmanı yenerek gücünü herkese ispatlamış olur. Bu durum Battal Gazî'nin silah kullanmadaki maharetlerini gözler önüne serer. Battal Gazî'nin düşmanı olan tipler Mihriyayıl, Rabi, Tunisi Rumî, Ebriyanus ve Kebriyanus, Seryacil, Milat Rumî, Sünbat, Gazban, Kaytur Sasanî'dir.

Mihriyayil, Rabi, Tunisi Rumî, Ebriyanus ve Kebriyanus, Seryacil, Milat Rumî, Sünbat, Gazban, Kaytur Sasanî

Mihriyayil, Bizans İmparatorluğu'nun seraskeridir. Mihriyayil, Battal Gazî Destanı'nda şu şekilde tanıtılmıştır: “Uzun boylu, kara yağız, heybetli bir pehlivandır. Yiğitlikte benzeri yoktur. Rum Kayseri'nin karısının kardeşidir. Zâlim şeytandır. Sayısız Müslüman öldürmüştür” (Köksal, 2014: 24). Battal Gazî, güç ve kuvvet yönünden bu derece güçlü tasvir edilen Mihriyayil'i yenmesiyle silah kullanmadaki ustalığını ispat etmiştir.

Battal Gazî Destanı'nda Mihriyayil kendini şu şekilde tanıtmaktadır: “Kayser-i Rum'un seraskeriyim. Hem de civan pehlivanıyım. Cihâna benim gibisi gelmemiştir. Şam u Şamad'da herkes benim adımlı duydu mu tir tir titrer. Yüz kulum vardır. Her birisi namlı savaşçıdır. Bir teki bin kişinin hakkından gelir (Köksal, 2014: 28-29). Mihriyayil kendisine bu denli güvense de Cafer'in karşısında başarısız olur. Mihriyayil sarhoşken mecliste sakilik yapan Cafer, Mihriyayil'i hançerle boğazını kesip kellesini yanına alır.

Rabi, Kayser'in oğludur. Cafer tarafından Mihriyayil ile kardeşi Şameseb'in öldürölüp başlarının nişan olarak alındığını duyan Kayser'in küçük oğlu Rabi dayısının intikamını almak ister. Rabi kırk bin atlı silahlandırıp Cafer'den intikamını almaya gelir. Cafer atını Rabi'nin üzerine salar. Cafer Rabi'yi atından yakaladığı gibi yere vurur. Eflahun ve Tevabil Cafer'in emriyle Rabi'nin elini ve ayağını bağlarlar. Savaş sonrası Cafer Rabi'nin yanına getirilmesini ister. Cafer Rabi'ye: “Ya Rabi, gel Müslüman ol, başını kılıçtan kurtar yoksa başını keserler, dünyanı değiştirirsin” (Köksal, 2014: 36). Rabi o anda Hak Teâlâ'nın hidayetiyle şehâdet parmağını kaldırıp Müslüman olur. Cafer, Rabi'ye kaftan giydirip çadırını ona geri verir. Kayser'in oğlu Rabi, Hristiyan iken Müslüman olmasıyla Battal Gazî'nin ona kaftan giydirmesi onunla olan intikam alma münasebetinin son bulduğunun işaretidir.

Tunisi Rumî, Kayser'in oğlu Rabi'nin Cafer'in kimliğini öğrenmesi için göndermiş olduğu kâfirdir. “Cafer, Tunisi Rumî'ye Hüseyin Gazî'nin oğlu olduğunu ve intikam için orada olduğunu söyler. Gerçek kimliğini gizlemeyen Cafer, Tunisi Rumî'nin canını cehenneme yollar” (Köksal, 2014: 34). Tunisi Rumî'nin uzuvları Battal Gazî'nin ilk kılıç darbesinde ona karşılık veremeden dört bir yana dağılmıştır.

Ebriyanus ve Kebriyanus, Kayser'in orduları içerisinde yenilmezlikleriyle ünlü iki kardeş savaşçıdır. Cafer önce Kebriyanus'u sonra Ebriyanus'u öldürür:

“O mel'un meydana atını sürdü. Kebriyanus'un omzunda dağa benzer beş yüz batman gürz vardı. Kebriyanus gürzünü Cafer'e havale etti. Cafer kalkanı ile karşı koydu. Gürz indi, değdi ancak bir kılına zarar gelmedi. Allâh korudu. Bu lain, yenemediği için çok kızdı. İkinci defa hamle kıldı, gürz inerken Cafer iki elinin ayası ile karşılık verdi. Gürz indi, değdi ama yine de bir kılına bile zarar gelmedi. Cafer Allâh'ın adı ve Muhammet Mustafa'nın nurunu anıp öyle bir gürz vurdu ki Kebriyanus'un kalkanı parçalanıp başına değdi ve beyni dağıldı. Kebriyanus'un ölümü üzerine Cafer'in karşısına kardeşi Ebriyanus çıktı. Önce Ebriyanus kılıcı ve gürzü ile hamle kıldı ama Cafer bu hamleyi geçiştirdi. Sıra Cafer'e geldi. Aşkar'ı mahmuzlayıp Ebriyanus'un üzerine yürüdü ve kuşağından tutup dağ gibi kâfiri bir elma gibi atından kaptı ve havaya attı, kılıcıyla iki parça eyledi” (Köksal, 2014: 34-35).

Battal Gazî'nin babasının katilleri olan Mihriyayıl ve Şamaseb'i öldürdüğü haberinin Bizans'ta duyulması üzerine Kayser önlem amacıyla Battal Gazî'nin önünü kesmek için ordularından en güçlü savaşçılar olarak bilinen Ebriyanus ve Kebriyanus adlı iki kardeşi yollamasına karşın Battal Gazî'yi durdurmayı başaramamıştır.

Seryacil, Kayser'in oğlu Şemmas'ın ordusunun içerisinde bulunan boyu posuyla herkesi kendisine hayran bırakan pehlivanlardan birisidir. Savaşta Ahmet Turani ile Seryacil karşı karşıya gelirler. “Ahmet Turani elindeki süngüyle hamle yapar. Seryacil, Ahmet Turani'yi engeller. Bir hayli çarpışırlar. Ahmet Turani mağlup olur. Seryacil bir gürz vurur. Ahmet'in kalkanı dağılır, başını sıyrıp altına dokunur ve yere yıkılır” (Köksal, 2014: 58). Seryacil'in ünlü savaşçı Ahmet Turani'yi yenmesi üzerine Seyyit Battal karşısına gelir ve onu öldürür.

Milat Rumî, Şemmas'ın askeridir. Bizans'ın kılıcı adıyla anılan Ahmer gibi ünlü bir savaşçının Müslüman olup kendilerine cephe aldığı gerçeği ve Kayser'in oğlu Rabi'nin de düşman safına geçtiği gerçekleri karşısında sinirlenen Kayser, Battal Gazî'yi ortadan kaldırıp galibiyet kazanmak ister. “Şemmas, Milat Rumî'nin arkasına yedi bin asker verip Seyyit Battal ile savaşması için onu yollamıştır. Savaşta Milat Rumî, Seyyit'in karşısında başarısız olur” (Köksal: 2014: 53). Battal Gazî'ye yenilmesi üzerine Şemmas'ın askeri olan Milat Rumî, Şemmas'ın huzuruna gelir ve Battal'ın çok güçlü olduğunu, yüz kişiye karşı bin kişi gitmelerine karşın galibiyet kazanmaya muvaffak olamadıklarını itiraf eder.

Sünbat, Müslümanların vilayetlerini yakıp yıkan onlara eziyet eden kale beyidir. “Seyyit'in yârenleri Seyyit'e Sünbat hakkında yakınırlar. Seyyit kılık değiştirerek kaleye gider ve onunla savaşır. Savaşın neticelenmemesi sonucunda

Seyyit kıyafet değiştirerek tekrar kaleye gider ve Sünbat'ı imana davet eder. Sünbat'ın kabul etmemesi üzerine Battal, onu kapısının önündeki darağacına asar” (Köksal: 2014: 78-80). Kâfirlerin, Müslümanlara karşı eziyet ettiği bilgisini alması sonucu Seyyit Battal Gazî'nin hiç tereddüt etmeden onları kurtarmak için harekete geçmesi onun Müslümanların koruyucu bir gücü olma niteliğinde olduğunun kanıtıdır.

Battal Gazî Destanı'nda Gazban adlı iki farklı kişi mevcuttur. Bu kişilerden birisi Battal Gazî'ye savaş aletlerini kullanmaya, at binmeye yönelik savaş ilmini öğreten kişidir. Diğer söz konusu Gazban ise şemun'un oğludur. “Gazban, Müslümanlardan çok kişiyi hapis eder. Esir aldığı Müslümanlara çeşitli işkenceler yapar. Battal bunu işitince Müslüman esirleri kurtarmak için oraya gelir. Battal Gazî zindanın kapısını kırmayı başarıp elleri, ayakları zincire vurulmuş halde bulunan yetmiş iki Müslüman'ı oradan kurtarmayı başarır” (Köksal: 2014: 81-82). Battal Gazî esir tutulan Müslümanları özgürlüğüne kavuşturmuş olup Hristiyan kuvvetlerini bir kere daha mağlup etmeye muvaffak olmuştur.

Kaytur Sasanî, Feliycan şehrinin padişahıdır. Kaytur Sasanî destanda Battal Gazî'yi öldürmek için kızının yardımıyla Müslüman delikanlıları dininden döndürüp Hristiyan yaptığı görölmektedir:

“Kâsım ve Mensur adlı iki kardeş babalarından düşen mirası almak isterler ama amcaları mirası onlara vermemek için zorluk çıkarır. İki kardeş bu durumu Battal'a haber ederler. Battal'ın mektubu üzerine amcaları malları yeğenlerine verir. Daha sonra iki genç, amcaları taraflarının attığı iftiralar sonucu zindana hapsedilir. Esir edilen bu gençler zindanın kapısını kırıp kaçımayı başarırlar. İki genç Feliycan adlı şehirde gecelerler. şehrin padişahı Kaytur Sasanî'nin adamları onlara saldırır ve zindana atar. İki genç zindandayken Kaytur'un kızı Kâsım'ı kandırıp dininden döndürür. Daha sonra Kaytur, Hazreti Resûl'ü rüyasında görür ve tekrar Müslüman olur” (Köksal, 2014: 89-92).

Kaytur Sasanî, damadı Kâsım'a ve kardeşi Mensur'a Battal Gazî'yi öldürmeleri halinde çok mal mülk vermeyi vaat eder. Battal Gazî'nin kendilerine yardımları karşısında ona ihanet etmeye kıyamayan Kâsım ve Mensur Battal Gazî uyurken onun atını ve silahını kaçırap Kaytur'a teslim ederler. Battal'ın yerini Kâsım'dan öğrenen Kaytur Sasanî, adamlarını onun üzerine yollar ve yakalatır. Battal'ın gül cemâli karşısında tutulup kalan Kaytur Sasanî ona dininden dönmesi koşuluyla kızıyla evlenebileceğini söyler. Battal Gazî'yi dininden döndürmeyi başaramayan Kaytur Sasanî, Resûl Ekrem'i rüyasında görmesiyle Hâk dini kabul ederek Müslüman olur.

Görüldüğü üzere Battal Gazî, tüm düşmanları ile mücadeleye girişmiş ve hepsini alt etmeyi başarmıştır. Bu düşmanlardan bazıları İslâmiyet’i seçmiş ve Müslüman olmuş bazıları ise ölmüştür. Destanda Battal Gazî’nin tüm düşmanlarını bir şekilde mağlup etmesi, Battal Gazî’nin alp kişiliğini vurgulamak için kullanılmıştır.

3.1.5. Battal Gazî Destanı’nda Kadın Tipi

Battal Gazî Destanı’nda poligami yani çok eşlilik söz konusudur. Battal Gazî’nin Zeynep Hatun, Mahpîruz, Gülendâ, Fatma, Ketayun, Hümâyûn Dîlîfiruz, Safiye Bânû adlı hanımları vardır. Battal Gazî bu evlilikleri farklı zaman dilimlerinde gerçekleştirmiştir. Battal Gazî’nin söz konusu izdivaçlarına eşleri onay vermiştir. Battal Gazî’nin eşlerinin söz konusu olan bu durumu kabul etmelerinin sebebi Battal Gazî Destanı’nın yazıldığı dönemi itibarıyla kadının toplumdaki yerinin itiraz etmelerine müsaade etmemesi ve İslâm dininde erkeğin birden fazla kadınla izdivacının câiz görülmesidir. Battal Gazî evliliklerini Müslüman kızlarıyla gerçekleştirdiği gibi sonradan Müslüman olan Hristiyan beylerin kızlarıyla da gerçekleştirmiştir.

3.1.5.1. Sevgili (Maşûk) Olarak Kadın Tipi

Battal Gazî Destanı’nda güzellikleriyle ön plana çıkan sevgili kadın tipleri Battal Gazî’ye ilk görüşte veya rüya vesilesiyle âşık oldukları görülmektedir. Battal Gazî’yi görür görmez ona âşık olan Zeynep Hatun’un Battal Gazî ile yaklaşması onun rüyasında Resûl Ekrem’i görmesiyle gerçekleşmiştir. Resûl Ekrem’in rüyalarına girip Battal Gazî ile evleneceklerini bildirmiş olduğu kadınlar çoğunlukla kâfir bey kızlarıdır. Bu kâfir bey kızları Battal Gazî’yi görüp hoşlanmalarına karşın Battal Gazî’nin kendi dinlerine mensup olmamasından kaynaklı bunu dile getiremezler. Battal Gazî’nin dinini değiştirip Hristiyan olması için uğraşırlar. Kızların bu istekleri sonuçsuz kalır. Battal Gazî’yi İslâm dininden döndüremezler. Battal Gazî İslâm dininin evlilik kaidelerine uygun olarak evlenecek olduğu kızların Müslüman olmalarını istemektedir. Kâfir kızlarının Müslüman olmaları, Resûl Ekrem’i rüyalarında görmeleriyle gerçekleşmektedir. “Hz. Peygamber rüyada görülmüş olup, onun telkinleriyle kızların Battal’la evlenmeleri sağlanmıştır. Bir anlamda Battal’ın evleneceği kızlar öncesinden seçilmiştir (Bars, 2015: 14). Buradan Battal Gazî’nin yapmış olduğu evliliklerin kutsiyet ifade ettiği sonucu çıkarılmaktadır. Ayrıca Battal

Gazî İslâmiyet’i yaymakla görevli bir kahramandır. Bu görevini yalnızca savaşarak değil aynı zamanda evlenerek farklı kişileri İslâmiyet’e dâhil etmesiyle de gerçekleştirmiştir.

Zeynep Hatun, Mâhpiruz, Gülendâ, Fatma, Hümâyûn Dîlfiruz, Safiye Bânû, Nevruz Bânû

Battal Gazî Destanı’nda, Battal Gazî’nin ilk eşi amcası Hasan’ın kızı Zeynep Hatun’dur. Battal Gazî Destanı’nda yer alan tek akraba evliliği Zeynep Hatun ile Battal Gazî’nin izdivacıdır. Battal Gazî’nin Zeynep Hatun ile izdivacından Ali ve Nezir adlı iki oğlu dünyaya gelmiştir.

“İslâm dini kurallarının kadına tanıdığı mevki evine ve eşine bağlılık, sadâkat ve vefalı olmaktır. Battal Gazî’nin ilk eşi Zeynep Hatun böyle bir tiptir. Zeynep Hatun Battalnâme’de güzel ve dürüst bir kişilik olarak anlatılır” (Köksal, 1984: 112).

Battal Gazî ile Zeynep Hatun’un ilk karşılaşması Battal Gazî’nin yakın dostu Emir Ömer ile dolaştığı bir sırada gerçekleşir. Zeynep Hatun ile Battal Gazî amca çocukları olmalarına rağmen birbirleriyle hiç karşılaşmamışlardır. İlk defa karşılaşan Zeynep Hatun ile Battal Gazî birbirlerini görür görmez beğenmişlerdir:

“Emir Ömer ile Battal atlarına binip birlikte gezintiye çıkarlar. Gezintilerine büyük bir su kenarında ara verirler. Battal suya girip gusûl abdesti aldığı sırada çeşitli meyve ağaçlarıyla süslü bir bağ görür. Bağı biraz ilerisinde ise güzel bir köşk fark eder. Bu yer çok hoş bir makam olur diyerek bağı kime ait olduğunu öğrenmek için köşkün çevresinde gezinir. Köşkün çevresini gezindiği sırada köşkün penceresinden ay parçası gibi güzel bir kız görür. Kızı şöyle tarif eder: Onun boynu ve kulağı açık, üzeri mücevherlerle doluydu. Pencereden dışarı çıkmıştı. Binlerce Mısırlı Züleyha’nın Yusuf’u onun yanında şaşkına dönerdi” (Köksal, 2014: 51).

Battal Gazî Destanı’nda Zeynep Hatun, Mısırlı Züleyha’yı bile geride bırakacak kadar güzelliğiyle ön plana çıkmaktadır. Battal Gazî, Zeynep Hatun’u görür görmez ona âşık olur. Battal Gazî güzelliğiyle onu mest eden ilk görüşte âşık olduğu bu güzeli merak eder ve Emir Ömer’den Zeynep Hatun hakkında bilgi almak ister:

“Battal, Emir Ömer’e bu köşkün sahibini sorar. Emir Ömer’den köşkün amcası Hasan’a ait olduğunu gördüğü kızın ise amcasının kızı Zeynep olduğunu öğrenir. Battal, Zeynep’e âşık olduğunu aradan kırk gün geçmesine rağmen kimseye söyleyemez. Emir Ömer bir gece rüyasında Hz. Resûl’ü görür Resûl şöyle der: Ya Emir Ömer! Duyuracak adam gönder ve Hasan’a haber et ki ben kızını Battal’a verdim. İki bir demesin versin. Düğün yap ve kızı Seyyit Battal’la evlendir” (Köksal, 2014: 52).

Resûl Ekrem'in rüyada Zeynep Hatun ile Battal Gazî'nin izdivaçlarının gerçekleştirilmesini istemesi bu evliliğin kutsal olduğunu göstermektedir. Emir Ömer, rüyasında ona denilenleri yapar ve Zeynep Hatun'u Hasan'dan Battal için ister. Battal ilk evliliğini böylece gerçekleştirmiş olur. Battal Gazî ile Zeynep Hatun nikâhlanıp yedi gün boyunca düğün yaparlar. Battal Gazî'nin Harcın Kalesi'nin komutanı Taryun tarafından yakılarak öldürüldüğünü duyan Zeynep Hatun bu acıya dayanamayarak ölür.

Battal Gazî'nin ikinci eşi olan Mâhpiruz, Kayser'in üç kızından ortancasıdır. Battal Gazî'nin Mâhpiruz ile izdivacı kutsiyet arz etmektedir. Battal Gazî'nin Mâhpiruz ile evliliği Mâhpiruz'un gördüğü rüya sonucu İslâmiyet'e geçmesi ile gerçekleşir. Resûl Ekrem Mâhpiruz'un rüyasına girerek Battal Gazî ile Mâhpiruz'un evliliğini ilhâm eder.

Battal Gazî Destanı'nda Battal Gazî ile Mâhpiruz'un karşılaşması, Şemmas'ın Battal Gazî'nin hanımı Zeynep Hatun'u kaçırıp Mâhpiruz'a emanet etmesi ile gerçekleşir. Bu karşılaşma neticesine birbirlerini görürler ve evlenirler.

Battal Gazî, Kayser'in oğlu Şemmas'ı yenerek onu esir alır. Şemmas, Battal'ın yokluğundan istifade ederek kaçmayı başarır ve Zeynep Hatun'u çadırından kaçırarak onu esir alır. Şemmas'ın Zeynep Hatun'u kaçırmadaki amacı Battal Gazî'nin karısının peşinden onu kurtarmaya geleceğini öngörerek onu tuzağa düşürmektir. Zeynep Hatun sarayda Kayser'in kızı Mâhpiruz'a emanet edilir. Battal Gazî karısı Zeynep Hatun'un Kayser'in sarayında esir tutulduğunu öğrenir ve onu kurtarmak için saraya gelir. Battal Gazî, Mâhpiruz ile Zeynep Hatun'un bulunduğu odanın yukarisından onları sohbet ederken bulur. Mâhpiruz Zeynep Hatun'a şunları söyler:

“Ey güzel insan! Kırk gündür Resûl Hazretleri'ni rüyamda görüyorum. Bu kırk serveri de onun huzurunda görüyorum. Resûl Hazretleri bu kırk mümini cennete iletilmesini istedi. Ben de Resûl Hazretleri'nden bu kırk müminden birisine beni vermesini istedim. Resûl Hazretleri kırk günden sonra bahçeden kim inerse beni ona vereceğini söyledi. Bugün kırkıncı gün. Eğer Hâk peygamber sözü gerçek ise yukarıda kim varsa insin” (Demir ve Erdem, 2006: 104).

Mâhpiruz'un konuşmalarını duyan Battal Gazî pencereden aşağıya iner. Battal Gazî'yi karşısında gören Mâhpiruz onun boylu poslu bir yiğit olmasına hayran kalarak ona âşık olur. Battal Gazî Mâhpiruz ile Zeynep Hatun'u alarak Malatya'ya döner. Kelime-i şehâdet getirerek Müslüman olan Mâhpiruz ile Battal Gazî'nin düğünleri

yedi gün yedi gece sürer. Zeynep Hatun'un Battal Gazî ile Mahpiruz'un evliliğine izin vermesi Battal Gazî Destanı'nın teşekkül ettiği dönemdeki kadının toplumdaki yerinden ve rüyada evliliklerinin Resûl Ekrem tarafından müjdelenmesinden kaynaklanmaktadır.

Battal Gazî üçüncü evliliğini Gülendam ile gerçekleştirmiştir. Gülendam Battal Gazî'nin Mâhpiruz'dan sonra evlendiği ikinci kâfir kızıdır. Gülendam, Harcın Kalesi'nin komutanı Taryun adlı kâfirin kızı ve Battal Gazî'nin oğlu Beşir'in annesidir. Battal Gazî ve Gülendam'ın tanışmaları Battal Gazî'nin yakın arkadaşlarından olan Cûde'nin oğlunun esir alındığını öğrenmesiyle onu kurtarmak için gittiği Harcın'da Gülendam'ın babası Taryun tarafından yakalanıp sarayında alıkonulmasıyla gerçekleşir.

Battal Gazî, silah arkadaşı olan Cûde'nin oğlu Musa ve arkadaşlarının Harcın Kalesi'nin komutanı Taryun tarafından hapsedildiğini öğrenir ve onları kurtarmak üzere Harcın'a gider. Kaleye girmek için çare arayan Battal Gazî, Taryun'un kızını oğlu ile nişanlamak üzere Harcın'a gelen Çin padişahı ve adamlarına saldırır. Durumdan haberdar olan Taryun ordusu ile gelir ve Battal Gazî'yi yakalayıp Cûde'nin oğlu Musa'nın esir edildiği zindana koyar. Taryun'un kızı Gülendam sarayın çatısında dolaşırken zindanda bulunan Battal Gazî'nin Kur'ân okurkenki sesini işitir. Bu duyduğu ses Gülendam'ı çok etkiler ve bu sesin sahibini öğrenmek ister. Gülendam hayran olduğu bu sesin babası tarafından esir tutulan Battal Gazî'ye ait olduğunu öğrenir. Zindana giren Gülendam, Battal Gazî'yi görür görmez ona âşık olur. Gülendam Battal Gazî ile evlenmek ister ama bunun için onun Hristiyan olması şarttır. Gülendam, Battal Gazî'yi dininden döndürüp Hristiyan olmasını sağlamak için çeşitli işve cilve yaparak onun aklını çelmeye çalışır ama başarılı olamaz. Battal Gazî de İslâm dininin kuralları gereği Gülendam Müslüman olduktan sonra onunla evlenmeyi uygun görür. Gülendam'ın Müslüman olması görmüş olduğu rüya neticesinde gerçekleşir. Resûl Hazretleri: “Ya Gülendam! Ben seni oğlum Seyyit Battal Gazî'ye verdim. Senden bir oğlu dünyaya gelecek, adı Beşir olacak. İman getir” (Demir ve Erdem, 2006: 171). Gülendam uyandığında görmüş olduğu bu rüyanın etkisiyle Müslüman olur. Battal Gazî, Musa ve arkadaşlarını esaretten kurtarmayı başarak Gülendam'ı da yanına alıp saraydan kaçır. Battal Gazî ile Gülendam bir süre gizlenirler. Gülendam, babası Taryun ve Kayser tarafından zarar görebileceğinden

endişelenip Battal Gazî ile bir anlaşma yapar. Anlaşmaları gereği Battal Gazî ondan habersiz bir yere gitmez. Bir yıl boyunca bu anlaşmaya sâdık kalan Battal Gazî Gülendam'ın yanından ayrılmayıp evde onunla kalır. Battal Gazî ömrünü İslâm dinini yaymak uğruna adanmışken bu süre zarfında hiç gazâ yapamaması onu derinden üzer. Gülendam, Battal Gazî'nin yanından ayrılmasını istemese de onun üzgün olmasına dayanamaz ve onun kendisini unutmamasını isteyerek gitmesine izin verir.

Battal Gazî dördüncü evliliğini Emir Ömer'in kızı Fatma ile gerçekleştirmiştir. Battal Gazî, Fatma ile izdivaç yapmaya Gülendam ile sohbeti sırasında karar vermiştir. Battal Gazî ömrü boyunca hiçbir birikim yapmamıştır. Battal Gazî'nin oğlu Ali hocasına hediye götürmek istediğinde Battal Gazî yoksulluğundan ötürü üzerine giydiği cübbesini oğluna verir. Gülendam bu durum karşısında çok üzülür ve fakirliklerinden duyduğu rahatsızlığı dile getirir. Battal Gazî ise Allâh rızası için malını dağıttığını dünya için birikim yapmamasının doğru olduğunu düşündüğünü söyler. Gülendam, Battal Gazî'ye Emir Ömer'in onun aksine dünya için birikim yaptığını söyleyerek onun zenginliğinden bahseder. Battal Gazî, Emir Ömer'in kızı Fatma'yla evlenmesi halinde Fatma ile beraber malının da onlara verileceğini söyleyerek eşi Gülendam'ı teselli eder. Buradan Battal Gazî'nin Fatma ile izdivacının Battal Gazî'nin Emir Ömer'in mal varlığına kavuşarak ekonomik durumunu düzeltme arzusuyla gerçekleştirdiği sonucu çıkarılır. Battal Gazî, Emir Ömer'in kızı Fatma'ya talip olur. Fatma'nın annesi Battal Gazî'nin Gülendam ile olan evliliğini ve fakirliğini öne sürerek bu izdivaca onay vermez. Bu sırada. Fatma annesine şunları söyler: “Ne olur, beni ona verin, onun her uzvuna bir hatun gerektir” (Demir ve Erdem, 2006: 228). Fatma'nın annesine Battal Gazî'yi savunması Fatma'nın gönlünde Battal'a karşı sevginin olduğunu göstermektedir. Fatma annesine karşı gelerek Battal Gazî ile evlenmek istemesi sonucunda annesinden şiddet görerek cezalandırılmıştır. Emir Ömer'in hanımı, kızı ile Battal Gazî'nin izdivacını önlemek için Battal Gazî'den getiremeyeceği kadar çok başlık talep eder. Battal Gazî Destanı'nda Battal Gazî'nin başlık vererek gerçekleştirmiş olduğu tek izdivaç Fatma ile olan izdivacıdır. “Battal'dan üstünde kızıl altından çadır-ı hümayun, ayağında da altın hilâl olan Hindistan'daki ak fili getirmesini isterler. İkinci olarak da yüz kıvrıcık tüylü deve, dört yüz Arabi at ve her birinin üzerinde güzel olanların ellisini kız alsın diye istekte bulunurlar” (Köksal, 2014: 205-208). Battal, Emir Ömer'den isteklerini yerine

getirmek için bir yıl süre ister. O süre zarfında Emir Ömer'in isteklerini tamamlar ve Emir Ömer'e verir. Fatma ile Battal Gazî dünya evine girerler.

Battal Gazî diğer bir evliliğini Silaf şehrinin padişahının kızı Hümâyun Dîlfîruz ile yapmıştır. Battal Gazî'nin Dîlfîruz ile karşılaşması Battal Gazî'nin kaçırılan oğullarını kurtarmak üzere Kaf Dağı'na seyahati sırasında ulu bir dağda mola vermesi esnasında gerçekleşmiştir. Battal Gazî bu ulu dağda yolculuğuna ara verip kıyıya yaklaşır. Akşam olduğunda yakınında bulunan bir mağarada kırk berduş zencinin sohbet ettiğini görür. Bu berduş zencilerden biri Hümâyun Dîlfîruz'a olan âşkı arkadaşlarına anlatır. Zenci sarhoşluğun verdiği cesaretle Hümâyun Dîlfîruz'u kaçırıp yanlarına getirir. Zorla yanlarında tuttukları Hümâyun Dîlfîruz'a içki ikram ederler. Hümâyun Dîlfîruz'un ikramı geri çevirmesi üzerine onu kaçırarak berduş zenci onu hırpalayarak kan revan içinde bırakır. Âşkı uğruna gözünü kırpmadan bir padişahın kızını kaçırarak kadar cüreti kendinde bulan zencinin ikramının geri çevrilmesine sinirlenip ona zarar vermesiyle sevgisine ters düşen bir hareket gerçekleştirmiştir. Her zaman mazlûmun yanında olan Battal Gazî Hümâyun Dîlfîruz'un eziyet görmesine izin vermez ve ona şiddet uygulayan zenciyi kırk arkadaşıyla birlikte öldürür. Battal Gazî Dîlfîruz'un sağ salim sarayına gelmesini sağlar. Hümâyun Dîlfîruz, Battal Gazî'nin kendisine yaptığı iyilik karşısında ona on bin altını armağan olarak verir. Olan bitenden haberdar olan Hümâyun Dîlfîruz'un babası Asced, kızını onunla evlendirir. Hümâyun Dîlfîruz ile Battal Gazî'nin evlilikleri Hümâyun Dîlfîruz'un vefatıyla sonlanır. Hümâyun Dîlfîruz ile izdivacı çok sürmeyen Battal Gazî eşinin ölümü üzerine yedi gün yas tutar. Yedi gün yasın ardından Battal Gazî Safiye Bânû ile evlenir.

Battal Gazî son evliliğini Safiye Bânû ile gerçekleştirir. Halîfe Mutasım'ın kızı olan Safiye Bânû, Battal Gazî'nin evlendiği Müslüman kızlarından birisidir. Safiye Bânû, Rad Cadı tarafından kaçırlır ve esir edilir. Safiye Bânû'nun annesi Saide Bânû kızının kayıplara karışmasından sonra her yeri arar. Kızını hiçbir yerde bulamayan Saide Bânû üzüntü içinde ağlarken iki yeşil kuş görür görür ve onların konuşmalarına kulak kabartır. Saide Bânû kızı Safiye Bânû'nun akıbetini birbirleriyle konuşan bu yeşil kuşlardan öğrenir. Kızı Safiye Bânû'nun Rad Cadı tarafından kaçırlıp Ayn el Katar'da esir edildiğini öğrenen Saide Bânû bu durumu kocası Halîfe Mutasım'a bildirir. Halîfe Mutasım kızı Safiye Bânû'nun bulunması için Battal Gazî'den yardımcı

olmasını ister. Battal Gazî Safiye Bânû'yu Rad Cadı'nın elinden kurtararak Halîfe Mutasım'a teslim eder. Battal Gazî'ye minnet duyan Halîfe Mutasım Safiye Bânû'yu onunla evlendirir. Emir Ömer ve Dîlfîruz'un ölümünden bir hafta gibi kısa bir süre içinde gerçekleşen evlilikleri bir yıl sonra Safiye Bânû'nun vefatıyla son bulur.

Battal Gazî Destanı'nda Battal Gazî'nin birden çok evlilik yaptığı görülürken Battal Gazî dışındaki erkeklerin tek eşli evlilik gerçekleştirdikleri görülür. Battal Gazî'nin silah arkadaşı Abdüsselam sadece Nevruz Bânû ile evlenerek tek eşli evlilik gerçekleştirmiştir. Abdüsselam, Nevruz Bânû adlı bir bey kızı ile evlenir. Bu evliliğin gerçekleşmesinde Battal Gazî'nin yardımı söz konusudur. Nevruz Bânû da Hristiyan iken Müslüman olur ve Abdüsselam ile evlenir.

3.1.5.2. Büyücü ve Düşman Olarak Kadın Tipi

Battal Gazî Destanı'nda Battal Gazî'ye zor zamanlarında yardımcı olan kadın tipler olduğu gibi düşman kadın tipler de vardır. Yardımcı kadın tipler ile düşman kadın tipler destanda iç içe bulunmaktadır. Destanda büyücü ve düşman kadın tipi olarak karşımıza Müslüman delikanlıları işve cilve ile dinlerinden döndürmeyi amaçlayan kâfir kızları ve büyü ile uğraşan cadılar çıkmaktadır. Bu düşman kadın tiplerinin amacı Battal Gazî'nin başına dert açarak onun zarar görmesini sağlamaktır.

Kaytûr Sasanî'nin Kızı, Hurmeng, Beyza, Harus Cadı, Guzende Cadı

Battal Gazî Destanı'nda Müslüman delikanlıları işve cilve yaparak kandırıp dinlerinden döndüren düşman kadın tipler vardır. Bunlardan birisi Kaytûr Sasanî'nin kızı diğeri ise Esatur Kayser'in kızı Hurmeng'tir.

Feliycan şehrinin padişahı Kaytûr Sasanî'nin kızı, Müslüman delikanlılardan biri olan Kâsım'ı güzelliğiyle etkiler. Kaytûr Sasanî'nin kızı, yuva kurabilmeleri için Kâsım'ın Hristiyan olmasını şart koşar. Böylelikle Kaytûr Sasanî'nin kızı, Kâsım'ın Hristiyanlığı kabul etmesini sağlar. Kâsım'ın yanında bulunan kardeşi Mensur'un da gönlü hoş tutularak dinden çıkması sağlanır.

Battal Gazî Destanı'nda Esatur Kayser'in kızı Hurmeng babası tarafından Abdülvehhâb Gazî'yi dininden döndürüp Hristiyan yapması için görevlendirilmiştir. Hurmeng'in güzelliğine kanan Abdülvehhâb Gazî Hurmeng'in sunduğu içki

kadehlerini reddetmeyerek Hurmeng ile zevk u sefa sürmüştür. Abdülvehhâb Gazî Hristiyan olduktan sonra Hurmeng ile yedi gün boyunca düğün yaparak eğlenir.

Battal Gazî Destanı'nda düşman tipi olarak karşımıza cadılık ilmini bilen düşman kadın tipleri çıkmaktadır. Beyza, büyüü çok iyi bilin düşman kadın tipi olarak destanda yer almaktadır. Battal Gazî ile izdivacını sevgi ile değil düşmani hislerle gerçekleştiren Beyza destanda ilk olarak Battal Gazî'yi öldürmek vazifesiyle görevlendirilen bir kadın olarak görülürken daha sonra Battal'ın etkisiyle Müslüman olan sadâkatli bir eş olarak görülmektedir:

“Kayser'in oğulları Şemun ve Gazban'ı Battal Gazi'nin öldürmesiyle Kayser derin bir üzüntüye düşer. Kayser'in veziri Akratis, Beyza adlı kızı olduğunu, kızının cadılık bildiğini söyler. Vezir ancak sihir yoluyla Battal'ı yenebileceklerini söyleyerek Yemliha adlı bir Yahudi'ye kızı Beyza'yı armağan olarak Battal Gazi'ye vermesini ister. Beyza Battal'a armağan olarak verilir ve Battal'ın gönlü Beyza'yı sever. Bir gece Battal uyurken Beyza Battal'ı öldürmeye yeltenir. Battal fark eder ve bir yumrukla Beyza'yı yıkıp yere yuvarlar. Kız yaptığına pişman olur ve Müslümanlığı seçer” (Köksal, 2014: 84).

Beyza Müslüman olduktan sonra Battal Gazî'ye babası Akratis'in planlarını tek tek anlatarak Battal Gazî'ye yardımcı olur. Battal Gazî Destanı'nda Beyza Müslüman olduktan sonra Battal Gazî'ye sâdik bir eş olarak karşımıza çıkmaktadır.

Battal Gazî Destanı'nda kâfirlerin Battal Gazî'nin gücü kuvveti karşısında başarısız olduklarında onu alt etmek için sihire başvurdukları görülmektedir. Kâfirler onu yenmek için cadılardan yardım beklemişlerdir. Harus Cadı ve Guzende Cadı destanda düşman kadın tipi olarak karşımıza çıkmaktadır:

“Kayser'in Battal'ın yok edilmediği sürece rahat olamayacağını dile getirmesiyle Kayser'in Harun adlı veziri Harus Cadı'nın Battal'ı yenebileceğini söyler. Harus Cadı Battal'ın methini duyduğunu yavuz bir pehlivan olduğundan onu yenemeyeceğini ama Guzende Cadı'nın onu yeneceğini söyler. Guzende Cadı Battal'la karşı karşıya geldiğinde gözlerini kan bürür. El atıp koynundan bir taş çıkarır. Bu taş yanar ateş gibidir. Cadı hamle kıldığı sırada Seyyit, Peygamber duasını okur. Guzende Cadı sihir yapamaz olur. Seyyit, Hızır'ın verdiği oklardan birini Guzende Cadı'ya fırlatır. Ok, Guzende'nin sağ gözünden girip kafasını delip çıkar. Diğer oku atar, ok sol gözünden çıkar. Battal, Allâh'ın adını anıp dahhak kılıcını çalar ve cadıyı iki parçaya ayırır” (Köksal, 2014: 260-266).

Battal Gazî destanda karşısına çıkan düşman (büyücü) kadın tiplerle olan savaşında başarılı olmuştur. Bu başarısını okumuş olduğu Peygamber duasına ve Hızır'ın vermiş olduğu oklara borçludur.

3.1.5.3. Yardımcı Olarak Kadın Tipi

Battal Gazî Destanı'nda Battal Gazî zor durumda kaldığı zamanlarda ona çıkış yolu gösteren yardımcı kadınlar bulunmaktadır. Bu kadınlar destanda şifacı kılığında, yaşlı sûretinde veya dadı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Rabia, Zeynep Hatun'un Dadısı, Gülendâ'm'ın Dadısı

Rabia, Estifa Zahit'in kızıdır. Rabia, Battal Gazî'nin zor zamanlarında bir anda ortaya çıkarak ona yardım eder ve ansızın ortadan kaybolur. Rabia, Battal Gazî Destanı'nda kendisini Hz. Peygamber'in komşusu olarak tanıtmıştır.

Rabia, Battal Gazî Destanı'nda iki kısımda karşımıza çıkmaktadır. Rabia ilk olarak Battal Gazî'nin Akabe Kadı tarafından zehirlendiği zaman destanda görülmektedir:

“Seyyit, halifenin davetinde Akabe adlı lain tarafından zehirlenir. Battal'la birlikte zehirlenenler arasında Battal'ın lalası Tevabil ve silah arkadaşlarından Abdurrahman da vardır. Tevabil ve Abdurrahman zehrin etkisinden vefat ederler. Battal'ın yardımına ise Medine'de Resûl Hazretleri'nin türbesinin komşusu olan Rabia yetişir. Türbenin içinden bir ses gelir. Ses Rabia'ya çabuk yetişip Battal'a bu şişeyi ulaştırmasını bu vasıta ile hastalığın vücûdundan gidip şifa bulacağını söyler. Battal şişenin içindeki ilacı içer ve şifa bulur. Zehrin etkisi kalmaz” (Köksal, 2014: 177-178).

Battal Gazî'ye vermiş olduğu ilaçla onu hayata döndüren Rabia daha sonra yaşlı bir kadın sûretiyle tekrardan destanda görülmektedir. Yaşlı bir kadın olarak adlandırılan Rabia, Battal Gazî ıssız bir adada aç susuz bîçâre bir halde kalmışken onun yardımına koşar. Rabia ikinci kere Battal Gazî'nin hayatını kurtarır.

Battal Gazî Destanı'nda Battal Gazî'nin başı derde girdiğinde, müşkül durumda kaldığı zamanlarda ona yol gösteren kadınlar olduğu gibi Battal Gazî'nin eşi olacak bazı kadınların da yanlarında onlara destek olan dadıları da vardır. Battal Gazî Destanı'nda Zeynep Hatun ve Gülendâ'm'ın dadıları karşımıza izdivaçlarına yardımcı olan onları destekleyen kadın tipleri olarak çıkmaktadır.

Battal Gazî'nin ilk hanımı Zeynep Hatun'un dadısı Battal Gazî'nin kimliğini ona açıklar. “Zeynep Hatun, Seyyit'i görür görmez ona âşık olur. Dadısına bu yiğidin kim olduğunu sorar. Dadısı bu kişinin kimliğini Zeynep Hatun'a açıklar. Dadısı yiğidin Seyyit Battal olup Zeynep Hatun'un amcasının oğlu olduğunu aynı zamanda

büyük dinî bilginlerden olduğunu söyler” (Köksal, 2014: 51). Zeynep Hatun’un dadısı, Battal Gazî hakkında Zeynep Hatun’a bildiklerini anlatır. Böylelikle Zeynep Hatun’un yüzünü görür görmez âşık olduğu kişiyi ona tanıtarak yardımcı olmuştur.

Battal Gazî Destanı’nda karşımıza çıkan ve Battal Gazî’ye yardımcı olan diğer bir dadı ise Taryun’un kızı Gülendâ’ın dadısıdır. Gülendâ’ın dadısı Battal Gazî’nin kimliğini Gülendâ’a açıklar. “Gülendâ sarayın damında etrafı seyrederken Seyyit’in sesini duyar. Gülendâ dadısına bu sesin sahibi sorar. Gülendâ’ın dadısı bu sesin sahibinin babasının hapsettiği Battal olduğu bilgisini Gülendâ’a verir. Gülendâ ve dadısı birlikte Battal’a yemekler hazırlayarak zindana gelirler” (Köksal, 2014: 133). Gülendâ’ın dadısı Battal Gazî ile Gülendâ’ın görüşmesine vesile olmuştur.

3.2. Battalnâme’de Motifler

Battalnâme’de yer alan motifler şunlardır: Rüya motifi, formulistik sayı motifi, ad koyma motifi, geyik motifi, şekil (kıyafet) değiştirme motifi, savaş aletleri motifi, din değiştirme motifi, sihir motifi, pençik çıkarma motifi, at motifi, cadı motifi, kerâmet motifi, ölüp dirilme motifi, dini motifler, kuyuya atılma motifi.

3.2.1. Rüya Motifi

Rüya motifi, Battal Gazî Destanı’nda yer alan mühim motiflerden birisidir. Rüya motifi destanda kapsayıcı bir özellik göstermiştir. Battal Gazî Destanı’nda rüya motifi Hüseyin Gazî’nin rüyasında oğlunun doğacağını müjdelenmesiyle birlikte görülmeye başlanılmıştır. Hüseyin Gazî mağaradan ayrıldığından beri yaşadığı olayı aklından çıkaramaz. Bu düşüncelerle uykuya dalar. Rüyasına pîr girip şunları söyler: “Ya Hüseyin! Müjdelers olsun sana ki o Cafer senin oğlundur. Doğumuna az kaldı. O gelecek ve Tüm Rum’u Müslüman edecek. Öyle işler edecek ki hiçbir pehlivan onun yaptıklarını yapmamış olacak” (Köksal, 2014: 17). Battal Gazî’nin doğumunun rüya ile müjdelendiği gibi ölüm vaktinin de yaklaştığı rüya ile bildirilmiştir. “Ali ve Nezir Seyyit’i aramaya geldiler. Kayser’in hapsedildiği kalede Seyyit’i bulamadılar. Ali ve Nezir o gece rüyalarında Seyyit’i bir buraka binmiş başında taç, alnında hilal; tamamen şehitler katında gördüler” (Köksal, 2014: 357). Battal Gazî’nin oğullarının rüyalarında babalarını şehitler katında görmeleri onun şehit mertebesine ulaşacağını

göstermektedir. Battal Gazî Destanı'nda görülen rüyaların bir kısmı Battal Gazî'ye yardım etme işleviyle karşımıza çıkmaktadır:

“Cafer yolda giderken karşısına manastır çıkar. Manastır'ın ruhbanı olan Şemmas gelip Cafer'i karşılar. Şemmas, Cafer'e gece rüyasında onun babasını gördüğünü söyler. Yarın oğlum Cafer benim kanımı istemeye gelecek ona nasihat eyle diye tembihte bulunduğunu söyler. Şemmas, gerçekte rahip görünümlü sofudur. Şemmas, Cafer'i akşam olunca yeraltında bulunan gizli bir mescide götürür. Şemmas, ruhban kıyafetlerini çıkarıp sofîyân elbiseler giydi” (Köksal, 2014: 25).

Hüseyin Gazî'nin Şemmas Pîr'in rüyasına girip ondan oğlu Cafer'e yardım etmesini istemesi neticesinde Şemmas Pîr Rum diyarı hakkındaki bilgileriyle ve tecrübeleriyle destan boyunca Battal Gazî'nin yardımcısı olmuştur.

Destanda Battal Gazî'nin evlilikleri rüya yolu ile ona bildirilmektedir. “Bir gece Emir Ömer, Hazreti Resûl'ü düşünde gördü. Ya Emir Ömer duyuracak adam gönder ve Hasan 'a haber et ki ben kızını Battal'a verdim. Değil iki bir demesin versin. Düşün yap ve kızı Seyyit Battal'la evlendir” (Köksal, 2014: 52). Battal Gazî'nin Zeynep Hatun'la olan izdivacının rüya ile bildirilmesi neticesinde evlilikleri kız tarafının maddi beklentisi sorun olmadan gerçekleşmiştir.

Battal Gazî Destanı'nda kâfirlerin gördükleri rüyalar onları korkutarak Müslüman olmalarını sağlamak amaçlıdır:

“Kayser'e bir mektup yazdılar, hikâyeyi bildirdiler. Seyyit'i de zindana koydular. Bir gece Kaytur, Hazreti Muhammet'i düşünde görür. Kıyamet kopmuş, tüm peygamberler, evliyalar Hazreti Resûl'den şefâat istemekteydiler. Kendi de şefâat istemeye gitmek istemektedir; ancak bırakmazlar. Hazreti Resûl Kaytur'a Battal'ı kuyudan çıkarmasını, Battal'ın önünde Müslüman olması şartıyla ona şefâat edeceğini söyler. Kaytur uykudan uyanır, kalkar ve gördüğü rüyanın etkisiyle titrer ve rüyadan uyanır” (Köksal, 2014: 92).

Kaytur'un rüyasında Hazreti Muhammet'i görüp Müslüman olmaya davet edilmesi gibi Seyyit Battal da kâfirlerin rüyasına girip onları korkutarak Müslüman olmaya davet eder:

“Seyyit ile Yahudi tüccar birlikte bir deniz kenarına varırlar. Deniz kenarında Bör-bölük bezirgân gördüler. Bezirgân'ın gemiye bindiğini gören Seyyit ve Yahudi tüccar da gemiye bindiler. Adaya geldiklerinde gemiden indiler. Adada karşılarına korkunç suratlı silahlı biri çıkar. Seyyit ona kim olduğunu sorar. Adının Sancar olduğunu Firdevs'in pehlivanı olduğunu öğrenirler. Sancar, Malatya'ya Battal'ı bulmaya geldiğini de sözlerine ilave eder. Sancar Firdevs'in Seyyit'i rüyasında gördüğünü söyler. Rüyasında Seyyit, Firdevs'in boğazından tutmuş ve çabuk Müslüman ol, yoksa sen bilirsin diyerek onu korkuttuğunu söyler” (Köksal, 2014, 94-95).

Firdevs, görmüş olduğu rüya sonucunda Müslüman olmak yerine Battal'dan korkarak onu öldürmenin yolunu aramaya başlamıştır.

Battal Gazî Destanı'nda görülen rüyaların bir kısmı ise kâfirlerin çeşitli yaratıklar tarafından korkutularak Müslüman olmasını sağlamaya yöneliktir:

“Kilab'ın oğlu gece yattığında düşünde bir ejderhanın o kaçtıkça ona saldırdığını gördü. Ejderha Kilab'ın oğluna babana söyle küfrü terk edip Muhammet'in dinine girsin, yoksa sarayı ile birlikte kendini yakarım demişti. Kilab'ın oğlu rüyasını babasına anlattı. Kilab, oğlunun rüyasını oğlunun Battal'ın heybetinden korkmasına bağladı. Oğlan tekrar uyumaya koyuldu. Bu sefer düşünde ona bir arslan saldırdı. Aslan babana söyle iman etsin yoksa helak olur diyerek onu uyardı. Kilab'ın oğlu tekrar uyudu. Bu sefer rüyasında ona ejderhanın saldırdığını gördü. Ejderha oğlana, babana söyle küfrü terk edip Muhammet'in dinine girsin, yoksa helak olacağını söyleyerek onu tekrardan uyardı” (Köksal, 2014: 125-126).

Battal Gazî Destanı'nda rüya motifi çok farklı işlevlerde kullanılmıştır. Battal Gazî Destanı'nda Battal Gazî'ye yardım amaçlı görülen rüyalar, kâfirlere uyarı amaçlı rüyalar, tehlikelerin bildirildiği rüyalar, kahramanın doğacağını müjdelendiği rüyalar olmak üzere çeşitli rüyalar görülmüştür.

3.2.2. Formulistik Sayı Motifi

Müslümanlar *üç*, *yedi*, *kırk*, *yetmiş* sayılarını kutsal kabul etmişlerdir. İslâm dinini benimsemiş olan Türk milleti için sayı simgeciliği mühim bir yere sahiptir.

Battal Gazî Destanı'nda *üç*, *yedi*, yedinin katı olan *yetmiş* ve *kırk* formulistik sayıları kullanılmıştır. Bu motifler destanda gün, yıl, bir şeyin sürekliliği veya çokluk anlamında kullanılır. Battal Gazî *üç* gün bekletilir, yemek için eline aldığı lokma *yedi* sefer elinden düşer, ölüm haberinin gelmesi üzerine *yedi* gün yas tutulur, Asım *yetmiş* yıl bir kuyu içinde esir edilir. Battal Gazî *kırk* kızın Müslüman olmasını sağlar ve bu *kırk* kız *kırk* yiğit ile evlendirilir.

3.2.3. Ad Koyma Motifi

Türk toplumunda insanın var olduğunun ilk göstergesi onun bir isme sahip olmasıdır. Çocuğa isim konulması çocuğu dış dünyadan gelebilecek tehlikelerden koruyan bir kalkan görevi üstlenmektedir. Çocuğun sapasağlam ayakta durması hayata yenilmemesi için bir birey olmanın ilk adımı olan bir isme sahip olması gerekir. Çocuğa konulacak olan ad çocuğun karakterinin oluşmasında etkili olduğu için ad konulmasında dikkatli olunması gerekmektedir. “Yeni doğan bir çocuğa gelişigüzel

bir ad konulmaz; adın taşıdığı, karşıladığı ya da içerdığı anlamın çocuğun karakterini, kişiliğini, geleceğini, toplum içindeki yerini ve başarısını damgalayacak biçimlendirecek simgesel bir öz taşımasına özen gösterilir” (Örnek, 2000: 148). Türk kültüründe mühim bir yere sahip olan ad koyma kültürü halk anlatılarında da çok yaygın şekilde kullanılmıştır. Ad koyma motifi destanlarda sıklıkla kullanılan masal motiflerinden birisidir. İslâmiyet’ten önceki destanlarda kahramanın ad alması onun göstermiş olduğu yiğitliğe bağlı olarak gerçekleşmektedir.

Battal Gazî Destanı’nda ad verme törenlerine rastlanılmamaktadır. Battal Gazî Destanı’nda Hüseyin Gazî’nin oğlunun doğumunun mağarada Allâh tarafından ona bildirildiği adının ise yaratan tarafından Cafer olarak belirlendiği görülmektedir. Hüseyin Gazî oğlu doğduktan sonra onun isminin Cafer olarak kendisine bildirilmesi üzerine Emir Ömer’in yanına gider. Emir Ömer ismi belli olan çocuğa Cafer ismini koymuştur. Battal Gazî Destanı’nda Hazreti Muhammet rüyaya girerek Battal’ın hanımı Gülendam’a oğullarının adının Beşir olarak konulmasını ister. Gülendam’a rüya neticesinde adı bildirilen oğullarının doğumunda orada bulunamayacak olan Battal Gazî Gülendam’a oğullarına koyması gereken isimi hatırlatır: “Seyyit Gülendam’ın yanından ayrılırken seni unutmayacağım diye söz verip, dört mücevherle birlikte dizilmiş bir pazubent verir ve Gülendam’a eğer oğlan olursa pazubenti koluna bağla, adını Beşir koy. Eğer kız olursa boynuna asıp adını ne gerekirse koy” (Köksal, 2014: 139).

Battal Gazî Destanı’nda kahramanların birbirlerine lakap koydukları görülmektedir. Ahmer, Cafer’e hatıra kalması için lakap koymak istediğini söyler. Ahmer, Cafer’e Battal ismini koyar. Battal ise Ahmer’e Ahmet Turani adını verir. Destanda aynı zamanda kâfirlerin Müslüman olduktan sonra Battal Gazî tarafından isimlerinin değiştirildiği görülmektedir. Battal Gazî kâfirler Müslüman olduktan sonra onlara İslâm dinine uygun olan isimler koymuştur. “Mihran’ın İlyun adlı bir oğlu vardı. O da Seyyit’in önünde Müslüman oldu. Seyyit onun adını İlyas Rumî koydu” (Köksal, 2014: 78). Battal Gazî, destanda Mihran’ın oğlu İlyun’un adını değiştirdiği gibi Kılâb’ın adını ve Yemliha’nın adını da değiştirerek onlara Müslüman adı koymuştur. Battal Gazî Destanı’nda ilâhî bir güç olarak Tanrı’nın ad koyduğu, rüyada Hazreti Muhammet’in ad koyduğu ve Müslüman olan kâfirlerin adını değiştirerek Battal Gazî’nin ad koyduğu görülmektedir.

3.2.4. Geyik Motifi

Türk kültüründe geyik her zaman kutsal olarak kabul edilmiş olup Türklerin hayatlarının her döneminde önemli bir hayvan olarak yerini korumuştur. Türkler Şamanizm inancını benimsedikleri dönemde geyiğe bir takım dini özellikler yüklemişlerdir. “Geyik, Türklerin Şamanizm’i kabul etmeleriyle birlikte yapmış oldukları ayinlerde yer almaya başlamıştır. Ruhlar ile insanlar arasında bağlantı kurabilme yetisine sahip olduğuna inandıkları Şaman adlı dini liderlerin gerçekleştirmiş oldukları ayinler sırasında geyik donuna girdikleri görülmektedir” (Fidan, 2019). Şamanizm inancını benimseyen Türkler için mühim bir yere sahip olan geyik Türkler’in İslâmiyet’i kabul etmesiyle birlikte değerini kaybetmemiştir. Türklerin Müslüman olması ile birlikte değerini korumuş olan geyik kutsal kabul edilmiştir. Kutsal olan geyiği avlamanın ölüme sebebiyet vereceğine inanılmıştır. İslâmiyet’ten sonra teşekkül eden destanlardan olan Battal Gazî Destanı’nda geyiğe kutsî anlamlar yüklenilmiştir. Battal Gazî Destanı’nda geyiğin şekil değiştirme ve yol göstericilik olmak üzere olağanüstü özelliklere sahip olduğu görülmektedir. Anlatıda geyiğin don değiştirme ve kılavuzluk unsurları iç içe birbirlerini tamamlar şekilde verilmiştir.

Kutsal bir hayvan olarak kabul edilen geyik Battal Gazî Destanı’nda üç kısımda karşımıza çıkmaktadır. Battal Gazî Destanı’nın başlangıcında geyik motifi kullanılmıştır. Burada karşımıza çıkan geyik Battal’ın doğumunu müjdelemektedir. İkinci geyik motifi ise Battal Gazî’nin ölümüne sebebiyet vermiştir. Destanın son kısmında karşımıza çıkan geyik motifinde ise Rad Cadı’nın kızının geyik sûretine bürünüp Battal’ı zor durumda bıraktığı görülmektedir.

Battal Gazî Destanı’nda ilk olarak geyik motifi Hüseyin Gazi’nin ava çıktığı sırada gösterişli bir geyik görmesi ve o geyiğin ona oğlu Battal Gazî’nin doğumunun müjdelendiği mağaraya götürmesi destanda şu şekilde geçmektedir:

“Bir gün Hüseyin Gazî avlanıyordu. Üzerinde nakışlı atlastan bir çul bulunan geyik gördü. Geyiği kovaladı. Geyik kaçtı, gidip bir mağaraya girdi, belirsiz oldu. Hüseyin atından inip mağaraya girdi. Karşısına bir at çıktı. At ondan geri kaçtı. O anda mağaranın içinden bir ses henüz vakit olmadı ki ben çıkayım. Seni Hak Teâlâ Cafer’e verdi. O gelecek. Yeryüzünde gazâlar kılacak. Âlemi kara kâfirlerin baskısından kurtaracak” (Köksal, 2014: 16-17).

Hüseyin Gazî'nin karşısına çıkan geyik onun mağaraya girmesini sağlayarak ona oğlunun doğacağını haber edilmesine vesile kılmıştır. Geyik, Hüseyin Gazî'ye yön göstererek ona kılavuzluk yapmıştır.

Battal Gazî Destanı'nda ikinci olarak karşımıza çıkan geyik ölüm getirmiştir. Battal Gazî'nin babası olan Hüseyin Gazî'nin av sırasında karşısına bir geyik çıkması ve bu geyiği tutmak için onu takip etmesiyle gerçekleşen av serüveninin düşman kâfirler tarafından öldürülmesiyle son bulması Battal Gazî Destanı'nda şu şekilde geçmektedir:

“Bir gün Hüseyin Gazî ava çıkar. Avda karşısına üstünde değerli taşlar bulunan bir geyik çıkar. Hüseyin Gazî çok beğendiği geyiği yakalayıp oğlu Cafer'e hediye etmek ister. Hüseyin Gazî geyiği yakalamak için geyiğe kement atar ama geyik kaçmayı başarır. Hüseyin Gazî geyiği kovalarken karşısına bir kale çıkar. Kalenin çevresinde kurulmuş bir şehir ve asker orduları vardır. Bu şehrin adı Mamuriye'dir. Kayser'in kayınbiraderi olan Mihriyail Mamuriye şehrinin beyidir. Bu geyik Mihriyail'in geyiğidir ve Hüseyin Gazî'nin ölümüne sebep olur” (Köksal, 2014: 18-19).

Hüseyin Gazî'nin başına gelenler geyik avlamanın uğursuzluk getirdiği ve geyik avlayan kişinin cezalandırılacağına olan inancının vukû bulmuş halidir.

Battal Gazî Destanı'nın son kısmında cadının geyik donuna girerek onu tuzağa düşürdüğünü görmekteyiz. Battal Gazî'nin geyiği avlamak istemesi uğursuzluk getirmiş olup kendisinin kıyafetsiz bîçâre bir halde ortada kalmasına sebebiyet vermiştir. Bu olay destanda şu şekilde dile getirilmiştir:

“Battal Gazî Rad Cazı hakkında Kameşah ile konuşurken türlü nakışlarla süslenmiş bir geyik çıkıp gelir. Geyik silkinir kaçır. Seyyit, onu kovalar ama yakalamayı başaramaz. Geyik gözden kaybolur. Battal o günün akşamı suya girer. Sudan çıktığında kıyafetlerini bulamaz. Battal derin bir üzüntü içinde uyur ve uyandığında silahı da ortada yoktur. Battal'ı bu zor halde bırakan Rad Cazı'nın kızıdır. Rad Cazı'nın kızı geyik sûretine bürünüp Battal'ı aldatır” (Köksal, 2014: 345-346).

Bu kısımda geyiğin şekil değiştirme işlevinin olduğu görülmektedir. Geyik sûretine giren Rad Cazı, Battal Gazî'yi kıyafetsiz bırakarak onun kötü bir hale düşmesine neden olmuştur.

3.2.5. Şekil (Kıyafet) Değiştirme Motifi

Şekil (kıyafet) değiştirme motifi halk edebiyatı anlatılarında özellikle masallarda karşımıza çıkan bir motiftir. Şekil (kıyafet) değiştirme motifi destanlarda daha az görülmektedir. Şekil (kıyafet) değiştirme motifi Battal Gazî Destanı'nda

karşımıza çıkan masal motiflerinden birisidir. Şekil (kıyafet) değiştirme motifi, Battal Gazî Destanı'nın birçok yerinde kullanılmıştır. Seyyit Battal destanda birden çok kişinin kılığına girerek kendisini farklı adlarla tanıtmıştır. Seyyit Battal destanda “Çinli silahşör Kanatus, Ceryacil, Şamil, Akkanuş, Frenk, Behut, Şemsûran” (Arak, 2010: 63) isimleriyle farklı kılıklara girerek hile ile düşmanların yanına sızmayı başarmıştır. Destanda Battal Gazî, ihtiyar, ruhban, saka ve doktor kılıklarına girmiştir.

Battal Gazî'nin destanda ilk kıyafet değiştirme motifi babasının intikamını almak üzere Mamuriye yolunda iken Mihriyayil'in kardeşi Şemaseb'le karşılaşması esnasında gerçekleşir. “Cafer'in yolunu atının ve elbiselerinin üzerinde kızıl altınla donatılmış olan Mihriyayil'in kardeşi Şemaseb kesti. Cafer Şemaseb'e Çinli olduğunu ve savaşçı olmaya heves ettiğini söyledi. Cafer Mihriyayil'e de kendisini Çin vilayetinden gelen bir yiğit olarak tanıttı” (Köksal, 2014: 27). Battal Gazî kendisini Çin vilayetinden gelen savaş taktiklerini öğrenmek için orada bulunan bir savaşçı olarak tanıtarak Mihriyayil'in kardeşi Semaseb'i hile ile öldürmeyi başarır.

Battal Gazî Kayser'in ordusunun arasına saka kılığında girmeyi başarmıştır. Saka kılığında dikkat çekmeyen Battal Gazî düşmanları fark etmeden tek tek onların canını almayı başarmıştır. Bu kısım Battal Gazî Destanı'nda şu şekilde geçmektedir:

“Seyyit, İstanbul yolunu tutmuşken karşısına önünde pınar bulunan bir dağ içinde mağara çıktı. Seyyit mağaraya girip kıyafetlerini değiştirip saka kılığına büründü. Mağaranın çevresinde bulunan askerlere bu kılıkta gündüzleri su dağıttı. Gece ise pehlivanların başlarını kesti. Bu durumu haber alan Kayser Seyyit'i çağırdı. Seyyit, Kayser'e kırk yıldır senin askerine İsa aşkına su dağıttım. Musturan Kalesi'ndenim. Adım Behut'tur diyerek kimliğini gizledi” (Köksal, 2014: 142).

Battal Gazî saka kılığına girip düşmanlarını mağlûp etmeyi başardığı gibi kıyafetiyle birlikte ten rengini de değiştirip Hindu bir yiğit kılığına girerek de düşmanları arasında tanınmayıp başarı sağlamıştır: “Seyyit kendisini ve atı Aşkar'ı siyaha boyadı ve kâfir askerlerinin hazırlık içinde olduğunu gördü. Taryun'un oğlu Kasura askerleriyle birlikte Seyyit'in yanına geldi. Kasura, Seyyit'i bir Hindu yiğit sandı. Seyyit Kasura 'ya kendini Zengibar'dan gelen kendilerine hizmet etmek isteyen bir yiğit olarak tanıttı” (Köksal, 2014: 140-141). Battal Gazî'nin destanda hekim kılığına girerek verdiği ilaçla Kayser'i saçsız sakalsız bıraktığı da dile getirilmektedir:

“Kayser, Şemun'un Müslüman olup oğlunu öldürdüğü haberini öğrenince aklı başından gider. Bunun üzerine Seyyit Battal hekim kılığına girerek Kayser'in divanına gelir. Seyyit'i görünce içeri davet ederler. Seyyit koynundan bir hokka çıkarır ve Kayser'in başına ve yüzüne sürer.

Kayser'in saçı, sakalı, kirpiği Battal'ın sürdüğü ilaçtan dolayı eline gelir. Hepsı dökülür" (Köksal, 2014: 156).

Battal Gazî'nin Rum diyarında kendisini tanımayan kâfirlerden kıyafet değiştirerek gerçek kimliğini sakladığı görülmektedir. Battal Gazî destanda kıyafet değiştirerek yalnızca kâfirlerden gerçek kimliğini saklamamış olup onun doğduğundan beri yanında olan lalası Tevabil'den bile kendisini gizlemeyi başarmıştır. Seyyit, lalası Tevabil'e kendini şu şekilde tanıtır: "Ben Çinliyim. Kaf Dağı'ndan geliyorum. Duydum ki Kayser melun yedi iklimden asker toplamış, İslâm'ı ortadan kaldırmaya kastetmiş. Biz de üç yüz altmış Çinliyiz. Müslümanlara yardıma geldik. Bu büyük gazâda birlikte olalım" (Köksal, 2014: 151). Battal Gazî usta bir şekilde kıyafet değiştirdiği için onu lalası Tevabil bile tanıyamaz.

Battal Gazî kıyafet değiştirerek düşmanlarının arasına çok rahat bir şekilde karışır. Düşmanlarına Seyyit Battal'ın öldürüldüğü haberini verir. Böylelikle Battal Gazî düşmanlarının hareketlerini yönlendirmeyi başarmaktadır: "Seyyit, kıyafet değiştirerek Şemun'un karşısına geldi. İleri vardı ve Şemun'a Battal'ı Sünbat Kalesi'nde öldürdüklerini kendisinin orada olduğunu fakat bu durumu kimseye söylemediklerini söyledi" (Köksal, 2014: 97). Seyyit Battal, Rumların kılığında düşmanlarına kendisini öldü olarak göstermiş olup atacağı adımların kendisinden bilinmemesini sağlamıştır. Kendisinin öldüğünü sanan kâfirler gülüp eğlenirken Battal Gazî kurduğu planlarla düşmanları birbirlerine kırdırmayı başarmıştır.

Battal Gazî destanda kendisini ölü gösterdiği gibi yeri geldiğinde öldürdüğü kâfirlerin yerine geçerek orduları tek başına yenmeye vakıf olmuştur. Battal Gazî Destanı'nda Battal Gazî'nin öldürmüş olduğu Halut kâfirinin yerine geçmesi şu şekilde geçmektedir:

"Halut Seyyit'e doğru yürüdüğü anda, Seyyit karşı mukabelede bulundu ve bir ayak darbesiyle Halut'u yedi adım öteye, tepesi üzerine yıktı. Seyyit attan inip o hainin başını kesti. Bu kâfirin elbiselerini giyinip onun atına bindi. Halut'un başını kendi atının yanına astı. Halut'un başı at yürürken o kadar yere sürtüldü ki Halut'un yüzü, gözü belirsiz hale geldi. Müslümanlar görünce Halut 'un Seyyit'in başını kesip onun atına bindiğini zannettiler ve feryat ettiler. Müslümanlar gelen sevgili Battal diye ağlaştılar. Kâfirler ise mutlu oldular. Herkes onu Halut sandı" (Köksal, 2014: 101).

Battal Gazî'nin Halut'un atının ayaklarına onun başını asarak yüzünün tanınmaz hale gelmesini sağlaması böylece onun yerine geçmesi ve düşmanlarını harap etmesi onun destanda kurnazlıkla başarı sağladığını göstermektedir. "Battal'ın

öldürdüğü kişinin kılığına girmesi, hileye başvurması, Battal'ı sırf kaba güç ile iş gören biri olmaktan çıkarıp, aklın gücüne hürmet eden ve aklını, hatta başkalarının aklını dahi kullanan zeki ve bilge bir karakter yapar" (Kavruk ve Durukoğlu, 2012: 44).

Battal Gazî Abdüsselam'ı kurtarmak için Rum diyarına doğru yola koyulduğunda dikkat çekmemek ve ruhbanların sağlamış oldukları ayrıcalıklardan yararlanarak daha rahat amacına ulaşmak için din âlimi olan ruhbanların kılığına bürünmüştür. Battal Gazî'nin ruhban kılığına girip Rum diyarında dikkat çekmemesi şekil (kıyafet) değiştirmede başarılı olduğunun göstergesidir. Battal Gazî bu başarısını ana dili gibi Rumca konuşuyor olmasına, üstün derecede dini bilgiye sahip olmasına ve İncil'den ayetleri ezbere bilip yanık bir sesle okuyor olmasına borçludur. Battal Gazî gerçek kimliğinin açığa çıkma ihtimalinde İncil'den bir iki ayeti ezbere okuyup kıvrak zekâsıyla bu durumun üstesinden gelmeyi başarmıştır.

3.2.6. Savaş Aletleri Motifi

Türkler düşmanlarının tehditlerine karşı kendilerini savunmak için kalkan, kement, kılıç, ok, yay, mızrak, süngü gibi savaş aletleri kullanmışlardır. Türkler küçük yaşlarda çocuklarına öncelikle ok atmayı öğretmişlerdir. Böylelikle kendilerine gelebilecek zararlara karşı kendilerini korumalarını sağlayarak önlem almışlardır. Türklerin ufak yaşta ailelerinden kullanmayı öğrendikleri ok yay ile birlikte kullanıldığında bir anlam ifade eden savaş aletlerindendir. "Ok ve yay birbirini tamamlayan iki savaş aracıdır. Ok olmadan yay, yay olmadan ok savaşlarda yalnız bir şey ifade etmez. Nasıl ki mermiyi kullanmak için silaha ihtiyaç varsa, oku kullanmak için de yayya ihtiyaç vardır" (Durmuş, 2019: 60). Yay da oku tamamlayıp işlevini gerçekleştirmesini sağladığı için savaş esnasında kullanılan mühim savaş aletlerinden birisidir. Türkler düşmanlarının ok, yay, kılıç, mızrak, gürz saldırılarına karşı vücutlarını korumak için savunma savaş aletlerinden olan zırh, miğfer ve kalkanları kullanmışlardır. Türk ordusu demirden yapılmış olan zırhları üzerlerine giyinerek düşmanın attığı okların savurdıkları kılıçların onlara zarar vermesini engellemiştir. Türkler başlarına gelebilecek darbelerin zararını önlemek için ise demir veya tunçtan yapılmış olan miğferleri kafalarından geçirerek savaşmışlardır.

Battal Gazî Destanı'nda savaş aletleri motifi sıklıkla kullanılmaktadır. Battal Gazî, destan boyunca savaş aletlerini savaş meydanında ustaca kullanmıştır. Battal

Gazî'nin kullanmış olduğu savaş aletleri kutsiyet arz etmektedir. “Hüseyin Gazî'ye Battal Gazî'nin doğacağına müjdelendiği mağaranın içerisinde Battal Gazî için gönderilen Aşkar'ın yularının üzerinde Âdem Peygamber'in iki bölük saç, Davut Peygamber'in zırhlı örtüsü ve Emirü'l - müminin Hazreti Hamza'nın bütün silahları bulunmaktadır” (Demir ve Erdem, 2006: 69). Battal Gazî babası Hüseyin Gazî'den ona verilmesi için emanet edilen savaş aletlerini katıldığı savaşlarda kullanarak başarılar kazanmıştır.

Battal Gazî Destanı'nda Cafer'in küçük yaşta savaş ilmini öğrendiği şu şekilde dile getirilmiştir: “Cafer, Gazban adındaki ünlü bir savaşçıdan dersler almaya başlar. Cafer süngü kullanmakta kılıç ve gürz kullanmakta usta olur. Kimse Cafer'le boy ölçüşmeye cesaret edemez” (Köksal, 2014: 21). Babasının katillerinden intikam almak isteyen Cafer küçük yaşta savaş aletlerini kullanmayı öğrenmiş olup zamanla karşısına çıkan her düşmanı yenebilecek kadar usta bir savaşçı olmuştur.

Battal Gazî Destanı'nda Cafer'in savaş aletlerini ustaca kullandığı düşmanlarının karşısında direnemediği geçmektedir. Cafer'in savaş aletlerinden olan gürzü kullanmadığı mahareti destanda şu şekilde geçmektedir:

“Cafer Şemaseb'le savaşmak için karşı karşıya geldi. Cafer Şemaseb'in hamlesini savdı ve gürzünü tutup çekti. Kâfirin avuç içi derisi gürzün sapında kaldı. Arka tarafa dolaşmak isterken Cafer sırtına öyle bir gürz vurdu ki kâfir tepesi üzerine yığıldı. Cafer sıçrayıp atından indi ve sinesine oturdu. Sakalına yapışıp hançeri boğazına dayadı. Sonra onu dine davet etti. Kabul etmediği için başını gövdesinden ayırdı” (Köksal, 2014: 26).

Battal Gazî Destanı'nda Battal Gazî'nin savaş aletlerini kullanmasındaki becerisinden ötürü düşmanları savaş esnasında onun karşısında çok fazla direnemezler.

3.2.7. Din Değiştirme Motifi

Din değiştirme motifi, İslâmiyet etkisinde teşekkül eden destanlarda sıklıkla karşımıza çıkan bir motiftir. Battal Gazî Destanı'nda din değiştirme motifi sık görülen bir motiftir. Battal Gazî'nin bütün gayesi derinden bağlı olduğu İslâm dinini fethettiği Rum topraklarında yaymaktır. Battal Gazî Destanı'nda “Battal Gazî, Hristiyanları dine davet etmek için vaaz niteliği taşıyan birçok konuşma yapar ve İslâm dinini ve bütün ilimleri çok iyi bildiğinden ikna edici konuşmalar sonucu birçok kişiyi din değiştirmeye ikna eder” (Arak, 2010: 54). Ömrünü savaşlarda geçirmiş olan Battal

Gazî gittiği her düşman mahalinde İslâmiyet’i yayarak kendisine verilmiş olan bu ilâhî görevi başarıyla gerçekleştirmiştir.

Battal Gazî Destanı’nda kâfirler çok farklı şekillerle İslâm dini ile şereflemişlerdir. Destanda gördükleri rüyanın etkisiyle Müslüman olan kişiler, Battal Gazî’nin gücü kuvveti karşısında korkarak Müslüman olan kişiler, Battal Gazî’ye şart koşarak Müslüman olan kişiler ve Battal Gazî’yi tanıdıktan sonra Müslüman olan kişiler bulunmaktadır.

“Gülendam Peygamber’i düşünde gördü. Peygamber, ona Gülendam ben seni Battal’a verdim. Senden bir oğlu olacak ve adını da Beşir koyacaksınız. Tez şimdi imana gel. Battal başının ucundadır, dedi. Kız hemen uyandı, Battal’ı başucunda gördü. Gülendam Sıddık ya Resûlullah diyip Seyyit’in ayağına kapandı ve iman etti” (Köksal, 2014: 136). Battal Gazî’nin hanımı Gülendam Resûl Ekrem’i rüyasında görerek Müslüman olmuştur.

Battal Gazî Destanı’nda görmüş oldukları rüyanın tesiriyle Müslüman olan kişiler olduğu gibi Battal Gazî’nin heybetinden korkup canının bağışlanması için Müslüman olan kişiler de vardır. Battal Gazî babasının katillerinden olan Mihriyayil’i öldürdükten sonra onun on dört beyinin de canını aldı. Sıra Eflatun adlı kula geldi. Battal Gazî kendini tanıtip koparttığı başları gösterdikten sonra onu Müslümanlığa davet etti. Eflahun, Battal Gazî’nin teklifini kabul edip Müslüman oldu.”Eflahun adlı bir kul kaldı. O başları ona gösterdi ve ben Hüseyin Gazî’nin oğluyum. Hemen Müslüman ol yoksa seni de bunların yanına gömerim, dedi. Eflahun yere kapandı, Müslüman oldu” (Köksal, 2014: 28). Battal Gazî Destanı’nda Battal Gazî’nin heybetinden korkarak Müslüman olan diğer bir kişi ise Kayser’in seraskeri olan Kilab’ın küçük oğludur. “Seyyit Kilab’ın mağaraya gelmesiyle Kilab’a bir kılıç vurdu. Canını cehenneme yolladı. Bunu gören Kilab’ın oğlu Seyyit’in ayağına kapandı. Müslümanlığı kabul etti” (Köksal, 2014: 121). Kayser’in seraskeri Kilab’ın küçük oğlu Battal Gazî’den korkarak canının bağışlanması için Battal Gazî’nin ayaklarına kapanarak Müslüman olur.

Battal Gazî Destanı’nda Müslüman olmak için şart koşan kişiler de bulunmaktadır. Destanda ticaretle uğraşan bir ihtiyar Yahudi Battal Gazî’nin makamına gelip Samniyye şehrinin padişahı Firdevs’in kızına gönül verdiğini söyler.

“Yahudi ihtiyar, o kızı bana alma şartı ile ben Müslüman olacağım” (Demir ve Erdem, 2006: 132). Diyerek din değiştirmek için sevdiği kadına kavuşması şartını koştur.

Battal Gazî Destanı’nda şart koşarak Müslüman olan bir diğer kişi de Bizans’ın şerefli kılıcı olarak anılan Ahmer’dir. “Ahmer, Seyyit Battal’a hele hoş geldin, şimdi seninle güreş turalım; eğer sen beni yenersen ben Müslüman olayım, eğer ben seni yenersem sen benim dinime gir, dedi. Ahmer, güreşte Cafer’e yenildi. Cafer, Ahmer’e kelime-i şehâdeti okuttu. Ahmer iman etti. Müslüman oldu” (Köksal, 2014: 46). Ahmer Müslüman olduktan sonra Battal Gazî’nin en yakın dostlarından biri olmuştur. Ahmer Müslüman olduktan sonra son nefesine kadar Battal Gazî ile birlikte hareket etmiş İslâm’ın savunucularından olmuştur.

Battal Gazî Destanı’nda Battal Gazî’nin dini ve ilmi bakımından donanımlı olması ve savaşlarda yenilmez bir güç olmasından etkilenerek Müslüman olmayı kabul eden kâfirler bulunmaktadır.

Battal Gazî Destanı’nda ferdi olarak Müslüman olan kişiler olduğu gibi toplu olarak din değiştirerek Müslüman olan vilayetler de bulunmaktadır. Battal Gazî Samniyye şehrinin padişahı Firdevs’i ve Firdevs’in on ünlü beyini öldürerek Samniyye halkına seslenmiştir: “Ey kâfirler! Bilin ve haberdar olun Battal benim, kâfirleri katletmeye geldim. Firdevs’i on beyi ile öldürdüm. Eğer siz imana gelerseniz elimden kurtulursunuz” (Demir ve Erdem, 2006: 136). Bunun üzerine Hristiyan olan Samniyye halkı din değiştirerek Müslüman olmuşlardır.

Battal Gazî Destanı’nda Battal Gazî’nin evliliklerinde de din değiştirme motifi görülmektedir. Kâfir beylerin kızları Müslüman olduktan sonra Battal Gazî ile düğün yapmışlardır. Battal Gazî’nin ikinci eşi olan Kayser’in kızı Mâhpiruz, Harcın Kalesi’nin komutanının kızı Gülendâ, Kayser’in diğer kızı Ketayun ve Silâh şehrinin padişahının kızı Hümâyun Dîlîfiruz Hristiyan iken din değiştirip Hâk dinini kabul etmiş kadınlardır.

Battal Gazî Destanı’nda evlenerek Müslüman olan kadınlar olduğu gibi Müslüman erkekleri kandırarak dinlerinden döndüren kâfir kadınlar da bulunmaktadır. Battal Gazî’nin yakın arkadaşı Abdülvehhâb Gazî Rum seyahati sırasında Esatur’un adamları tarafından yakalanır ve esir edilir. Esir olarak tutulan Abdülvehhâb Gazî’yi

dinden çıkarmak üzere Esatur'un kızı Hurmeng görevlendirilir. Abdülvehhâb Gazî Hurmeng'e kanıp Hâk dininden çıkıp Hristiyanlığı kabul eder. Abdülvehhâb Gazî'nin başına gelenleri sonradan öğrenen Battal Gazî Rum'a gidip Abdülvehhâb Gazî'yi düştüğü küfür kuyusundan kurtarır.

Battal Gazî Destanı'nda Abdülvehhâb Gazî gibi kâfir kızların etkisinde kalarak Hâk dininden dönen Kâsım ve Mensur adlı iki kardeş de vardır: “Bir gün Kaytur'un kızı zindana geldi, gezinmeye başladı. Kâsım bu kızı görünce âşık oldu. Kızı dinine davet etti. Kız, birtakım sözler söyleyip cilveler yaparak Kâsım'ı saptırıp sininden çıkardı. Kâsım'ın kardeşi Mensur kâfir oldu” (Köksal, 2014: 90). Kâsım ve Mensur kardeşler destanın ilerleyen kısımlarında kâfir olduklarına pişman olup tekrardan Müslüman olmuşlardır.

3.2.8. Sihir Motifi

Sihir motifine Türklerin Müslüman olmasından sonra teşekkül eden destanlarda çok sık rastlanılmaktadır. Battal Gazî Destanı'nda sihir motifi mühim bir yer tutmaktadır. Battal Gazî Destanı'nda kâfirler Battal Gazî karşısında savaş meydanında başarısız olduklarında ve Battal Gazî'yi yenebileceklerine olan ümitlerini kaybettikleri zamanlarda sihre başvurarak onu etkisiz hale getirmeye çalışmışlardır.

Battal Gazî Destanı'nda sihre yalnızca kâfirlerin başvurduğu görülmektedir. İslâm dininde sihir yapmak haram kılınmış iken Hristiyanlarda sihir ile uğraşan kişiler üstün tutulmuştur.

Rum diyarının en güçlü savaşçılarından olan Ahmer'in Müslüman olmasından sonra büyük bir güç kaybeden Bizans ordusu Ahmer'i sihirleyerek eski dini olan Hristiyanlığa dönmelerini sağlamak istemişlerdir. Cadıların yapmış oldukları sihirler birçok Müslümanın canını alacak güçtedir:

“Bir cazı meydana girdi. Sünnîlerden de biri meydana girdi. Cazı efsun yaptı, eli ayağı bağlandı. Cazı lain, onu iki parçaya ayırdı. Ondan sonra üç Müslümanı daha şehit etti. Abdülvehhâb meydana girdi. Cazı sihir yapıp bir şişe fırlattı. Abdülvehhâb'ın dört yanı sel oldu. Öyle ki neredeyse boğulacak duruma geldi. Bu defa Abdülvehhâb Resûlallâh duasını okudu. Sel çekildi. Yetiştirdi bir kılıç vurdu. Cazıyı iki parça eyledi” (Köksal, 2014: 263).

Abdülvehhâb Gazî'nin cadının yapmış olduğu sihrin etkisinde çaresiz bir halde boğulacağı sırada okumuş olduğu Resûlallâh duasıyla cadıyı yendiği görülmektedir.

Cadıların yaptıkları sihirler Battal'ın Peygamber duasıyla etkisiz hale gelmektedir: “Guzende Cazı, el atıp koynundan bir taş çıkardı. Yanar ateş gibiydi. Bir efsun okudu ve Seyyit'in üstüne attı. Seyyit ateş içinde görünmez olup ejderhalar belirdi. Cazı, hamle kıldığı sırada Seyyit, Peygamber duasını okudu. Guzende'nin cazılığı batıl oldu” (Köksal, 2014: 266). Guzende Cadı'nın bütün gücü yapmış olduğu sihirden ibarettir. Battal Gazî Peygamber duasını okuyarak cadının yapmış olduğu sihri bozmuş ve onu mağlup etmiştir.

Guzende Cadı'nın eşi Battal'ın kocasını öldürdüğü için ondan intikam almak ister. “Kocam Guzende Cazı'yı öldürüp oğullarımı yetim bıraktın. Bugün seni öldürüp kötülüğünü dünyadan kaldırayım diyerek efsun yaptı. Efsunun etkisiyle bulutlar peyda olup âlem karanlık oldu. Seyyit'in üzerine ateş yağdı. Seyyit o anda Hızır Peygamber duasını okudu. Cazılık batıl oldu” (Köksal, 2014: 284). Battal Gazî Destanı'nda sihirlerin cadılar tarafından yapmış oldukları görülmektedir. Battal, sihirlere Peygamber duasını okuyarak karşılık vermiş olup cadıların yapmış oldukları sihirleri etkisiz hale getirmiştir.

3.2.9. Pençik Çıkarma Motifi ²

Pençik çıkarma motifi Türklerin İslâmiyeti kabul etmeleriyle birlikte var olmuş dini bir motiftir. İslâmi açıdan mühim bir yere sahip olan pençik çıkarma motifi halk edebiyatı anlatılarından yalnızca destanlarda mevcudiyetini korumaktadır. Pençik çıkarma motifi İslâmiyet'ten sonra teşekkül etmiş destanlarda görülmektedir.

Pençik çıkarma, Müslümanların savaş sonrasında kâfirlerden ele geçirdikleri para, eşya gibi ganimetlerin beşte birinin halîfeye ayrılması şeklinde gerçekleşmektedir.

² Pençik çıkarmak, savaşlardan kazanılan ganimetlerin beşte birinin devlet hazine aktarılıp geriye kalan ganimetlerin savaşa katılan askerler arasında bölüştürülmesidir.

Battal Gazî Destanı'nda İslâm ordularının kâfir düşmanlarla gerçekleştirmiş olduğu savaşlar sonucunda kâfirlerden edinilen ganimetlerin beşte birinin halîfe için ayrılması söz konusudur. Pençik çıkarma, Battal Gazî'nin bireysel olarak kâfirlerle savaştığı durumlarda gerçekleşmemektedir. Battal Gazî'nin başında bulunduğu İslâm ordusu ile kâfir askerleri arasında gerçekleşmiş olan savaşlarda düşmanlardan elde edinilen ganimetlerde gerçekleşmektedir.

Battal Gazî Destanı'nın birçok yerinde pençik çıkarma motifi bulunmaktadır: “Şemaseb'in öldürülmesiyle yârenler sevindi. Müslümanlar kâfirleri üç gün kovaladılar, kırdılar. Kimini de tutup esir ettiler. Geri döndüler. Gelip o askerin malını yere toplayıp halîfe için pençik çıkardılar. Geri kalanını gazîlere dağıttılar” (Köksal, 2014: 113-114). Şemasep'in ordusunun yenilmesiyle pençik çıkaran Müslümanlar Kayser ordularının Seyyit Battal tarafından yenilmesiyle de pençik çıkarmaya vakıf olmuşlardır:

“Kilab'ın Seyyit tarafından öldürülmesiyle Kayser ile Seyyit Battal karşı karşıya geldi. Seyyit, Kayser'in üzerine atını sürdü. Kayser, Seyyit'ten kurtulmak için kendisini tahtından aşağıya attı. Kayser aşağıda askerlerinin getirdiği ata binip oradan kaçtı. Üç gün boyunca Müslümanlar ile kâfir askerleri çetin bir savaş verdi. Bu üç günün sonunda kâfir askerleri eski gücünü kaybedip kaçışmaya başladılar. Kâfir askerlerini alt eden Müslümanlar onların malını bir yere toplayıp halîfe için pençik çıkardı” (Köksal, 2014: 130).

Battal Gazî Destanı'nda İslâm ordularının başında olan Battal Gazî'nin kâfirlerle gerçekleştirmiş oldukları savaşlar sonucunda elde edinilen ganimetlerden kendisine herhangi bir pay almayarak hiçbir çıkar sağlamadığı görülmektedir. Ahmer'in Müslüman olmasına sinirlenen Kayser ordusunu Battal Gazî'nin üzerine göndermiştir. Gerçekleşen bu savaşın sonucunda elde edilen ganimete Battal Gazî el sürmemiştir. Bu kısım destanda şu şekilde geçmektedir:

“Yetmiş bin kâfir kılıçtan geçirildi. Yedi bin de esir alındı. Esir alınanların tümü Müslüman oldular. Seyyit Battal tümüne atlar ve giysiler bağışladı. Müslümanlığı yeni kabul etmiş olanları Kayser'in oğlu Rabi'nin üzerine gönderdi. Ondan sonra pençik çıkardı. Geri kalanı Gazîlere dağıtarak kendisine bir tane bile kabul etmedi. Fetihnâme yazıp o pençikten elde edilen mal ile halîfeye gönderdi” (Köksal, 2014: 50).

Battal Gazî Destanı'nda ele geçilen ganimet Battal Gazî tarafından taksim edilmektedir. Battal Gazî'nin malları gazîler arasında dağıtarak, halîfe için pençik çıkararak bölüştürdüğü görülmektedir. “Müminlerin savaşta elde ettikleri ganimet malı, bölüştürülmemiş duruyordu. Seyyit emretti, halîfe için pençik çıkardılar. Geri kalanını gazîlere taksim etti. Kendisi bir tane kabul etmedi” (Köksal, 2014: 60). Battal

Gazî'nin mefkûresi İslâm dininin kâfir topraklarında yayılmasıdır. Battal Gazî katıldığı bütün savaşlar dini bir amaç taşımaktadır. O maddi herhangi bir beklenti gözeterek savaşlara girmemiş olup savaşlarda elde ettiği ganimetten kendisi için hiçbir zaman pay almamıştır.

3.2.10. At Motifi

Destanlarda kahramanın atı kahramanın düşmanları ile olan mücadelesinde ona destek olan unsurların başında yer almaktadır. Battal Gazî Destanı'nda kahramanın diğer bir yarısı olan, kahramanla birlikte zikredilen atının ismi Devzade Aşkar'dır.

Battal Gazî'nin hayatında önemli bir role sahip olan atı Devzade Aşkar Battal Gazî'nin arkadaşı, sırdaşı adeta diğer bir yarısı olmuştur. Devzade Aşkar, Battal Gazî'ye yakışır güçlü kuvvetli bir attır.

Battal Gazî Destanı'nda Devzade Aşkar'ın mağarada ortaya çıkışı ayrıntılı olarak anlatılmaktadır. Bu kısım destanda şu şekilde geçmektedir:

“Hüseyin Gazî bir gün Şam dağlarında ava gider. O sırada karşısına gösterişli bir geyik çıkar. Hüseyin Gazî geyiğin üzerine atını sürer. Geyiği kovalayan Hüseyin Gazî geyiğin peşinden mağaraya girer. Geyiği mağarada göremez. Geyik yerine karşısına sarı renkli bir at çıkar. Karşısına çıkan at onu büyülemiştir. Hüseyin Gazî ömrü boyunca böyle güzel bir at görmemiştir. Hüseyin Gazî, atı yakalamak için ata yaklaşır ama at buna izin vermez. At çifte atarak Hüseyin Gazî'yi kendinden uzaklaştırır. Mağaranın içinden o anda bir ses duyulur. Sakin ol! Henüz vakit olmadı ki ben çıkayım. Seni Hak Teâlâ Cafer'e verdi. O gelecek. Yeryüzünde gazâlar kılacak. Âlemi kara kâfirlerin baskısından kurtaracak. O yigide teslim ol ve bağlan” (Köksal, 2014: 17).

Burada Allâh'ın Devzade Aşkar'ı Cafer'e özel olarak gönderdiği belirtilmiştir. Devzade Aşkar, Cafer henüz doğmadığı için Cafer'in babası Hüseyin Gazî'ye emanet olarak verilmiştir. Devzade Aşkar Hüseyin Gazî'ye bir süre binek olarak hizmet etmiştir. “Mihriyayıl ve askerleri Hüseyin Gazî'yi şehit ettikten sonra Hüseyin Gazî'nin atı Aşkar'ı almak isterler. Hüseyin Gazî'nin atı onların elinden kurtulup Malatya'ya ulaşmayı başarır” (Köksal, 2014: 19). Hüseyin Gazî'ye emanet edilen Devzade Aşkar Hüseyin Gazî'nin kâfirler tarafından öldürülmesinden sonra vazifesini tamamlamak üzere asıl sahibi olan Battal Gazî'nin yanına gelmiş ve destan boyunca onu yalnız bırakmamıştır.

İlâhî bir kaynak tarafından Battal Gazî'ye gönderilmiş olan Devzade Aşkar diğer atlardan daha üstün özelliklere sahiptir. Battal Gazî, Devzade Aşkar'ın çok

süratli bir at olması sayesinde çok uzak mesafelere hızlı bir şekilde ulaşmıştır. Battal Gazî'nin atı Aşkar'ın özelliklerini Tahir Kutsi Makal şöyle ifade etmiştir: “Aşkar isimli at atların en üstünüdür. Koşmakta, boyda, posta en üstünüdür... İrilikte de Aşkar en büyüktür... Halk düşüncesi bu sebeple Aşkar'a Devzade demiştir” (Arak, 2010: 56). Devzade Aşkar kıvrak zekâlı, atik, hızlı, dayanıklı oluşuyla Battal Gazî'yi savaşlarda her zaman tamamlamıştır. Battal Gazî atı Devzade Aşkar ile bir aradayken yenilmez bir güç haline gelmiştir.

Allâh tarafından Battal Gazî'ye yardımcı olması için gönderilen kutsal bir at olan Devzade Aşkar olağanüstü özelliklere sahiptir. Devzade Aşkar, sahibi ne zaman çaresiz bir durumda kalsa ona bahşedilmiş doğaüstü güçleri sayesinde Battal Gazî'yi düştüğü müşkül durumdan kurtarmıştır. Devzade Aşkar, gerektiğinde denizin üstünde yürümüş gerektiğinde ise havalanıp kuş misali uçmuştur. Battal Gazî Destanı'nda Devzade Aşkar'ın uçuşu şu şekilde dile getirilmiştir: “Battal Gazî Hilal Cadı ile savaşırken Hilal Cadı'nın bulunduğu şehrin kalesine çıkmayı başaramaz. Çıkış yolu bulamayınca mübarek yüzünü yere sürüp niyaz eder. O anda Hızır Peygamber yardımına yetişir. Hızır, Battal Gazî'yi Aşkar'a bindirir ve kamçısını şehre doğru tutmasını ister. Aşkar bir kere uçar ve şehrin üstüne gelir (Demir ve Erdem, 2006: 307). Devzade Aşkar Battal Gazî'nin sadece bir binek hayvanı olmamış adeta onun kurtarıcısı olmuştur. Battal Gazî'nin kurtarıcılık vasfını üstlenen Devzade Aşkar, kimi zaman havalanıp uçarak sahibinin gideceği yere ulaşmasına yardım ederken kimi zaman ise denizin üzerinden yürüyerek Battal Gazî'yi karaya çıkarmıştır. Aşkar'ın denizin üzerinden yürümesi destanda şu şekilde sunulmuştur:

“Battal Gazî, Hindistan'a Ak Fil'i getirmeye gittiğinde denizin bir yakasında Allâh'a güç ve kuvvet bulmak için dua etmiştir. Duasından sonra biraz uyumuş ve Aşkar'ın sesine uyanmıştır. Gözlerini açtığında ise Hızır'ı yanında görmüştür. Hızır, ona tez atına binmesini ve gözünü yummasını söylemiştir. Battal Gazî denileni yapmış ve gözlerini açtığında kendini denizin diğer yakasına geçmiş halde bulmuştur” (Alaboğa, 2020).

Battal Gazî Destanı'nda Devzade Aşkar'ın ilâhî bir kaynak gönderilmesinin yanı sıra onun her konuşmayı anlayabilecek yetiye sahip olması, bir anda ortaya çıkıp bir anda kaybolması, havalanıp uçuşu ve denizde yüzmesi onun Battal Gazî için özellikle seçilmiş mucizevi bir at olduğunu göstermektedir.

3.2.11. Cadı Motifi

Battal Gazî Destanı'nda kâfirlerin Battal Gazî'yi savaş meydanında yenebileceklerine olan inançlarının tükendiği anda onu yenmek için cadılardan yardım istedikleri görülmektedir. Battal Gazî Destanı'nda kâfirler Harus Cadı'nın, Guzende Cadı'nın ve Rad Cadı'nın yardımlarıyla Battal Gazî'yi yenebileceklerini düşünmüşlerdir.

Kayser Esatur, Battal Gazî'nin onlara savaş açması halinde yenileceklerini düşünerek Battal Gazî'yi yenebilecek bir cadı bulmak isterler. Kayser Esatur'un Harun isimli veziri ona Harus Cadı'yı önerir. Harus Cadı ise onlara Battal Gazî'nin dillere destan bir savaşçı olduğunu söyleyerek onu yenmesinin mümkün olmadığını söyler. Harus Cadı, Kayser Esatur'a Battal Gazî'yi yeneceğinden emin olduğu Guzende Cadı'yı önerir.

Battal Gazî ile Harus Cadı savaş meydanında karşı karşıya geldiklerinde Harus Cadı'nın yapmış olduğu büyü'nün etkisiyle ortalığın bir anda karardığı görülmektedir. Destanda etrafın kararmasıyla Müslümanlar hareket edemez olmuşlardır. Destanın devamında Battal Gazî'nin Müslümanların imdadına yetişip Harus Cadı'yı öldürmesiyle birlikte karanlık olan etrafın aydınlandığı görülmektedir. Destanda karanlık ile aydınlığın simgesel olarak tezatlığından yararlanıldığı görülmektedir. Karanlık kötülüğü, negatifliği temsil ederken aydınlık ise iyiliği, pozitifliği temsil etmektedir. Karanlık ile aydınlığın savaşında aydınlığın karanlığa galip geldiği görülmektedir. Battal Gazî ile Harus Cadı'nın savaşında kötülük yenilmiş, iyilik kazanmıştır.

Guzende Cadı, Battal Gazî Destanı'nda bulunan en güçlü cadılardan birisi olarak geçmektedir. Destanda kırk arşın boya sahip, kötü kokulu, gergedana binip uçabilen, etrafa ateşler saçan bir cadı olarak tasvir edilmiştir. Battal Gazî yenilmez olarak nitelendirilen Guzende Cadı'yı Hızır'ın vermiş olduğu oklarla öldürmeyi başarmıştır.

Battal Gazî Destanı'nda cadıların kızları kaçırıp sakladıkları görülmektedir. Bu kızlardan birisi olan halîfenin kızı Bânû'nun bulunması için Battal Gazî kızını kaçıran Rad Cadı ile mücadele etmiştir:

“Rad Cadı, Kamerşah’ın kızı Banû’yu kaçıır. Kamerşah kızının bulunması için Battal’dan yardım ister. Battal Gazî’nin karşısına kırmızı yüzlü, kuyruğundan ateşler saçan bir dev çıkar. Bu dev Rad Cazı’dır. Battal Gazî, Rad Cazı’ya ok atar ve ok cazının sağ gözünden girip kafasından çıkar. Rad Cazı belirsiz olur. Rad Cazı tekrardan gelir. Battal, İsm-i Azam duasını okuyup yayı doldurur. Oku atar. Allâh’ın hikmetinden ok Rad Cazı’nın alnına değip çıkar. Yere çakılır. Lain yere yıkılır. Elinden kılıç düşer. Battal bir kılıç vurur. Lainin başı gövdesinden ayrılır” (Köksal, 2014: 345-347).

Battal Gazî cadıların yapmış olduğu sihirlerle okumuş olduğu Peygamber duası ve Hızır tarafından ona verilmiş olan kutsal oklarla karşılık vermiştir. Battal Gazî’nin destanda karşısına çıkan cadıları mağlup ettiği görülmüştür.

3.2.12. Kerâmet Motifi

Battal Gazî Destanı’nda Battal Gazî birtakım kerâmetler göstermiştir. Battal Gazî Allâh’ın yardımı ile gerçekleştirmiş olduğu kerâmetlerle kâfirlerin dikkatini çekmeyi başarmıştır. Battal Gazî göstermiş olduğu kerâmetler sayesinde birçok kâfirin Müslüman olmasını sağlamıştır. Battal Gazî kâfirlerin ondan kerâmet göstermelerini istediği zamanlarda ellerini Allâh’a açarak dua eder. Battal Gazî, Allâh’ın yardımıyla ölüyü diriltmek, yoktan sofrı kurmak ve kesik organı sağlığına kavuşturmak gibi kerâmetler göstermiştir.

Battal Gazî düşmanları ile olan savaşında ilâhî bir güçle Allâh tarafından korunmaktadır. Kâfirlerin onu öldürmeye yönelik darbeleri ona zarar vermez:

“Kebriyanus’un omuzunda dağa benzer beş yüz batman gürz vardı. Kebriyanus gürzünü Cafer’e havale etti. Cafer kalkanı ile karşı koydu. Gürz indi, değdi ancak bir kılına zarar gelmedi. Allâh korudu. Bu lain yenemediğine çok kızdı. İkinci defa hamle kıldı, gürz inerken Cafer iki elinin ayası ile karşılık verdi. Gürz indi, değdi ama yine bir kılına bile zarar gelmedi” (Köksal, 2014: 34-35).

Battal Gazî’ye öldürücü darbeler inse dahi hiçbir düşmanın zarar verememesi onun göstermiş olduğu kerâmetlerdendir.

Battal Gazî’nin göstermiş olduğu diğeri bir kerâmet de Allâh Resûlü’nün tükürüğü vasıtasıyla bilmediği dillere vakıf olmasıdır. Bu kısım destanda şu şekilde geçmektedir: “Cafer, ağzını açtı. Abdülvehhâb’ın ağzındaki Allâh Resûlü’nün tükürüğü çıktı ve Cafer’in ağzına girdi. Cafer, bunu yutunca yetmiş iki dili konuşur, on iki ilmi bilir oldu” (Köksal, 2014: 38).

Battal Gazî’nin göstermiş olduğu diğeri bir kerâmet ise kopan uzuvların eski sağlığına kavuşturulmasını sağlamaktır: “Seyyit budu kopan Ali’yi getirmelerini

emretti. Ali geldiğinde Seyyit, Ali'nin budunu aldı ve yerine koydu. Seccadeyi bacağının üzerine örttü. Akabinde İlyas Peygamber duasını okudu. O anda Ali'nin bacağı eski sağlığına kavuştu" (Köksal, 2014: 113). Battal Gazî İlyas Peygamber duasını okuyarak kopan uzvu birleştirse de kâfirlerden bir kısmı göstermiş olduğu kerâmeti sihir olarak nitelendirmiş olup ona itibar etmemişlerdir.

Battal Gazî Destanı'nda bazı kâfir kızları Battal'a gönül verseler dahi ona inanmak için onun kerâmet göstermesini şart koşarak bu şartla Müslüman olacaklarını dile getirmişlerdir: "Gülendam Müslüman olmak için Seyyit'e şart koştı. Seyyit'ten Tanrı'dan yiyecek istemesini, gaipten gelen aş yemesi koşuluyla Müslüman olacağını söyledi. Seyyit Hak Teâlâ'ya yalvardı. Sininin içine bir çanak aş ve bir ekmek konuldu (Köksal, 2014: 135). Battal Gazî'ye göstermiş olduğu kerâmetten sonra inanan Gülendam Müslüman olmuş olup onunla evlenmiştir. Battal Gazî'nin destanda ona öleceği yeri ve zamanı önceden bildirilmesi, hayvanlarla konuşabiliyor olması, ölülerini diriltmesi, kopan uzuvları sağlığına kavuşturması onun göstermiş olduğu kerâmetler olup destana dini bir hüviyet kazandırmıştır.

3.2.13. Ölüp Dirilme Motifi

Ölüp dirilme motifinin kaynağı Türklerin İslâm dinini kabul etmeden önceki inançları olan Şamanizm'e dayanır. Şamanizm inancının temelini ruhlarla insanlar arasında iletişim kurduklarına inandıkları şamanların ruhlarının bir süreliğine vücutlarından çıkarak mucizeler gerçekleştirmeleri oluşturmaktadır.

Battal Gazî Destanı'nda ölüp diriltme motifi Battal Gazî'nin göstermiş olduğu mucizelerden birisi olarak karşımıza çıkmaktadır:

"Seyyit kâfirlere ölüyü getirmelerini söyledi. Onlar da bunun üzerine şu karşıkı dağda bir erkek bir de kız ölmüştür. Bunların ikisini de Firdevs öldürdü. Onları dirilt senin dinine karar kılınlar. Biz görelim ve sana bağlanalım dediler. Firdevs'in öldürdüğü o şehitleri Seyyit'e gösterdiler. Seyyit bunun üzerine seccadesini serip İlyas Peygamber duasını okudu. Seyyit duayı bitirdiğinde şehit olan delikanlı ile ayın on dördü gibi güzel kız topraktan kalkıp dirildiler" (Köksal, 2014: 105).

Destanda Battal Gazî'nin ölülerini diriltmesi onun İlyas Peygamber duasını okumasıyla gerçekleşir. Battal Gazî'nin ölülerini diriltmesi kâfirlerin din değiştirip Müslüman olmalarını sağlamıştır.

3.2.14. Dini Motifler

Battal Gazî, destanda İslâm dinini Rum diyarında yaymak amacıyla kâfirlerin topraklarını Müslüman topraklarına katmış, orada bulunan kiliseleri yıkarak cami inşa edip İstanbul’da çan sesleri yerine ezan seslerinin yankılanmasını sağlayan bir gazîdir. Battal Gazî Destanı’nda Cebrail ve İsrail olmak üzere iki meleğin adı geçmektedir. Battal Gazî Destanı’nda adı geçen peygamberlerin isimleri şunlardır: Muhammet (s.a.v.), Âdem (a.s.), İshak (a.s.), İsa (a.s.), İlyas (a.s.), Yunus (a.s.), Süleyman (a.s.), Yusuf (a.s.), Süleyman (a.s.), Yusuf (a.s.). Anlatıda sahabîlerden Hz. Hamza, Hz. Fatma ve Hz. Ayşe’nin adları geçmektedir. Battal Gazî Destanı’nda Battal Gazî’nin ezan okuduğu ve beş vakit namazını edâ ettiği görülmektedir.

Battal Gazî’nin rüyasında peygamber efendimizin ona kendisinden memnun olduğunu söyleyerek onu methetmesi onun mümin olarak değerini gösterir niteliktedir. Bu kısım destanda şu şekilde geçmektedir: “Battal, Peygamber’in kabrinden bir ses duydu. Resûl Hazretleri, Battal’a hitaben her nereye gidersen, ben senden ayrı değilim. Ben senden hoşnutum. Din yolunda güzel gazâlar ettin ve çok sevap kazandın. Bu sefer de gazâ eyle ki benden yana gelesin. Ben seni bekliyorum” (Köksal, 2014: 352). Battal’ın Resûl Hazretleri’nin nazarında çok sevildiği ve öleceği zamanın yaklaştığının ona haber edildiği görülmektedir.

3.2.15. Kuyuya Atılma Motifi

Türk kültüründe kuyu önemli bir yere sahiptir. Türk kültüründe mühim bir yere sahip olan kuyu zaman içerisinde farklı işlevlerde kullanılmıştır. Kuyular insanların suya ulaşabilmeleri için kullanılan kaynaklardandır. Aynı zamanda besinlerin bozulmaması için soğutucu görevi gören kuyular da bulunmaktadır. “Kuyunun görünen işlevinin yanında görünmeyen işlevleri de bulunmaktadır. Kuyunun su kaynağı olarak bilinmesi başlangıçta onun tek bir işlevi olduğunu düşündürebilir. Fakat bu işlevinin yitirmeye başladığı zamana kadar kuyunun görünmeyen işlevleriyle kullanıldığı bir gerçektir” (Işık, 2020: 285). Kahramanın etkisiz hale getirilmesi için kuyuya atılması kuyunun bilinenin aksine görünmeyen bir tür cezalandırılma ergümanı olarak görüldüğünü göstermektedir.

Kuyuya atılma motifinin kullanıldığı halk anlatılarının başında destanlar gelmektedir. Destanlarda kullanılan kuyuya atılma motifi cezalandırılma unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır. Battal Gazî Destanı'nda Battal Gazî'nin ve peygamber soyundan bir kişinin kuyuya atılarak cezalandırıldığı görülmektedir. Battal Gazî kâfirler tarafından atıldığı Cehennem Kuyusu'ndan Allâh'ın yardımı ile İhlas sûresini okuyarak çıkmayı başarmıştır:

“Battal kuyunun içine düştüğünde dizlerine kadar balçığa gömülmüştür. Battal, kendisini balçıktan kurtarmayı başarır. Battal karşıdan iki ışık belirdiğini görür. Bu ışıklara yaklaşınca onların ejderhanın gözleri olduğunu fark eder. Battal üç bin kere İhlas sûresini okur ve ejderhadan kurtulur. Daha sonra ejderha yeniden orda beliriverir. Battal, ejderhanın kuyruğundan tutar. Ejderha kuyruğunu Battal'ın beline sarar ve onu dışarı atar. Böylelikle Battal Gazî, Cehennem Kuyusu'ndan çıkmayı başarır” (Köksal, 2014: 249-250).

Battal Gazî Destanı'nda Battal Gazî kuyuya atılarak özgürlüğünden alıkonulduğu gibi kâfirlerin Müslüman kişileri kuyuya atarak cezalandırıldıkları görülmektedir. Battal Gazî, destanda bu Müslüman kişileri hapsedildikleri kuyudan kurtararak özgürlüklerine kavuşturmuştur. Battal Gazî Destanı'nda kâfirlerce kahramanın kuyuya atılması onun etkisiz hale getirilmek istenmesi anlamına gelmektedir. Kuyuya atma eylemi, kuyuda bulunan ejderha gibi yaratıkların kahramana zarar verebileceği düşünülerek bir tür kahramanı ortadan kaldırmaya yönelik bir eylemdir.

4. BATTAL GAZİ DESTANI İLE BATTAL GAZİ FİMLERİNİN TİP VE MOTİF EKSENİNDE KARŞILAŞTIRILMASI

4.1. Battal Gazî Filmlerinde Tipler

Bu başlıkta Battal Gazî filmleri ile ilgili bilgiler verilmiştir. Öncelikle bu filmlerin künye bilgileri ve özetleri kısaca aktarılmış olup daha sonra ise bu filmlerde karşılaşılan tipler açıklanmıştır.

4.1.1. Battal Gazî Destanı Filmi

Filmin Künye Bilgileri

Memduh Ün, Atıf Yılmaz, *Battal Gazî Destanı*, Türkiye: Uğur Film, 1971.

Yapım Yılı: 22 /10 /1971

Yönetmen: Atıf Yılmaz

Senarist: Atıf Yılmaz

Yapımcı: Memduh Ün

Oyuncular: Cüneyt Arkın (Hüseyin Gazî, Battal Gazî), Kerim Afşar (Leon), Fikret Hakan (Ahmet Turani), Reha Yurdakul (Hileryon), Erden Alkan (Alyon), Melek Görgün (İrene), Ali Taygun (Polemon), Atıf Kaplan (Ömer Bey), Baki Tamer (Tevabil), Ekrem Gökkaya (Abdüsselam), Niyazi Er (Testor), Yusuf Sezer (Zindancı), Necip Tekçe (Saray Muhafızı), Süheyl Eğriboz (Bizans Askeri), Muzaffer Civan (Kale Bekçisi), Oktay Yavuz (Bizans Askeri), Meral Zelen (Elenora).

Filmin Özeti

Film, Polemon'un Malatya Beyliği'ne Bizans'ın kendilerine haraç vermek istemediğini dile getirmesiyle başlar. Filmde Kiryos Polemon, Ameryon valisi, Leon'un kardeşi ve Bizans Kartalı olarak geçmektedir. Emir Ömer ve Hüseyin Gazî, Polemon'un bu teklifini kabul etmezler. Hüseyin Gazî'nin dostu gibi görünen ama

Bizans adına çalışan Abdüsselam bu sahnede ortaya çıkar. Polemon Abdüsselam'a ona ödedikleri altının hesabını sorarak Hüseyin Gazî ölmedikçe serdarlığı unutmaması gerektiğini söyler. Abdüsselam Polemon'a Hüseyin Gazî'yi öldürmek için en uygun yerin Akkoyun Düzü olduğunu söyler. Hüseyin Gazî oğlu Cafer'i orada yetiştirir. Abdüsselam, Polemon'dan adamlarının Akkoyun Düzü'nde hazır beklemelerini ister. Hüseyin Gazî, Akkoyun Düzü'ne Cafer'i eğitmek için gider. Hüseyin Gazî'nin yanında oğlu Cafer, Tevabil ve Abdüsselam vardır. Tevabil ile Cafer kılıç yarıştırlar. Cafer lalası Tevabil'i yener. Bu sırada Hüseyin Gazî oğluna Anadolu'da yenişemediği tek savaşçının Hammer olduğunu gelecek yıl onu Hammer'e çırak yollayacağını söyler. Bunu duyan Tevabil şaşırır ve kâfirin öğrettiği kılıçtan hayır gelmeyeceğini söyler. Hüseyin Gazî'nin Tevabil'e verdiği cevap onun Hammer hakkındaki düşüncelerini gözler önüne serer. Hüseyin Gazî, Hammer'in mert bir kişi olduğunu söyleyerek mert olmayanın savaşçı da olamayacağını sözlerine ilave eder. Cafer, lalası Tevabil'i kılıçta yener. Bunun üzerine sıra ok atmaya gelir. Ok atmada da Cafer Tevabil'e üstün gelir. Bunun üzerine Tevabil Cafer'in kılıçta, okta kendisini yendiğini binicilikte ise Hüseyin Gazî'yi geride bırakacağını söyler. Hüseyin Gazî'ye kendine güvenin varsa hele bir dene koca serdar diyerek baba ve oğlu yarıştırmak ister. Cafer ile Hüseyin Gazî at üstünde cambazlıkta yarışır. Sıra at üstünde hızlarını yarıştırmaya gelir. Abdüsselam, güçlerin eşit olması gerektiğini, Hüseyin Gazî'nin atının Dünya'nın en hünerli atı Aşkar olduğundan Cafer'in yolunun daha kısa olması gerektiğini söyler. Abdüsselam, Cafer'in Solut Deresi'ne gidip derenin yeşil taşlarından aldığı sırada Hüseyin Gazî'nin daha uzak mesafede bulunan Süleyman Gazî Türbesi'nin çevresini dolanıp gelmesi halinde eşitliğin sağlanabileceğini söyler. Abdüsselam, Hüseyin Gazî'yi Süleyman Gazî Türbesi'ne göndererek planını uygulamak ister. Tevabil, Abdüsselam'ın bu önerisine katılmadığını söyler ve Hüseyin Gazî'yi uyarır. Tevabil, Süleyman Gazî Türbesi'nin Bizans topraklarında bulunduğunu Hüseyin Gazî'nin bir başına gitmesinin caiz olmadığını söyleyerek onun gitmesini engellemek ister. Hüseyin Gazî, Bizans'ın kendisine zarar vermeye cesaret edemeyeceğini söyleyerek Süleyman Gazî Türbesi'ne doğru yola koyulur. Hüseyin Gazî, Süleyman Gazî Türbesi'nin çevresinde pusu kurmuş olan Bizans orduları tarafından öldürülür. Cafer, Solut Deresi'nin taşlarından alır ve Akkoyun Düzü'ne geri döner. Cafer ve lalası Tevabil, Hüseyin Gazî'nin dönmemesi üzerine endişeye kapılırlar. O sırada Hüseyin Gazî'nin atı Aşkar yanlarına kana bulanmış halde döner. Polemon Abdüsselam'a bu başarısı neticesinde Malatya serdarlığını hak ettiğini

söyler. Malatya Beyliği'nin Bizans'a savaş açmasını önlemesini isteyerek Abdüsselam'a bir kese altın hediye eder. Abdüsselam beyleri kendisine söylendiği üzere savaştan vazgeçirir. Cafer babasının mezarının yanına fidan diker. Diktiği bu fidanın babasının kanıyla beslenip büyüyeceğini, öfkesiyle, hıncıyla kendisinin de beslenip büyüyeceğini söyler. Cafer, babasının hıncını alarak Malatya'ya serdâr olacağını dile getirir. Cafer, babasının kanının bedelini almak için Bizans'a doğru yola çıkar: “Senin kanını Bizans'tan sormaya gidiyorum Hüseyin Gazî. Senin zamanında Bizans'tan haraç alan Malatya şimdi Bizans'a haraç ödüyor. Ben Malatya'nın onurunu senden emanet aldım. Senin namını dünyaya bir kere daha duyuracağım.” Cafer Bizans'a doğru yola düşmüşken babasının nasihatini hatırlar: “ Sakın Hâk yolundan, doğruluk yolundan ayrılma oğul! Tanrı sana büyük güçler bağışladı. Bunları daima iyilik yolunda kullan.” Cafer, Bizans Kalesi'ne gelir ve kale bekçisine Şam'dan geldiğini ünlü savaşçı Hammer'in yanına kılıcını bilemeye gideceğini söyler. Cafer o anda kale bekçisinden babasının katillerini öğrenir. Kale bekçisi, Hüseyin Gazî gibi ünlü bir serdârı alt etmiş ustaların olduğunu söyler ve o kişileri sıralar: İmparator Vaselas Leon, Amorion Valisi Polemon, Kale Kumandanı Testor. Babasının katillerini öğrenen Cafer'in hedefinde ilk olarak Testor vardır. Cafer Testor'la kalenin kapısında karşılaşır. Hemen onun peşine düşer ve babasını öldürdükleri gibi on yedi kılıç darbesiyle onu öldürür. Cafer Testor'u öldürdükten sonra kaleye girmeyi başarır. Cafer, kalede Prenses Elenora ile karşılaşır. Prenses Elenora, Cafer'den çok etkilenir ve yardımcısı İrene'e gece düşünde gördüğü delikanlının karşısına çıktığını söyler. İrene, Prenses Elenora'ya karşılık bu durumun Tanrı'nın bir hikmeti olduğunu söyler. Bizans askerleri Testor'un öldürülmesi üzerine Cafer'in peşine düşerler. Bizans askerlerinden kaçan Cafer tesadüfi olarak Prenses Elenora'nın odasına girer. Cafer Prenses Elenora ile ikinci defa onun odasında karşılaşır. Prenses Elenora, Cafer'i nişanlısı Alyon'dan saklar. Cafer Prenses Elenora'nın odasından ayrılarak babasının katillerinden biri olan Amorion valisi Polemon'dan babasının kanının bedelini sorar. Cafer, Polemon'u öldürür. Cafer'in Testor ve Polemon'u öldürmesi Bizans'ta karışıklığa neden olur. Bizans, Cafer'in yaptıklarının bedeli olarak Malatya Beyliği'ni haraç vermeye zorlar. Abdüsselam, bu durum karşısında Malatya beylerini toplar. Abdüsselam, Malatya beylerine Bizans'ın kendilerinden istedikleri haracı vermeye mecbur olduklarını söyler. Abdüsselam, sözümü haksız bulan varsa alsın serdarlığı diyerek beylere seslenir. Cafer, Abdüsselam'a karşılık serdarlığı kendisinin alacağını söyler. Babasının yerde duran kanı temizlene kadar sabretmesi gerektiğini söyler.

Cafer, Malatya beylerine dönerek kendisini bağışlamalarını ister. Onlara, kendisinin Testor’la Polemon’u öldürdüğünü şimdi ise sıranın Bizans’a imparator olmuş olan Leon’da olduğunu dile getirir. Abdüsselam Cafer’le dalga geçerek ona: “Sen mi öldürdün Testor’la Polemon’u düşünde görmüş olmayasın oğul?” der ve güler. Cafer, Abdüsselam’ın kendisini küçümsemesi üzerine yanındaki çuvalda bulunan Testor ve Polemon’un kellelerini yere yuvarlar. Delibaş Alyon meclise gelir. Hüseyin Gazî’nin oğlu Cafer’in Bizans İmparatorluğu’na diri diri teslim edilmesini istediklerini belirtir. Bununla birlikte Malatya Beyliği’nden aldıkları haracı üç misline çıkarttıklarını haber eder. İsteklerinin gerçekleşmemesi durumunda Malatya Beyliği’ne savaş açacaklarını da sözlerine ilave eder. Cafer, Alyon ve Hammer’in ordusuyla karşılaşır. Cafer, Bizans ordularıyla savaşmaya koyulur. Hammer, Cafer’in vuruşunu Hüseyin Gazî’nin vuruşuna benzetir. Cafer karşısına çıkan bütün Bizans askerlerini yener. Bunu gören Alyon ile Hammer iddiaya girer. Hammer Cafer’i yenmesi karşılığına Alyon’dan on kese altın ister. Hammer ise yenilirse bütün mirasını Alyon’a vereceğini söyler. Cafer ile Hammer kılıç vuruşmaya başlarlar. Gün batır ama yenen çıkmaz. Savaş ertesi güne kalır. Ertesi gün kaldıkları yerden düelloya devam ederler. O anda Malatya Beyliği’nin askerleri gelir ve Cafer’e destek verirler. Gün batır ve savaş yarına kalır. Prenses Elenora kıyafet değiştirerek Cafer’in yanına gider. Bu durumu fark eden Prenses Elenora’nın nişanlısı Alyon, Cafer’in peşine düşer. Cafer, o sırada Hammer’in odasına girer. Hammer ile Cafer güreşe tutuşurlar. Cafer, güreşte Hammer’i yener. Hammer, kelime-i şehâdet getirerek Müslüman olur. Cafer, Müslümanlığı kabul eden Hammer’e Ahmet Turani adını koyar. Bunun üzerine Hammer de Cafer’e büyük, cesur, kahraman anlamlarına gelen Battal adını koyar. Ahmet Turani, Bizans ordusuna seslenir. Adının bundan sonra Hammer değil Ahmet Turani olduğunu söyler. Müslümanlığı kabul ettiğini onlara haber eder. Ahmet Turani yerinin artık Battal Gazî’nin yanı olduğunu söyler. Battal Gazî’ye karşı gelenin kendisini karşısında bulacağını söyleyerek Bizans’a gözdağı verir. Emir Ömer, Battal Gazî’nin göstermiş olduğu kahramanlıklar üzerine ona Malatya serdarlığını vermek ister. Battal Gazî bu teklifi kabul etmez. Leon’un başını aldıktan sonra serdarlığı alacağını söyler. Battal Gazî, Leon’u öldürmek üzere yola çıkar. Bunu duyan Abdüsselam Leon’a mektup yazarak Battal Gazî’nin Bizans’a doğru yola koyulduğunu haber eder. Abdüsselam yazdığı mektubu casusla gönderir. Battal Gazî, Abdüsselam’ın Bizans’a göndermiş olduğu mektuptan habersiz bir şekilde Vaselas Leon’u öldürmek üzere ruhban kılığına girerek Bizans’a doğru yola koyulur. Bizans askerleri yolda Abdüsselam’ın casusunu yakalar. Bizans

askerleri casusu Battal Gazî zannederler. Battal Gazî, casusun canını alacakları sırada araya girer. Bu adamın Battal Gazî değil pis bir casus olabileceğini söyler. Casus, bunun üzerine Abdüselam'ın Leon'a yazdığı gizli mektubunun yanında olduğunu söyleyerek onları Battal Gazî olmadığına ikna etmeye çalışır. Battal Gazî, onlara bu mektubu ve casusu Leon'a teslim edeceğini söyler ve yoluna devam eder. Mektubu almayı başaran Battal Gazî, kendisini siyah renge boyayarak Abdüselam'ın casusu Akabe Kulu kılığına girer. Battal Gazî, Bizans askerine kendisini Akabe Kulu olarak tanıtır. Bizans askerlerine Abdüselam'ın mektubunu verir. Battal Gazî, Akabe Kulu kılığına bürünmüşken Battal Gazî'nin hünerlerini size öğreteyim diyerek Leon'a karşı kılıç kuşanır. Prenses Elenora gelir ve Battal Gazî'nin babasının canını almak üzere olduğunu görür. Prenses Elenora: “Dur babamın canını bağışla Battal” diyerek Battal Gazî'nin gerçek kimliğini ortaya çıkarır. Battal Gazî'nin gerçek kimliğinin ortaya çıkmasıyla onu yakalarlar. İmparator Leon, kızının bu halini ona büyü yapılmasına bağlar. İmparator Leon, Prenses Elenora'yı büyüden kurtarmak için ünlü büyücü Zazima'yı onun odasına yollar. Gelen kişi büyücü kıyafetlerine bürünen İrene'dir. İrene, Prenses Elenora'nın gerçek babasının kimliğini ona açıklar. İrene, Prenses Elenora'ya onun Dilenciler Kralı Hag'ın kızı olduğu bilgisini verir. Dilenciler Kralı Hag'ın kızı olduğunu öğrenen Prenses Elenora babasının yanına gitmek ister. Prenses Elenora dilenci kılığına girer ve babası Hag'ın yanına doğru yola koyulur. Dilencilerden birinin yanına gider ve ondan kendisini Hag'ın yanına götürmesini ister. Dilenci, Prenses Elenora'yı babası Hag'ın yanına götürür. O sırada Ahmet Turani de babası Hag'ın yanındadır. Battal Gazî'nin zindandan kurtulabilmesi için Elenora'nın yardımına ihtiyaç duyarlar. Hep birlikte Battal Gazî'yi zindandan kurtarmak için plan yaparlar. Zindana tünelle girmeye karar verirler. Prenses Elenora'dan zindanın hangi tarafta olduğunu öğrenmesini isterler. Battal Gazî'yi zindandan kurtarmayı başarırlar ama maruz kaldığı eziyetlerden dolayı o artık eskisi kadar güçlü değildir. Battal Gazî, Ahmet Turani ile yaptığı bilek güreşinde yenilir. Kılıçta ve yağlı güreşte de Battal Gazî mağlup olur. Prenses Elenora, Battal Gazî'nin eski gücüne kavuşacağına olan inancını kaybetmesi üzerine ona yardım etmenin yollarını arar. Prenses Elenora, Battal Gazî'yi ziyaret etmek için kıyafet değiştirip onun yanına gider. Prenses Elenora bu sırada Alyon'a yakalanır. Alyon, Prenses Elenora'yı arkasından takip eder. Battal Gazî Elenora'yı bırakmak üzere yolda olduğu sırada Alyon'un adamları Ahmet Turani ve Hag'ı gizlendikleri mahzende yakalar. Ahmet Turani ve Hag'ın esir alındığını öğrenen Battal Gazî, Ahmet Turani ile Hag'ı kurtarmak için ruhban kılığına girer. Battal Gazî,

Hag ve Ahmet Turani'nin tutuldukları zindana gelip Bizans askerlerine imparatorun yazılı emriyle geldiğini Hammer'i kendi dinine davet edeceğini söyler. Leon'un Hammer'in bir Hristiyan olarak ölmesini istediğini söyler. Battal Gazî onların esir edildiği zindana gelir ve Allâh'ım bana yardım et! Diye dua ederek zindanın demirlerini iki yana bükür. Battal Gazî, Ahmet Turani ve Hag'ı zindandan kurtarır. Battal Gazî filmin sonunda babasının katili Leon'u yakalayarak babasını on yedi yerinden öldürdükleri gibi o da Leon'u on yedi hamlede öldürür.

4.1.1.1. Battal Gazî Destanı Adlı Filmde Tipler

Hüseyin Gazî

Hüseyin Gazî, filmde alperen tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Filmde Hüseyin Gazî Malatya Beyliği'nin menfaatlerini ön planda tutan Malatya serdarı olarak görülmektedir. Kiryos Polemon, Bizans adına gelerek Malatya Beyliği'ne haraç ödemek istemediklerini dile getirir. Bizans İmparatorluğu'nun teklifini reddeden Hüseyin Gazî, onun serdarlık makamına göz koymuş olan Abdüsselam'ın ihaneti ve Bizans adına gelmiş olan Kiryos Polemon'un planıyla tuzağa düşürülür.

Hüseyin Gazî, oğlu Cafer'in en az kendisi kadar güçlü bir yiğit olabilmesi için onun kılıç ve ok eğitimiyle bizzat kendisi ilgilenir. Hüseyin Gazî'nin yerine geçebilmek için fırsat kollayan Abdüsselam, Kiryos Polemon ile anlaşarak Hüseyin Gazî'yi Akkoyun Düzü'nde tuzağa düşürmeye karar verirler. Abdüsselam, Hüseyin Gazî ve Cafer'in binicilikte yarış yapmak istemeleri üzerine fırsattan istifade ederek Bizans askerlerinin onu öldürmek için pusu kurmuş olduğu yer olan Süleyman Gazî Türbesi'ne Hüseyin Gazî'yi göndermeyi başarır. Hüseyin Gazî, Süleyman Gazî Türbesi'nde Vaselas Leon, Polemon ve Testor'u karşısında görmesiyle ona kurulmuş olan tuzağın farkına varır. Milletin menfaatini kendi canından üstün tutan Hüseyin Gazî, Leon'un ona Bizans'tan istedikleri haraçtan vazgeçmesi halinde hayatının bağışlanacağını söylemesine aldırış etmeyerek kendi canını halkı uğruna fedâ eder.

Battal Gazî

Battal Gazî, filmde alperen tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Asıl ismi Cafer olan Battal Gazî, Hüseyin Gazî'nin oğludur. Hüseyin Gazî oğlu Cafer'in eğitimi bizzat kendisi vermiş, onu iyi bir savaşçı olarak yetiştirmiştir.

Hüseyin Gazî'nin Bizans askerleri tarafından şehit edilmesinden sonra Battal Gazî babası Hüseyin Gazî'nin mezarı başına fidan diker ve bu fidanın babasının kanıyla beslenip büyüyeceğini kendisinin de bu fidan gibi öfkeyle, hınçla büyüüp babasının intikamını alıp Malatya'ya serdar olacağını söyler. Battal Gazî, babasının mezarının başında etmiş olduğu yeminini tutma arzusuyla büyür ve yıllar sonra aynı yerde babasının mezarının başında Bizans'tan intikam almanın zamanı geldiğini, Hüseyin Gazî'nin namını dünyaya bir daha duyuracağını dile getirerek Bizans'a gitmek üzere yola koyulur. Battal Gazî, koca Bizans İmparatorluğu'nun karşısına tek başına dikilerek babasını şehit eden Testor ve Polemon'un canını almayı başarır.

Emir Ömer, Battal Gazî'nin göstermiş olduğu bu kahramanlıktan dolayı onu tebrik eder ve babasına yakışan bir evlat olduğunu söyleyerek onu gururlandırır. Emir Ömer, Battal Gazî'ye serdarlığı vermek ister. Gururlu bir genç olan Battal Gazî, babasının katili Leon'u henüz öldürmediğini onun da öldürülmesiyle babasının öcünün tam alınacağını söyleyerek serdarlığın babasının öcünün tam alınmadan ona yakışmayacağını dile getirerek Emir Ömer'in serdarlık teklifini kabul etmez.

Battal Gazî Bizans Kalesi'ne girebilmek için yakalamış olduğu Abdüselam'ın elçisinin kılığına girer. Battal Gazî İmparator Leon'a kendisinin Battal'ı çok iyi tanıdığını onlara Battal'ın kullanmış olduğu savaş taktiklerini öğretirse eğer Battal'ı yenebileceklerini söyler. Battal Gazî yapmış olduğu bu kurnazca planla kimseye hissettirmeden İmparator Leon'u öldürmek ister. Battal Gazî Leon'u öldüreceği anda Elenora babası sandığı Leon'u kurtarmak için Battal Gazî'nin gerçek kimliğini açığa çıkarır.

Battal Gazî, İmparator Leon tarafından yakalanıp bütün kemikleri tek tek kırılır. Çeşitli işkencelere maruz kalan Battal Gazî oradan kurtulduktan sonra güçlü yapısı ve intikam ateşiyle iyileşmeyi başararak eski sağlığına kavuşur.

Filmin sonunda Battal Gazî babasının katili olan Leon'u da öldürmeyi başararak Malatya Beyliği'nin onurunu kurtarır ve babasına olan evlatlık borcunu öder.

Tevabil

Tevabil, filmde bilge tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Tevabil, Hüseyin Gazî'nin oğlu Cafer'in lalasıdır. Hüseyin Gazî, Akkoyun Düzü'nde oğlu Cafer'e binicilik, ok ve kılıç kullanma eğitimi vermektedir. Hüseyin Gazî'nin olmadığı zamanlarda ise Cafer'i Tevabil eğitmektedir. Tevabil, koruyucu bir güç olarak Hüseyin Gazî ve oğlu Cafer'in yanındadır. Bizans İmparatorluğu ile Abdüsselam Hüseyin Gazî'yi öldürmek için plan yaparlar. Plana göre Hüseyin Gazî tek başına Bizans toprakları içinde olan Süleyman Gazî Türbesi'ne geldiğinde Leon ve askerleri pusuda bekleyecektir. Abdüsselam, Hüseyin Gazî'yi tuzağa düşürmek için oğlu Cafer'le Hüseyin Gazî binicilikte yarışacakları sırada Hüseyin Gazî'nin atı Aşkar'ın hızı ile Cafer'in atının hızının bir olmadığını söyleyerek adaleti sağlamak amacıyla Hüseyin Gazî'nin oraya daha uzak olan Süleyman Gazî Türbesi'ne kadar gitmesi gerektiğini söyler. Tevabil, Abdüsselam'ın bu sözlerini tasdiklemez. Tevabil, Hüseyin Gazî'ye Süleyman Gazî Türbesi'nin Bizans toprakları içinde bulunduğunu oraya tek başına gitmesinin tehlikeli olduğunu söyleyerek onu uyarır. Hüseyin Gazî, kendisini üstün görerek Bizans'ın ona ilişmeyi göze alamayacağını söyler. Tevabil'in ihtarına kulak asmayan Hüseyin Gazî tuzağa düşerek şehit olur. Hüseyin Gazî'nin şehit edilmesinden sonra Tevabil'i her zaman Cafer'in yanında onun destekçisi olarak görürüz.

Hammer

Filmde Hammer alperen tipinin yardımcısı olarak görülmektedir. Filmde Hüseyin Gazî, oğlu Cafer ile konuşmasında Hammer'in birçok bakımdan kendisinden daha üstün olduğunu, Anadolu'da yenişemediği tek savaşçının Hammer olduğunu söyler. Hammer de Hüseyin Gazî'nin oğlu Cafer ile savaş meydanında karşı karşıya geldiğinde Hüseyin Gazî'nin yenişemediği tek savaşçı olduğunu söylemiştir.

Battal Gazî Destanı adlı filmde Hammer, Bizans'ın şerefli kılıcı şeklinde adlandırılıp Kayseri serdari olarak geçmektedir. Hammer, Delibaş Alyon'un Malatya üzerine sefer düzenlendiği sırada Cafer'in Bizans askerleriyle savaşmasına tanık olur. Hammer, Cafer'in vuruşunu görür görmez bu vuruşun Hüseyin Gazî'nin vuruşu olduğunu anlar ve gözlerine inanamaz. Delibaş Alyon ile Hammer savaşın kazananın hangi taraf olacağına dair bahse girerler. Hammer, Cafer'in aklıyla dövüştüğünü fark

eder ve Cafer'i tutar. Cafer'in savaşı yenmesi üzerine onun karşısına bu sefer de Hammer çıkar. Hammer, Delibaş Alyon'a Cafer'e yenilmesi takdirde bütün malını verecektir. Düello sırasında Hammer Cafer'den onun Hüseyin Gazî'nin oğlu olduğunu öğrenir. İlk düellolarını gün batana değin sürdürürler. Düellonun sonucunda yenen olmadığı için ertesi günü düelloya devam etmek için sözleşirler. Cafer ile Hammer düşmanca hislerle değil yiğitçe savaşır. Ertesi gün düello kaldığı yerden devam eder. Cafer, gürz kullanmakta Hammer'e üstünlük sağlar. Sıra kılıç kullanmaya gelir. Hammer Cafer karşısında kılıçla savaşmakta zorlanır. Hammer düellonun sonunda Cafer'e yaman vurduğunu söyleyerek adeta onun çok güçlü bir yiğit olduğunu itiraf eder.

Hammer filmde Cafer'in yardımcısı olarak görülmektedir. Hammer Cafer'e yenilip Müslüman olmadan dahi Cafer'i korur. Delibaş Alyon'un askerlerinden kaçan Cafer Hammer'in odasına gelir. Hammer Delibaş Alyon'un odasına kadar gelip Cafer'i aradığını söylemesine rağmen Cafer'i saklayarak onun güvenliğini sağlar.

Seyyit Battal, Leon'u öldürmek üzere olduğu sırada Elenora tarafından gerçek kimliğinin açığa çıkarılmasıyla zindana atılarak işkenceye maruz kalır. Hammer kırılmadık kemiği kalmayan Battal'ı tünel kazarak zindandan kurtarır. Tedâvî görmesine rağmen eski gücüne kavuşamayan Battal ne vakit umutsuzluğa düşse Hammer başaracaksın yiğidim diyerek ona destek olur.

Emir Ömer

Emir Ömer, filmde alperen tipinin yardımcısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Emir Ömer, Malatya Emiridir. Emir Ömer Hüseyin Gazî'yi ömrü boyunca desteklemiştir. Hüseyin Gazî'nin ölümünden sonra ise Hüseyin Gazî'nin oğlu Battal Gazî'nin yanında yer almıştır.

Battal Gazî'nin babasının katilleri olan Amorion valisi Polemon ile kale kumandanı Testor'u öldürmesi üzerine Delibaş Alyon, Malatya Beyliği'ne elçi gönderip Emir Ömer'den Battal Gazî'nin onlara teslim edilmesini ister. Emir Ömer elçiyi kovarak tekliflerini kesin bir dille reddeder. Emir Ömer, Battal Gazî'yi Bizans İmparatorluğu'na teslim etmek yerine Bizans İmparatorluğu'na savaş açmayı yeğler.

Hileryon (Hag)

Hileryon, filmde alperen tipinin yardımcısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Hileryon, filmde Leon tarafından hile ile elinden alınmış olan gerçek Bizans İmparatoru olarak geçmektedir. İrene'in aktardığına göre Vaselas Leon, İmparator Hileryon'u zindana attırarak tahta çıkmıştır. Vaselas Leon, İmparator Hileryon'un tahtını elinden almakla yetinmemiş onun kızı olan Elenora'yı da kaçırıp kendi kızı gibi yetiştirmiştir.

Filmde Kral Hileryon'un geçmişi hakkındaki bilgileri Elenora'nın yardımcısı İrene'den öğrenmekteyiz. Hileryon esaretten kaçmayı başarmış olup Dilenciler Kralı olmuştur. Hileryon filmde Dilenciler Kralı Hag olarak geçmektedir.

Battal Gazî Destanı filminin sonunda Battal Gazî kraliyet tacını Leon'dan alarak tacın esas sahibi olan Hileryon'a takar. Böylelikle Hileryon hile sonucunda kaybetmiş olduğu imparatorluğu tekrardan kazanmış olur.

Hadım Dramo

Hadım Dramo, filmde alperen tipinin yardımcısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Hadım Dramo, Dilenciler Kralı Hag'ın sâdık kölesidir. Hadım Dramo, Battal'ın Dilenciler Kralı Hag ve Ahmet Turani'yi hipodromda vahşi hayvanlara atılmaktan kurtarmasına yardım eder. Hadım Dramo, Hag'ı kurtarmak için Battal Gazî ile birlikte kıyafet değiştirerek Leon'un nazırı kılığında saraya girer. Hadım Dramo ve topladığı adamlar, Dilenciler Kralı Hag'ı ve Ahmet Turani'yi zindandan kurtarmayı başarır.

Kiryos Polemon

Kiryos Polemon, filmde alperen tipinin düşmanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Polemon, Amorion valisidir. Leon'un kardeşi olan Polemon, Malatya Beyliği'ne Bizans İmparatorluğu'nu temsilen gelir ve Hüseyin Gazî ile haraç konusunda tartışır. Bu tartışmanın akabinde Polemon, Abdüsselam ile anlaşarak Hüseyin Gazî'yi öldürmek için birlikte tuzak kurarlar ve onu şehit ederler.

Babasının intikamını almak için yemin eden Battal Gazî, Polemon'un karşısına korkusuzca dikilir ve ona Hüseyin Gazî'nin oğlu olduğunu, babasının kanının bedelini

almaya geldiğini söyler. Battal Gazî, Bizans kargası diye hitap ettiği Polemon'u on yedi kılıç darbesiyle öldürür.

Delibaş Alyon

Delibaş Alyon, filmde alperen tipinin düşmanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Delibaş Alyon, Elenora'nın nişanlısı olan Bizans kumandanıdır. Filmde Delibaş Alyon zâlim, acımasız bir kumandan olarak geçmektedir. Delibaş Alyon, acımasız olduğu kadar korkaktır. Delibaş Alyon'un Malatya Beyliği'ne sefere çıktığı sırada Battal Gazî Malatya'yı korumak adına tek başına Bizans askerlerinin karşısına dikilir ve karşımda dövüşecek er arıyorum der. Bunun üzerine Alyon askerlerini Battal'ın karşısına çıkarır. Alyon, Battal Gazî'nin karşısına savaşmak için çıkmaya cesaret edemez. Battal Gazî'nin hitabıyla Öküzbaş Alyon, Hammer'in adamlarını dövüştürmezsen iyi olur diye uyarmasına karşın Hammer'in ikazlarına kulak tıkayarak askerlerinin teker teker ölümüne seyirci olur. Delibaş Alyon, askerlerinin ölümünü seyretmekle kalmaz bir de üstüne savaşı hangi tarafın kazanacağı üzerine Hammer'le bahse girer.

Delibaş Alyon, filmde Elenora ile Battal Gazî'yi ayırmak için her şeyi yapabilecek gaddar bir tip olarak görülmektedir. Elenora'nın Battal Gazî'den vazgeçmemesi üzerine sinirlenerek İmparator Leon'un ona zarar vereceğini bile bile ona Elenora'nın ihanet ettiğini söyler. Delibaş Alyon, Elenora ile evlenmeyi bir nevi Battal Gazî'yi yenmek olarak görür. Elenora ve Alyon'un nikâhlarının kıyılacağı zaman Battal ve Ahmet Turani gelirler ve nikâha engel olurlar. Delibaş Alyon Ahmet Turani tarafından öldürülür.

Testor

Testor, filmde alperen tipinin düşmanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Testor Malatya serdarı Hüseyin Gazî'yi şehit eden Bizans askerlerinden birisidir. Battal Gazî babasının intikamını almak için Bizans Kalesi'ne gelir. Battal Gazî kale muhafızından babasının katillerinin kim olduğunu öğrenmeyi başarır. Battal Gazî'nin kale muhafızıyla konuştuğu sırada kale kumandanı Testor oradan geçer. Testor kale muhafızından onun silah dersi almak için geldiğini öğrenince bak şu tüysüze alır dersini yakında diyerek küçümser. Battal Gazî babasının katillerinden birisi olan Testor'u babasını öldürdükleri gibi on yedi kılıç darbesiyle öldürür.

Abdüsselam

Abdüsselam, filmde alperen tipinin düşmanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Abdüsselam, menfaat duygusu ile seraskerlik makamına ulaşabilmek için Malatya beylerinin yanında gibi görünüp aslında Bizans’a casusluk yapar. Abdüsselam, Hüseyin Gazî’nin seraskerlik makamına göz koyar. Abdüsselam bu amacına kavuşmak için Bizans İmparatorluğu ile iş birliği yaparak Hüseyin Gazî’nin şehit edilmesine sebebiyet verir. Hüseyin Gazî’nin şehit edilmesini fırsat bilerek serdarlığa kavuşan Abdüsselam, Battal Gazî’nin babasının serdarlığını alacağını söylemesi üzerine serdarlığı kaybetmemek için Battal Gazî’yi kendisine rakip görür.

Battal Gazî, Kale Kumandanı Testor ve Amorion Valisi Polemon’u öldürüp nişan olarak başlarını Malatya Beyliği’ne getirmiştir. O sırada Abdüsselam beylere Bizans İmparatorluğu’nun kendilerinden istediği haracı vermek zorunda olduklarını söyler. Beylere sözünü haksız bulan varsa buyursun alsın serdarlığı demesi üzerine Battal Gazî karşısına dikilir ve serdarlığı ondan alacağını söyler. Battal Gazî, babasının katilleri olan Testor’la Polemon’u öldürdüğünü ölüm sırasının Leon’da olduğunu onlara haber verir. Battal Gazî’nin göstermiş olduğu kahramanlık beyleri gururlandırır. Abdüsselam, Battal Gazî’yi kıskanır ve küçümseyici bir edâ ile “ Sen mi öldürdün Testor’la Polemon’u? Düşünde görmüş olmayasın oğul?” der ve güler. Battal Gazî Abdüsselam’ın bu tavrına karşılık çuvalından Testor ve Polemon’un kellerini yuvarlayarak cevap verir. Emir Ömer’in Battal’a babasına layık bir evlat olduğunu söyleyerek onu methetmesi Abdüsselam’ı daha da hırslandırır.

Battal Gazî, Abdüsselam’ın da aralarında bulunduğu mecliste Ahmet Turani ile birlikte İmparator Leon’un başını almak için Bizans İmparatorluğu’na gitmek üzere yola çıkacaklarını haber eder. Bunu duyan Abdüsselam Malatya Beyliği’ne bir kere daha ihanet ederek Bizans İmparatoru olan Leon’a önlem alması için Battal’ın geleceğini haber eden bir mektup yazarak Arap bir casusla mektubu gönderir.

Battal Gazî, filmin sonunda Ahmet Turani’ye alacakları bir öçün kaldığını söyler. Abdüsselam’dan öç almak için hep birlikte Malatya Beyliği’ne doğru yola koyulurlar.

Vaselas Leon

Vaselas Leon, filmde alperen tipinin düşmanı olarak karşımıza çıkmaktadır. Vaselas Leon, imparatorluğu Hileryon'un elinden hile ile almış hileci, gaddar bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Vaselas Leon Hileryon'un tacını elinden almakla kalmamış kızını da elinden almıştır. Hileryon'u zindana hapsedirmiştir. Hakkı olmayan bir makama yerleşen Vaselas Leon, Malatya Beyliği'ne haraç vermemek için yine hile yoluna başvurmuştur. Abdüsselam'ın yardımıyla Hüseyin Gazî'yi şehit ederek amacına kavuşmuştur. Vaselas Leon Battal Gazî'yi yakaladıktan sonra her kemiğini kırdırtmış, ona türlü işkenceler uygulatmıştır. Battal Gazî, zindandan kaçmayı başardığında Leon'u öldürmek için tekrar gelir ve Leon'u Hüseyin Gazî'yi öldürmüş oldukları gibi on yedi darbeye öldürür.

Prenses Elenora

Prenses Elenora, filmde sevgili kadın tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Prenses Elenora, Vaselas Leon tarafından bir hile ile tahtı elinden alınmış Bizans İmparatoru Hileryon'un kızıdır. Elenora, Vaselas Leon tarafından kaçırılarak büyütülür. Elenora babasını Vaselas Leon olarak bilmektedir.

Prenses Elenora gece düşünde görmüş olduğu Battal Gazî'yi amcası Polemon'un sarayında görür görmez ona âşık olur. Prenses Elenora, Battal Gazî'den onun amcasını öldürdüğünü ve babası sandığı Leon'u öldürmek istediğini duymasına rağmen onu sevmeye devam eder. Elenora, Hammer ile Battal Gazî'nin düello ettikleri vakit yardımcısı İrene'e aslında Battal'ın ölmesini istemesi gerektiğini ama bu düelloyu Battal'ın kazanmasını istediğini söyleyerek Battal'a olan aşkını itiraf eder.

Battal Gazî'ye gönülden bağlı olan onun için her türlü fedâkârlığı yapmaktan çekinmeyen Elenora Battal'ın işkence gördüğü zindanın hangi tarafta olduğunu öğrenerek Battal'ın özgürlüğüne kavuşmasına yardımcı olmuştur.

Battal Gazî'nin Kahpe Bizans'ın yiğit güzeli diye seslendiği Elenora, İmparator Leon'un Elenora ve Battal'ın sevdasını öğrenmesiyle canı pahasına İmparator Leon'dan Battal Gazî'yi sevdiğini gizlemeyerek aşkına sâdık kalır. Filmin sonunda Elenora Battal Gazî ile evlenmiş, Ayşe Sultan adını almıştır.

İrene

İrene, filmde yardımcı kadın tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. İrene, Prenses Elenora'nın yardımcısıdır. İrene, Prenses Elenora'yı canından bile çok sevmektedir. Elenora'nın nişanlısı Delibaş Alyon Battal Gazî ile Elenora'nın aşkını öğrenmesi sonucu İrene'den Elenora hakkında bilgi almak ister. Emeline ulaşamayan Delibaş Alyon askerlerine İrene'nin ölüm emrini verir. İrene'nin yardımına Battal Gazî yetişir. İrene, Battal Gazî'den kendisini bırakıp Elenora'nın yardımına koşmasını ister.

4.1.1.2 Battal Gazî Destanı Adlı Filmde Motifler

Ant ve Yeminler Motifi

Cafer babasının mezarının yanına fidan diker. Diktiği bu fidanın babasının kanıyla beslenip büyüyeceğini, öfkesiyle, hıncıyla kendisinin de beslenip büyüyeceğini söyler. Cafer babasının hıncını alarak Malatya'ya serdâr olacağına yemin eder.

Formulistik Sayı Motifi

Hüseyin Gazî, Bizans İmparatorluğu tarafından tuzağa düşürülüp *on yedi* kılıç darbesiyle öldürülür. Hüseyin Gazî'nin oğlu Cafer babasının katillerini *on yedi* darbeye öldürür.

Aldatma Motifi

Cafer, Bizans Kalesi'ne gelir ve muhafızlara Şam'dan geldiğini ünlü savaşçı Hammer'in yanına kılıcını bilemeye gittiğini söyler.

Rüya Motifi

Prenses Elenora gece rüyasında Cafer'i görmüştür. Sarayda karşısına Cafer çıktığında gece görmüş olduğu rüyanın şaşkınlığıyla dadısı İrene'e gece gördüğü delikanlının karşısına çıktığını söyler.

Şekil (Kıyafet) Değişirme Motifi

Prenses Elenora kıyafet değiştirerek Cafer'in yanına gider. Bu durumu fark eden Prenses Elenora'nın nişanlısı Alyon Cafer'in peşine düşer.

Battal Gazî, aziz peder kılığına girerek Bizans'a doğru yola koyulur. Bizans askerleri yolda Abdüselam'ın casusunu yakalar. Bizans askerleri, casusu Battal zanneder. Casusun canını alacakları sırada Battal Gazî araya girer. Bu adamın Battal Gazî değil pis bir casus olabileceğini söyler. Battal Gazî, onlara bu mektubu ve casusu Leon'a teslim edeceğini söyler ve yoluna devam eder.

Battal Gazî kendini siyaha boyayarak Akabe Kulu'nun kılığına girer. Bizans askerine kendini Akabe Kulu olarak tanıtır. Abdüselam'ın mektubunu verir.

Battal, Gazî, Ahmet Turani ile Hag'ı kurtarmak için ruhban kılığına girer. Hag ve Ahmet Turani'nin oldukları zindana gelip Bizans askerlerine imparatorun yazılı emriyle geldiğini sonradan Müslüman olan Hammer'i kendi dinine davet edeceğini söyler. Sözlerini Leon Hammer'in bir Hristiyan olarak ölmesini istiyor diyerek devam ettirir.

Mucize Motifi ve Dua Motifi

Battal Gazî, Ahmet Turani ve Hag'ın bulundukları zindanın demirlerini Allâh'ım bana yardım et! Diye dua ederek iki yana bükler. Onları zindandan kurtarır.

Din Değişirme Motifi

Cafer, Delibaş Alyon'un askerlerinden kaçarken Hammer'in odasına girer. Hammer ile Cafer güreşe tutuşurlar. Güreşte Cafer Hammer'i yener. Hammer kelime-i şehâdet getirerek Müslüman olur.

Ad Koyma Motifi

Filmde Cafer ve Hammer'in birbirlerine ad verdikleri görülmektedir. Hammer ile Cafer güreşe tutuşurlar. Cafer, güreşte Hammer'i yener. Hammer, kelime-i şehâdet getirerek Müslüman olur. Cafer, Müslümanlığı kabul eden Hammer'e Ahmet Turani adını koyar. Bunun üzerine Hammer de Cafer'e büyük, cesur, kahraman anlamlarına

gelen Battal adını koyar. Filmde, Prenses Elenora Müslüman olur. Battal Gazî Müslüman olan Elenora'nın adını Ayşe Sultan koyar.

At Motifi

Filmde Hüseyin Gazî'nin atı Aşkar Dünya'nın en hünere atı olarak geçmektedir. Aşkar, Hüseyin Gazi düşmanları tarafından şehit edildiğinde düşmanların elinden kaçmayı başararak Tevabil ve Hüseyin Gazî'nin oğlu Cafer'in yanına ulaşmayı başarır.

4.1.2 Battal Gazî'nin İntikamı Filmi

Filmin Künye Bilgileri

Memduh Ün, Natuk Baytan, *Battal Gazî'nin İntikamı*, Türkiye: Uğur Film, 1972.

Yapım Yılı: 1972

Yönetmen: Natuk Baytan

Yapımcı: Memduh Ün

Senarist: Natuk Baytan

Oyuncular: Cüneyt Arkın (Battal Gazî), Sertan Acar (Ali), Bilal İnci (Şövalye Andrea), Meral Zeren (Anjela), İhsan Gedik (Petro), Hikmet Taşdemir (Azrail), Reha Yurdakul (Musa Dede), Necdet Kökeş (Zıp Zıp), Giray Alpon (Bizans Askeri), Yusuf Sezen (Ayıboğan), Nevin Nuray (Maria), İsmet Erten (Cabbar), Aydın Haberdar (Bizans Kumandanı), Atıf Kaplan (Büyücü).

Özet

İsa'nın yeminli savaşı Andrea Alfons, Battal Gazî tarafından öldürülen kardeşi Delibaş Alyon'un intikamını almak için yemin eder. Andrea Alfons, askerlerine alacağı bu intikam kanının Battal Gazi'nin ve Ahmet Turani'nin ocaklarından başlayıp bütün Müslümanlara bulaşacağını söyler. Andrea Alfons intikam planları kurarken Malatya Beyliği'nde şölen vardır. Battal Gazî, şölene konuk

olur. Battal Gazî, katılmış olduğu şölende üç oku üç farklı elmaya isabet ettirerek ok kullanma konusundaki maharetini gözler önüne serer. Şölen devam ederken Ahmet Turani'den Battal Gazî'ye bir mektup gelir. Ahmet Turani mektupta tehlikede olduğunu hemen yanına gelmesi gerektiğini yazmıştır. Battal Gazî okumuş olduğu mektup üzerine yola çıkar. Geldiğinde Müslüman halkın öldürülmüş olduğunu görür. Battal Gazî, can çekişmekte olan bir ihtiyara bunu kimin yaptığını sorar. İhtiyardan Ahmet Turani'nin Hristiyan olmayı reddetmesinden ötürü asıldığı bilgisini alır. İhtiyar, Battal Gazî'ye şölen yerine koşması gerektiğini karısının ve çocuğunun tehlikede olduğunu söyler. Malatya Beyliği'nde şölen devam ederken Andrea Alfons'un adamları şölen alanına gelir ve halkı kılıçtan geçirir, taş taş üstünde bırakmaz. Andrea Alfons'un adamları, Battal Gazî'nin oğlunu ve karısını esir alırlar. Andrea Alfons, onları Amorion Kalesi'ne hapseder. Battal Gazî karısının ve oğlunun Andrea Alfons tarafından Amorion'daki eski kaleye kaçırıldığını öğrenir. Andrea Alfons, Elenora'nın tekrardan Hristiyan olması için çabalamasına rağmen başarılı olamaz. Bu duruma sinirlenen Andrea Alfons, Elenora'yı kırbaçlamaya başlar. O anda Elenora'nın yardımına Battal Gazî yetişir ve Andrea Alfons'un Elenora'yı kırbaçladığı elini keser. Andrea Alfons, Battal Gazî saraydan çıkmadan onu tuzağa düşürüp kapaının içine hapseder. Andrea Alfons, Battal Gazî'nin karısı olan Elenora'yı onun gözü önünde çarmıha çivileyip diri diri yakar. Buna şahit olan Battal Gazî ölmeyi dilesse de Andrea Alfons onu öldürmez. Andrea Alfons, Battal Gazî'ye binlerce Hristiyan'ın Müslüman olmasına sebep olduğunu söyler. Andrea Alfons, Battal Gazî'nin oğlu Ali'yi Hristiyan olarak yetiştirip Battal Gazî'nin işkencelerin en ağırını çekmesini ister. Andrea Alfons, Ali'ye Müslüman olmadığı yalanını söyler. Ali'ye Bizans sarayından Müslümanların onu kaçırdığında çok küçük bir bebek olduğunu söyleyerek onu babasının Bizans ordularının seraskeri Aziz Alyon olduğu yalanına inandırmaya çalışırlar. Bu çabaların fayda etmemesi üzerine Battal Gazî'nin oğlu Ali'ye büyü yaparlar. Yapılan büyüün etkisinde olan Ali kendisini Alyon'un oğlu bir Hristiyan olarak bilir. Andrea Alfons, Battal Gazî'nin oğlunu öz babasına duyduğu intikamla büyütür. Ali'nin hayattaki tek gayesi babası sandığı Alyon'un katili olan Battal Gazî'yi öldürerek babasının intikamını almaktır. Battal Gazî, taş ocaklarındaki esir kampında zorla çalıştırılır. Battal Gazî'ye eziyet çektirmek için sekiz yıl boyunca her gün ona oğlunun Hristiyan olarak yetiştirildiğini gösterilir. Battal Gazî ve taş ocağında çalışan esirler oradan kaçmak için zindanın duvarını delerek tünel kazarlar. Yolu açarlarken onları engelleyen büyük bir kaya parçasına denk gelirler. Tünel

vasıtasıyla kaçamayacaklarını anlayan esirlerin oradan kurtuluşlarının tek yolu ölüp çuvalın içinden nehre atılmaktır. Esirlerden biri olan Musa Baba kendini Battal Gazî için fedâ eder. Battal Gazî, Musa Baba yerine çuvala girip nehre atılır. Bu sayede esaretten kurtulan Battal Gazî nehirden yüzerek oradan uzaklaşır. Battal Gazî ormandayken ilerde yoldaşı olacak Bodur'u görür. Bodur, Bizans askerlerinden birini öldürür ve cüzdanını alır. Battal Gazî geriye kalan Bizans askerlerini tepeler. Battal Gazî ile Bodur taş ocaklarına gidip orada çalışan esirleri kurtarır. Battal Gazî esirleri kurtardıktan sonra onlara içlerinden Hristiyan olanların gidebileceklerini söyler. Bazı esirler bunun üzerine Müslüman olurlar ve Battal Gazî'nin yanında saf tutarlar. Bu sırada Andrea Alfons, Battal Gazî'nin yokluğunu fark eder ve komutan Petro'yu huzuruna çağırır. Bütün askerlerini Battal Gazî'nin peşine salmasını, onu yakalamadan geri dönenleri kendi elleriyle öldüreceğini söyler. Bizans askerleri aldıkları emir üzerine Müslüman köylerini yakıp yıkar. Bizans askerlerinden biri, ihtiyar köylüyü Müslüman kanına bulanmış çizmesini yalaması için zorlar. Battal Gazî o anda ihtiyarın yardımına yetişir. Battal Gazî, ihtiyar köylüyü Bizans askerinin elinden kurtarır. Andrea Alfons, o sırada elçiden nişanlısı Prenses Anjela'nın kaleye gelmek üzere yola çıktığının haberini alır. Prenses Anjela'nın babası Prens Konstantin kızının böyle bir zamanda seyahat etmesinden endişe duyar. Andrea Alfons, bunun üzerine Konstantin'in hiç üzülmemesi gerektiğini adamlarının çoktan Battal Gazî'yi zincire vurmuş olduklarını dile getirir. Andrea Alfons, Battal Gazî'yi kastederek sevgili Anjela'nın karşısında köpek gibi oynatacağım onu. Düğünümüzün en büyük eğlencesi olacak o diyerek kadeh kaldırır. O anda trajikomik bir durum yaşanır ve şarap fıçıları kalenin merdivenlerinden yuvarlanır. Fıçıların içinde Bizans askerlerinin cansız bedenleri vardır. Fıçılardan birisinin içinden Battal Gazî tarafından Andrea Alfons'a yazılmış olan bir mektup çıkar. Mektupta ölüm sırasının Andrea Alfons'ta olduğu yazılıdır. Battal Gazî, Bizans askerlerinden birini yakalar ve oğlunun Amorion Kalesi'nde saklandığını öğrenir. Battal Gazî tek başına Amorion Kalesi'ne gitmek ister. Battal Gazî'nin yoldaşları olan Cabbar ve arkadaşları tek başına gitmesini tehlikeli bulurlar. Battal Gazî'yi arkasından takip ederek onu yalnız bırakmazlar. Battal Gazî kaleye çıkarken Bizans askerlerinin attığı oklarla yaralanır. Battal Gazî'nin arkadaşı Cabbar onu ata bindirerek oradan kurtulmasını sağlar ama kendisi yakalanır. Andrea Alfons bu durumda Battal Gazî'nin oğlu Ali'nin orada olmasının doğru olmadığını düşünür. Ali'yi Konstantin'in sarayına gönderir. Battal Gazî yaralı halde Prenses Anjela'nın konakladığı hana gelir ve onun odasına girer. Battal Gazî,

Prenses Anjela'yı ölen karısı Ayşe'ye benzetir. Battal Gazî, onu görünce karısı Ayşe'yi gördüğünü sanır ve kendinden geçer. Prenses Anjela, yaralı olan Battal Gazî'yi odasında saklar. Andrea Alfons'un adamları, Prenses Anjela'nın odasına gelerek Battal Gazî'yi aramaya koyulurlar ama onu saklandığı yerde bulamazlar. Andrea Alfons, nişanlısı Prenses Anjela'nın odasına gelir ve onun Prenses Elenora'ya bu kadar çok benzemesine şaşırır. Andrea Alfons, Prenses Anjela'yı alır ve sarayına getirir. Battal Gazî'nin arkadaşları yaralı halde handa saklanan Battal Gazî'yi oradan kurtarırlar ama arkalarından Bizans askerleri yetişir. Battal Gazî'nin arkadaşları yakalanacaklarını anlayınca Battal Gazî'yi nehre indirerek onun kurtulmasını sağlarlar. Battal Gazî'yi kurtarmayı başarsalar da kendileri Bizans askerlerine yakalanır. Andrea Alfons, Battal Gazî'nin kaçması üzerine Komutan Petro'ya kadın, çocuk, çocuk hepsinin toplanması emrini vererek üç gün içinde Battal Gazî'nin kendiliğinden teslim olmaması halinde hepsinin bu meydana çarpmıha gerilip yakılacağını söyler. Battal Gazî yaralı halde nehrin kıyısına vurur. Nehirden onu ihtiyar oduncu ve kızı kurtarır. İhtiyar oduncu Battal Gazî'yi tanır ve onu saklar. Her yerde Battal Gazî'yi arayan Bizans askerleri, ihtiyar oduncunun bahçesine gelirler. Ona Seyyit Battal'ı görüp görmediğini sorarlar. Oduncunun kızını esir almak istemeleri üzerine Battal Gazî ortaya çıkıp onlara müsaade vermez. Battal Gazî, orada bulunan bütün Bizans askerlerini öldürür. Battal Gazî'nin henüz bulunamamış olmasına sinirlenen Andrea Alfons, Battal Gazî'nin arkadaşlarını çarpmıha bağlar ve eziyet eder. Battal Gazî kaleye odun için gelen oduncunun kızının at arabasının altına saklanarak kaleye girmeyi başarır. Andrea Alfons, Battal Gazî'nin arkadaşlarını çarpmıhta yakılmasını ister. Andrea Alfons'un tam yakılma emrini verdiği esnada Battal Gazî gelerek arkadaşlarını ölümden kurtarır. Battal Gazî' den korkan Andrea Alfons sarayda Prenses Anjela'yı bırakarak canını zor kurtarıp kaçır. Andrea Alfons, Prens Konstantin'e derhal Bizans askerlerinin orada toplanması emrini verir. O sırada Battal Gazî'nin arkadaşları, Prens Konstantin'in kızı Prenses Anjela'yı bulurlar. Prenses Anjela'ya kabalık ederler. Battal Gazî arkadaşlarına onun serbest olduğunu söyler. Battal Gazî, Prenses Anjela'dan yalnızca Aris adını verdikleri oğlunu görürse eğer onu çok sevdiğini söylemesini ister. Prenses Anjela, sarayda Aris'i bulur ve gerçekleri ona anlatır. Aris duyduklarına inanmaz ve Battal Gazî'nin Prenses Anjela'ya büyü yaptığını söyler. Bu konuşmaları duyan Andrea Alfons ile Maria, Battal Gazî'yi yakalamak için plan yapar. Maria, Prenses Anjela'nın odasına gelerek Battal Gazî'ye oğlunu kaçırmak için yardım ederse eğer onun kendisini sevebileceğini

söyler. Ali'nin odasına giden gizli bir geçit olduğunu söyleyerek Battal Gazî'nin oraya gizlice gelip Ali'yi kurtarabileceğini söyler. Maria, Andrea Alfons'tan alınacak intikamı olduğunu söyleyerek onları yardımcı olacağına inandırır. Prenses Anjela Battal Gazî'ye Maria ile kurdukları planı anlatır. İkisi birlikte Ali'yi kurtarmak için kaleye gelirler. Battal Gazî içeriye girer girmez Maria onu tuzağa düşürüp hapseder. Halka Battal Gazî'nin yakalanmış olduğu ve yarın sabah yapılacak olan törende Aris tarafından idam olunacağı haberi duyurur. Bu haberi duyan Battal Gazî'nin arkadaşları dansöz kılığına bürünerek kaleye girmek üzere yola çıkarlar. Kale muhafızlarına Andrea Alfons'un tören için istediği dansözleriz diyerek kaleye girmeyi başarırlar. Bu sırada Andrea Alfons, Prenses Anjela'yı çarmıha bağlatır ve Konstantin'e onu elleriyle öldürmesini emreder. Andrea Alfons, Konstantin'in kızını öldürmeye kıyamaması üzerine Konstantin'i öldürür. Andrea Alfons, Aris'e Battal Gazî ile savaşacağı günün geldiğini haber eder. Andrea Alfons, Aris'i takdis eder ve Aziz Nikola'nın kutsal miğferini taktırarak tanınmaması için ona Demir Maskeli Şövalye takma adını koyar. Battal Gazî'yi oğlu ile savaşmak için bir araya getirirler. Andrea Alfons, Battal Gazî'ye eğer Demir Maskeli Şövalye'yi öldürürse ona yaşama fırsatı vereceğini hür olacağını söyler. Bunun üzerine Battal Gazî ve oğlu savaşıma başlar. Battal Gazî, sebebini bilmeksizin Demir Maskeli Şövalye'ye hamle yapıp onu yaralamak istemez. Battal Gazî, savaştıkları süre boyunca sadece kendini savunur. Demir Maskeli Şövalye'nin miğferi aldığı kılıç darbesiyle düşer. Miğferin düşmesi üzerine Battal Gazî onun oğlu Ali olduğunu fark eder. Battal Gazî oğluna bu kadar iyi kılıç kullanan başkasının oğlu olabilir mi? Sen benim oğlumsun dese de ona bunu inandıramaz. Battal Gazî, madem inanmıyorsun o vakit öldür beni oğlum der ve karşısında diz çöküp kelime-i şehâdet getirir. Ali'nin kolu, babasını öldürmek üzere kılıcını kaldırdığı anda taş kesilir. Ali bir türlü kolunu hareket ettiremez. O anda Ali küçüklüğünde annesi ile yaşadığı diyalogu hatırlar. Annesinin babasına el kaldırırsa eğer elinin taş kesileceğini söylediği an hafızasında canlanır. Battal Gazî'nin oğlu olduğunu fark eden Ali kelime-i şehâdet getirip Müslüman olur. Ali'nin taş kesilmiş olan kolu Müslüman olduğu anda düzelir. Battal Gazî ve oğlu Ali birlik olup Bizans askerlerine karşı savaşır. O anda Battal Gazî'nin arkadaşları da gelir ve onlara yardımcı olur. Andrea Alfons ve Petro kaleden kaçmaya çalışsalar da başaramazlar. Battal Gazî Petro'yu kaleden atarak, Andrea Alfons'u ise kendi elindeki kancasıyla öldürür. Düşmanlarını öldüren Battal Gazî'nin naraları kaleden duyulur. Battal Gazî oğlu Ali'ye yıllarca koynunda sakladığı

kutsal bayraklarını verir ve bayrağı dalgalandırma şerefine ona ait olduğunu söyler. Battal Gazî'nin oğlu Ali, kalenin burcundan bayraklarını dalgalandırır.

4.1.2.1. Battal Gazî'nin İntikamı Adlı Filmde Tipler

Battal Gazî

Battal Gazî, filmde alperen tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Battal Gazî filmde sevdiklerini teker teker kaybeder. Öncelikle halkı, Andrea Alfons'un adamları tarafından kılıçtan geçirilir. Ondan sonraki kaybı ise Ahmet Turani'dir. Battal Gazî can dostu Ahmet Turani'yi Bizans askerleri tarafından asılmış halde bulur. Battal Gazî, karısı Ayşe Sultan'ın gözleri önünde diri diri yakılarak can verdiğini görür. Battal Gazî verdiği kayıpların yasını tutmadan oğlunun Hristiyan bir savaşçı olarak kendisine düşman büyütülmesine şahit olur. Battal Gazî bu yaşananlara rağmen hala dimdik ayakta durmayı başarır. Battal Gazî'nin esir olarak alınması, taş ocaklarında ağır şartlar altında çalışması onun gücünün, kuvvetinin eksilmesine sebebiyet vermez. Onun tek düşündüğü halkının güvenliği ve gözleri önünde kendisinden nefret ederek büyüyen oğluna kavuşmaktır.

Ali

Ali, filmde alperen tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Battal Gazî'nin oğlu Ali henüz çocuk yaştaiken Bizans hükümdarı Andrea Alfons tarafından kaçırılır. Andrea Alfons, Müslüman bir isme sahip olan Battal Gazî'nin oğlunun ismini değiştirerek Hristiyan ismi olan Aris'i koyar. Andrea Alfons, Ali'ye büyü yaptırarak Battal Gazî'ye düşman yetiştirir. Andrea Alfons, bu sayede Battal Gazî'yi bir kez değil her gün öldürür. Andrea Alfons, Battal Gazî'yi tuzağa düşürüp esir alır. Andrea Alfons, Battal Gazî'nin karşısına savaşması için Ali'yi çıkarır. Battal Gazî'ye Demir Maskeli Şövalye takma adını koydukları Ali'yi yenmesi karşılığında özgürlüğü bahşedilecektir. Battal Gazî, Demir Maskeli Şövalye'nin kendi oğlu olduğunu anlar ama oğlunu bu gerçeğe inandıramaz. Ali kılıcını babasını öldürmek üzere kaldırır. Ali'nin kolu o anda taş kesilir. Ali'nin zihninde küçüklüğünde ki annesiyle konuşmaları canlanır. Ali, annesi Ayşe Sultan'ın ona bir oğlun babasına el kaldırırsa eğer elinin taş kesileceğini söylediği zamanı hatırlar. Bu vasıta ile gerçeklerin fakına varan Ali babasıyla birlikte Andrea Alfons ve adamlarının hepsini öldürür.

Musa Baba

Musa Baba, filmde alperen tipinin yardımcısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Musa Baba, taş ocaklarında çalışan esirlerden birisidir. Esirler kaçmak için zindanın duvarını delerek tünel kazarlar. Tüneli kazarlarken sert bir kayaya denk gelirler. Bu sert kayayı delmek onların üç senesini alacağı için başka bir kaçış planı düşünürler. Musa Baba, ölülerin bir çuvala konularak nehre atıldığını böylelikle canlı birinin çuvala girerek kaçabileceğini söyler. Musa Baba, iş bir ölüye kaldıysa içimizden biri senin için, vatanımız için ölmeli Battal deyip kendini bıçaklar. Yeteri kadar yaşadığını onun için üzülmemeleri gerektiğini yalnız ahının o alçakların yanına kalmamasını isteyerek son nefesini verir. Battal Gazî, Musa Baba'nın yerine çuvala girerek nehre atılır. Böylelikle esaretten kurtulmuş olur.

Bodur

Bodur, filmde alperen tipinin yardımcısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Battal Gazî, Musa Baba yerine çuvala girer ve Bizans askerleri tarafından nehre atılır. Battal Gazî, ağzı kapalı çuvalın içinden çıkmayı başararak kıyıya ulaşır. Battal Gazî, ormanda gizlenirken ilerde yoldaşı olacak olan Bodur ile karşılaşır. Bodur, Bizans askerlerinden birini öldürmeyi başarır ve onun cüzdanını çalar. Battal Gazî, o sırada arkadan gelen Andrea Alfons'un adamlarını öldürür. Bodur, Battal Gazî'nin bu kadar askeri çok çabuk tepelemesine şaşırır. Bodur, Battal Gazî'ye ver elini öpeyim diyerek ona olan hayranlığını dile getirir. İkisi birlikte düşmanlarını kenara çekerler ve taş ocaklarında çalışan esirleri kurtarmak üzere yola çıkıp bütün tutsakları kaçırmayı başarırlar.

Cabbar

Cabbar, filmde alperen tipinin yardımcısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Cabbar, Battal Gazî'nin Amorion Kalesi'ne oğlunu kurtarmak için yola çıktığında gizlice onu takip eder. Cabbar, Battal Gazî'nin Andrea Alfons'un adamları tarafından yaralandığı sırada onu ata bindirip oradan uzaklaşmasını sağlar. Cabbar, Battal Gazî'yi kurtarsa da kendisi düşmanları tarafından yakalanır. Cabbar böylelikle kendisini Battal Gazî için fedâ eder.

Andrea Alfons

Andrea Alfons, filmde alperen tipinin düşmanı tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Andrea Alfons, Battal Gazî tarafından öldürülen Alyon'un kardeşidir. Film, Andrea Alfons'un Battal Gazî'den intikam alma isteğiyle meydana gelen olaylar üzerine kuruludur. Andrea Alfons, Battal Gazî'ye olan öcünü onun sevdiklerini teker teker öldürerek alır. Andrea Alfons, Malatya Beyliği'nin şöleni sırasında fırsattan yararlanarak şölende bulunmayan Ahmet Turani'yi asarak öldürür. Battal Gazî'nin Ahmet Turani'nin yanına gittiği sırada ise şöleni basarak Müslüman halkı öldürür. Battal Gazî yakın arkadaşı Ahmet Turani'nin üzüntüsünü yaşarken halkının kılıçtan geçtiğini görür. Andrea Alfons, Battal'ın hanımı Ayşe Sultan'ı kaçırarak ona eski dinine dönmesi ve onunla evlenmesi şartıyla canının bağışlayacağını söyler. Andrea Alfons, Ayşe Sultan'ın bu teklifini reddetmesi üzerine onu diri diri yaktırarak öldürür. Battal Gazî, karısının yakılışını izlemek mecburiyetinde kalır. Andrea Alfons'un eziyetleri bunlarla sınırlı kalmaz. Onun amacı Battal Gazî'yi bir gün değil her gün öldürmektir. Bunun için oğlu Ali'yi sihirleyerek onu Hristiyan bir savaşçı gibi yetiştirir. Andrea Alfons, yıllarca Battal Gazî'ye oğlu Ali'nin kilisedeki ibadetlerini izlettirir. Andrea Alfons, Ali'yi Battal Gazî'ye düşman olarak yetiştirir. Andrea Alfons, Ali'ye Aris adını koyar. Aris ile Battal Gazî'yi savaşmaları için karşı karşıya getirir. Andrea Alfons, kim yenerse yensin kazananın kendisi olacağını düşünür. Battal Gazî oğlu Ali'yi öldürürse eğer oğlunun katili olduğunu öğrenip ömrü boyunca acı çekecektir. Battal Gazî'nin oğlu Ali ise babasını öldürürse eğer Andrea Alfons baş düşmanından kurtulacaktır. Andrea Alfons'un planı beklediği gibi gitmez. Ali bir vasıtayla babasının Battal Gazî olduğunu öğrenir ve babasıyla bir olup Bizans askerlerini yenmeyi başarır. Andrea Alfons'un ölümü Battal Gazî tarafından gerçekleşir.

Petro

Petro, filmde alperen tipinin düşmanı tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Andrea Alfons'un en sâdik askerlerinden birisidir. Petro, film boyunca komutan Andrea Alfons'a yardım eder. Onun emirlerini yerine getirir. Petro, Andrea Alfons gibi zâlim, acımasız bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Petro, taş ocaklarında çalışan yaşlı bir esirin ağır çalışma şartlarından ötürü dayanamayıp düşmesiyle onu defalarca kırbaçlar. Battal Gazî, yaşlı esiri Petro'nun eziyetinden kurtarır. Battal Gazî'nin yaşlı

esiri kurtarmasına sinirlenen Petro onu da öldüresiye kırbaçlar. Battal Gazî Amorion Kalesi'nde esir olarak tutulmaya devam edilir. Battal Gazî fırsatını bulduğunda oradan kaçmayı başarır. Battal Gazî'nin Amorion Kalesi'nden kaçmasıyla Battal Gazî'yi yakalama görevi Andrea Alfons tarafından Petro'ya verilir. Petro askerlerini her tarafa dağıtsa da onu yakalamayı başaramaz. Filmin sonunda Petro, Battal Gazî tarafından öldürülür.

Ayşe Sultan

Ayşe Sultan, filmde maşûk (sevgili) kadın tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Battal Gazî'nin karısıdır. Andrea Alfons'un adamları tarafından şölen alanının basılmasıyla kaçırlır. Ayşe Sultan, Amorion Kalesi'ne oğlu ile birlikte hapsedilir. Andrea Alfons, Ayşe Sultan'a haç çıkarıp tövbe ederse affedilip bu eziyetten kurtulacağını söylese de kabul ettiremez. Ayşe Sultan, dininden ne pahasına olursa olsun dönmez. Battal Gazî, Ayşe Sultan'ın esir tutulduğu yere gelir ve karısını kurtarır. Battal Gazî ceza olarak Andrea Alfons'un karısına vurduğu eli koparır. Andrea Alfons, Battal Gazî ve Ayşe Sultan kaleden çıkmadan onları tuzağa düşürür ve kapanın içine hapseder. Andrea Alfons, Ayşe Sultan'a kurtuluşu için tekrardan bir fırsat verir. Andrea Alfons, Ayşe Sultan'a eğer Hristiyanlığa dönersen ve benimle evlenmeyi kabul edersen hayatını bağışlarım der. Ayşe Sultan bu son teklifi de reddeder. Ona kimsenin inancını değiştiremeyeceğini söyler. Ayşe Sultan, çarmıha gerilip yakılacağı zaman bile Battal Gazî'ye olan sevgisinden bahseder. Ayşe Sultan'ın Battal'a olan son sözleri: "Battal, tek seni severek ölüyorum. Çocuğumuzu kurtar!" olur.

Prenses Anjela

Prenses Anjela, filmde maşûk (sevgili) kadın tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Elenora'nın teyzesinin kızı olan Prenses Anjela, Andrea Alfons'un nişanlısıdır. Konstantin'in kızı Prenses Anjela konakladığı handa Bizans askerlerinden kaçan Battal Gazî ile karşılaşır. Bizans askerleri tarafından okla yaralanan Battal Gazî, Prenses Anjela'nın odasına girer. Battal Gazî, Prenses Anjela'yı görünce ölen karısı Ayşe Sultan'ı gördüğünü sanır. Battal Gazî, Prenses Anjela'ya Ayşe diye seslenerek kendisinden geçer. Prenses Anjela yaralı olan Battal Gazî'yi odasının tavanına saklar. Bizans askerleri, Prenses Anjela'nın odasına gelir ve Battal Gazî'yi aramaya koyulurlar. Bizans askerleri, Battal Gazî'yi saklandığı yerde bulamazlar. Böylelikle

Battal Gazî yakalanmaktan kurtulur. Prenses Anjela hem görünüşü hem de mizacı itibariyle teyzesinin kızı olan Elenora'ya benzer. Prenses Anjela, Elenora gibi Müslümanlara yapılan eziyetleri tasvip etmez. Battal Gazî'nin arkadaşları yakalanır ve Andrea Alfons tarafından işkenceye maruz kalırlar. Prenses Anjela gördüklerine dayanamaz ve oradan uzaklaşmak ister. Andrea Alfons'a kan görmeye tahammülünün artık kalmadığını söyler. Andrea Alfons'un Hristiyanlık uğruna gördüklerine katlanması gerektiğini söylemesi üzerine Prenses Anjela yeryüzünde hiçbir din kitabında vahşetin bu tür lüsünün yazılı olmadığını dile getirir. Andrea Alfons, bunun üzerine Prenses Anjela'nın Elenora'ya bu kadar benzemesinin onu ürküttüğünü ifade eder. Prenses Anjela da Elenora gibi Battal Gazî'yi sever ve onun uğruna her şeyden vazgeçer.

Anjelik

Anjelik, filmde düşman kadın tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Anjelik Andrea Alfons'un en sâdık yardımcılarında birisidir. Filmde iki ayrı yerde karşımıza çıkmaktadır. Battal Gazi'nin oğlu Ali, Andrea Alfons tarafından kaçırıldığında onu vaftiz edilmiş bir Hristiyan çocuğu olarak inandırmak isterler. Andrea Alfons ona Bizans sarayından kaçırıldığını söylemesine rağmen inandıramaz. Anjelik filmde ilk olarak bu kısımda görülmektedir. Anjelik, Battal Gazî'nin oğluna büyü koku koklatır. Ali, bu büyü yüzünden Alyon'un oğlu olduğunu, Battal Gazî'nin ise babasını öldürdüğünü sanır. Anjelik filmde ikinci olarak Prenses Anjela'ya yardım teklif ediyormuş gibi görünüp Battal Gazî'yi yakalama planı kurduğu sırada karşımıza çıkmaktadır. Anjelik, Battal Gazî'yi tuzağa düşürme amacıyla Prenses Anjela'ya Battal Gazî'nin oğlu Ali'nin odasına giden gizli bir geçit olduğunu haber eder. Battal Gazî'nin gizlice gelip Ali'yi kurtarabileceğini söyler. Anjelik, kendisinin de Andrea Alfons'tan alınacak intikamının olduğunu söyleyerek Prenses Anjela'yı bu yalana inandırır. Prenses Anjela bunun üzerine Battal Gazî'nin yanına gelerek ona oğluna kavuşması için yardım edeceğini söyler. Kaleye, oğluna kavuşmak için gelen Battal Gazî yakalanarak tutsak edilir.

4.1.2.2. Battal Gazî'nin İntikamı Adlı Filmde Motifler

Formulistik Sayı Motifi

Andrea Alfons, askerlerini toplar ve onlara din düşmanları olan Battal Gazî tarafından öldürülen kardeşi Alyon'un ruhu üzerine intikamının en kanlı şekilde alacağına yemin eder. Andrea Alfons askerlerine ellerindeki kutsal kılıçların Anadolu'da kesilmemiş tek bir Müslüman kellesi kalmayınca dek kınlarına girmeyeceğini, intikam kanının önce Battal'ın ve hain Ahmet Turani'nin ocaklarında akmaya başlayacağını söyler. Bu konuşma üzerine Andrea Alfons ve askerleri intikam, intikam, intikam diyerek *üç* kere nara atarlar.

Battal Gazi hapsedilmiş olduğu zindandan kurtulmayı başarır. Bu haberi duyan Andrea Alfons yardımcısı Petro'yu yanına çağırır. Andrea Alfons Petro'ya kadın, çoluk çocuk hepsini toplamasını, eğer ki *üç* gün içinde Battal Gazî'nin kendiliğinden gelip teslim olmaması halinde halkın tamamını bu meydanda çarpmıha gerip yakacağını söyleyerek Battal'ı yakalamasını emreder.

Battal Gazî, Malatya Beyliği'nin şöleninde *üç* oku aynı anda *üç* farklı elmaya isabet ettirir.

Taş Kesilme Motifi

Battal Gazî oğlu Ali küçükken ona kılıç kullanmayı öğretir. Battal Gazî, Ali ile kılıç vuruşarak onun daha iyi öğrenmesini sağlar. Bu eğitimlerden birinde Battal Gazî oğlu Ali'nin sevinmesini istediği için ona yenilmiş gibi yapar. Bu duruma içerlenen Ali annesi Ayşe Sultan'a bir gün babasından daha kuvvetli bir usta olacağını o zaman böyle yalancıkdan değil sahiden ona pes dedirteceğini söyler. Bunun üzerine annesi Ayşe Sultan, oğluna bir oğulun babasına el kaldırırsa eğer elinin taş kesileceğini söyler. Ali annesine sözlerini yanlış anladığını söyler. Ali, bir gün gerçekten babasına el kaldırırsa Tanrı'dan sadece elinin değil tüm vücûdunun taş kesilmesini diler. Filmin son kısmında Andrea Alfons tarafından kaçırılıp büyütülen Ali düşmanı sandığı Battal Gazî'ye kılıç vurmak üzere el kaldırır. O anda Ali'nin kolu çocukluğunda annesinin söylemiş olduğu gibi taş kesilir. Ali'nin zihninde küçüklüğünde yaşamış olduğu taş kesilme ile ilgili hadise canlanır.

Savaş Aletleri Motifi

Filmin ilk sahnesinde Battal Gazî ve oğlu Ali kılıçla vuruşmaktadır. Battal Gazî halkıyla birlikte şölene katılır. Şölende yiğitler güreş tutarlar, ok atarlar. Battal Gazî şölende üç oku aynı anda üç farklı elmaya isabet ettirerek yiğitliğini herkese ispatlamış olur.

Din Değiştirme Motifi

Battal Gazî taş ocaklarına baskın yapıp orada çalışan esirleri kurtarır. Battal Gazî kurtarmış olduğu Hristiyan esirlere serbest olduklarını istedikleri yerlere gidebileceklerini söyler. Hristiyan esirlerin bir kısmı özgürlüklerini seçerken bir kısmı da Battal Gazî'ye Ortodokslar olarak zâlim Andrea Alfons'un katil askerlerine karşı onunla birlikte olduklarını dile getirirler. Battal Gazî'nin yanında olmayı seçen esirler onun kendilerine doğruyu, iyiyi öğrettiğini hepsinin Müslüman olmaya hazır olduklarını dile getirir. Bu esirler kelime-i şehâdet getirip Müslüman olurlar.

Battal Gazî ile oğlu Ali, Andrea Alfons'un hilesiyle savaşmak için karşı karşıya getirilirler. Ali, savaştıkları esnada Battal Gazî'nin babasının katili olmayıp öz babası olduğunu fark ederek kelime-i şehâdet getirip Müslüman olur.

Sihir Motifi

Battal Gazî'nin oğlu Ali, Andrea Alfons'un yardımcısı Anjelik tarafından koku koklatılarak sihirlenir. Sihrin etkisinde olan Ali kendisinin vaftiz olmuş bir Hristiyan çocuğu olduğunu sanır. Ali, kendisinin Alyon'un oğlu olduğuna inanır. Babasının ise Battal Gazî tarafından öldürüldüğüne inanır.

Âşık Olma Motifi

Bizans askerleri tarafından ok ile yaralanan Battal Gazî, Andrea Alfons'un nişanlısı olan Prenses Anjela'nın handa konaklamış olduğu odasına girer. Dış görünüş olarak Ayşe Sultan'a benzeyen Prenses Anjela'yı gören Battal Gazî ona âşık olur. Battal Gazî'nin aşkına karşılık veren Prenses Anjela film boyunca Battal Gazî'ye yardımcı olmuştur. Prenses Anjela'nın handaki odasına, Battal Gazî geldiğinde onu

Bizans askerlerinden saklar. Prenses Anjela, Battal Gazî ile oğlu Ali'yi kavuşturmak ister ama bilmeden Battal Gazî'yi Andrea Alfons'un tuzağına düşürür. Kendisini sevdiği adam için fedâ eden Prenses Anjela filmin sonunda Battal Gazî ile kavuşur.

Şekil (Kıyafet) Değiştirme Motifi

Battal Gazî Andrea Alfons tarafından tuzağa düşürülüp hapsedilir. Battal Gazî'nin Demir Maskeli Şövalye takma adını koydukları oğlu Ali ile savaşacağını haber alan Battal Gazî'nin yoldaşları Battal Gazî'ye yardım etmek için kadın kılığına girerek kaleye gelirler. Kale muhafızlarını Andrea Alfons'un tören için istediği dansözler olduklarına inandırıp kaleye girmeyi başarırlar.

Anormal Zulümler Motifi

Battal Gazî'nin karısı olan Ayşe Sultan, Andrea Alfons tarafından kaçırılıp din değiştirmeye zorlanır. Ayşe Sultan'ın Andrea Alfons'un bu teklifini kabul etmemesi üzerine onu çarmıha gerip ellerine çivi çakarlar. Andrea Alfons'un adamları getirdikleri odunları ateşe verip çarmıhta Ayşe Sultan'ı diri diri yakıp kül ederler.

Battal Gazî, Andrea Alfons'un esaretinden kaçmayı başarır. Andrea Alfons Battal Gazî'nin kaçtığını fark etmesiyle bütün askerlerini Battal Gazî'nin üzerine salar. Müslüman köyler Bizans askerleri tarafından kılıçtan geçirilir. Bizans askerlerinden biri Müslüman kanına bulanmış olan çizmesini Müslüman ihtiyara yalaması için zorlar. O anda ihtiyarın yardımına Battal Gazî yetişir. Battal Gazî bu Bizans askerine ihtiyarın bastığı toprağı yalatır.

Battal Gazî'nin yoldaşları yakalandığında Andrea Alfons'un emriyle oduna bağlanıp kırbaça zulüm görürler. Onlar eziyet görürken Andrea Alfons zevkle onların acı çekişini izler.

Ad Koyma Motifi

Andrea Alfons, Battal Gazî'nin oğlu Ali'nin ismini değiştirir. Andrea Alfons, Battal Gazî'nin oğluna Hristiyan ismi olan Aris'i koyar.

4.1.3. Savulun Battal Gazî Geliyor Filmi

Filmin Künye Bilgileri

Memduh Ün, Natuk Baytan, *Savulun Battal Gazî Geliyor*, Türkiye: Uğur Film, 1973.

Yapım Yılı: 1973

Yönetmen: Natuk Baytan

Yapımcı: Memduh Ün

Senarist: Duygu Sağıroğlu

Oyuncular: Cüneyt Arkın (Battal Gazî, Seyyit Battal), Reha Yurdakul (Din Adamı), Zuhâl Aktan (İsabella), Kazım Kartal (Kara Şövalye, İgor Yanos), Birsen Ayda (Maria), Ramazan Selek (Çinli Çenyo), Kayhan Yıldızoğlu (Prens Alfonso), Yaşar Güçlü (Aleksi), Mehmet Ali Güngör (Gunnar), Süheyl Eğriboz (Hançer Dimitros), Altınser Ilgaz (Senem), Tarık Şimşek (Ayı Tara), İbrahim Kurt (Petro), Oktay Yavuz (Marcos), Doğan Tamer (Jhan), Ceyhan Cem (Jhan'ın Karısı İren).

Özet

Battal Gazî yaşlandığı için bir kenara çekilip zamanını ibadetle geçirmek ister. Battal Gazî, Malatya serdarlığını oğlu Seyyit Battal'a bırakmak ister. Emir Ömer törelerine göre oğlun babasından serdarlığı alabilmesi için ok atmakta, kılıç kullanmakta ve at binmekte ustalığını ispatlaması gerektiğini söyler. Yiğitler er meydanına gelir. Seyyit Battal, yarışlarda rakiplerini geride bırakarak serdarlığı bileğinin hakkıyla kazanır. Bizans İmparatorluğu'nda Battal Gazî'nin serdarlığı bırakıp ibadete çekildiği haberi duyulur. Malatya serdarlığının genç ve tecrübesiz bir toy olarak gördükleri Battal Gazî'nin oğlu Seyyit Battal'a verildiğini haber alan Kara Şövalye ve Azize Maria Anadolu'yu ele geçirmek için plan yaparlar. Plana göre Azize Maria'nın kuzeni Alfonso ile Kara Şövalye'nin kardeşi İzabella evlenecek, kurulacak olan Anadolu Krallığı ise kendilerine düğün hediyesi olarak verilecektir. Azize Maria kuzeni Alfonso'nun arkasında kurulacak olan Anadolu Krallığı'nı kendisi yönetmek ister. Azize Maria Bizans'ın en güçlü, kuvvetli savaşçıları bir araya getirir. Bu savaşçıları arkasına alan Kara Şövalye, Malatya Beyliği'ne saldırmak üzere yola çıkar.

Seyyit Battal, serdarlık görevini yaparken Kara Şövalye'nin adamları Malatya Beyliği'ne saldırıp her yeri yakıp yıkarlar. Kara Şövalye'nin adamları, Battal Gazî'nin gözleri önünde kızı Senem'in ırzına geçerler. Kara Şövalye ve adamları tarafından tecavüze uğrayan Senem bu alnına sürülmüş kara lekeye dayanamaz ve canına kıyar. Seyyit Battal kardeşi Senem'i mezara defneder. Kara Şövalye'nin adamları Battal Gazî'yi esir alıp zincire vurulmuş halde köy köy dolaştırırlar. Kara Şövalye, Müslüman köylülerin önünde Battal Gazî'yi Hristiyanlık'ı kabul edip kutsal haçı öpmesi için zorlar ama başarılı olamaz. Seyyit Battal Kara Şövalye'nin adamlarından olan Petro, Gunnar ve Aleksi'nin canını alır. Seyyit Battal'ın kardeşine tecavüz eden kişileri tek tek hadım edip öldüreceğini söylediğini öğrenen Kara Şövalye, Battal Gazî'nin köy köy gezdirilmesinin kendileri için tehlike arz ettiğini düşünür. Sonrasında Battal Gazî su sarnıçlarında esir olarak çalışanların yanına gönderilir. Seyyit Battal babasını kurtarmak için plan yapar. Seyyit Battal babasının esir olarak çalıştırıldığı su sarnıçlarına gelir. Yanında getirmiş olduğu fiçinin içine girerek kendisini tepeden aşağıya bırakır. Fiçinin içinden attığı oklar Bizans askerlerinin bir kısmını öldürse de yakalanıp Kara Şövalye tarafından esir edilmesine engel olamaz. Kara Şövalye, Battal Gazî'yi çarımha gerer ve kırbaçla eziyet eder. Babasının eziyet görmesine dayanamayan Seyyit Battal gerçek kimliğini saklayamaz ve Kara Şövalye'ye saldırır. Aldığı kılıç darbeleriyle yaralanmış olan Seyyit Battal nehire atlayarak oradan kurtulmayı başarır. Seyyit Battal nehirden kurtulunca Kara Şövalye'den bu dünyayı temizlemeye yemin etmiş olan Hristiyan köylülerle karşılaşır. Seyyit Battal'ın kaçması üzerine endişeye kapılan Kara Şövalye, Battal Gazî'yi yedi kilidi olan yedi demir kapılı zindana hapseder. Zindan kapılarının anahtarları Azize Maria'da, Kara Şövalye ve onun beş savaşçısının boynundadır. Bu savaşçılar Seyyit Battal'ın kız kardeşi Senem'e tecavüz etmiş olan Boğa Anton, Hançer Dimitros, Marcos, Ayı Tara ve Çinli Çenyo'dur. Seyyit Battal Kara Şövalyenin savaşçılarının boyunlarına astıkları anahtarların benzerlerini yaptırır. Seyyit Battal'ın amacı sahte anahtarlarla gerçek anahtarların yerlerini değiştirip bunu kimseye fark ettirmeden babası Battal Gazî'yi zindandan kurtarmaktır. Marcos, Prenses İzabella göle gireceği sırada ona saldırır. Prenses İzabella'nın yardımına Seyyit Battal yetişir. Seyyit Battal, Marcos'u nacak ile öldürür. Seyyit Battal, Marcos'un boynundaki kolyeyi çıkarır ve yerine kendisinin yaptırmış olduğu kolyeyi takar. Prenses İzabella'ya tecavüz edilmesini önleyen Seyyit Battal ile Prenses İzabella birbirinden hoşlanır. Maria'nın kuzeni Prens Alfonso, Prenses İzabella ile evlenmek üzere yola çıkar. Prens Alfonso

yolda daha önce hiçbir kadınla birlikte olmadığı için kaygılıdır. Yolda karşısına çıkan ilk kadının kocasını etkisiz hâle getirip kadına saldırır. Prens Alfonso saldırdığı kadının onun erkekliğine laf etmesine sinirlenip onu hançerleyerek öldürür. Seyyit Battal, öldürülen kadının kocası Jhan'a rastlar. Durumu Jhan'dan öğrenen Seyyit Battal, Prens Alfonso'nun arkasından saldırıp askerlerini öldürür. Prens Alfonso'yu öldürmeyi ise Jhan'a bırakır. Seyyit Battal, Prens Alfonso'nun kılığına bürünerek onun yerine kaleye girmeyi başarır. Seyyit Battal, yapmış olduğu plana göre, Prens Alfonso kılığında rahatlıkla Kara Şövalye'nin savaşçıları öldürüp kolyeleri toplamayı başarabilecektir. Seyyit Battal kaleden dışarı çıkmak istediğini ama korktuğunu söyleyerek savaşçı Anton'u kaleden uzaklaştırmayı başarır ve onu öldürür. Seyyit Battal babasını kurtarmak için Kara Şövalye'nin savaşçıları tek tek öldürür ve boyunlarındaki anahtarları alır. Anahtarını alma sırası Azize Maria'ya gelir. Azize Maria, Seyyit Battal'ın gerçek kimliğini farkederek ama bu durumu ondan gizler. Azize Maria ile Kara Şövalye plan yaparlar. Seyyit Battal ve babası Battal Gazî kaleden kaçmak üzereyken tuzağa düşürülüp hapsedilir. Seyyit Battal, zindanda Kara Şövalye tarafından eziyet görür. Seyyit Battal'ı kafa üstü sallandırarak akreplerin olduğu çömleğe yüzünü indirirler. Akrepler, Seyyit Battal'ın gözlerini kör eder. Gözleri görmeyen Seyyit Battal'ın karşısına babasını çıkartırlar ve savaşmasını isterler. Kara Şövalye, Battal Gazî ve oğlunu Kızıl Kule'de baş aşağı sallandırarak eziyetlerine devam eder. Seyyit Battal yoldaşları Jhan ve eski papaz sayesinde oradan kurulmayı başarır. Seyyit Battal'ın gözlerinin görmesi için şifacı bir kocakarı getirirler. Seyyit Battal'ın kurtulmasına sinirlenen Kara Şövalye halka bundan böyle her gün üç esirin başının kesileceğini söyleyerek onlara Seyyit Battal'ı teslim etmeleri için on gün süre tanıdığını duyurur. Halk, Seyyit Battal'ın saklandığı yere gelir ve Jhan'dan Seyyit Battal'ın teslim edilmesini ister. Aralarındaki konuşmaları duyan Seyyit Battal halka zarar gelmesini istemediği için oradan ayrılır. Seyyit Battal bir tepenin başına çıkarak Tanrı'ya babasını kurtarmasına yardım etmesi için yalvarır. Dua ettiği esnada üç beyaz güvercin gelerek Seyyit Battal'ın asasının üzerine konar. Allâh'ın izniyle Seyyit Battal'ın duası kabul olur ve gözleri açılır. Kara Şövalye'nin halka tanıdığı olduğu on gün mühlet tamamlanır. Kara Şövalye halka bugünün onuncu gün olduğunu hepsinin öleceğini söyler. Seyyit Battal halkın bağışlanması için kendini fedâ eder. Seyyit Battal, Kara Şövalye'nin karşısına dikilir ve şu günahsız halkın canının bağışlanmasını ister. Seyyit Battal'ı karşısında gören Kara Şövalye sevinerek kimsenin canını bağışlamayacağını söyler. Seyyit Battal'ın yoldaşları ise onun kendileri için canını

fedâ ettiğini söyleyerek namuslu olana onunla birlikte ölmek ya da ülkelerini Kara Şövalye'nin zulmünden kurtarmanın gerekli olduğunu dile getirip hep birlikte kelime-i şehâdet getirerek Müslüman olup Seyyit Battal'a yardım etmek üzere yola koyulurlar. Seyyit Battal, Kara Şövalye'nin yanında gözleri görmüyor numarası yaparak onu aldatır. Seyyit Battal esasının içerisine saklamış olduğu kılıcını çıkartarak düşmanlarına saldırır. Seyyit Battal, babası Battal Gazî'yi ve Prenses İzabella'yı bağlanmış oldukları çarımıhtan kurtararak özgürlüklerine kavuşturur. Seyyit Battal'ın yoldaşlarının yardımıyla bütün düşmanlar öldürülür. Filmin son sahnesinde Battal Gazî, Kara Şövalye'yi kaleden aşağıya atarak öldürür.

4.1.3.1. Savulun Battal Gazî Geliyor Adlı Filmde Tipler

Seyyit Battal

Seyyit Battal, filmde alperen tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Battal Gazî'nin oğlu Seyyit Battal babasına yakışır şekilde güçlü, kuvvetli, cesaretli bir yiğittir. Seyyit Battal, babasının serdarlığı ona bırakmak istemesi üzerine civanmertlerle ok atmakta, kılıç kullanmakta ve at binmekte yarışır ve rakiplerini yenerek bileğinin hakkıyla serdarlığı babasından devralır. *Savulun Battal Gazî Geliyor* adlı filmde Seyyit Battal tip olarak ön plana çıkmıştır. Seyyit Battal'ın kardeşi Senem'in Kara Şövalye ve savaşçıları tarafından tecavüze uğraması ve babası Battal Gazî'nin esir alınması filmin ana hikâyesini oluşturan hadiselerdir. Seyyit Battal'ın amacı film boyunca kardeşi Senem'e tecavüz eden Kara Şövalye ve savaşçılarını tek tek öldürüp intikamını almak ve esir olan babası Battal Gazî'yi kurtarmaktır. Seyyit Battal ustaca kurduğu planlarla her zaman zorlukların üstesinden gelmiştir. Seyyit Battal'ın babasını kurtarması için Battal Gazî'nin esir edildiği kaleye girmesi gerekmektedir. Seyyit Battal, kaleye Kara Şövalye'nin kız kardeşi Prenses İzabella'nın nişanlısı kılığında girmeyi başarır. Seyyit Battal, yapmak istediği planı ustalıklı uygulayarak babasının akıbetini öğrenir. Seyyit Battal, Battal Gazi'nin yedi kilidi olan yedi demir kapılı zindana hapsedildiğini öğrenir. Seyyit Battal, Prens Alfonso kılığında dikkat çekmeden Kara Şövalye'nin savaşçılarını teker teker öldürüp boyunlarındaki kilitleri toplamaya başlar. Azize Maria'nın Seyyit Battal'ın gerçek kimliğini fark etmesiyle Seyyit Battal, Kara Şövalye tarafından hapsedilir. Seyyit Battal, Kara Şövalye'nin eziyetleri yüzünden kör olur. Kör olan Seyyit Battal'ın etrafına dört zehirli yılan bırakırlar. Seyyit Battal'a dört ok ve bir yay verilerek onun ok atmadaki hüneri ölçülür. Seyyit Battal gözlerinin

görmüyor olmasına rağmen hisleriyle ok atıp yılanları öldürmeyi başarır. Seyyit Battal böylelikle herkese ok atmadaki ustalığını ispatlamış olur. Seyyit Battal gözlerinin görmüyor olmasına rağmen Kara Şövalye'nin esaretinden kurtulmayı başarır. Seyyit Battal filmin sonunda Kara Şövalye'yi ve savaşçılarını yenip babası Battal Gazî'yi esaretten kurtarmayı başarır.

Battal Gazî

Battal Gazî, filmde alperen tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Battal Gazî, filmin başında Malatya serdarlığını oğlu Seyyit Battal'a bırakarak geriye kalan zamanını ibadetle geçirmeyi düşünüyorken Kara Şövalye ve adamlarının Malatya Beyliği'ni ele geçirmesiyle ömrünün kalanını su sarnıçlarında çalışarak ve zindanda esir tutularak geçirmeye mecbur bırakılır. *Savulun Battal Gazî Geliyor* adlı filmde Battal Gazî arka planda oğlu Seyyit Battal'ın kendisini kurtaracağı günü beklerken görülmektedir. Battal Gazî, Kara Şövalye tarafından eziyetlere maruz kalarak elleri bağlı halde köy köy kutsal haçı öpmesi için dolaştırılmasına rağmen dininden dönmez. Filmde Battal Gazî, Seyyit Battal zor durumda kaldığında onu destekleyici bir güç olarak görülmektedir. Seyyit Battal, akreplerin sokması sonucunda kör olmasıyla ümitsizliğe düşerek babası Battal Gazî'nin onu öldürmesini ister. Battal Gazî, oğluna Tanrı'dan ümit kesilmeyeceğini öğlerini almak için yaşamalarının lazım olduğunu söyleyerek ona destek olur. Filmin sonunda özgürlüğüne kavuşan Battal Gazî, Kara Şövalye'yi öldürerek kızı ve halkının intikamını ondan almış olur.

Papaz, Jhan ve Çiftçi

Papaz, Jhan ve çiftçi filmde alperen tipinin yardımcıları olarak karşımıza çıkmaktadır. *Savulun Battal Gazî Geliyor* adlı filmde Seyyit Battal'ın yardımcıları olarak Papaz, Hristiyan köylü Jhan ve çiftçi görülmektedir. Bu kişilerin ortak özellikleri Kara Şövalye'nin zulmüne karşı gelmeleridir. Bu kişiler Seyyit Battal'la tanıştıktan sonra Hâk dini kabul edip Müslüman olmuşlardır. Seyyit Battal, Kara Şövalye'nin eziyetleri sonucunda kör olduğunda yoldaşları onun tedâvî olması için şifacı bir kadın getirmişlerdir. Seyyit Battal'ın gözlerinin sağlığına kavuşması için ellerinden geleni yapmışlardır. Kara Şövalye'nin Seyyit Battal'ın teslim edilmediği her gün başına köylülerden üç kişinin canını alması üzerine bu duruma isyan eden halk Seyyit Battal'ın saklandığı yere gelir ve Seyyit'in yoldaşlarından onun teslim

edilmesini isterler. Seyyit Battal'ın yoldaşları, Seyyit Battal'ı ne pahasına olursa olsun teslim etmezler.

Kara Şövalye

Kara Şövalye, filmde alperen tipinin düşmanı tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. İslâmiyet'i yok etmek için fırsat kollayan Kara Şövalye Battal Gazî'nin serdarlığı bıraktığını öğrenir. Kara Şövalye Anadolu'ya hâkim olmak için planlar yapar. Kara Şövalye, Bizans'ın en gaddar savaşçıları Azize Maria sayesinde toplamayı başarır. Kara Şövalye, seçilen savaşçıları arkasına alarak Malatya Beyliği'ni yakıp yıkar. Kara Şövalye, Battal Gazî'yi yaralayıp kızı Senem'e onun gözü önünde tecavüz ederek bir baba için dayanılması mümkün olmayan bir acı çektirir. Kara Şövalye'nin zulümleri bunlarla sınırlı kalmaz. Seyyit Battal yakalandıktan sonra onu baş aşağı sallandırarak akreplerin gözünü kör etmesini zevkle izler. Kara Şövalye gözleri görmeyen Seyyit Battal'ın karşısına zehirli yılanlar koyarak yaşamak istiyorsa eğer oklarla onları öldürmesi gerektiğini söyler. Seyyit Battal'ın her seferinde ölümden kurtulmasına sinirlenen Kara Şövalye onun karşısına babası Battal Gazî'yi çıkarır. Seyyit Battal'ın gözlerinin görmemesinden istifade ederek baba ve oğlu savaşmaları için karşı karşıya getiren Kara Şövalye onların birbirlerine saldırmalarını izler. Zâlim olduğu kadar korkak da olan Kara Şövalye, filmin sonunda Battal Gazî ve oğlu Seyyit Battal'ın adamlarını teker teker öldürmesine şahit olmasıyla canını kurtarmak için arkasına bile bakmadan adamlarını bırakarak kaçır ama başarılı olamaz. Halkını yakıp yıkan, kızı Senem'in ırzına geçen, oğluna eziyetler eden Kara Şövalye'yi yakalamayı başaran Battal Gazî onu öldürür. Böylelikle Battal Gazî Müslümanların ve kızı Senem'in intikamını almış olur.

Senem

Senem, filmde kadın tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Senem, Seyyit Battal'ın kız kardeşidir. Seyyit Battal serdarlık görevini edâ etmek için orada bulunmazken Kara Şövalye ve savaşçıları tarafından köyleri basılır. Onlara karşı duran Battal Gazî yaralı bir halde Kara Şövalye'nin savaşçıları tarafından yakalanır. Kara Şövalye ve adamları Senem'i bağlayıp babasının gözleri önünde sırayla Senem'in ırzına geçerler. Kara Şövalye'nin savaşçıları Senem'i abisine kendisini Kızıl Kale'de beklediklerini haber vermesi için öldürmeyip çarmıha çivilerler. Seyyit Battal, Senem'i çarmıha çivilenmiş

halde bulur. Seyyit Battal, olanları kız kardeşinden öğrenerek onu çarmıhtan kurtarır. Senem bu utançla yaşayamayacağını söyleyerek yerde bulduğu hançerle canına kıyar. *Savulun Battal Gazî Geliyor* adlı film Seyyit Battal'ın Senem'in ırzına geçen savaşçılardan alacağı intikam üzerine şekillenir. Senem'in son sözleri yaşamış olduğu acı durumun ağırlığına dayanamadığını ispatlar niteliğindedir. Senem canına kıyarak vücûduna sürülen lekeyi kendi elleriyle temizlemiştir.

Azize Maria

Azize Maria, filmde düşman kadın tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Bizans azizelerinden biridir. Azize Maria, Kara Şövalye ile anlaşarak Anadolu'ya hâkim olmayı planlamaktadır. Azize Maria yapmış olduğu plana göre kuzeni Alfonso'yu Kara Şövalye'nin kardeşi Prenses İzabella ile evlendirerek Malatya Beyliği'nin yerine kurulacak olan Anadolu Krallığı'nı kuzeni Alfonso'nun arkasında yönetecektir. Bu planı gerçekleştirmek için Azize Maria rahibe kimliğini kullanarak Bizans'ın en ünlü savaşçıları bir araya getirir ve Malatya Beyliği'ne bu savaşçıları saldırıtır. Son derece uyanık olan Azize Maria, Prens Alfonso kılığında saraya gelen Seyyit Battal'ın gerçek kimliğini boynundaki anahtarı almasından fark etmesine rağmen bunu Seyyit Battal'a hissettirmez. Maria, Seyyit Battal'ı yakalamak için plan yapar. Azize Maria, Kara Şövalye'nin yardımıyla Seyyit Battal'ı yakalamayı başarır. Filmin sonunda Seyyit Battal ve özgürlüğüne kavuşan Battal Gazi Kara Şövalye'nin adamlarını yenmeyi başarır. Azize Maria, can korkusu yaşayarak kaçan Kara Şövalye'ye adamlarının başında durması gerektiğini söyler. Azize Maria'nın bu sözlerine sinirlenen Kara Şövalye onu hançerleyerek öldürür.

Prenses İzabella

Prenses İzabella, filmde maşûk (sevgili) kadın tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kara Şövalye'nin kardeşidir. Prens Alfonso ile nişanlı olan Prenses İzabella akarsu tarafına geldiğinde savaşçılardan biri olan Marcos tarafından saldırıya uğrar. O esnada orada bulunan Seyyit Battal Marcos'u öldürerek hem kardeşinin intikamını almış hem de Prenses İzabella'yı tecavüze uğramaktan kurtarmış olur. Bu olay neticesinde Prenses İzabella ile Seyyit Battal birbirlerinden hoşlanırlar. Prenses İzabella, Marcos'un adamlarına Seyyit Battal'ın yerini yanlış göstererek Seyyit Battal'a imkânı olsa onu kaçırmamasını isteyeceğini söyler ve boynundaki kolyeyi hatıra

olarak saklaması için ona hediye eder. Seyyit Battal, Prenses İzabella'nın hediyesini kabul ederek ömrü boyunca kolyeyi saklayacağını onu unutmayacağını söyler. Prenses İzabella ile Seyyit Battal'ın yolları şatoda tekrar kesilir. Seyyit Battal, Prens Alfonso kılığında şatoya girmeyi başarır. Prenses İzabella'nın nişanlısı kılığındaki Seyyit Battal'ın gelmesiyle adamlarının tek tek öldürülmesinden şüphelenen Kara Şövalye iyi bir savaşçının kendisine atılan kılıcı tutacağı gerçeğinden yola çıkarak Prens Alfonso'nun iyi bir savaşçı olup olmadığını bu yolla öğrenmek ister. Seyyit Battal, Prenses İzabella'ya abisi Kara Şövalye'nin durup dururken kılıcını neden kendisine fırlattığını sorar. Prenses İzabella'dan Kara Şövalye'nin onun Seyyit Battal olduğundan şüphelendiğini öğrenir. Prenses İzabella'ya Seyyit Battal'a benzeyip benzemediğini sorar. Prenses İzabella, Prens Alfonso sandığı Seyyit Battal'a onun tırnağı bile olamayacağını, Seyyit Battal'ın son derece cesur bir erkek olduğunu onun ise pısrık biri olduğunu söyler. Seyyit Battal, Prenses İzabella'nın kendisi hakkındaki düşüncelerini öğrenmek için Prenses İzabella'ya sorular sormaya devam eder. Prenses İzabella'nın onu deli gibi sevdiğini, onun Türk olmasının umurunda bile olmayıp eğer isterse dinini bile değiştireceğini söylemesi üzerine Seyyit Battal, Prenses İzabella'nın ona göl kenarında hediye olarak verdiği kolyeyi çıkararak gerçek kimliğini ona açıklar.

4.1.3.2. Savulun Battal Gazî Geliyor Adlı Filmde Motifler

Esir Alma Motifi

Kara Şövalye'nin adamları Seyyit Battal köyde değilken onun köyüne saldırırlar. Kara Şövalye ve adamları köyü yakıp yıkarak yerle bir ederler. Battal Gazî'yi esir alıp zincire vurulmuş halde köy köy dolaştırırlar. Seyyit Battal'ın babasını kurtarmak için Gunnar ve Aleksi adlı savaşçıları öldürdüğünü haber alan Kara Şövalye Battal Gazî'yi su sarnıçlarında çalışan esirlerin yanına gönderir. Seyyit Battal'ın babasını su sarnıçlarından kurtarmak için gelmesinden endişelenen Kara Şövalye, Battal Gazî'yi zindana atarak hapseder.

Şekil (Kıyafet) Değiştirme Motifi

Battal Gazî'nin zindanda hapsedildiğini haber alan Seyyit Battal kaleye girip babasını kurtarmak için bir yol arar. Prenses İzabella ile evlenmek üzere yola çıkan Prens Alfonso yolda evli bir Hristiyan köylü kızla zorla birlikte olmak ister ve köylü

kızı öldürür. Kızın kocası Jhan'ı bağlayıp oradan ayrılırlar. Prens Alfonso ve adamları henüz oradan uzaklaşmamışken Jhan'ın yardımına Seyyit Battal yetişir. Durumu öğrenen Seyyit Battal, Prens Alfonso ve adamlarını yakalamayı başarır. Seyyit Battal, Prens Alfonso'nun adamlarının hepsini öldürürken Prens Alfonso'nun öldürülmesini ise Jhan'a bırakır. Seyyit Battal babasını kurtarmak için kaleye Prens Alfonso kılığında gider.

Dua Motifi

Seyyit Battal, gözlerinin akrepler tarafından kör edilmesinden sonra yoldaşları sayesinde esaretten kurtularak onların yanında tedâvî olmaya başlar. Kara Şövalye'nin halka on gün içinde Battal'ı getirmezsensiz hepiniz öleceksiniz şeklinde tehdit savurmasından korkan halk Seyyit Battal'ın saklandığı yere gelerek Seyyit Battal'ın dostlarından Seyyit Battal'ın teslim edilmesini ister. Bu konuşmalara şahit olan Seyyit Battal halkı için teslim olmaya gider. Gözleri görmeyen Seyyit Battal bir tepeye çıkar ve: “Tanrım, Tanrıların en büyüğü, kılıçtan keskin rahmetini esirgeme benden. Bu yarı sakat halimle dostuma düşmanıma rezil olmaktan koru. Babamı kurtarmama yardım et Yarabbim!” Diyerek Allâh'a dua eder. Duası kabul olunan Seyyit Battal'ın gözleri Allâh'ın izniyle açılır.

Anormal Zulümler Motifi

Azize Maria Seyyit Battal'ın gerçek kimliğini fark etmesiyle Kara Şövalye ile plan kurarak onu tuzağa düşürür. Seyyit Battal zindana atılarak Kara Şövalye tarafından işkencelere maruz bırakılır. Kara Şövalye'nin adamları Seyyit Battal'ı baş aşağı sallandırır ve akreplerle dolu olan çömleğe yüzünü indirirler. Akreplerin gözlerini sokmasıyla Seyyit Battal'ın gözleri kör olur. Kara Şövalye, Seyyit Battal'ın gözleri kör olduktan sonra çevresine yılanlar bırakarak eziyetlerine devam eder.

Kardeşine tecavüz eden Kara Şövalye'den ve onun adamlarından tek tek intikam almaya yemin eden Seyyit Battal babasını kurtarmak için kaleye Prens Alfonso kılığında gelip babasını kapattıkları yedi kapılı zindanın anahtarlarının bulunduğu savaşçıları öldürmeye başlar. Seyyit Battal'ın hedefinde savaşçılardan Anthon vardır. Seyyit Battal dışarı çıkmak istediğini ama korktuğunu bahane ederek Anthon'u şatodan uzaklaştırmayı başarır. Seyyit Battal'ın Anthon'a Battal şıp diye

karşımıza çıksa ne yapardınız diye sorması üzerine Anthon kulaklarını keserdim şeklinde cevap verir. Bu cevabı alan Seyyit Battal Anthon'un kulaklarını keserek onu cezalandırır.

Formulistik Sayı Motifi

Seyyit Battal'ın yoldaşları olan Papaz, Jhan ve çiftçi Seyit Battal'ı gözleri görmez haldeyken kurtarırlar ve tedâvî olması için şifacı bir kadın getirirler. Şifacı kadın hazırlamış olduğu merhemi Seyyit Battal'ın gözlerine sürer. Seyyit Battal'ın yoldaşları şifacı kadına iyileşmesinin ne zaman gerçekleşeceğini sorduklarında kadın: “Belli mi olur, belki *üç* gün belki de *üç* ayda iyileşir.” cevabını verir.

Filmde Seyyit Battal'ın yardımcısı olan *üç* yoldaşı vardır. Yoldaşları Jhan, çiftçi ve Papazdır. Bu kişiler önceden Kara Şövalye'nin zulmünden şikâyetçi olan Hristiyanlar iken Seyyit Battal'la tanıştıktan sonra Müslüman olup Seyyit Battal'ın en büyük destekçisi olmuşlardır.

Seyyit Battal'ın esaretten kurtulmasına sinirlenen Kara Şövalye halkın Seyyit Battal'ı sakladığını düşünür. Köylülere bugünden itibaren Seyyit Battal'ın teslim edilmediği her gün *üç* esirin başının kesileceğini duyurarak onu teslim etmelerini emreder. Seyyit Battal, filmin sonunda babası Battal Gazî ve Prenses İzabella'yı çarmıhtan kurtarır. Battal Gazî, Kara Şövalye'yi *üç* darbeye öldürür. Battal Gazî birinci darbeyi kızı için, ikinci darbeyi halkı için vurur. Üçüncü darbeye ise Kara Şövalye'yi kaleden aşağıya atarak öldürür.

Din Değiştirme Motifi

Anadolu'nun Hristiyan buyruğuna girmesini kutlayan Kara Şövalye'nin adamlarından Gunnar ve Aleksi, Papaz Efendi'nin içki içmemesinden rahatsız olur. Papaz, onlara gerçek bir Hristiyan olduğunu, masum insanların katilleriyle içki içmeyeceğini söyler. Papaz'ın bu sözlerine sinirlenen bu savaşçılar Papaz Efendi'ye zorla içki içirtmeye kalkışırlar. Papaz Efendi'nin yardımına Seyyit Battal yetişir ve onu kurtarır. O günden sonra Papaz Efendi, Seyyit Battal'ın en büyük yardımcılarından olmuştur. Papaz, Prens Alfonso'nun kendi dininden olan bir köylü kadına tecavüz etmeye yeltenip öldürmesi üzerine artık boynundaki haçı taşımaktan

utandığını söyler. Seyyit Battal’a kendisini Hâk dinine kabul edip etmeyeceğini sorar ve kelime-i şehâdet getirip Müslüman olur.

Prens Alfonso, Hristiyan bir köylü olan Jhan’ın karısının ırzına geçmeye çalışır. Prens Alfonso, amacına vakıf olamaması üzerine Jhan’ın karısını öldürür. Elleri bağlı bir şekilde bırakılan Jhan’ın yardımına Seyyit Battal yetişir. Seyyit Battal, Jhan’ın Alfonso’yu öldürmesini sağlayarak onun intikamını almasını sağlar. Jhan, Seyyit Battal’la tanıştıktan sonra kelime-i şehâdet getirerek Müslüman olur. Seyyit Battal kaleden Kara Şövalye’nin adamları tarafından vurularak nehre düşer ve nehirden çıkmayı başarır. Seyyit Battal, yeşilliklerin arasında çiftçi ile karşılaşır. Kara Şövalye’nin zulmünden şikâyetçi olan çiftçi Seyyit Battal’ın kimliğini öğrendikten sonra Seyyit Battal ile birlikte hareket eder ve Müslüman olur.

Âşık Olma Motifi

Seyyit Battal’ın Prenses İzabella ile ilk tanışması onun Prenses İzabella’yı göl kenarında kardeşinin ırzına geçen Kara Şövalye’nin adamlarından olan Marcos’un tecavüzünden kurtarmasıyla gerçekleşir. Seyyit Battal, daha sonra Prenses İzabella’nın nişanlısı Prens Alfonso kılığında şatoya gelir. Seyyit Battal şatoda Prenses İzabella’nın kendisi hakkındaki düşüncelerini öğrenir. Prenses İzabella, Prens Alfonso sandığı Seyyit Battal’a onu değil Seyyit Battal’ı sevdiğini itiraf eder. Battal Gazi gerçek kimliğini Prenses İzabella’ya açıklar ve aşkları devam eder.

4.1.4 Battal Gazî’nin Oğlu Filmi

Filmin Künye Bilgileri

Memduh Ün, Natuk Baytan, *Battal Gazî’nin Oğlu*, Türkiye: Uğur Film, 1974.

Yapım Yılı: 1974

Yönetmen: Natuk Baytan

Yapımcı: Memduh Ün

Senarist: Duygu Sağıroğlu

Oyuncular: Cüneyt Arkın (Battal Gazî), Zerrin Arbaş (İren), Bilal İnci (Antuan), Yavuz Selekmen (Kara Gölle), Nazan Adalı (Elif Ana), Süheyl Eğriboz (Saksağan), Nevin Nuray (Maria), Mine Sun (Ayşe Hatun), Necdet Kökeş (Zıp Zıp), Celal Yonat (Hancı), Hikmet Taşdemir (Kumandan Vasilos), Kadir Kök (Bizans Askeri), Yaşar Güçlü (Kaptan Markos), Savaş Erdier (Küçük Battal), Derya Arbaş (Küçük İren), Sönmez Yıkılmaz (Mengene Hasan), Atıf Kaplan (Büyücü), İhsan Gedik (Kaptan Markos'un Adamı).

Özet

Bizans askerleri Battal Gazi'nin önderliğinde olan İslam askerleriyle savaşır. Bizans askerleri sayıca İslam askerlerinden fazladır. Battal Gazî'nin yoldaşları, Bizans askerleri tarafından şehit edilir. Savaş sonucunda sadece Battal Gazî sağ kalır. Battal Gazî yaralı halde Malatya Kalesi'nin önüne gelir. Battal Gazî Malatya Kalesi'nde kalan kadınlardan çocuklarını alıp dağa sığınmalarını ister. Battal Gazî kadınlara çocuklarının yaşamaları gerektiğini, çocukların büyüüp düşmanlarından babalarının mezarlarında rahat uyumaları için intikamlarının mutlaka alınması gerektiğini söyler. Battal Gazî karısı Ayşe Sultan ve kundaktaki oğlu ile vedâlaşmak ister. Battal Gazî kılıcının ucuyla oğlunun boynuna dokunur ve boynunda ufak bir iz bırakır. Battal Gazî oğlunun boynundaki yara izinin Müslümanların intikamlarının alınıncaya dek oğlunun boynunda kalacağını söyleyerek ailesine vedâ eder. Battal Gazî kale kapısına kendisini bağlatır ve kadınlarla çocukları dağa yollar. Antuan ve askerleri Malatya Kalesi'ne dayanır. Battal Gazî dayanabildiği kadar onları durdurmaya çalışır ama bu mücadelenin sonunda Antuan tarafından şehit edilir. Battal Gazî şehit olurken elindeki kılıç Malatya Kalesi'nin önüne saplanır. Antuan, kendisini Büyük Anadolu Hristiyan Devleti'nin tek ve değişmez hâkimi olarak ilan eder ve Battal Gazî'nin saplanmış kılıcını yerinden çıkarmaya yeltenir ama başarılı olamaz. Antuan bu olaylar üzerine büyücüsüne gelir ve ondan Battal Gazî'nin oğlunun yaşadığını ve er geç onu öldürüp intikamını alacağını öğrenir. Antuan, askerlerine Battal Gazî'nin oğlunun bulunup öldürülmesini emreder. Bu sırada Antuan'ın biri kız biri erkek olmak üzere ikiz bebekleri olur. Bizans askerleri Antuan'ın emriyle Müslüman Türk köylerini basarlar. Bizans askerleri, köylü kadınlardan Battal Gazî'nin hanımının ortaya çıkmasını isterler. Askerler köylü kadınlara Battal Gazî'nin oğlu bulunana kadar bütün erkek çocuklarını öldürüleceklerini söyleyerek onları tehdit ederler. Antuan'ın adamları

Battal Gazî'nin hanımı Ayşe Sultan'ın arkadaşı Fatma Kadın'ın oğlunu öldürürler. Bu sırada Battal Gazî'nin hanımı Ayşe Sultan kaçır. Ayşe Sultan, oğlunu nehirde bulunan çamaşır sepetine koyarak onu sazlıkların arasına gizler. Evladı öldürülen Fatma Kadın Antuan'ın karısı Maria'nın yokluğundan faydalanarak onun oğlunu nehir kıyısından kaçıtır. Maria kaybettiği oğlunun yerine nehirde ağlar halde bulmuş olduğu Battal Gazî'nin oğlunu koyar. Antuan, Battal Gazî'nin oğlunu kendi oğlu sanır. Fakat Battal Gazî'nin oğlu Müslüman bir Türk evladı olduğu için Hristiyan olan Maria'nın sütünü emmez. Antuan'ın çevresindeki bütün emziren Hristiyan kadınları toplamasına rağmen Battal Gazî'nin oğlu hiçbirinin sütünü emmez. Bunun üzerine Müslüman Türk kadınlarından da sütanne arayışına çıkarlar. Antuan'ın adamları Battal Gazî'nin karısı Ayşe Sultan'ı getirip bebeği emzirmesini isterler. Ayşe Sultan bebeği emzirirken bebeğin boynundaki kılıç izini görür. Ayşe Sultan bebeğin kendi oğlu olduğunu anlar. Battal Gazî'nin oğlu çocukluk çağına geldiğinde sütannesi Ayşe Sultanı çok sever ve ona bağlanır. Battal Gazî'nin oğlu Ayşe Sultan'ı ne kadar çok seviyorsa babası bildiği Antuan'ı o kadar sevmez. Battal Gazî'nin oğlu babası bildiği Antuan'ın Müslüman Türklere karşı zâlimce davranışlarına karşı çıkar. Battal Gazî'nin oğlu bir Hristiyan olarak büyütülmesine rağmen Papaz Efendi'ye saygısızlık yapar. Battal Gazî'nin oğlu Papaz Efendi'den özür dilemek yerine üç gün üç gece taş odada hapis edilmeyi yeğler. Ayşe Sultan, oğlunun aç susuz zindanda kalmasına dayanamaz ve oğlunun sevdiği yemekleri taş odaya gizlice getirir. Antuan o sırada Ayşe Sultan ile Battal Gazi'nin oğlunun konuşmalarına şahit olur ve Ayşe Sultan'ı idam ettirir. Battal Gazî'nin oğlu büyür ve Hristiyan düşmanı Rum beylerine karşı göstermiş olduğu başarıdan dolayı Antuan tarafından şövalye ilan edilir. Battal Gazî'nin oğlu, kale yapımında çalıştırılan Türk askerlerinden olan Antuan'ın gerçek oğlu Kara Gölle'nin kumandan Vasilas tarafından kırbaçlanarak eziyet görmesine şahit olur. Bu duruma sessiz kalamayan Battal Gazî'nin oğlu Kara Gölle'yi eziyetten kurtarır. Fırsatını bulan Kara Gölle esir kampından kaçır ve izini kaybettirir. Bu durumdan haberdar olan Antuan, Battal Gazî'nin oğlunu zindana atarak cezalandırır. Kumandan Vasilas, Müslüman köylerine haber gönderir. Kumandan Vasilas yarın akşama kadar zaman tanıyıp o vakitten sonra Kara Gölle'nin teslim edilmemesi halinde bütün Müslüman esirlerin kale avlusunda idam edileceğini duyurur. Bu haberi duyan Battal Gazî'nin oğlu idam edilecek olan Müslüman esirleri serbest bırakır. Battal Gazî'nin oğlu ceza olarak zindanda kalmaya devam eder. Antuan, oğlunun bu davranışlarına anlam veremez. Karşısında kendi kanından bir oğul değil de adeta bir düşmanın olduğunu düşünür. Antuan, oğlunu ıslah

etmek için çareyi büyücünün yanına gitmekte bulur. Antuan, büyücünden kendi oğlunun aslında Battal Gazî'nin oğlu olduğunu ölümününse onun ellerinden olacağını öğrenir. Antuan büyücünün sözleri üzerine Kumandan Vasilas'a Battal Gazî'nin oğlunun kellesini gövdesinden ayırmasını emreder. Battal Gazî'nin oğlu Antuan'dan gerçeği öğrenir ve Antuan'ın askerlerini yenerek kaleden uzaklaşır. Battal Gazî'nin oğlunun karşısına ormanda Kara Gülle ve yoldaşları Ayı, Zıp Zıp ve Mengene Hasan çıkar. Battal Gazî'nin oğlu amacının onlarla birlik olmak olduğunu ve kendisinin Battal Gazî'nin oğlu olduğunu söyler. Babasının Battal Gazî olduğunu ispat etmek için Malatya Kalesi'nin önüne saplanmış olan babasının kılıcını çıkarır. Babasının Battal Gazî olduğunu ispatlayarak Müslüman Türklerin önderi olur. İren küçüklüğünden beri hayran olduğu Battal Gazî'nin oğlunun ikizi olmadığını öğrenince ona âşık olur. Lakin Antuan kızı İren'i askeri yardım karşılığında Kaptan Markos'la izdivaca zorlar. İren düştüğü bu zor durumdan kendini kurtarmak için Battal Gazî'nin oğluna mektup yazar ve ondan yardım ister. İren, dadısı Desmina'dan mektubu Battal Gazî'nin oğluna götürmesini ister. Desmina İren'in mektubunu Antuan'a gösterir. Birlikte Battal Gazî'nin oğlunun yerini öğrenmek için plan yaparlar. Plana göre Desmina mektubu Battal Gazî'nin oğluna iletmek için ormana inecek ve onun saklandığı yeri öğrenecektir. Desmina'nın getirdiği mektubu Kara Gülle okur. Kara Gülle, Battal Gazî'nin oğlunun yaralı halde kaleye gitmesini önlemek için ondan habersiz İren'i kurtarmaya gider. Kara Gülle kalede Antuan tarafından yakalanır. Antuan, Kara Gülle'ye eziyet ettikçe ikizi İren acı içinde kıvaranır. Filmde o sırada sahneye Antuan'ın büyücüsü girer. Büyücü Kara Gülle ve İren'in göbeklerinin birlikte kesildiğini, ikiz olduklarını söyler. Battal Gazî'nin oğlu sütkardeşi olan Kara Gülle'yi ve İren'i kurtarmak için kaleye gelir ve Karagülle'yi zindandan kurtarır. Battal Gazî'nin oğlu, Kara Gülle'den İren'in Kaptan Markos'la evlendirilmek üzere zorla götürüldüğünü öğrenir. Battal Gazî'nin oğlu Kaptan Markos'un olduğu gemiye gelir ve İren'i ondan kurtarır. Battal Gazî'nin oğlu, Kara Gülle ve ikizi İren giderlerken Kaptan Markos'un adamlarından biri arkalarından onları takip eder ve yerlerini öğrenir. İren din değiştirerek Müslüman olur. İren, Müslüman olduktan sonra Battal Gazî'nin hanımın ismi Ayşe adını alır. Battal Gazî'nin oğlu ile Ayşe'nin düğünleri olur. Antuan'ın adamları onları kaldıkları yerde yakalar. Antuan yakalanan Battal Gazî'nin oğlu ile Kara Gülle'yi, Zıp Zıp'la Ayı'yı ölüm çarkına bağlar. Ölüm çarkında Mengene Hasan ve Ayı ölür. Battal Gazî'nin oğlu ayaklarından asılmış halde Kara Gülle'yi tutar. Battal Gazî'nin oğlu Kara Gülle'yi sallayıp İren'in bulunduğu yere atar.

Bu sırada Battal Gazî'nin oğlu zincirlere tutunup ölüm çarkından kurtulur. Filmin sonunda Battal Gazî'nin oğlu ile Antuan karşı karşıya gelir. Battal Gazî'nin oğlu Antuan'ın boynuna halat dolayıp onu ölüm çarkına atar.

4.1.4.1. Battal Gazî'nin Oğlu Adlı Filmde Tipler

Battal Gazî

Battal Gazî, filmde alperen tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Malatya Beyliği'nin serdarıdır. Battal Gazî canı uğruna halkını koruyan büyük bir liderdir. Battal Gazî, yoldaşlarıyla birlikte Bizans askerlerinin saldırısına uğrar ve geriye sadece o sağ kalır. Battal Gazî, Malatya Kalesi'ne geldiğinde halkını düşünür ve halkının dağa kaçıp canlarını kurtarmalarını ister. Kadınlara bütün şehit çocuklarının yaşayıp büyümeleri gerektiğini, düşmandan öçlerinin alınmasının onların sayesinde olacağını söyler. Şehitlerin mezarlarında rahat uyumaları için bu intikamın mutlaka alınması gerektiğini dile getirir. Battal Gazî kadınlara nasihatlerde bulunup vedâ ettikten sonra kendisini Malatya Kalesi'nin kapısına bağlatarak Müslüman serdarlığı makamına yakışır şekilde son nefesine kadar halkını savunur.

Battal Gazî'nin Oğlu

Battal Gazî'nin Oğlu, filmde alperen tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayşe Sultan'ın arkadaşı Fatma Kadın'ın oğlu Antuan'ın askerleri tarafından öldürülür. Bunun üzerine Fatma Kadın fırsatını bulup Antuan'ın oğlunu kaçıtır. Antuan'ın karısı Maria çamaşır sepetinde Battal Gazî'nin oğlunu bulur ve onu kaçırılan oğlunun yerine koyar. Battal Gazî'nin oğlu bir Bizans savaşçısı olarak yetiştirilir. Battal Gazî'nin oğlu babası sandığı Antuan'ın zulmüne küçüklüğünden beri karşı çıkar. Battal'ın Gazî'nin oğlu şövalye olarak ilan edildikten sonra ikiz kardeşi sandığı İren'e küçüklüğünden beri anlamlandıramadığı bir şekilde kendisini Bizans savaşçısı olmaktan rahatsız hissettiğini söyler. Battal Gazî'nin oğlu sebebini bilmediği bir sebepten dolayı kendisinin oraya ait olmadığını düşünür. Battal Gazî'nin oğlu, Kara Gülle ve esir tutulan Müslüman Türklerin kaçmasını sağlar. Battal Gazî'nin oğlu babasının Battal Gazî olduğunu öğrendikten sonra Müslüman Türklerin önderi olur. Battal Gazî'nin oğlu Antuan'ı ve adamlarını öldürüp kalenin burçlarına kendi bayraklarını asar.

Kara Gölle

Kara Gölle, filmde alperen tipinin yardımcıısı olarak karşımıza çıkmaktadır. Kara Gölle, Antuan'ın oğludur. Antuan'ın karısı Maria nehir kıyısında çiçek toplarken Kara Gölle oğlu öldürülen Fatma Kadın tarafından kaçırlır. Fatma Kadın onu öldürmeye kıyamaz ve kendi evladı yerine koyar. Fatma Kadın, Kara Gölle adını verdiği çocuğu tam bir Türk kahramanı gibi yetiştirir. Kara Gölle daha sonra filmde kale yapımında çalıştırılan Türk esirlerinin arasında görölmektedir. Kara Gölle, Kumandan Vasilas tarafından kırbaçlanırken Battal Gazî'nin oğlu tarafından kurtarılır. Bu olaydan sonra Kara Gölle, Battal Gazî'nin oğlunun yoldaşı olarak görölür. Kara Gölle, babasının Antuan olduğunu öğrendikten sonra bile kendisinin Müslüman bir Türk olduğunu söyleyerek Battal Gazî'nin oğlunun yanında yer alır.

Mengene Hasan- Zıp Zıp- Ayı

Mengene Hasan, Zıp Zıp ve Ayı, filmde alperen tipinin yardımcıları olarak karşımıza çıkmaktadır. Kara Gölle'nin arkadaşları olan cesur Türk kahramanlarındandır. Bu kişiler Battal Gazî'nin oğlunun gerçek kimliğini öğrendikten sonra onunla birlik olurlar. Filmin son sahnesinde Antuan, Mengene Hasan'ı, Zıp Zıp'ı ve Ayı'yı esir alır. Antuan tarafından Mengene Hasan öldürölür. Zıp Zıp ile Ayı ise ölüm çarkına asılır. Zıp Zıp ölüm çarkında Ayı'yı tutamaz ve Ayı da ölür.

Antuan

Antuan, filmde alperen tipinin düşmanı tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Antuan, Bizans İmparatorluğu'nun hükümdarıdır. Antuan filmin başında ordusuyla birlikte Battal Gazî ve yoldaşlarıyla birlikte savaşırken karşımıza çıkmaktadır. Antuan, Battal Gazî'yi o anda sağ bırakıp halkının önünde öldürmek isteyecek kadar zâlim bir hükümdardır. Antuan oğlu sandığı Battal Gazî'nin oğlunu daha küçük yaşta zindanda aç susuz bırakacak kadar da merhametsizdir. Aynı acımasızlığa kendi evladının Kara Gölle olduğunu öğrendikten sonra da devam eder. Kara Gölle, Hristiyan olmayı kabul etmediği için Battal Gazî'nin oğluyla aynı kaderi paylaşıp ölüm çarkına asılır. Filmin sonunda Antuan, Battal Gazî'nin oğlu tarafından öldürölür.

Kumandan Vasilas

Kumandan Vasilas, filmde alperen tipinin düşmanı tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Antuan'ın en sâdık askerlerinden biridir. Filmde Antuan gibi acımasız, zâlim bir tip olarak karşımıza çıkmaktadır. Kumandan Vasilas, Kara Gölle'ye sırf Müslüman esirlerden biri diye art arda kırbaç darbeleri indirir. Kumandan Vasilas, Battal Gazî'nin oğlunu Müslüman Türklere yardım ettiği için sevmez. Kumandan Vasilas, Antuan'ın Battal Gazî'nin oğluna vermiş olduğu zindan cezalarına sevinerek yardım eder. Kumandan Vasilas, Antuan'ın Battal Gazî'nin oğluna vermiş olduğu idam hükmünü gerçekleştirmek ister lakin başarılı olamaz.

Kaptan Markus

Kaptan Markus, filmde alperen tipinin düşmanı tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Kaptan Markus, Antuan'ın kızı İren'le evlenmek yapmak isteyen Bizans korsanlarından. Kaptan Markus İren ile izdivacı karşılığında Antuan'a asker yardımı yapacaktır. Battal Gazî'nin oğlu, Kaptan Markos İren ile evlenmeden Kaptan Markos'u ve adamlarını öldürür.

Ayşe Sultan

Ayşe Sultan, filmde maşûk (sevgili) kadın tipi ve anne kadın tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayşe Sultan, Battal Gazî'nin hanımıdır. Ayşe Sultan filmde korkusuz bir eş ve merhametli bir anne olarak karşımıza çıkmaktadır. Battal Gazî'nin kadınlara dağlara sığınmaları gerektiğini söylediğinde onu bırakıp hiçbir yere gitmeyeceğini korkusuzca söyler. Ayşe Sultan eğer ki ölmek gerekiyorsa şehitlerin kadınları da ellerinde kılıç ölmesini bilirler diyecek kadar yürekli bir eş. Ayşe Sultan, Antuan'ın oğlu sandığı bebeğin kendi evladı olduğunu fark etmesine rağmen bebeğine bir zarar gelmesini istemediği için gerçekleri gizler. Ayşe Sultan, oğlunu sütannesi olarak bağrına basarak hasret gidermekle yetinir. Ayşe Sultan, oğlunun Antuan tarafından ceza olarak zindana atılıp aç susuz kalmasına dayanamaz ve oğlunun sevdiği yemekleri gizlice zindana getirir. Antuan, Ayşe Sultan'ın oğluna büyüyünce beraber kaçacaklarını söylediği konuşmalarına şahit olur. Antuan bu duruma çok sinirleyip oğlunu olumsuz etkileyen kişinin sütannesi olduğunu düşünüp onu idam ettirir.

İren

İren, filmde maşûk (sevgili) kadın tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. İren Antuan'ın kızıdır. İren, Battal Gazî'nin oğluyla kardeş olarak büyür. Küçüklüğünden itibaren Battal Gazî'nin oğluna hayrandır. Battal Gazî'nin oğlunun gerçek kimliğini öğrenince ona âşık olur. İren filmin sonunda Battal Gazi'nin oğlu ile evlenir.

Fatma Kadın

Fatma Kadın, filmde anne kadın tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayşe Sultan'ın arkadaşı olan Müslüman Türk kadınlarından. Fatma Kadın'ın kundaktaki oğlu Antuan'ın askerleri tarafından öldürülür. Fatma Kadın intikam duygusuyla fırsatını bulup Antuan'ın oğlunu kaçıır. Antuan'ın oğluna zarar vermek için kaçırsa da ona kıyamaz ve onu kendi evladı yerine koyar. Kara Gölle adını verdiği Antuan'ın oğlunu Müslüman Türk kahramanı gibi yetiştirir. Fatma Kadın, Kara Gölle için her türlü fedâkârlığı yapan merhametli bir annedir. Fatma Kadın, Battal Gazî'nin oğlu gerçek kimliğini öğrendiğinde ona Kara Gölle ile sütkardeş olduklarını söyler.

Maria

Maria, filmde düşman kadın tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Antuan'a ikiz çocuklar veren karısıdır. Maria, Antuan'ın eğer bana sadece kız evlat verseydin seni de çocukları da öldürmeye yemin etmişim demesinden ötürü ondan korkar. Oğlunu kundakta kaybettiğini can korkusuyla kimseye söyleyemez. Maria, çamaşır sepetinde bulduğu Battal Gazî'nin oğlunu kaybolan evladı yerine koyar. Maria, Battal Gazî'nin oğlu çocuk yaştayken Antuan'ın ona zindan cezası verdiğiğinde anne şefkatiyle daha çok küçük dayanamaz diyerek karşı çıksa da cezayı engelleyemez. Antuan Battal Gazi'nin oğlunun gerçek kimliğini öğrendiğinde Maria'yı öldürür.

Desmina

Desmina, filmde düşman kadın tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Desmina, İren'in dadısıdır. İren, Kaptan Markus ile evlenmek zorunda bırakıldığında âşık olduğu Battal Gazî'nin oğluna mektup yazar. İren, dadısı Desmina'dan mektubu Battal Gazî'nin oğluna vermesini ister. Desmina ise Antuan'ı mektuptan haberdar eder. Antuan ile Desmina, Battal Gazî'nin oğlunun yerini öğrenmek için plan yaparlar.

Desmina, Battal Gazî'nin oğlunun yerini mektup vermek bahanesiyle öğrenmek ister. İşler Desmina'nin beklediği gibi gitmez. Kara Gülle'nin arkadaşları Desmina'yı gözleri kapalı halde bulundukları yere getirirler. Kara Gülle mektubu okur ve İren'i kurtarmaya gelen Battal Gazî'nin oğlu yerine Kara Gülle olur.

4.1.4.2.Battal Gazî'nin Oğlu Adlı Filmde Motifler

Dua Motifi

Battal Gazî, Malatya Kalesi'nin kapısının önünde bağlı halde Bizans askerlerini beklerken Allâh'a dua ederek kendisine yardımcı olmasını ister.

Battal Gazî'nin oğlu, Karagülle ve yoldaşlarına babasının Battal Gazî olduğunu ispat etmek için babasının Malatya Kalesi'nin önüne saplanmış olan kılıcını çıkarması gerekmektedir. Battal Gazî'nin oğlu kelime-i şehâdet getirerek ellerini açıp: “ İzin ver bana yüce Tanrım. Babamın kılıcını şehit kanıyla sulanan bu topraktan, halkımın öcünü de zâlim Antuan'dan alayım .” Diyerek dua eder. Allâh'ın izniyle duası kabul olur ve Battal Gazî'nin kılıcını yerinden çıkarıp öpüp başına koyar.

Din Değiştirme Motifi

Antuan'ın kızı İren kelime-i şehâdet getirerek Müslüman olur. İren'e Battal Gazî'nin hanımı Ayşe'nin adını verirler. İren Müslüman olduktan sonra Battal Gazî'nin oğluyla evlenir.

Formulistik Sayı Motifi

Battal Gazî'nin Oğlu adlı filmde *üç* formulistik sayısı önemli bir yer tutar. Battal Gazî'nin oğlu Papaz Efendi'ye saygısızlık yaptığı için Antuan tarafından aç ve yalnız *üç* gün *üç* gece taş odaya hapsedilir. Kaptan Markus İren'le *üç* gün *üç* gece düğün yapmak istediğini ilan eder. Kara Gülle'nin Mengene Hasan, Ayı ve Zıp Zıp olmak üzere *üç* yardımcısı vardır. Bizans Hükümdarı Antuan'ın Komutan Vasilas, büyücü ve İren'in dadısı Desmina olmak üzere *üç* yardımcısı vardır.

Savaş Aletleri Motifi

Kılıç, Müslüman Türklerde önemli bir yere sahiptir. Filmde bu önem Battal Gazî'nin kılıcının üzerinden yansıtılmıştır. Battal Gazî şehit edildiğinde Battal Gazî'nin kılıcı Malatya Kalesi'nin önüne saplanır. Antuan, Battal Gazî'nin kılıcını saplandığı yerden ne kadar çıkartmaya çalışsa da başarılı olamaz. Battal Gazî'nin kılıcını çıkarmaya muktedir olan kişi Battal Gazî'nin oğlundan başkası değildir. Battal Gazî'nin oğlu Allâh'ın izniyle kılıcı yerinden çıkartır ve Müslüman Türklerin lideri olur.

Anormal Zulümler Motifi

Antuan, Battal Gazî'nin oğlunu, kendi oğlu Kara Gülle'yi ve yoldaşları olan Zıp Zıp'ı, Ayı'yı ölüm çarkına asar. Ölüm çarkında Zıp Zıp Ayı'yı tutamaz ve Ayı ölür. Kara Gülle bağlandığı ipe sallanıp ölüm çarkından kurtulur. Battal Gazî'nin oğlu ise zincirlere tutunup çarktan kurtulmayı başarır.

Âşık Olma Motifi

Battal Gazî'nin oğlu, ikiz kardeşi olarak bildiği İren'in aslında kardeşi olmadığını öğrenir ve ona âşık olur. Battal Gazî'nin oğlu, İren'in Kaptan Markus ile zorla evlendirilmek üzere olduğunu öğrenir. İren'i kurtarır ve onunla dünya evine girer.

Sihir Motifi

Antuan'ın büyücüsü filmin üç önemli kısmında ortaya çıkıp filmin akışını değiştirir. Birinci kısımda büyücü Antuan'a Battal Gazî'nin öldüğünü ama oğlunun yaşadığını söyler. Yeni doğmuş olan bu çocuğun er geç onu öldürüp intikamını alacağını sihirli küresine bakarak görür. Filmde ikinci olarak büyücü, Antuan'ın kendi oğlu sandığı Battal'ın oğlunun Müslüman esirleri kaleden kaçırması üzerine yanına geldiği sırada karşımıza çıkmaktadır. Büyücü gerçeği görebilmek için Antuan'ın kanını sihirli küreye akıtır. Sihirli kürede Battal Gazî'nin yüzü gözükür. Büyücü Antuan'a oğlu sandığı kişinin aslında Battal Gazî'nin oğlu olduğunu söyler. Battal Gazî'nin oğlunun gerçek babasının kim olduğunu öğrendiğinde yaşamak için çok az zamanı kalacağını sözlerine ilave eder. Üçüncü olarak ise büyücü Karagülle'nin

yakalanıp Antuan tarafından eziyet gördüğü sırada karşımıza çıkmaktadır. Büyücü Antuan'a Kara Gülle'nin ikizi olan İren'in Kara Gülle ile birlikte acı çekmesinin sebebini ikiz kardeş olmasından kaynaklandığını söyler.

Ad Koyma Motifi

Filmde, İren Müslüman olduktan sonra ona Battal Gazî'nin hanımı Ayşe ismini koyarlar.

4.2. Battal Gazi Destanı ile Battal Gazî Filmlerinin Mukayesesi

Bu kısımda ele alınan kısımda Battal Gazî Destanı ile Battal Gazî Filmleri Tip ve motif ekseninde değerlendirilmiş olup benzer ve farklı yönleri gösterilmiştir.

4.2.1. Battal Gazî Destanı ile Battal Gazî Filmlerinin Tip Bakımından Mukayesesi

Hüseyin Gazî, Battal Gazî Destanı'nda güçlü, kuvvetli, cesur bir kahraman olarak görülmektedir. Hüseyin Gazî, Battal Gazî Destanı'nda ve Battal Gazî filmlerinde alperen tipi olarak halkını koruyan bir serdar olarak karşımıza çıkmaktadır. Hüseyin Gazî'nin, Battal Gazî Destanı'nda ve *Battal Gazî Destanı* adlı filmde ölüm şekli farklıdır. Hüseyin Gazî, Battal Gazî Destanı'nda karşısına çıkan üstünde kıymetli taşlar bulunan bir geyiği oğlu Cafer'e hediye etmek ister. Hüseyin Gazî geyiği yakalayamaz ve geri döner. Bu geyik Mamuriye Şehri'nin beyi Mihriyayıl'ın geyiğidir. Geyiğinin bu halini gören Mihriyayıl geyiğini kovalayan kişinin Hüseyin Gazî olduğunu öğrenerek sinirlenir. Mihriyayıl adamlarına Hüseyin Gazî'yi yakalatıp öldürtür. Hüseyin Gazî'nin ölümü ile ilgili kısım *Battal Gazî Destanı* adlı filmde bambaşkadır. Hüseyin Gazî, Bizans İmparatorluğu'nun haraç kesme teklifini kabul etmediği için Bizans İmparatorluğu ve Abdüsselam'ın tuzağına düşüp şehit edilmiştir.

Battal Gazî Destanı'nda alperen tipinin yoldaşları olarak, savaş esnasında Battal Gazî'yi yalnız bırakmayan, her zaman onun destekçisi olan Cûde ve oğulları, Hüseyin Gazî'nin katillerinden olan Mihran'ı öldürmek isteyerek Battal Gazî'nin intikamını almayı arzulayan Muhammet Bin Fellah, Malatya Emiri olan Ömer bin Numan bin Ziyât, öncesinde Battal Gazî'yi kıskanarak yoluna taş koyan sonrasında Battal Gazî'nin onu yaş derinin içerisinde işkence görmekten kurtarmasıyla Battal

Gazî'nin silah arkadaşı olan Abdüsselam ve Müslüman olduktan sonra Battal Gazî'nin en büyük destekçisi olan Ahmet Turani görülmektedir.

Battal Gazî Destanı adlı filmde Battal Gazî'nin yardımcıları olarak Bizans'ın şerefli kılıcı diye anılan Müslüman olduktan sonra Ahmet Turani adını alarak Battal Gazî'yi işkence gördüğü zindandan kaçırmayı başaran onun eski sağlığına kavuşması için destek olan Hammer ve Bizans tarafından Battal Gazî'nin kendisinden istenmesi üzerine onlara Battal Gazî'yi vermeyerek her zaman onu koruyan Emir Ömer karşımıza çıkmaktadır. Vaselas Leon tarafından tuzağa düşürülerek tahtı elinden alınan gerçek Bizans İmparatoru Hag, Battal Gazî'nin hapsedildiği zindandan kaçmasına yardımcı olmuş olup onunla İmparator Leon'a karşı mücadele etmiştir. Filmde Dilenciler Kralı Hag'ın sâdık kölesi Hadım Dramo'nun da Battal Gazî ile birlik olarak Ahmet Turani ve Hag'ı zindandan kurtardığı görülmektedir. *Battal Gazî'nin İntikamı* filminde Battal Gazî'nin yardımcıları olarak Musa Baba, Bodur ve Cabbar karşımıza çıkmaktadır. Taş ocaklarında çalışan Musa Baba, Battal Gazî'nin zindandan kurtulabilmesi için canını fedâ eder. Battal Gazî'nin yardımcılarından bir diğeri de Battal Gazî'nin taş ocaklarında çalışan esirleri kurtarmasında ona yardımcı olan Bodur'dur. Battal Gazî, Andrea Alfons'un adamları tarafından yaralandığında onu ata bindirerek oradan uzaklaşmasını sağlayan böylelikle onun canını kurtaran Cabbar da Battal Gazî'nin yardımcısı olarak görülmektedir. *Savulun Battal Gazî Geliyor* filminde Seyyit Battal Gazî'nin yardımcıları olarak Kara Şövalye'nin zulmüne karşı gelen Hristiyan Papaz, Jhan ve çiftçi görülmektedir. Hristiyan olan bu kişiler Battal Gazî ile tanıştıktan sonra Müslüman olmuşlardır. *Battal Gazî'nin Oğlu* adlı filmde Battal Gazî'nin oğlunun yardımcıları olarak Antuan'ın oğlu olan Kara Gülle ve Kara Gülle'nin Mengene Hasan, Zıp Zıp ve Ayı adlı arkadaşları karşımıza çıkmaktadır. Burada dikkat çeken husus alperen tipinin yardımcıları olarak destanda ve filmde Müslüman kişilerin bulunduğu kadar sonradan Müslüman olan kişilerin de bulunmasıdır. Battal Gazî Destanı'nda Battal Gazî'nin yardımcısı olan bazı tipler, Battal Gazî filmlerinde aynı kişi olarak karşımıza çıkmışlardır. Ahmet Turani, Battal Gazî Destanı'nda Ahmer adı ile geçerken *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Hammer adı ile geçmektedir. Ahmet Turani ismi ise Müslüman olduktan sonra Cafer'in ona vermiş olduğu isimdir. Battal Gazî Destanı'nda Ahmer, Kayser'in ordularından gürbüz, güçlü bir delikanlı olarak geçmektedir. *Battal Gazî Destanı* adlı filmde ise Hammer, kimsenin onu yenmeye vakıf olamadığı Bizans'ın yenilmez kılıcı olarak geçmektedir.

Battal Gazî Destanı'nda Ahmer, Cafer'le karşılaşmadan önce Abdülvehhâb'ın canını almış olup Emir Ömer'in gürzünü dağıtıp onu öldürmeye yeltenir. Bu yaşanan arbededen sonra Ahmer ve Cafer karşı karşıya gelir. Battal Gazî Destanı'nda Hüseyin Gazî'nin ağzından Ahmer hakkında tek bir söz duyamazken *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Hüseyin Gazî'nin Hammer'i mert bir savaşçı olarak tanıtarak oğlu Cafer'i yanına çırak vermek istediği görülmektedir. Battal Gazî Destanı'nda ve *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Hammer Cafer ile güreşe tutuşup yenilmesinden sonra Müslüman olur. Cafer, Battal Gazî Destanı'nda ve *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Hammer Müslüman olduktan sonra ona Ahmet Turani ismini koyar. O günden sonra Ahmet Turani her vakit Cafer'in yanındadır. Emir Ömer, Battal Gazî Destanı'nda ve *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Malatya Beyliği'nin emiri olarak karşımıza çıkmaktadır. Battal Gazî Destanı'nda Emir Ömer fal ilminde usta biri olarak görülürken bu bilgi filmde gösterilmemiştir. Emir Ömer, Battal Gazî Destanı'nda, Cafer'e ismini veren kişidir. Emir Ömer, Hüseyin Gazî'nin ve Cafer'in destekleyicisi olmuştur. Emir Ömer, Battal Gazî Destanı'nda ve *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Bizans'la savaşmayı göze almış yine de Cafer'i Bizans'a teslim etmemiştir. *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Abdüsselam'ın makam hırsına yenik düşerek Bizans İmparatorluğu ile iş birliği yaptığı görülmektedir. Battal Gazî Destanı'nda ise Abdüsselam'ın Bizans İmparatorluğu'na casusluk yaptığına dair bir bilgi yoktur. Abdüsselam, *Battal Gazî Destanı* adlı filmde olduğu gibi Battal Gazî Destanı'nda da Battal Gazî'yi kıskanan, onun babasının seraskerlik makamını almasını istemeyen bir kişi olarak görülmektedir. Battal Gazî Destanı'nda ve *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Cafer'in babasının seraskerlik görevine geçmek istemesinin sebepleri farklıdır. Battal Gazî Destanı'nda Cafer'in seraskerliği istemesinin nedeni Cafer'in bir gezi sırasında göstermiş olduğu silah kullanma kabiliyetlerinden etkilenen yârenlerinin onun babasının seraskerlik görevini alması konusundaki ısrarından kaynaklanmaktadır. *Battal Gazî Destanı* adlı filmde ise Cafer'in seraskerliğin peşine düşmesinin nedeni babasının intikamını almak ve Bizans karşısında sürekli haraç ödemek zorunda kalan Malatya Beyliği'ni içine düşmüş olduğu bu zor durumdan kurtarmaktır. Cafer, Battal Gazî Destanı'nda Abdüsselam'a verilmiş olan seraskerlik görevini almak için Emir Ömer'in ve Abdüsselam'ın da içlerinde bulunduğu beylerin yanına gelir. Cafer onlardan seraskerliği ister. Abdüsselam, Cafer'in seraskerliğe kavuşmasını zorlaştırmak için babasının hüner gösterip serasker olduğunu kendisinin de hüner gösterdikten sonra ancak seraskerliği isteyebileceğini söyler. Abdüsselam, Cafer'in

işinin mescit ve medrese köşelerinde ilim öğrenmekten ibaret olduğunu söyler. *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Cafer'in Testor ve Polemon'u öldürmesi Bizans'ta karışıklığa neden olur. Cafer'in yaptıklarının bedeli olarak Bizans, Malatya Beyliği'ni haraç vermeye zorlar. Buna boyun eğen Abdüsselam'ın karşısına Cafer çıkar ve Cafer babasının mansıbını alarak bu duruma izin vermek istemediğinden ötürü serdarlığın peşine düşer.

Cafer'in annesi Saide Hatun, *Battal Gazî Destanı*'nda anne kadın tipi olarak karşımıza çıkmaktadır. Saide Hatun, *Battal Gazî Destanı*'nda kocası Hüseyin Gazî'nin emaneti olan oğlu Cafer'e gözü gibi bakarak onu kötülüklerden korumak isteyen cefakâr bir anne olarak karşımıza çıkmaktadır. Saide Hatun, Cafer'in Abdüsselam'a verilmiş olan seraskerlik makamını almak istediğini öğrenmesiyle Abdüsselam'ın Cafer'e düşman alacağını tahmin eder. Olabilecekleri önceden sezen Saide Hatun oğlunun bu durumdan zarar görmemesi için onu vazgeçirmeye çalışır. *Battal Gazî'nin İntikamı* adlı filmde anne olarak kadın tipinde karşımıza Ayşe Sultan çıkmaktadır. *Battal Gazî Destanı*'nda olduğu gibi *Battal Gazî'nin İntikamı* adlı filmde de anne olarak kadın tipini koruyucu, sahiplenici bir güç olarak görülmektedir. *Battal Gazî'nin İntikamı* adlı filmde Andrea Alfons tarafından kaçırılıp elleri çiviyle çarmlıha bağlanmış olan Ayşe Sultan o anda bile canını düşünmeyip Battal Gazî'ye oğlunu düşmanların elinden kurtarması için yalvarmıştır. *Battal Gazî'nin Oğlu* filminde ise anne olarak kadın tipi olarak karşımıza oğlunun düşmanlarca öldürülmemesi için onu kaçıracak sazlıkta saklayan, oğlunun düşmanın elinde kendi oğulları sanılarak büyütülmesine onun ölmemesi için susan, oğlunun sütanesi olmaya razı olan Battal Gazî'nin hanımı Ayşe Sultan çıkmaktadır. Antuan'ın askerleri tarafından oğlu öldürülen Fatma Kadın da anne kadın tipini temsil etmektedir. Fatma kadın, Antuan'ın oğlunu kaçırap onu kendi oğlu yerine koyarak Müslüman Türk kahramanı gibi yetiştirir.

Battal Gazî Destanı'nda karşımıza çıkan Battal Gazî'nin gönül verdiği amcası Hasan'ın kızı Zeynep Hatun, rüya neticesinde Battal Gazî ile evleneceği müjdelenen Kayser'in ortanca kızı olan Mâhpiruz, babası Taryun tarafından esir tutulan Battal Gazî'nin sesini beğenerek sonrasında düşünde Battal Gazî'yi görerek ona âşık olan Gülendam, Battal Gazî'nin onunla evlenebilmek için Hindistan'daki Ak fili getirdiği, bu yolda bin bir türlü zorluklara göğüs gererek onunla yuva kurmayı başardığı Emir

Ömer'in kızı Fatma maşûk (sevgili) kadın tipleridir. Maşûk (sevgili) kadın tiplerine Battal Gazî filmlerinde de rastlanılmaktadır. *Battal Gazî Destanı* adlı filmde maşûk (sevgili) kadın tipi olarak karşımıza Vaselas Leon tarafından kaçırılarak büyütölmüş Prenses Elenora çıkmaktadır. Prenses Elenora, Battal Gazî için bütün zorluklara katlanır, dinini değıştirip Müslüman olarak Ayşe Sultan adını alır. *Battal Gazî'nin İntikamı* adlı filmde maşûk (sevgili) kadın tipi olarak karşımıza Elenora'nın teyzesinin kızı olan görünüş ve huy itibariyle aynı Elenora'ya benzeyen Prenses Anjela çıkmaktadır. Prenses Anjela da Elenora gibi Battal Gazî'yi gönölden sever, ona zarar gelmemesi için uğraşır. Prenses Anjela Battal Gazî'yi sevdiğini için nişanlısını ve babasını karşısına alır. *Savulun Battal Gazî Geliyor* adlı filmde maşûk (sevgili) kadın tipinde karşımıza Kara Şövalye'nin kardeşı Prenses İzabella çıkmaktadır. Prenses İzabella, Seyyit Battal'a gönölden bağlanmış olup onun için ölümlü bile göze alır. *Battal Gazî'nin Oğlu* adlı filmde ise Antuan'un kızı olan Battal Gazî'nin oğluyla kardeş olarak büyümüş olmasına rağmen onun kardeşı olmadığını öğrendiğinde ona âşık olan İren maşûk (sevgili) kadın tipinde karşımıza çıkmaktadır.

Battal Gazî Destanı'nda yardımcı kadın tipi olarak karşımıza Akabe tarafından zehirlenen Battal Gazî'ye Resûl Hazretleri'nin isteğıyle ilaç vererek onun hayatını kurtarmış olan Rabia, Akabe'nin oğlu tarafından kimsenin yaşamadığı adaya hapsedildiğinde ona yemek getiren ve Hızır'ın yanına götüren yaşlı kadın, Battal Gazî'nin ilk eşı Zeynep Hatun'un dadısı ve Taryun tarafından zindana atıldığında Battal'a Gülendamlarla birlikte yemek hazırlayan Gülendir'ın dadısı çıkmaktadır. *Battal Gazî Destanı* adlı filmde ise yardımcı kadın tipi olarak karşımıza Elenora'nın dadısı İrene çıkmaktadır. İrene, Elenora'nın nişanlısı Delibaş Alyon'un eziyetlerine rağmen Elenora ve Battal hakkında ona bilgi vermeyerek onları korur. Aynı zamanda İrene, Elenora'nın gerçek babasının da kim olduğı bilgisini aktarmasıyla filmde önemli bir rol üstlenmiştir.

Battal Gazî Destanı'nda, büyücü ve düşman kadın tipinde karşımıza Kayser'in veziri Akratis'in kızı Beyza çıkmaktadır. Beyza, Battal Gazî'yi öldürmeyi başaramaz ve Müslüman olur. Battal Gazî Destanı'nda cadılar büyücü ve düşman tipi olarak yer almaktadır. Battal Gazî Destanı'nda büyücü ve düşman kadın tipi olarak karşımıza Guzende Cadı çıkmaktadır. Battal Gazî, Hızır'ın vermiş olduğı oklarla onu öldürmeyi başarır. *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Elenora'nın Battal Gazî'den vazgeçmemesi

üzerine Vaselas Leon ona büyü yapıldığını düşünür ve ünlü büyücü Zazima'yı ona yapılan büyüyü bozması için odasına yollar. Ünlü büyücü Zazima kılığında odaya gelen Elenora'nın yardımcısı İrene'dir. Battal Gazî filmlerinden *Battal Gazî'nin İntikamı* filminde büyücü ve düşman kadın tipine rastlanılmaktadır. Büyücü ve düşman kadın tipi olarak karşımıza Andrea Alfons'un en sâdik yardımcılarında Anjelik çıkmaktadır. Anjelik, Battal Gazî'nin oğlu Ali'ye büyü yaparak onun bir Hristiyan çocuğu olduğuna inandırır. *Savulun Battal Gazî Geliyor* filminde Bizans azizelerinden olan Azize Maria düşman kadın tipinde karşımıza çıkmaktadır. Azize Maria, rahibe kimliğinin ayrıcalıklarından yararlanarak Bizans'ın en güçlü askerlerini bir araya getirir. Azize Maria, Malatya Beyliği'ni yıkıp yerine Anadolu Krallığı kurmayı hayal etse de bu hayalini gerçekleştiremez. *Battal Gazî'nin Oğlu* adlı filmde İren'e yardım ediyor gibi görünerek Antuan'la Battal Gazî'nin oğlunun yerini öğrenebilmek için plan yapan İren'in dadısı Desmina düşman kadın tipi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Battal Gazî Destanı'nda bulunan bazı kadın tipler Battal Gazî filmlerinde ad değiştirerek karşımıza çıkmaktadır. Bazı kadın tipler ise bulunmamaktadır. Zeynep Hatun, Battal Gazî Destanı'nda Battal Gazî'nin ilk eşi olarak geçmektedir. Zeynep Hatun, Battal Gazî'nin amcasının kızıdır. *Battal Gazî Destanı* adlı filmde ise Battal Gazî'nin ilk eşi Prenses Elenora'dır. Prenses Elenora Müslüman olarak Ayşe ismini almıştır. Mahpîruz, Battal Gazî Destanı'nda Kayser'in kızı olarak geçmektedir. Şemmas, Zeynep Hatun'u kaçıarak Mahpîruz'a emanet eder. Mahpîruz, Resûl Ekrem'i rüyasında görmesiyle Müslüman olur. Battal Gazî Zeynep Hatun'u kurtardığında Mahpîruz'u da yanlarında götürür ve kendine eş eder. Battal Gazî filmlerinde Mahpîruz karşımıza çıkmamaktadır. Gülendam, Battal Gazî Destanı'nda Harcın Beyi Taryun'un kızı olarak karşımıza çıkmaktadır. Gülendam, Battal Gazî zindandayken Battal Gazî'nin sesini duyar ve ona âşık olur. Gülendam Resûl Ekrem'i rüyasında görerek Müslüman olur. Müslüman olan Gülendam Battal Gazî'yi zindandan kaçmasına yardım edip onu hürriyetine kavuşturur.

Tevabil, Battal Gazî Destanı'nda ve *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Hüseyin Gazî ve Battal Gazî'yi dışardan gelebilecek tehlikelerden koruyan, sezgi gücü yüksek, vermiş olduğu öğütlerle onları doğruya yönlendiren bilge tip olarak görülmektedir. Battal Gazî Destanı'nda daha fazla geçen Tevabil, Battal Gazî filmlerinde daha az yer kaplamaktadır. Battal Gazî Destanı'nda Bizans İmparatorluğu'nun Mihriyayil ve

Şemaseb'in öldürülmesinden ötürü Cafer'i suçlayıp onu diri istemelerinden ötürü Cafer kimseye haber etmeden tek başına Bizans'a doğru yola çıkar. Abdüsselam, bunun üzerine Cafer korktu kaçtı diye iftara atar. Tevabil'in Cafer'e olan güveni tamdır. Tevabil, her zaman olduğu gibi Cafer'i savunur ve onun arkasından destek olmaya gider. Tevabil, *Battal Gazî Destanı* adlı filmde ise Cafer'in lalası olarak görülmektedir. Tevabil, filmde Hüseyin Gazî'nin gitmek istediği Süleyman Gazî Türbesi'nin Bizans topraklarında kaldığından onun için tehlike arzettiğini söyleyip onu uyararak başına gelebilecek musibetlerden korumak ister. Tevabil, *Battal Gazî Destanı*'nda ve *Battal Gazî Destanı* filminde bilge tipi olarak görülürken diğer filmlerde görülmemektedir. *Battal Gazî Destanı*'nda alperen tipinin düşmanları olarak karşıma Mihriyayıl, Rabi, Tunisi Rumî, Ebriyanus ve Kebriyanus, Seryacil, Milat Rumî, Sünbat, Gazban ve Kaytur Sasani çıkmaktadır. *Battal Gazî Destanı* ve *Battal Gazî* filmlerinde alperen tipinin düşmanları olan kişilerden sonradan Müslüman olanlar Müslüman olduktan sonra ad değiştirmişlerdir. *Battal Gazî Destanı*'nda Hüseyin Gazî'yi şehit edenlerden birisi olan Şameseb, *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Testor ismiyle yer almaktadır. Cafer, filmde ve destanda kendisini savaşçı olmaya heves eden bir genç olarak tanıtır. Cafer, *Battal Gazî Destanı*'nda kendisini Çinli olarak tanıtırken *Battal Gazî Destanı* filminde Şam'dan gelen bir Türkmen olarak tanıtılmaktadır. Cafer, *Battal Gazî Destanı*'nda Şameseb'i öldürüp başını nişan olarak yanına alır. Cafer, *Battal Gazî Destanı*'nda olduğu gibi *Battal Gazî Destanı* filminde de Testor'u öldürmüş çuvalın içine koyup nişan olarak yanına almıştır. *Battal Gazî Destanı*'nda Hüseyin Gazî'yi şehit edenlerden birisi olan Mihriyayıl, *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Polemon ismiyle yer almaktadır. Mihriyayıl, *Battal Gazî Destanı*'nda Hüseyin Gazî'nin geyiğini kovalamasından rahatsız olarak onu öldürme kararı alan acımasız bir pehlivan olarak yer alırken *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Bizans adına isteklerini söyleyen komutan olarak yer almaktadır. Cafer, *Battal Gazî Destanı*'nda Mihriyayıl'i içki sofrasında sarhoşken yakalayıp öldürür ve başını nişan olarak yanına alır. Cafer, *Battal Gazî Destanı* filminde ise Polemon'u öldürüp başını nişan olarak çuvalına koyar. *Battal Gazî Destanı*'nda Cafer'in düşmanlarından olan Kayser'in küçük oğlu Rabi, *Battal Gazî'nin İntikamı* adlı filmde isim değiştirerek Andrea Alfons olarak yer almıştır. *Battal Gazî Destanı*'nda Rabi, dayısının katili Cafer'den intikam almak için askerlerini Cafer'i yakalamaları için gönderir. *Battal Gazî'nin İntikamı* adlı filmde ise İsa'nın yeminli savaşçısı Andrea Alfons *Battal Gazî* tarafından öldürülen kardeşi Delibaş Alyon'un intikamını almak için *Battal Gazî* ve

ailesini yakalatmak üzere askerlerini onların üzerine gönderir. Battal Gazî Destanı'nda Rabi Müslüman olurken *Battal Gazi'nin İntikamı* filminde Andrea Alfons kâfir olarak Battal Gazî tarafından öldürülür. Battal Gazî Destanı'nda görülen bazı düşman tipler Battal Gazî filmlerinde görülmemektedir. Battal Gazî Destanı'nda düşman tipi olarak sahte peygamber Babek karşımıza çıkmaktadır. Babek'e gelen oklar ona batmaz, onu hiçbir kılıç kesemez. Babek bu mucizeleri gösterdiği için birçok kimseyi kendine biat ettirir. Bu durumu haber alan Battal Gazî sinirlenerek Babek'in hakkından gelmeye gider. Şeytanı dost bilen Babek ile Battal Gazî karşı karşıya gelir. Battal Gazî, Babek'i Allâh'ın yardımıyla yenmeyi başarır. Battal Gazî filmlerinde sahte peygamber Babek karşımıza çıkmaktadır. Babek'e gelen oklar ona batmaz, onu hiçbir kılıç kesemez. Babek bu mucizeleri gösterdiği için birçok kimseyi kendine biat ettirir. Bu durumu haber alan Battal Gazî sinirlenerek Babek'in hakkından gelmeye gider. Şeytanı dost bilen Babek ile Battal Gazî karşı karşıya gelir. Battal Gazî, Babek'i Allâh'ın yardımıyla yenmeyi başarır. Battal Gazî filmlerinde sahte peygamber Babek görülmemektedir.

Battal Gazî'nin ölümü, Battal Gazî Destanı'nda Kayser'in attığı taşın değmesiyle gerçekleşmektedir. Kayser'in kızı uyumakta olan Battal Gazî'yi düşman tehlikesinden korumak için taşın üzerine uyanması gerektiğini yazar. Kayser'in kızının amacı Battal Gazî'nin zarar görmesini engellemekken onun ölmesine sebep olmuştur. Battal Gazî filmlerinde bu şekilde bir ölüm söz konusu değildir.

4.2.2. Battal Gazî Destanı ile Battal Gazî Filmlerinin Motif Bakımından Mukayesesi

At motifi, Battal Gazî Destanı ve Battal Gazî filmlerinde önemli bir yere sahiptir. Battal Gazî Destanı'nda ve *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Cafer'in atı olarak karşımıza Aşkar çıkmaktadır. Aşkar, Battal Gazî Destanı'nda mucizevi bir şekilde ortaya çıkmıştır. Aşkar, Battal Gazî Destanı'nda gökkuşağına benzer eğerli, gösterişli bir at olarak tarif edilmiştir. Battal Gazî Destanı'nda Aşkar'ın Hüseyin Gazî'den kaçarak bir mağaraya sığındığı anda, mağaradan bir sesin onun Cafer'e ait olduğunu söylediği görülmektedir. Aşkar, Battal Gazî Destanı'nda Allâh tarafından Cafer'e yardımcı olması için gönderilmiş kutsal bir at olarak görülmektedir. *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Aşkar'ın ortaya çıkışı ile ilgili bir hadiseye değinilmemiştir. Aşkar, *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Hüseyin Gazî'nin atı olarak görülmektedir. Aşkar,

Battal Gazî Destanı filminde dünyanın en hünerli atı olarak geçmektedir. Hüseyin Gazî tuza a d   r l p Bizans askerleri tarafından  ehit edildiğinde Hüseyin Gazî'nin atı Aşkar kâfirlerin arasından kaçmayı başarır. Aşkar, Hüseyin Gazî'nin kanı üzerine bula m   halde Cafer ve Tevabil'in yanına varmayı ba ararak sahibi Hüseyin Gazî'nin tehlikede olduğunu farketmelerini sa lar. Aşkar sahibi Hüseyin Gazî'ye olan son görevini de bu şekilde ed  etmiştir. Battal Gazî Destanı'nda da benzer bir olay söz konusudur. Hüseyin Gazî  ehit edildiğinde Mihriyayıl'in adamları Aşkar'ı tutmak için çok çabalarlar ama Aşkar kana bulanm   halde kaçıp Malatya'ya ulaşmayı başarır. Battal Gazî Destanı'nda ve Battal Gazî filmlerinde kahramanın atı olarak karşımıza Aşkar ve onun tayları çıkmaktadır. Aşkar filmlerde ve destanda gücü, kuvveti,  evikli i ve başarısıyla diğer atlardan sıyrılm   kendine has özellikleriyle ön plana çıkmayı ba arm  tır.

Anormal zulümler motifi, Battal Gazî Destanı ve Battal Gazî film serisinin ortak motifidir. Battal Gazî Destanı'nda olduğu gibi Battal Gazî filminde de anormal zulümler motifi sıklıkla görülmektedir. Kayser, Battal Gazî Destanı'nda, Battal Gazî'yi  ehrin önünde yakıp k l n  ona göndermelerini ister. Battal Gazî zindandan kaçmayı başarır. Taryun ve adamları, Battal Gazî sandıkları kâfiri ateş yakıp yakarlar. Battal Gazî Destanı'nda kâfirler Battal Gazî'ye olduğu gibi Abdüsselam'a da zulüm etmişlerdir. Abdüsselam, Battal Gazî'nin başarılarını kıskanır ve ondan daha büyük kahramanlıklar göstererek Battal Gazî'nin önüne geçmek için İstanbul'a gider. Abdüsselam İstanbul'da Kayser'in adamları tarafından tanınır ve esir edilir. Kâfirler Abdüsselam'ı ham derinin içine koyup ağzını dikerler. Abdüsselam'ı deriye diktikten sonra onu g ne li bir yere asarlar. Güneşin etkisiyle ya  deri kurur ve büzülür. Deri sıklıkça Abdüsselam acı içinde kıvranarak feryat figan eder. Kâfirler bu    lıkları duysalar da Abdüsselam'a acımazlar. Battal Gazî, *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Elenora'nın onun gerçek kimliğini açığa çıkarmasıyla İmparator Leon'un askerleri tarafından yakalanarak zindana atılır. Battal Gazî, zindandayken Deliba  Alyon'un adamları tarafından günlerce çeşitli eziyetlere maruz kalır. Battal Gazî'nin vücûdu aldığı kırbaç darbeleriyle tanınmaz hale gelir. Battal Gazî'ye Deliba  Alyon'un adamlarından öldürmeden eziyet etmenin ustası olan Polat tarafından işkence uygulanır. Battal Gazî'ye elleri ve ayakları ba lı halde milim milim gererek eziyet etmekle kalmazlar üzerine kilolarca ağırlık indirerek kırılmadık kemiğini bırakmazlar. *Battal Gazî'nin İntikamı* adlı filmde de anormal zulümler motifine rastlanılmaktadır.

Battal Gazî'nin hanımı Ayşe Sultan, Andrea Alfons tarafından kaçırılıp şiddet uygulanarak din değiştirmeye zorlanır. Ayşe Sultan dininden dönmediği için ellerine çivi çakarak çarmıha gerilir. Andrea Alfons'un adamları çarmıhta bağlı olan Ayşe Sultan'ın altına odun koyarak onu diri diri yakarlar. Andrea Alfons bu işkenceyi Battal Gazî'ye izleterek bundan büyük bir keyif alır. *Battal Gazî'nin İntikamı* adlı filmin başka bir yerinde Battal Gazî'nin zindandan kaçmasıyla Andrea Alfons onu yakalatmak için askerlerini Müslüman köylerine salar. Bizans askerlerinden biri Müslüman köyünde katlettiği Müslümanların kanına bulanmış olan ayakkabısını Müslüman ihtiyara yalaması için zorlayarak zulüm eder. *Savulun Battal Gazî Geliyor* adlı filmde ise Seyyit Battal, Kara Şövalye tarafından çeşitli zulümlere maruz kalır. Kara Şövalye'nin adamları Seyyit Battal'ın gözünü akreplere sokturur. Battal Gazî'nin gözleri akrebin zehrinden ötürü görme yetisini kaybeder. Battal Gazî film serisinin son filmi olan *Battal Gazî'nin Oğlu* adlı filmde Antuan, kendi oğlu Kara Güлле'yi, Battal Gazî'nin oğlunu ve onun yardımcılarını ölüm çarkına asarak ipe sallandırır. Battal Gazî'nin oğlunun yardımcılardan Zıp Zıp ve Ayı ölüm çarkında tutunmayı başaramayarak düşüp feci şekilde can verirler.

Türk mitolojisinde bazı sayılar kutsal kabul edilmiştir. Battal Gazî Destanı'nda kutsal kabul edilen bu formulistik sayılar sıklıkla kullanılmıştır. Battal Gazî Destanı'nda *üç*, *yedi*, *yetmiş*, *kırk* formulistik sayıları görülmektedir. Battal Gazî filmlerinde de destanda olduğu gibi formulistik sayıların önemli bir yeri vardır. *Battal Gazî Destanı* filminde *on yedi* formulistik sayısı kullanılmıştır. Hüseyin Gazî *on yedi* kılıç darbesiyle şehit edilir. Cafer, babasının *on yedi* darbeye şehit edildiği gibi babasının katillerini *on yedi* darbeye öldürür. *Battal Gazî'nin İntikamı* filminde *üç* formulistik sayısı kullanılmıştır. Andrea Alfons askerlerini toplayıp *üç* kere intikam narası atar. Andrea Alfons, Battal Gazî'nin bulunması için halka *üç* gün mühlet verir. *Savulun Battal Gazî Geliyor* adlı filmde ise *üç* formulistik sayısı sıklıkla kullanılmıştır. Şifacı kadın Seyyit Battal'ın gözlerinin belki *üç* gün belki de *üç* ayda iyileceğini söyler. Seyyit Battal'ın *üç* yardımcısı vardır. Kara Şövalye, halka Seyyit Battal'ın teslim edilmediği her gün *üç* esirin başının kesileceğini söyler. Battal Gazî, Kara Şövalye'yi *üç* darbeye öldürür. *Battal Gazî'nin Oğlu* adlı filmde de *üç* formulistik sayısı kullanılmıştır. Battal Gazî'nin oğlu *üç* gün *üç* gece taş odaya hapsedilir. Kaptan Markus İren'le *üç* gün *üç* gece düğün yapmak ister. Kara Güлле'nin *üç* yardımcısı vardır.

Din değiştirme motifi, Battal Gazî Destanı'nda karşımıza çıkan mühim motiflerden biridir. Battal Gazî Destanı'nda Hristiyan kişilerin rüya görerek Müslüman oldukları görölmektedir. Battal Gazî'nin eşi Gülendârn rüyasında Resûl Ekrem'i görerek Müslüman olur. Battal Gazî'nin eşlerinden olan Mâhpiruz da Resûl Ekrem'i rüyasında görerek Müslüman olur. Mâhpiruz'un amcası Ramimi Mâhpiruz'un Resûl Ekrem'i rüyasında gördüğünü öğrenmesiyle Müslüman olur. Battal Gazî Destanı'nda, Battal Gazî'nin Müslümanlığa davet etmesiyle din değiştiren kişiler de bulunmaktadır. Battal Gazî'nin Kilab'ı öldürmesiyle Kilab'ın oğlu Müslüman olur. Kayser'in oğlu Rabi, Battal Gazî'nin ona Müslüman olmasının teklif etmesiyle din değiştirir. Bizans'ın güçlü savaşçılarında Ahmer de Battal Gazî ile tanıştıktan sonra Müslümanlığı seçer. Battal Gazî Destanı'nda Müslüman iken yanılıp Hristiyan olan kişiler de bulunmaktadır. Bu kişiler daha sonra yaptıkları yanlışın farkına varıp Hâk dinine dönerler. Kâsım ve Mensur adlı iki kardeş Feliycan şehrinde Kaytur Sasani tarafından eşir tutulduklarında Kaytur'un kızı onları kandırıp dininden döndürür. Battal Gazî'nin silah arkadaşı Abdülvehhâb da Kayser'in kızı tarafından kandırılıp dininden döndürölür. Battal Gazî Destanı'nda Battal Gazî'nin eşleri olan Mâhpiruz ve Gülendârn'ın Hristiyan iken Müslümanlığı seğtiği gibi Battal Gazî filmlerinde de Battal Gazî'nin eşleri din değiştirip Müslüman olmuşlardır. Battal Gazî filmlerinde de din değiştirme motifi karşımıza çıkmaktadır. *Battal Gazî Destanı* filminde Prenses Elenora din değiştirip Müslüman olur. *Battal Gazî'nin İntikamı* adlı filmde Hristiyan olan Prenses Anjela, Battal' Gazî tanıştıktan sonra Elenora gibi Hristiyan iken din değiştirip Müslüman olur. *Savulun Battal Gazî Geliyor* adlı filmde ise Kara Şövalye'nin kardeşi Prenses İzabella, Seyyit Battal'a eğer isterse dinini bile değiştirebileceğini söyler. Battal Gazî filmlerinde Hristiyan iken Battal Gazî'nin mert kişiliği ve kahramanlığından etkilenip Müslüman olan kişiler de bulunmaktadır. Battal Gazî Destanı'nda da karşımıza çıkan ve Müslüman olan Hammer, *Battal Gazî Destanı* filminde de din değiştirip Hâk dinini kabul eder. *Battal Gazî'nin İntikamı* filminde Battal Gazî tarafından kurtarılan taş ocaklarında çalışan esirlerden bazıları kelime-i şehâdet getirip Müslüman olur. Hristiyan olarak büyütölün Battal Gazî'nin oğlu Ali de babasının Battal Gazî olduğunu fark etmesiyle din değiştirip Müslüman olur. *Savulun Battal Gazî Geliyor* adlı filmde de Kara Şövalye'nin zulmünden bıkan Papaz Efendi, Battal Gazî ile tanıştıktan sonra Müslüman olur. Hristiyanlar tarafından karısının ırzına geçilmiş olan Jhan ve köyde yaşayan çiftçi de Battal Gazî'yi tanıdıktan sonra Müslüman olur.

Ad koyma motifi, Battal Gazî Destanı'nda karşımıza çıkan motiflerden biridir. Battal Gazî Destanı'nda kâfir kişilere Müslüman olduktan sonra Battal Gazî tarafından yeni bir ad verildiği görülmektedir. Mihran'ın oğlu İlyun Müslüman olduğunda Battal Gazî ona İlyas Rumî adını koyar. Battal Gazî Destanı'nda Resûl Ekrem'in Gülendam'ın düşüne girip doğacakları çocuğun adının Beşir olacağını söylemesi dini bakımdan çok mühim bir husustur. Battal Gazî Destanı'nda kahramanların birbirine hatıra kalması için takma at koyduklarını görülmektedir. Ahmer, Cafer'e Battal adını koyarken Cafer de Ahmer'e Ahmet Turani adını koyar. Destanda Ahmer ve Cafer'in birbirlerine koydukları adlar, Battal Gazî Destanı filminde değişmeden aynı şekilde kullanılmıştır. *Battal Gazî Destanı* filminde Elenora Müslüman olduktan sonra Ayşe Sultan adını almıştır. *Battal Gazî'nin İntikamı* adlı filmde Andrea Alfons, Battal Gazî'nin oğlu Ali'nin ismini değiştirir. Andrea Alfons, Battal Gazî'nin oğluna Hristiyan ismi olan Aris'i koyar. *Battal Gazî'nin Oğlu* adlı filmde İren'e Müslüman olduğunda ona Battal Gazî'nin hanımı Ayşe ismini koyarlar.

Şekil (kıyafet) değiştirme motifi, Battal Gazî Destanı ve Battal Gazî filmlerinde en çok görülen motiflerden biridir. Battal Gazî gerek Rum kıyafetlerini giymiş, gerek ruhban kılığına girmiş, gerekse saka kılığına bürünerek gerçek kimliğini gizleyip rahatlıkla düşmanlarının arasına dikkat çekmeden girebilmiştir. Battal Gazî Destanı'nda Battal Gazî kendisini ve atı Aşkar'ı siyaha boyayarak Kasura'nın yanına gider. Battal Gazî, Kasura'ya Zengibar'dan kendilerine hizmet etmek için gelen bir yiğit olarak tanıtır. *Battal Gazî Destanı* filminde de Battal, Vasilas Leon'a kendisini siyah renge boyuyarak kılık değiştirip Abdüsselam'ın casusu olarak tanıtır. Battal Gazî, ruhban kılığına bürünerek din adamının ayrıcalıklarından faydalanır. Battal Gazî Destanı'nda Battal Gazî, Nevruz Bânû'yu kaleden kaçırmak için ruhban kıyafetine bürünür. Battal Gazî, Abdüsselam İstanbul'da esir edilince onu kurtarmak için ruhban kıyafetlerine bürünür. Battal Gazî karısı Zeynep'in Şemmas tarafından kaçırıldığını öğendiğinde ruhban kıyafetlerini giyinerek yola çıkar. *Battal Gazî Destanı* filminde Battal Gazî ruhban kılığında Abdüsselam'ın casusunu Bizans askerlerinin elinden kurtarıp onun yerine geçer. Filmin ilerleyen sahnelerinde Battal Gazî, Ahmet Turani ve Hag'ı esaretten kurtarmak için papaz kılığında dikkat çekmeden zindana girmeyi başarır. Battal Gazî, Battal Gazî Destanı'nda ve Battal Gazî filmlerinde öldürmüş olduğu kâfirlerin yerine geçerek kolay bir şekilde düşmanlarını öldürmeyi başarmıştır. Destanda, Battal Gazî, Halut'u öldürüp onun kıyafetlerini giyinip Halut'un başını

kendi başı gibi göstermeyi başarır, böylelikle kendisini öldü olarak gösterir. *Savulun Battal Gazî Geliyor* filminde Seyyit Battal zindanda hapsedilen babası Battal Gazî'yi kurtarmak için öldürmüş olduğu Prens Alfonso kılığında Bizans Kalesi'ne rahatlıkla girmeyi başarır. Battal Gazî Destanı'nda karşımıza çıkmayan kahramanın yardımcılarının kılık değiştirmesi motifi *Battal Gazî'nin İntikamı* adlı filmde karşımıza çıkmaktadır. *Battal Gazî'nin İntikamı* adlı filmde Battal Gazî'nin yoldaşlarının dansöz kılığında kaleye girdikleri görülmektedir. Aynı zamanda *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Battal Gazî görüşebilmek için Elenora'nın kıyafet değiştirip Battal Gazî'nin yanına gittiğini görülmektedir.

5. YÖNTEM

Battalnâme Destanı ile Battal Gazî Filmlerinin Tip ve Motif Ekseninde Karşılaştırılması adlı çalışmada içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Çalışma ilk olarak Seyyit Battal Gazî hakkında literatür taraması yaparak başlanılmıştır. Battal Gazî hakkında yazılmış olan makalelerden, kitaplardan, tezlerden, bildirilerden veri toplanıldıktan sonra çalışmada temel alınan Akçağ Yayınları tarafından basılmış olan Doç. Dr. Hasan Köksal'ın Battal Gazî Destanı adlı kitabından destanda bulunan tipler ve motifleri analiz edilmiştir. Çalışmanın devamında Battal Gazî hakkında yazılmış olan filmleri belirlenilmiştir. Battal Gazî Destanı, Battal Gazî'nin İntikamı, Savulun Battal Gazî Geliyor ve Battal Gazî'nin Oğlu filmlerinin tip ve motiflerini sırasıyla tespit edilmiştir. Çalışma, Battal Gazî Destanı'nda tespit edilmiş olan tipler ile Battal Gazî filmlerindeki tipler, Battal Gazî Destanı'ndaki Motifler ile Battal Gazî filmlerindeki motifler benzerlik ve farklılık hususunda mukayese yapılarak sonlandırılmıştır.

6. SONUÇ VE ÖNERİLER

6.1. Sonuçlar

Battal Gazî Destanı üzerine yapılmış olan çalışmada, Hicrî 1206 yılında Nezîf adlı bir şahıs tarafından kaleme alınan Battal Gazî Destanı adlı metnin tip ve motif yapıları incelenmiştir. Battal Gazî Destanı ile birlikte Battal Gazî filmlerinden *Battal Gazî Destanı*, *Battal Gazî'nin İntikamı*, *Savulun Battal Gazî Geliyor* ve *Battal Gazî'nin Oğlu* adlı filmlerin tip ve motif yapıları ele alınarak incelenmiştir. İncelenmiş olan Battal Gazî Destanı ile Battal Gazî filmleri tip ve motif ekseninde mukayese yapılmıştır.

Battal Gazî Destanı ile Battal Gazî Destanı filmi arasında tipler bakımından yoğun bir benzerlik görülmektedir. Destandaki tipler büyük oranda benzer özellikleriyle ve aynı isimlerle karşımıza çıkmaktadır. Battal Gazî Destanı'nda bilge tipi olarak yer alan Tevabil *Battal Gazî Destanı* adlı filmde de aynı isimle bilge tipi olarak görülmektedir. Battal Gazî Destanı'nda yer alan Hüseyin Gazî, Battal Gazî, Ahmet Turani, Emir Ömer, Tevabil ve Abdüsselam *Battal Gazî Destanı* adlı filmde de aynı isimle yer almaktadır. *Battal Gazî Destanı* adlı filmde, destanda aynı ismi taşıyan kişiler bulunduğu gibi farklı isim taşıyıp benzer özellik gösteren kişiler de bulunmaktadır. Destanda karşımıza çıkan Mihriyayıl, *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Polemon, Şemaseb ise Testor olarak isim değiştirilerek yeniden üretilmiştir. *Battal Gazî Destanı* adlı filme destanda görülmeyen Hileryon, İrene, Leon adlı kişiler eklenmiştir.

Battal Gazî Destanı filminin devamı olan *Battal Gazî'nin İntikamı*, *Savulun Battal Gazî Geliyor* ve son film olan *Battal Gazî'nin Oğlu* adlı filmlerde Battal Gazî Destanı'nda karşımıza çıkan alperen tipi, düşman tipi, yardımcı tip, sevgili kadın tipi, büyücü kadın tipi, yardımcı kadın tipi gibi tipler isim değiştirilerek yeniden üretilmiştir. *Battal Gazî'nin İntikamı* adlı filmde destanda olduğu gibi Battal Gazî ve oğlu Ali alperen tipi olarak yer almaktadır. Petro, Azrail, Musa Dede, Zıp Zıp, Ayıboğan, Maria, Cabbar destanda bulunmayıp filme yeniden eklenen kişilerdir. Battal Gazî Destanı'nda düşman tipi olarak yer alan Kayser'in küçük oğlu Rabi, *Battal Gazî'nin İntikamı* adlı filmde Andrea Alfons olarak karşımıza çıkmaktadır. Destanda alperen tipi olarak yer alan Battal Gazî, *Savulun Battal Gazî Geliyor* adlı filmde de alperen tipi olarak bulunmaktadır. Alperen tipinin düşmanı olarak destanda bulunmayan İgor

Yanos, Çinli Çenyo, Prens Alfonso, Aleksi, Gunnar, Dimitros *Savulun Battal Gazî Geliyor* adlı filme yeni eklenen kişilerdir. Son film olan *Battal Gazî'nin Oğlu* adlı filmde destanda olduğu gibi Battal Gazî alperen tipi olarak yer almaktadır. Kara Gölle, Zıp Zıp, Kaptan Markos, Desmina, Mengene Hasan destanda yer almazken filme yeni eklenen kişilerdir. Anne olarak kadın tipinde destanda Battal Gazî'nin annesinin adı Saide Hatun olarak geçerken *Battal Gazî'nin Oğlu* adlı filmde isim değiştirerek Ayşe Hatun olarak yer almıştır. Battal Gazî Destanı'nda yer alan bilge tipi yalnızca *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Tevabil olarak karşımıza çıkar. Bilge tipi devam filmlerinde karşılaşılmadık bir tiptir. Bu yüzden farklılık görülür. Bu açıdan devam filmleri destan metninden farklı ancak tipler açısından benzer biçimde dönemde yeniden üretim içerisine girmiştir. Bu durum da bize Türk Halk Edebiyatı destan metinlerinden hareketle yeni kurgu ürünlerinin üretilebileceğini göstermektedir.

Battal Gazî Destanı ve Battal Gazî filmleri motif yapıları itibarıyla çok zengindir. Battal Gazî Destanı'nda rüya motifi, formülistik sayı motifi, ad koyma motifi, geyik motifi, şekil (kıyafet) değiştirme motifi, savaş aletleri motifi, din değiştirme motifi, sihir motifi, pençik çıkarma motifi, at motifi, cadı motifi, kerâmet motifi, ölüp dirilme motifi, dini motifler, kuyuya atılma motifi görülmektedir. Battal Gazî Destanı'nda yer alan motifler ile Battal Gazî filmlerinin motiflerinin mukayesesinde bazı ortak ve farklı kısımların olduğu saptanmıştır. Battal Gazî Destanı'nda Battal Gazî'nin düşman yurduna gittiği zamanlarda sıklıkla kıyafet değiştirerek gerçek kimliğini sakladığı görülmektedir. Battal Gazî filmlerinde Battal Gazî Destanı'nda olduğu gibi şekil (kıyafet) değiştirme motifi sıklıkla görülmektedir. Şekil (kıyafet) değiştirme motifi, *Battal Gazî Destanı*, *Battal Gazî'nin İntikamı*, *Savulun Battal Gazî Geliyor* adlı filmlerde şekil (kıyafet) değiştirme motifi ortak motif olarak kullanılmıştır. Battal Gazî Destanı ile Battal Gazî filmlerinde ortak kullanılan motiflerin birisi de din değiştirme motifidir. Battal Gazî Destanı'nda Hristiyan iken din değiştirip Müslüman olan kâfirler olduğu gibi Müslüman iken dininden dönüp Hristiyan olan kişiler de bulunmaktadır. Battal Gazî filmlerinin tümünde Hristiyan iken din değiştirip Müslüman olan kişiler vardır. Yalnızca *Battal Gazî'nin İntikamı* adlı filmde Müslüman bir çocuk olan Battal Gazî'nin oğlu Ali'nin sihrin etkisiyle din değiştirip Hristiyanlığı kabul ettiği görülmektedir. Ali sihrin etkisi geçtiğinde tekrar Müslüman olmuştur. Battal Gazî Destanı'nda düşmanların Battal Gazî karşısında başarısız olduklarında sihire başvurdukları görülmektedir. Battal Gazî filmlerinden

Battal Gazî'nin İntikamı ve *Battal Gazî'nin Oğlu* adlı filmlerde kâfirlerin sihir yaparak Battal Gazî'yi etkisiz hale getirmek istedikleri görülmektedir. Battal Gazî Destanı'nda rüya motifi çok farklı şekillerde yer almaktadır. Battal Gazî'ye yardım amaçlı görülen rüyalar, kâfirlere uyarı amaçlı rüyalar, tehlikelerin bildirildiği rüyalar, kahramanın doğacağının müjdelendiği rüyalar olmak üzere çeşitli rüyalar görülmüştür *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Battal Gazî Destanı'nda olduğu gibi rüya motifi kullanılmıştır. Rüya motifi filmlerde kahramana âşık olma işlevinde kullanılmıştır Battal Gazî Destanı'nda at motifi olarak Aşkar karşımıza çıkmaktadır. *Battal Gazî Destanı* filminde ise Battal'ın atı Aşkar iken sonraki filmlerde kahramanın kullandığı at Aşkar'ın tayları olmuştur. Battal Gazî'nin destandaki amacı olan Rum'u tamamen Müslüman etmektir. Battal Gazî'nin bu gayesi Battal Gazî filmlerinde de mevcuttur. Sonuç olarak, Battal Gazî Destanı ve Battal Gazî filmleri içerdikleri motifler bakımından benzerlik göstermektedirler Battal Gazî filmlerinde Battal Gazî Destanı'nda olmayan bazı motiflerin de bulunduğu görülmektedir. Battal Gazî Destanı'nda yer almayan taş kesilme motifi *Battal Gazî'nin İntikamı* adlı filmde görülmektedir. Buradaki taş kesilme ceza unsuru olarak gerçekleşmiştir.

Battal Gazî Destanı adlı ilk filmde ant ve yeminler motifi, formulistik sayı motifi, aldatma motifi, rüya motifi, şekil (kıyafet) değiştirme motifi, mucize motifi, din değiştirme motifi, ad koyma motifi, at motifi görülmektedir. *Battal Gazî'nin İntikamı* adlı ikinci filmde formulistik sayı motifi, taş kesilme motifi, savaş aletleri motifi, din değiştirme motifi, sihir motifi, âşık olma motifi, şekil (kıyafet) değiştirme motifi, anormal zulümler motifi, ad koyma motifi yer almaktadır. *Savulun Battal Gazî Geliyor* adlı üçüncü filmde dua motifi, anormal zulümler motifi, formulistik sayı motifi, din değiştirme motifi, âşık olma motifi, esir alma motifi, şekil (kıyafet) değiştirme motifi kullanılmıştır. *Battal Gazî'nin Oğlu* adlı son filmde dua motifi, din değiştirme motifi, formulistik sayı motifi, savaş aletleri motifi, anormal zulümler motifi, âşık olma motifi, sihir motifi, at koyma motifi yer almaktadır. *Battal Gazî Destanı*, *Battal Gazî'nin İntikamı*, *Savulun Battal Gazî Geliyor* ve *Battal Gazî'nin Oğlu* adlı filmlerde formulistik sayı motifi ile din değiştirme motifinin kullanıldığı görülmektedir. *Battal Gazî Destanı* adlı filmde on yedi sayısı, *Battal Gazî'nin İntikamı* adlı filmde üç sayısı, *Savulun Battal Gazî Geliyor* adlı filmde üç sayısı, *Battal Gazî'nin Oğlu* adlı filmde ise üç sayısı formulistik sayı motifi olarak kullanılmıştır. *Battal Gazî Destanı*, *Battal Gazî'nin İntikamı*, *Savulun Battal Gazî Geliyor* ve *Battal Gazî'nin*

Oğlu adlı filmlerde ortak kullanılan diğer bir motif ise din değiştirme motifidir. *Battal Gazî Destanı* adlı filmde Hammer din değiştirip Müslüman olmuştur. *Battal Gazî'nin İntikamı* adlı filmde taş ocaklarında çalışan Ortodoks esirlerin topluca Müslüman olduğu görülmektedir. Aynı zamanda filmde sihrin etkisiyle Hristiyan olan Battal Gazî'nin oğlu Ali'nin sihrin etkisi kaybolunca Müslüman olmuştur. *Savulun Battal Gazî Geliyor* adlı filmde papaz, Jhan ve çiftçi din değiştirerek Müslüman olmuşlardır. Son film olan *Battal Gazî'nin Oğlu* adlı filmde Antuan'ın kızı İren'in din değiştirerek Müslüman olduğu görülmektedir. Battal Gazî Destanı'nda kâfirlerin sihre savaş alanında Battal Gazî karşısında başarısız olduklarında başvurdukları görülmektedir.

Yapılan çalışmada Destan ve Filmler arasında tip ve motifleri gösteren tablolar aşağıda belirtilmiştir. Tip ve motiflerin filmler ve destanlar arasındaki benzerlik ve farklılıkları göstermesi bakımından tabloların araştırmacılara kolaylık sağlayacağı kanısındayız.

Tablo1: Tipler

TIPLER	ESERLER	Battal Gazî Destanı	Battal Gazî Destanı Filmi	Battal Gazî'nin İntikamı Filmi	Savulun Battal Gazî Geliyor Filmi	Battal Gazî'nin Oğlu Filmi
Alperen Tipi		1. Hüseyin Gazî 2. Battal Gazî	1. Hüseyin Gazî 2. Battal Gazî	1. Battal Gazî 2. Ali	1. Battal Gazî 2. Seyyit Battal Gazî	1. Battal Gazî 2. Battal Gazî'nin Oğlu
Alperenin Yoldaşları		1. Cüde ve Oğulları 2. Abdüsselam 3. Muhammed Bin Fellah	1. Ahmet Turani 2. Emir Ömer 3. Hag 4. Hadım Dramo	1. Musa Baba 2. Bodur 3. Cabbar	1. Papaz 2. Jhan 3. Çiftçi	1. Kara Gölle 2. Mengene Hasan 3. Zıp Zıp 4. Ayı
Bilge Tipi		1. Tevabil 2. Şemmas Pîr 3. Abdülvehhâb Gazî	1. Tevabil	YOK	YOK	YOK
Alperenin Düşmanları		1. Mihriyayıl 2. Rabi 3. Tunisi Rumî 4. Ebriyanus ve Kebriyanus 5. Seryacil 6. Milat Rumî 7. Sünbat 8. Gazban 9. Kaytur Sasanî	1. Kiryos Polemon 2. Alyon 3. Testor 4. Abdüsselam 5. Vaselas Leon	1. Andrea Alfons 2. Petro	1. Kara Şövalye 2. Marcos 3. Çinli Çenyo 4. Boğa Anton 5. Aleksi 6. Gunnar 7. Dimitros 8. Ayı Tara	1. Antuan 2. Kumandan Vasilas 3. Kaptan Markus

Sevgili Olarak Kadın Tipi	1. Zeynep Hatun 2. Mâhpiruz 3. Gülendam 4. Fatma 5. Hümâyûn 6. Safiye Bânû 7. Nevruz Bânû	1. Prenses Elenora	1. Ayşe Sultan 2. Prenses Anjela	1. Prenses İzabella	1. Ayşe Hatun 2. İren
Büyücü ve Düşman Kadın Tipi	1. Kaytûr Sasanî'nin Kızı 2. Hurmeng 3. Beyza 4. Harus Cadı 5. Guzende Cadı	YOK	1. Anjelik	1. Azize Maria	1. Maria 2. Desmina
Yardımcı Olarak Kadın Tipi	1. Rabia 2. Zeynep Hatun'un Dadısı 3. Gülendam'ın Dadısı	1. İrene	YOK	YOK	YOK

Tablo 2: Motifler

MOTİFLER	ESERLER	Battal Gazî Destanı	Battal Gazî Destanı Filmi	Battal Gazî nin İntikamı Filmi	Savulun Battal Gazî Geliyor Filmi	Battal Gazî'nin Oğlu Filmi
Rüya Motifi		VAR	VAR	YOK	YOK	YOK
Formulistik Sayı Motifi		VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
Ad Koyma Motifi		VAR	VAR	VAR	YOK	VAR
Geyik Motifi		VAR	YOK	YOK	YOK	YOK
Şekil (Kıyafet) Değiştirme Motifi		VAR	VAR	VAR	VAR	YOK
Savaş Aletleri Motifi		VAR	YOK	VAR	YOK	VAR
Din Değiştirme Motifi		VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
Sihir Motifi		VAR	YOK	VAR	YOK	VAR
Pençik Çıkarma Motifi		VAR	YOK	YOK	YOK	YOK
At Motifi		VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
Cadı Motifi		VAR	YOK	YOK	YOK	YOK
Kerâmet Motifi		VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
Ölüp Dirilme Motifi		VAR	YOK	YOK	YOK	YOK
Dini Motifler		VAR	VAR	VAR	VAR	VAR
Kuyuya Atılma Motifi		VAR	YOK	YOK	YOK	YOK

6.2. Öneriler

“Battalnâme Destanı İle Battal Gazî Filmlerinin Tip ve Motif Ekseninde Karşılaştırılması” adlı çalışmada Battal Gazî Destanı’nı esas alan Battal Gazî filmlerinde karşımıza çıkan bazı tiplerin Battal Gazî Destanı’ndaki tipler ile aynı olduğu sadece ad değiştirerek oluşturulduğu bazı tiplerin ise filmlere özgün olarak eklenildiği sonucuna ulaşılmıştır. Motifler kısmında ise hem Battal Gazî filmlerinde hem de Battal Gazî Destanı’nda kullanılan ortak motifler ve farklı motifler teferruatlı bir şekilde verilmiştir. “Battalnâme Destanı ile Battal Gazî Filmlerinin Tip ve Motif Ekseninde Karşılaştırılması” adlı çalışmadan önce Battal Gazî Destanı ve Battal Gazî filmlerinin tip ve motif bakımından mukayesesi yapılmadığı için bu çalışma ilk olma niteliği taşımaktadır. Bu konu hakkında çalışma yapacak olan kişilerin Battal Gazî hakkında elde edilen bilgilerin çoğunluğunun menkıbelerden alındığı ve bu menkıbeler arasında birbirini tutmayan bilgilerin de var olduğu hususunu dikkate alarak çalışmaları önerilmektedir.

7. KAYNAKLAR

- Akyüz, Ç. (2010). Manas Destanı'nda Alp Kadın Tipi. *Mukaddime*. 1(1), 169-180.
- Alaboğa, M. N. (2020). *Battal Gazî Hayatı ve Tarihi Şahsiyeti*. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacı Bayram Veli Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Arak, H. (2010). Türk Destanı Battal Gazî'de Yer Alan Motifler. *Eski Yeni*. (20), 50-67.
- Asker, N. (2020). Göroğlu Destanı'nın Mitolojik Karakterleri Üzerine Bir Değerlendirme. *Uluslararası Türk Lehçe Araştırmaları Dergisi*. 4(1), 42-49.
- Bang, W. , Rahmeti, G.R. (1936), *Oğuz Kağan Destanı*. 1. Baskı. İstanbul: Burhaneddin Basımevi.
- Bars, M. E. (2014). Alp Tipi Kavramı Çerçevesinde Manas, *Tarih Okulu Dergisi*. (17), 345-357.
- Bars, M. E. (2015). Türk Destan Tipi Bağlamında Battal Gazi. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 8(36), 7-20.
- Boratav, P. N. (2009). *Köroğlu Destanı*. 1. Baskı. İstanbul: Kırmızı Yayınları.
- Çınar, A. A. (2002). Türk Destanlarında Alp Tipi At. *Milli Folklor*. (56), 153-157.
- Çobanoğlu, Ö. (2018). *Türk Dünyası Epik Destan Geleneği*. 5. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Çufadar, N. (2019). Köroğlu Destanında Atın Mitolojik Göstergeleri. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*. 215-226.
- Demir, N. , Erdem, M. D. (2006), *Battal Gazî Destanı*. 1. Baskı. Ankara: Hece Yayınları.
- Durbilmez, B. (2018). *Türk Dünyası Kültürü*. 2. Baskı. İstanbul: Ötüken Yayınları.
- Durmuş, İ. (2019). Eski Türklerde Savaş Araç-Gereç Ve Taktikleri. *Selçuklu Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*. (4), 49-70.
- Düzgün, Ü.K. (2012). Türk Destanlarında Merkezi Kahraman Tipinin Tipolojisi. *Folklor-Edebiyat*. 18(69), 9-45.
- Ekici, M. (2002). Destan Araştırma ve İncelemelerinde Kullanılan Bazı Terimler Hakkında - II. *Milli Folklor*. (54), 11-18.

Ekici, M. (1998). Halk Bilimi Çalışmalarında Metin (Text), Doku (Texture), Sosyal Çevre ve Şartlar (Konteks) İlişkisinin Önemi. *Millî Folklor*. 5(39), 25-34.

Elçin, Ş. (2004). *Halk Edebiyatına Giriş*. 8. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.

Emeksiz, A. (2016). *Dede Korkut'un Paltosu*.1. Baskı. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

Ergin, M. (1969). *Dede Korkut Kitabı*. 1. Baskı. İstanbul: M.E.B. Yayınları.

Ergun, P.(2012). *Türk Kültüründe Ağaç Kültü*. 2. Baskı. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayını.

Fidan, A. (2019). *İslâmiyet Öncesi Türk Destanları ve Kutsal Unsurları*. Yüksek Lisans Tezi. Denizli: Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Gülensoy, T. (2021). *Manas Destanı (Türkiye Türkçesi İle)*. 4. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.

Gümüštepe, P. N. ve Ayaz, B. (2018). İslâmi Dönem Türk Destanlarında Kötülüğün Masal Unsurları İle Temsili: Battalnâme Örneği. *Motif Akademi Halk Bilimi Dergisi*. 11(22), 77-97.

Işık, N. (2020). İşlevselcilik açısından Kuyu Motifinin Türk Kültürü, Edebiyatı ve Sinemasına Yansıması. *Folklor/ Edebiyat*. 26(102), 281-296.

Kaplan, M. (1985). *Türk Edebiyatı Üzerinde Araştırmalar 3 Tip Tahlilleri*.12. Baskı. İstanbul: Dergâh Yayınları.

Kavruk H. Çiftlikçi, R. (2012). *Battalnâme*. 1. Baskı. İstanbul: Malatya Kitaplığı Yayınları.

Kavruk, H. , Durukoğlu, S. (2012), *Battalnâme*. 1. Baskı. İstanbul: Malatya Kitaplığı.

Köksal, H. (1984). *Battalnâmelerde Tip ve Motif Yapısı*. 1. Baskı. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.

Köksal, H. (2014). *Battal Gazî Destanı*. 3. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.

Köprülü, F. (2011). *Türk Edebiyatı Tarihi*. 8. Baskı. Ankara: Akçağ Yayınları.

Köse, F. (2014). *İslâmiyet Türk Destanlarında Motif ve Tip İncelemesi*. Yüksek Lisans Tezi. Gazî Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Memduh Ün, Atıf Yılmaz, *Battal Gazî Destanı*, Türkiye: Uğur Film, 1971.

Memduh Ün, Natuk Baytan, *Battal Gazî'nin İntikamı*, Türkiye: Uğur Film, 1972.

Memduh Ün, Natuk Baytan, *Battal Gazî'nin Oğlu*, Türkiye: Uğur Film, 1974.

Memduh Ün, Natuk Baytan, *Savulun Battal Gazî Geliyor*, Türkiye: Uğur Film, 1973.

Oğuz, M.Ö. (2004). Destan Tanımı ve Eski Türk Destanları. *Milli Folklor* (62), 5-7.

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat. (2013). “Battal”, Ankara: Aydın Kitabevi.

Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat. (2013). “Maşûk”, Ankara: Aydın Kitabevi.

Ögel, B. (1995). *Türk Mitolojisi* 2. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Ögel, B. (2010). *Türk Mitolojisi* 1. 5. Baskı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Ölmez, E. (2021). *Battal Gazî Destanı’nda Kadın Tipi ve Kadın Eğitimi*. Lisans Tezi. Ankara: Gazî Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Örnek, S. V. (2000). *Türk Halkbilimi*. 2. Baskı. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.

Özçelik, M. (2009). *Seyyid Battal Gazî*. 1. Baskı. Ankara: T.C. Eskişehir Valiliği Yayınları.

Roux, J.P. (2005). *Orta Asya’da Kutsal Bitkiler ve Hayvanlar*. 1. Baskı. İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Saçkesen, A. (2010). *Özbek Masallarının Tip ve Motif Yapısı*. Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Sakaoğlu, S. (1980). *Anadolu Türk Efsanelerinde Taş Kesilme Motifi ve Bu Efsanelerin Tip Kataloğu*. Ankara: Kültür Bakanlığı Milli Folklor Araştırma Dairesi Yayınları.

Sakaoğlu, S. (1995). Battal-nâme. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı - Belleten*. 40 (1992), 67-74.

Say, Y. (2009). *Türk İslâm Tarihinde ve Geleneğinde Seyyit Battal Gazî ve Battalnâme*. 1. Baskı. Ankara: Eskişehir Valiliği Yayınları.

Türkçe Sözlük. (2011). “Battal”, Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Ulutürk, Y. (2018). Türk Romanında Destani Bir Kahraman: Battal Gazî. *Anasay*. (4), 37-46.

Yağbasan, K. Y. (2013). *Malatya Efsaneleri*. 1. Baskı. İstanbul: Malatya Kitaplığı Yayınları.

Yıldırımış, F. (2016). İslâmî Destanların Rüya Motifi Bağlamında Geçiş Dönemleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 9(46), 157-167.

Yiğit, N. H. (2018). *Türk Dünyası Efsanelerinde Hayvanlarla İlgili Motifler*.
Doktora Tezi. Bartın: Bartın Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Ana Bilim
Dalı.

8. ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Tuğçe Döğ r

Doğum Yeri ve Tarihi :

Elektronik posta :

İletişim Adresi :

ORCID Numarası : 0000-0001-8752-6336

Öğrenim Durumu

2014 Lisans: Hitit Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı

–

2017

2019 Yüksek Lisans: Arel Üniversitesi Türk Dili ve
– Edebiyatı

2022

Yayın Listesi:

Ulusal/Uluslararası Bildiri Listesi: